

Natura 2000 beheerplan

Definitief

Aamsveen

Colofon

Uitgave

provincie Overijssel

Datum

9 september 2016

Auteur

Natuur en Milieu

Adresgegevens

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2

Postbus 10078

8000 GB Zwolle

Telefoon 038 499 88 99

Fax 038 425 48 88

provincie.overijssel.nl

postbus@overijssel.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
1.1	Wat is Natura 2000?	6
1.2	De aanwijzing van een Natura 2000-gebied	6
1.3	Instandhoudingsdoelstellingen	7
1.4	Het Natura 2000-beheerplan	9
1.5	Proces	9
1.6	Relatie met het PAS	11
1.7	Leeswijzer	11
2	Gebiedsbeschrijving	12
2.1	Inleiding	12
2.2	Landschapsecologische systeemanalyse	12
2.2.1	Ligging, begrenzing en landschappelijke typering	12
2.2.2	Geohydrologie en bodem	13
2.2.3	Overstromingen	14
2.2.4	Waterkwaliteit	15
2.2.5	Ingrepen ten behoeve van herstel	16
2.2.6	Vegetatie en abiotische omstandigheden	17
2.3	Ecologische vereisten en trends	17
2.3.1	Habitattypen	17
2.3.2	Habitatrichtlijnsoorten	24
3	Instandhoudingsdoelstellingen	25
3.1	Kernopgaven	25
3.2	Instandhoudingsdoelstellingen	25
3.3	Knelpunten	26
3.3.1	Algemeen	26
3.3.2	Hydrologie	27
3.3.3	Beheer en inrichting	29
3.3.4	Atmosferische stikstofdepositie	29
3.3.5	Kennisleemtes op gebiedsniveau	31
3.4	Knelpunten per instandhoudingsdoelstelling	33
3.4.1	Habitattypen	33
3.4.2	Habitatrichtlijnsoorten	37
4	Beleid, plannen en regelgeving	38
4.1	Europees niveau	38
4.1.1	Vogel- en Habitatrichtlijn	38
4.1.2	Kaderrichtlijn Water	38
4.2	Rijksniveau	38
4.2.1	Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte	38
4.2.2	Wet ruimtelijke ordening	38
4.2.3	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht	39
4.2.4	Flora- en faunawet	39
4.2.5	Natuurbeschermingswet 1998	39
4.2.6	Wet Natuurbescherming	39
4.2.7	Wet Ammoniak en Veehouderij	39
4.2.8	Waterwet	39
4.3	Provinciaal niveau	40
4.3.1	Omgevingsvisie Overijssel	40
4.3.2	Omgevingsverordening	40
4.3.3	Natuurbeheerplan Provincie Overijssel	41

4.3.4	Waterbeheerplan	41
4.3.5	Gewenst Grond en Oppervlaktewater Regime (GGOR)	41
4.3.6	Keur	41
4.3.7	Reconstructieplan	42
4.4	Lokaal niveau	42
4.4.1	Bestemmingsplannen	42
4.4.2	Landinrichtingsplannen	42
4.5	Consequenties voor de instandhoudingdoelstellingen	42
4.5.1	Europees niveau	42
4.5.2	Rijksniveau	43
4.5.3	Provinciaal niveau	43
4.5.4	Lokaal niveau	44
5	Bestaande activiteiten	45
5.1	Inleiding	45
5.2	Bestaand gebruik, bestaande activiteiten en vergunningplicht	45
5.2.1	Voorwaarden en beperkingen	48
5.3	Methodiek	48
5.3.1	Inleiding	48
5.3.2	Effectenindicator	48
5.3.3	Centrale Beoordeling	49
5.3.4	Aanvullende informatie provincie en partners	50
5.3.5	Consequenties van de beoordelingen	50
5.4	Beschrijving en beoordeling van de bestaande activiteiten	51
5.4.1	Drinkwaterwinning	51
5.4.2	Industriële grondwateronttrekkingen	52
5.4.3	Kleine (niet agrarische) grondwateronttrekkingen onder verantwoordelijkheid van het waterschap	52
5.4.4	Onttrekkingen ten behoeve van agrarische activiteiten	53
5.4.5	Berekening met oppervlaktewater	54
5.4.6	Rioolwaterzuiveringsinstallaties	55
5.4.7	Riooloverstorten	55
5.4.8	Beheer en onderhoud waterinfrastructuur	56
5.4.9	Peilbeheer	56
5.4.10	Rijks- en provinciale wegen	57
5.4.11	Industriële en overige bedrijven met een SBI-code	57
5.4.12	Agrarische activiteiten	58
5.4.13	Recreatie en toerisme	63
5.4.14	Luchtvaart	64
5.4.15	Motorcrossterreinen	65
5.4.16	Zandwinnings	65
5.4.17	Energiecentrales	65
5.4.18	Afvalverwerkende bedrijven, composteerinrichtingen, vergistingsinstallaties en vuilstorten	65
5.4.19	Natuurbeheer	66
5.4.20	Jacht, faunabeheer en schadebestrijding	70
5.4.21	Muskusrattenbestrijding	72
5.5	Cumulatietoets	74
6	Instandhoudingsmaatregelen	75
6.1	PAS-maatregelen	75
6.1.1	Maatregelen op gebiedsniveau	75
6.1.2	Aanvullend onderzoek korte termijn	76
6.1.3	Maatregelen op habitattypenniveau	78
6.1.4	Maatregelen voor habitatsoorten	89
6.1.5	Interactie PAS- maatregelen met andere habitattypen en -soorten	90
6.2	Niet-PAS maatregelen	91
6.2.1	Maatregelen op gebiedsniveau	91
6.2.2	Maatregelen voor habitatsoorten	91
6.3	Effectbeoordeling instandhoudingsmaatregelen	91

7	Sociaal-economisch perspectief	93
7.1	Sociaal-economische gevolgen van de maatregelen	93
7.1.1	Sociaal-economische effecten PAS-Maatregelen	93
7.1.2	Sociaal-economische effecten van niet-PAS-maatregelen	93
7.2	Sociaal-economische gevolgen in relatie tot vergunningverlening	94
7.2.1	Nieuwe activiteiten	94
7.3	De waarde van het gebied voor andere functies dan natuur	94
8	Uitvoeringsprogramma	95
8.1	Ter inzage legging PAS en Natura 2000 ontwerp-beheerplannen	95
8.2	Uitvoering	95
8.3	Monitoring	96
8.3.1	Rapportage en beoordeling	96
8.3.2	Informatie	97
8.3.3	Data	97
8.3.4	Natuurmonitoring	97
8.3.5	Monitoring voor de Programmatische Aanpak Stikstof	99
8.4	Financiering	99
8.4.1	Dekking	100
8.4.2	Schadevergoeding	100
9	Vergunningverlening en handhaving	101
9.1	Vergunningverlening	101
9.1.1	Vergunningplicht	101
9.1.2	Vergunningprocedure	104
9.2	Toezicht en handhaving	105
10	Referenties	106

Bijlagen:

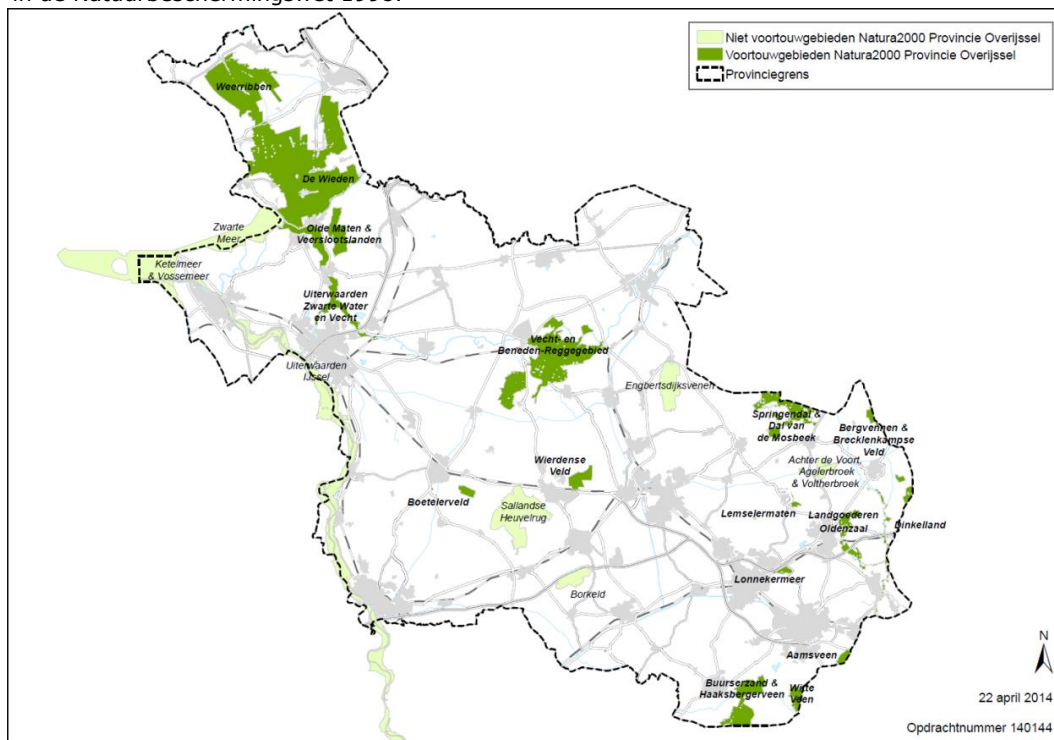
Bijlage 1	Habitattypenkaart
Bijlage 2	PAS-beheermaatregelen
Bijlage 3	PAS-inrichtingsmaatregelen
Bijlage 4	Essentieel leefgebied kamsalamander buiten het Natura 2000-gebied
Bijlage 5	Invloedsafstand perceelontwatering
Bijlage 6	Invloedsafstand kleine grondwateronttrekkingen
Bijlage 7	Beoordeelde melkveehouderijen op het aspect lichthinder
Bijlage 8	Beoordeelde recreatiebedrijven
Bijlage 9	Overige bedrijven met een SBI-code
Bijlage 10	Overzicht PAS- en niet-PAS maatregelen
Bijlage 11	Begrippen- en afkortingenlijst

1 Inleiding

1.1 Wat is Natura 2000?

Om de achteruitgang van de biodiversiteit in Europa te stoppen hebben de EU-lidstaten afgesproken dat een Europees netwerk van natuurgebieden wordt gerealiseerd: Natura 2000. De lidstaten wijzen Natura 2000-gebieden aan. In deze gebieden worden goede condities gerealiseerd voor de instandhouding van de meest kwetsbare soorten en habitattypen. In Nederland liggen ruim 160 Natura 2000-gebieden waarvan 24¹ geheel of gedeeltelijk in Overijssel (zie Figuur 1).

Het juridisch kader van Natura 2000 volgt op de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en is vastgelegd in de Natuurbeschermingswet 1998.

Figuur 1 Overzicht Natura 2000-gebieden in Overijssel

1.2 De aanwijzing van een Natura 2000-gebied

De staatssecretaris van Economische Zaken wijst een Natura 2000-gebied aan met een aanwijzingsbesluit. Van de 24 gebieden in Overijssel zijn er inmiddels 23 definitief door de staatssecretaris aangewezen als Natura 2000-gebied. Het aanwijzingsbesluit van 'Wierdense Veld' is nog niet definitief vastgesteld.

In de aanwijzingsbesluiten staan de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000-gebied en de begrenzing van het betreffende Natura 2000-gebied.

Het Natura 2000-gebied Aamsveen is op 23 mei 2013 door de staatssecretaris van het ministerie van Economische Zaken aangewezen als Natura 2000-gebied op grond van artikel 10a van de Natuurbeschermingswet. Op 15 juni 2015 heeft de Staatssecretaris een wijzigingsbesluit² gepubliceerd. In dit wijzigingsbesluit is aangegeven dat het habitatype hoogveenbossen (H91D0) voor dit gebied als waarde komt te vervallen. De habitattypen zwak gebufferde vennen (H3130),

¹ Oorspronkelijk lagen er 25 Natura 2000-gebieden in Overijssel. Het Natura 2000 gebied 'Boddenbroek' is afgefallen.

² <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2015-16135.html>

blauwgraslanden (H6410), actieve hoogvenen, hoogveenlandschap (H7110, subtype A) en beuken-eikenbossen met hultst (H9120) die in het gebied zijn vastgesteld, zijn als waarden toegevoegd. De betreffende doelen zijn verwijderd dan wel toegevoegd. De habitattypen en habitatrichtlijnsoorten van het Natura 2000-gebied Aamsveen (Tabel 1) worden beschreven in hoofdstuk 2, de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 3.

1.3 Instandhoudingsdoelstellingen

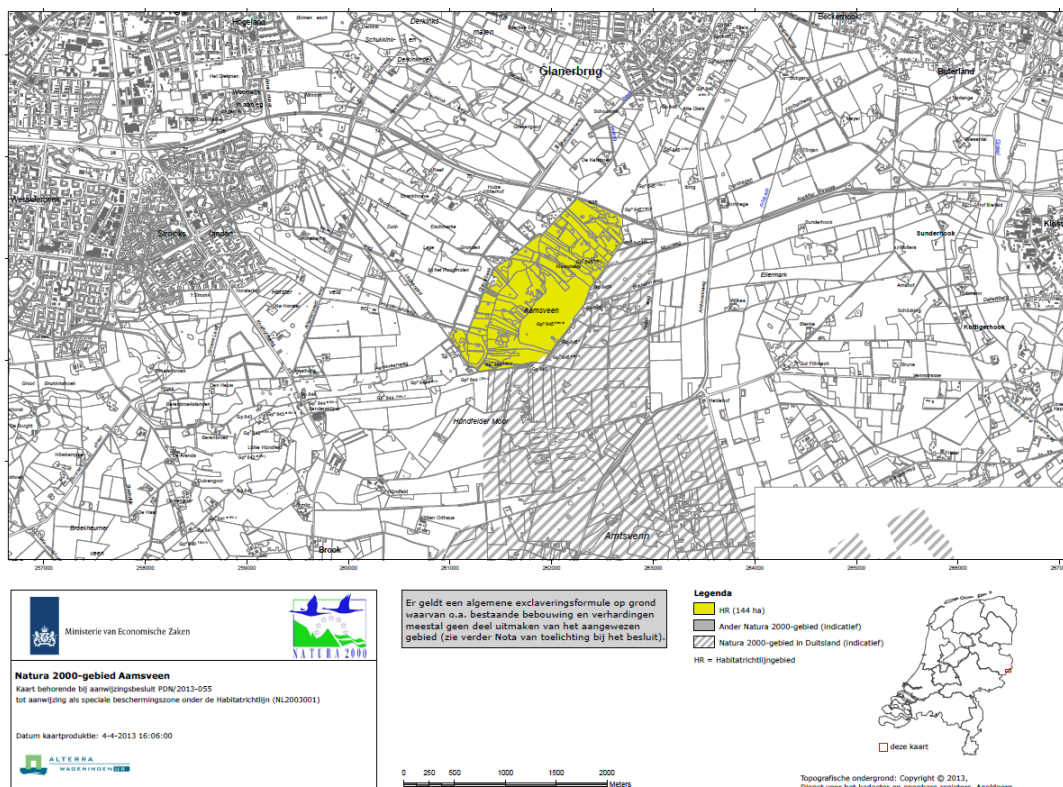
Het Natura 2000 doelendocument, een beleidsnotitie van het voormalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, geeft een toelichting op de instandhoudingsdoelstellingen en de daarbij gehanteerde systematiek. Vanuit de algemene door de EU vastgestelde doelen (zie kader) zijn de landelijke doelen³ en de kernopgaven geformuleerd voor de acht voor Nederland beschreven landschapstypen. De kernopgaven geven aan wat de belangrijkste bijdragen van een concreet gebied aan het Natura 2000 netwerk zijn. De landelijke doelen en kernopgaven zijn per gebied uitgewerkt in instandhoudingsdoelstellingen voor specifieke habitattypen, habitatrichtlijnsoorten en vogelrichtlijnsoorten.

Voor alle Natura 2000-gebieden gelden algemene doelen. De gebieden moeten bijdragen aan het behoud en indien van toepassing het herstel van:

1. de ecologische samenhang van Natura 2000 binnen Nederland en de Europese Unie;
2. de biologische diversiteit en de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
4. de op het Natura 2000-gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Voor een aantal kernopgaven is aan concrete gebieden een 'sense of urgency' voor beheer of watercondities toegekend. Daarnaast kan sprake zijn van een aanvullende wateropgave. Een 'sense of urgency' is toegekend als binnen enkele jaren mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat waardoor de kernopgave en de daarbij behorende instandhoudingsdoelstellingen niet meer realiseerbaar zijn. De kernopgaven en de aanduiding van 'sense of urgency' zijn van belang bij de focus van de Natura 2000-beheerplannen en de prioritering van maatregelen.

³ Landelijke doelen: habitattypen die in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeren en waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. Dit betreft voor een belangrijk deel schrale graslanden, waarvan de oppervlakte en de kwaliteit de laatste decennia sterk zijn afgenomen.

Figuur 2 Begrenzing Natura 2000-gebied Aamsveen

Tabel 1 bevat de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Aamsveen.

Tabel 1 Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen

		Doel		
		Oppervlakte	Kwaliteit	Populatie
Habitattypen				
H3130	zwakgebufferde vennen	=	=	
H4010A	vochtige heiden (hogere zandgronden)	=	=	
H4030	droge heiden	=	=	
H6230	*heischrale graslanden	=	=	
H6410	blauwgraslanden	=	=	
H7110A	actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	>	>	
H7120	herstellende hoogvenen	= (<)	>	
H7150	pioniervegetaties met snavelbiezen	=	=	
H9120	beuken-eikenbossen met hulst	=	=	
H91E0C	*vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	>	>	
Habitatsoorten				
H1166	kamsalamander	=	=	=

Legenda

- = Behoudsdoelstelling
- > Uitbreiding- of verbeterdoelstelling
- * Prioritair habitatype
- =(<) Achteruitgang ten gunste van ander habitatype toegestaan

Bij het beheer en de uitvoering van de maatregelen wordt rekening gehouden met de aanwezigheid van alle habitattypen⁴.

⁴ Algemeen voorbeeld: toename van oppervlakte droge heiden mag niet ten koste gaan van het habitatype oude eikenbossen; ook niet als voor het habitatype oude eikenbossen geen doelstelling in het aanwijzingsbesluit is opgenomen.

1.4 *Het Natura 2000-beheerplan*

In de Natuurbeschermingswet is bepaald dat voor alle Natura 2000-gebieden, binnen drie jaar nadat het gebied definitief is aangewezen, een Natura 2000-beheerplan moet worden vastgesteld. Een Natura 2000-beheerplan beschrijft het gebied, de te behalen instandhoudingsdoelstellingen en wat nodig is om deze te realiseren. Het Natura 2000-beheerplan geeft ook antwoord op de vraag of en zo ja onder welke voorwaarden (bestaande) activiteiten in en rond het gebied mogen plaatsvinden en het maakt duidelijk welke (bestaande) activiteiten vergunningplichtig zijn.

Het bevoegd gezag van het Natura 2000-gebied stelt het Natura 2000-beheerplan op in samenspraak met alle betrokken partijen in en om het Natura 2000-gebied (eigenaren, gebruikers, andere belanghebbenden en betrokken overheden (gemeenten en waterschappen)). Omdat diverse gebieden meerdere bevoegde gezagen kennen, is per Natura 2000-gebied een 'voortouwnemer' benoemd. De voortouwnemer van een Natura 2000-gebied is verantwoordelijk voor de totstandkoming van het Natura 2000-beheerplan van het Natura 2000-gebied. De provincie Overijssel is voortouwnemer van het Natura 2000-gebied Aamsveen.

Gedeputeerde Staten van Overijssel stellen het Natura 2000 ontwerp-beheerplan vast en leggen het ter inzage nadat ook de overige bevoegde gezagen voor dit Natura 2000-gebied het Natura 2000 ontwerp-beheerplan hebben vastgesteld. Voor dit Natura 2000-gebied is ook het ministerie van Economische Zaken bevoegd gezag. De zienswijzen die tijdens de inspraak periode naar voren zijn gebracht worden in een Nota van Antwoord beantwoord. Vervolgens wordt het ontwerp-beheerplan indien nodig aangepast. Daarna stellen de bevoegde gezagen het definitieve Natura 2000-beheerplan inclusief de Nota van Antwoord vast.

Het Natura 2000-beheerplan heeft een geldigheidsduur van zes jaar vanaf het moment van vaststelling (2016). Gedurende deze zes jaar wordt door het bevoegd gezag de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen gemonitord. Aan het einde van deze periode wordt het Natura 2000-beheerplan door het bevoegd gezag geëvalueerd en wordt beoordeeld of de beoogde resultaten zijn behaald. Het bevoegd gezag maakt afspraken met haar partners over wie, wanneer en hoe deze evaluaties worden uitgevoerd. Op basis van de evaluatie kan de geldigheid van het Natura 2000-beheerplan met telkens zes jaar worden verlengd of een geactualiseerd of geheel nieuw Natura 2000-beheerplan worden opgesteld. Ook tussentijds kan het Natura 2000-beheerplan op basis van nieuwe inzichten worden gewijzigd.

Daarnaast wordt op nationaal niveau, onder de verantwoordelijkheid van de staatssecretaris van Economische Zaken, de ontwikkeling van de stand van soorten en de kwaliteit van habitattypen in Nederland geëvalueerd. Aan de hand van deze evaluatie beziet de staatssecretaris in overleg met de Europese Commissie en betrokken bevoegde gezagen welke aanpassingen voor de instandhoudingsdoelstellingen en/of -maatregelen nodig zijn in de volgende beheerplanperiode.

1.5 *Proces*

In 2007 zijn voor de Natura 2000-gebieden, waarvoor de provincie Overijssel voortouwnemer is, klankbord-, werk- en stuurgroepen⁵ gestart met het opstellen van Natura 2000 ontwerp-beheerplannen. Voor het stikstofgerelateerde deel van de Natura 2000-beheerplannen is in 2009 een separaat door het rijk getrokken landelijk traject opgestart, de Programmatische Aanpak Stikstof⁶ (PAS). De tussenproducten van de werk- en stuurgroepen (de werkdocumenten¹) zijn ingebracht in dit traject en aldaar vertaald in PAS-gebiedsanalyses⁷. De PAS-gebiedsanalyses en daarin opgenomen PAS-maatregelen en de overige stikstof gerelateerde teksten zijn ongewijzigd opgenomen in de Natura 2000 ontwerp-beheerplannen. Daarmee wordt invulling gegeven aan het stikstofgerelateerde deel van de Natura 2000 ontwerp-beheerplannen. De oorspronkelijke

⁵ Met uitzondering van Wierdense Veld. Hier zijn geen werk- en stuurgroepen gestart. In het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof is wel een dekkende PAS-gebiedsanalyse (incl. maatregelen) opgesteld.

⁶ De Programmatische Aanpak Stikstof (=het terugdringen van stikstofdepositie) is enerzijds gericht op behoud en herstel van biodiversiteit (ecologie) en anderzijds op het genereren van economische ontwikkelingsruimte (economie). Het PAS beoogt de vastgelopen vergunningverlening i.h.k.v. de Natuurbeschermingswet vlot te trekken.

⁷ De PAS-gebiedsanalyses bevatten de ecologische herstelmaatregelen die nodig zijn voor het behoud van de stikstofgevoelige natuurwaarden en het op termijn realiseren van de uitbreidings- en of verbeterdoelstellingen voor deze natuurwaarden.

werkdOCUMENTEN bieden de basis voor het niet-stikstof gerelateerde deel van het Natura 2000 ontwerp-beheerplan.

De PAS-gebiedsanalyses en werkdOCUMENTEN zijn samengevoegd met andere bestaande informatie tot 1^e concept Natura 2000-beheerplannen. Deze zijn op 13 mei 2014 voorgelegd aan de Samen Werkt Beter⁸ (SWB) partners en afzonderlijke gemeenten. In een interactief proces is sinds die datum gewerkt aan de verbetering van het niet stikstof-gerelateerde deel van de Natura 2000 ontwerp-beheerplannen. Met name de beschrijving en beoordeling van bestaande activiteiten en het daarmee samenhangende vergunningenkader zijn aangepast. De provincie en haar partners willen daarmee zoveel mogelijk duidelijkheid geven over de continuering van bestaande activiteiten en de regeldruk verminderen door bestaande activiteiten waar mogelijk vergunningvrij op te nemen in de Natura 2000 ontwerp-beheerplannen.

Vanwege de inhoudelijke koppeling van het PAS en de Natura 2000-beheerplannen heeft de provincie de Natura 2000 ontwerp-beheerplannen grotendeels gelijktijdig met het onder de verantwoordelijkheid van het rijk vallende PAS ter inzage gelegd. Na deze inspraak is het aanwijzingsbesluit gewijzigd middels een wijzigingsbesluit (28 mei 2015) en heeft bovendien een herziening op het PAS plaatsgevonden (inwerkingtreding 15 december 2015). De wijzigingen die hier uit voortvloeien zijn meegenomen in dit Natura 2000-beheerplan. Met de medevaststelling van het beheerplan door EZ op 23 augustus 2016 is het beheerplan vastgesteld. Inwerkingtreding is op 9 september 2016, datum van publicatie.

In hoofdstuk 8.1 wordt dieper ingegaan op de procedure voor de ter inzage legging.

De Natura 2000-beheerplannen zijn niet los te zien van de gebiedsprocessen die voor wat betreft de verkenningsfase vanuit SWB worden uitgevoerd. De in de Natura 2000-beheerplannen opgenomen maatregelen kunnen in het gebiedsproces met de betrokken partijen worden geconcretiseerd. Daar waar uit de resultaten van het gebiedsproces blijkt dat een in het Natura 2000-beheerplan opgenomen (PAS-)maatregel niet uitvoerbaar is dan wel dat er een betere maatregel voorhanden is kan deze onder de hierna volgende condities worden vervangen (zie kader).

⁸ Op 29 mei 2013 ondertekenden vijftien Overijsselse organisaties het akkoord 'Samen werkt beter' (Landschap Overijssel, LTO Noord, Natuur en Milieu Overijssel, Natuurlijk Platteland Oost, Natuurmonumenten, Overijssels Particulier Grondbezit (OPG), provincie Overijssel, RECRON, Staatsbosbeheer, VNG Overijssel, VNO NCW Midden en de waterschappen Groot Salland, Reest en Wieden, Rijn en IJssel en Vechtstromen. De Uitvoeringsagenda 'Samen werkt beter' richt zich op de versterking van de economie en ecologie in Overijssel.

Uit het PAS vloeit voort dat er een uitvoeringsplicht is voor de in de PAS-gebiedsanalyse opgenomen herstelmaatregelen (deze zijn daarom 1 op 1 overgenomen in hoofdstuk 6 van dit Natura 2000-beheerplan).⁹

De Natuurbeschermingswet en het daarop gebaseerde PAS-programma, bieden Gedeputeerde Staten de mogelijkheid om afzonderlijke herstelmaatregelen 'om te wisselen' voor andere maatregelen.¹⁰ Aan zo'n 'omwisselbesluit' is een aantal randvoorwaarden verbonden. Belangrijke randvoorwaarden zijn:

- dat de doelen van Natura 2000 niet ter discussie worden gesteld;
- de alternatieve maatregel per saldo een vergelijkbaar of beter effect heeft op de realisatie van deze instandhoudingsdoelstellingen;
- de alternatieve maatregel niet leidt tot minder ontwikkelingsruimte;
- de alternatieve maatregel in het kader van 'haalbaar en betaalbaar' in tijd en geld uitgedrukt minimaal even effectief en efficiënt is als de oorspronkelijk voorgenomen maatregel uit de PAS-gebiedsanalyse.

Zo'n alternatieve maatregel is een mogelijke resultante van het overleg in het kader van een gebiedsproces en in het bijzonder de planuitwerkingsfase en zal vóór 2017 duidelijk moeten zijn. Hieruit moet ook blijken dat er sprake is van voldoende draagvlak en een kwalitatief goede ecologische onderbouwing.

Voor de formeel-juridische besluitvorming wordt gebruik gemaakt van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Afdeling 3.4. Uniforme openbare voorbereidingsprocedure). Deze komt er op neer dat het voorgenomen Gedeputeerde Staten-besluit ter inzage wordt gelegd en belanghebbenden hiertegen zienswijzen kunnen indienen.

1.6 Relatie met het PAS

In dit Natura 2000 beheerplan wordt onderscheid gemaakt tussen PAS en niet-PAS gerelateerde teksten. De grijs geaccentueerde teksten en bijbehorende tabellen, figuren en kaarten komen 1 op 1 uit de PAS-gebiedsanalyses die door Gedeputeerde Staten zijn vastgesteld op 18 november 2015. De PAS-gebiedsanalyses worden tijdens de eerste beheerplanperiode nog diverse keren aangepast (veelal als gevolg van technische wijzigingen in het reken-instrument van het PAS (AERIUS) of ontwikkelingen vanuit het gebiedsproces). Deze wijzigingen worden niet doorgevoerd in dit Natura 2000-beheerplan. Voor zover nodig zal dit beheerplan dan ook in combinatie met de meest recent door Gedeputeerde Staten vastgestelde gebiedsanalyse moeten worden gelezen. De meest recente gebiedsanalyse is te vinden op de website www.pas.natura2000.nl

1.7 Leeswijzer

Hoofdstuk 1, beschrijft de achtergrond van dit Natura 2000-beheerplan en introduceert belangrijke begrippen als Natura 2000, aanwijzingsbesluit, instandhoudingsdoelstellingen en Natura 2000-beheerplan. Hoofdstuk 2 beschrijft het gebied en de benodigde omstandigheden voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. De concrete instandhoudingsdoelstellingen staan in hoofdstuk 3, evenals de knelpunten voor het behalen van deze doelen. De voor het Natura 2000-gebied Aamsveen van belang zijnde regelgeving, beleid en plannen worden beschreven in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 beschrijft en beoordeelt de bestaande activiteiten. In dit hoofdstuk komt de vraag aan bod onder welke voorwaarden bestaande activiteiten kunnen doorgaan en of een vergunning vanuit de Natuurbeschermingswet nodig is. In hoofdstuk 6 zijn de maatregelen die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren uitgewerkt. Hoofdstuk 7 gaat in op de sociaal-economische aspecten van de Natura 2000-beheerplannen. Hoofdstuk 8 gaat in op de uitvoering van het Natura 2000-beheerplan. Aan de orde komen het voortraject en de doorlopen procedure van de ter inzage legging, de uitvoering, de wijze waarop de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen worden gemeten en de financiering. Hoofdstuk 9 bevat het kader voor vergunningverlening en gaat kort in op toezicht en handhaving. Daar waar in dit beheerplan wordt gesproken over "vergunningsvrij" wordt bedoeld "vergunningsvrij in het kader van de Natuurbeschermingswet".

⁹ Zie artikel 19kj Natuurbeschermingswet

¹⁰ Zie artikel 19ki, lid 2, Natuurbeschermingswet

2 Gebiedsbeschrijving

Dit hoofdstuk beschrijft het gebied en de natuurwaarden.

2.1 Inleiding

Het Natura 2000-gebied Aamsveen ligt ten zuidoosten van Enschede aan de Duitse grens. Het gebied is 145 hectare groot en grotendeels in beheer bij Landschap Overijssel. Het gebied grenst aan het in Duitsland gelegen Amtsvonn en Hündfelder Moor. De gebieden vormen samen een restant van wat ooit een veel groter hoogveencomplex is geweest. Het is niet goed bekend hoe dat grotere hoogveencomplex functioneerde. Het lijkt er sterk op dat Aamsveen oorspronkelijk de randzone van het hoogveencomplex vormde en de hoogveenkern in Duitsland lag (kennislacune). Voor een overzichtskaart met daarop de begrenzing van Natura 2000-gebied Aamsveen wordt naar bijlage I verwezen.

Tot in de jaren '60 van de vorige eeuw is in het gebied turf gewonnen. Dit is zowel handmatig als deels machinaal gebeurd. Hierdoor komen in het gebied zowel vergraven als nagenoeg onvergraven delen voor. Het gebied is uniek te noemen vanwege de vrij gave overgang van hoogveen, via een zone met kwel (lagg zone) naar het beekdal van de Glanerbeek en de overgang naar de stuwwal van Enschede. Door deze overgangen kent het Aamsveen een grote afwisseling in vegetatietypen. In het gebied komen hoogveen, hoogveenbossen heidevegetaties, gagelstruwelen, natte schraalgraslanden en beekbegeleidende bossen op korte afstand van elkaar voor.

2.2 Landschapsecologische systeemanalyse

2.2.1 Ligging, begrenzing en landschappelijke typering

Het Aamsveen behoort tot het natte zandlandschap. Dit type landschap wordt aangetroffen op de hogere zandgronden in pleistoceen Nederland (Everts et al., 2012). Het Aamsveen behoort tot het gradiënttype 'Hoogveen met basenrijk laagveen'. Op lage plekken in het zand- of beekdallandschap werd onder invloed van basenrijk grondwater veen gevormd uit riet- en zeggenmoerassen, alkalische laagvenen en broekbossen (Succow & Joosten 2001). Dit basenrijke grondwater werd vanuit één richting aangevoerd. Het laagveen groeide op den duur zo ver uit dat de invloed van basenrijk grondwater in de wortelzone aanzienlijk verminderde. Op deze plaatsen, meestal het verst verwijderd van de aanvoerrichting van het basenrijke grondwater, werd de invloed van neerslagwater overheersend en kwam hoogveenontwikkeling op gang (Casparie 1975, Succow & Joosten 2001, Steiner 2005). Op den duur ontstond op deze manier naast het grondwatergevoede veen een hoogveen met een eigen hydrologisch systeem met zuur veenwater. Het basenrijke grondwater bereikte alleen nog de wortelzone op de plekken met de sterkste kwelintensiteit en de hoogste doorlaatbaarheid, meestal de randen van het veencomplex. Bij het bereiken van de maximale omvang van het hoogveen, is de ruimtelijke verdeling tussen het zure hoogveenwater en het basenrijke grondwater gestabiliseerd. In die situatie is een gradiënt aanwezig van venige en moerige bodems met invloed van basenrijk grondwater, via veenbodems met invloed van basenrijk grondwater naar het hoogveen (Bell & Hullenaar 2010). Het hoogveen bestaat uit een betrekkelijk vlak plateau. Het veenwater is daar zuur.

Belangrijke sturende processen in dit type zijn een geringe wegzijging naar de ondergrond, een goed functionerend acrotelm, een goed ontwikkeld kleinschalig patroon van bulten en slenken, een goede conditie van de laggzone en een goed ontwikkelde interne koolstofcyclus die de veenmosgroei stimuleert (Everts et al., 2012). Daarnaast is er sprake van contactzone tussen het zure hoogveen en aanvoer van basenrijk, gebufferd grondwater uit de omgeving (Everts et al., 2012).

In de hoogveenkern zijn de waterstanden (in de slenken) relatief stabiel en zakken maximaal ca. 30 cm weg in de zomer. In de bulten kan de waterstandsfluctuatie wat groter zijn. Op de overgang naar de laggzone zijn de fluctuaties in de waterstanden mogelijk wat groter, waardoor het water hier in de zomer wat dieper kan uitzakken. In de laggzone vindt meestal jaarrond uittreding van basenrijk water plaats, waardoor er ook zeer natte omstandigheden heersen. Door de aanvoer van

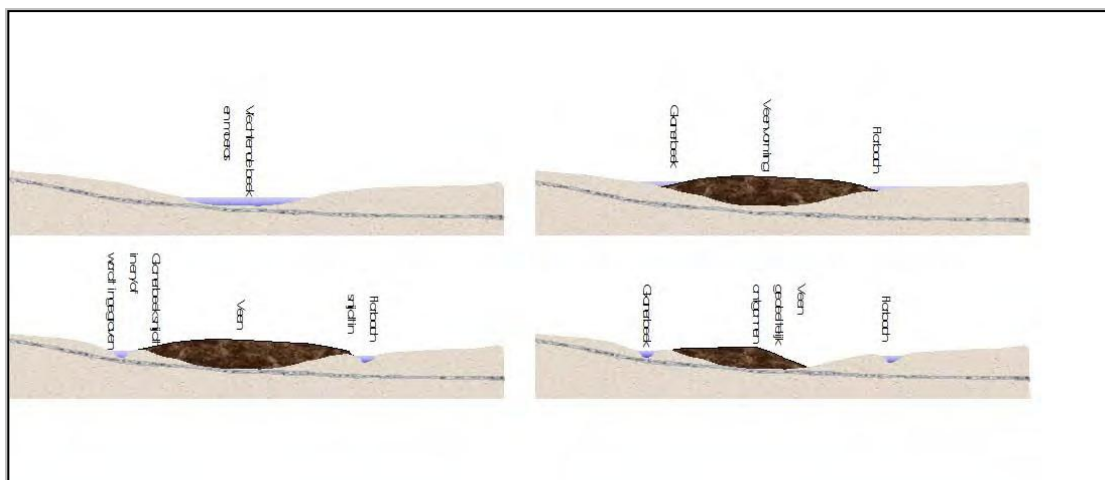
basenrijk water heeft het water in de basenrijke randzone een hoge alkaliniteit en pH en een hoge kooldioxideconcentratie (Everts et al., 2012). In de hoogveenkern is het water zuur.

De belangrijkste knelpunten voor de hierboven beschreven hoogvenen zijn verdroging (met als gevolg sterk wisselende waterstanden, mineralisatie van het veenpakket en afname van buffering met basen aan de veenbasis en in de voormalige laggzone), vermesting (aanvoer van meststoffen vanuit aangrenzende landbouwgebieden), verzuring (in het basenrijke deel), verandering van de geomorfologie van het landschap en afname van de landschappelijke heterogeniteit van het landschap voor de fauna (Everts et al., 2012). Voor herstel van de gradiënten in zulke veencomplexen moet, naast het conserveren van de resterende veenpakketten, de focus gericht zijn op het stimuleren van veenvormende processen, zowel in het resterende hoogveen als in basenrijke randzone. Dit kan alleen via hydrologisch herstel en vraagt in het hoogveen om vermindering van de afvoer via reductie van de verdamping en de wegzijging door de veenbasis en vertraging van de zijdelingse afvoer, terwijl in de randen (de voormalige laggzone) de toevoer van basenrijk grondwater dient te worden hersteld of versterkt.

2.2.2 Geohydrologie en bodem¹¹

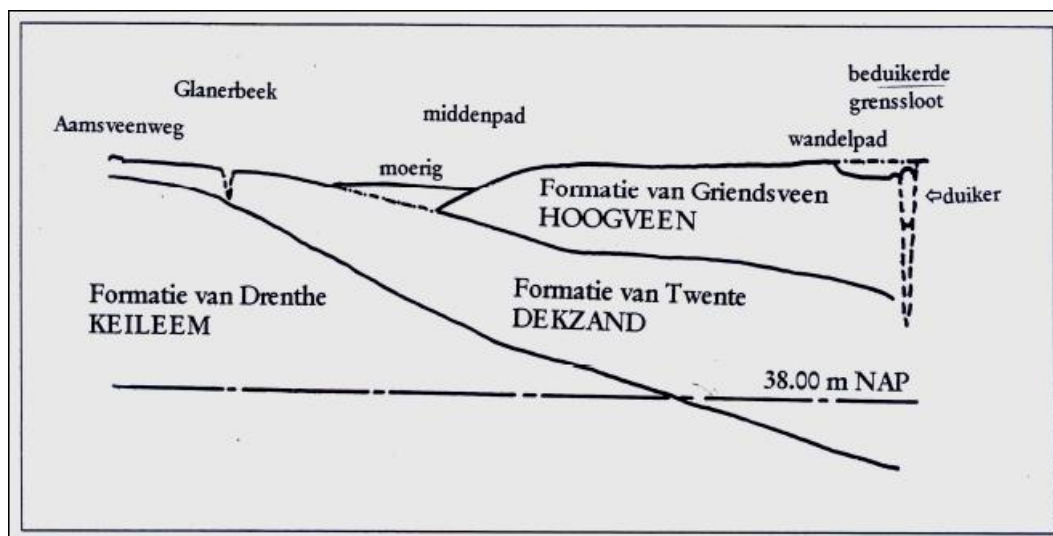
Het Aamsveen is vermoedelijk ontstaan vanuit een natte laagte waar regenwater en grondwater stagneerde op de aanwezige keileem in de ondergrond. Deze laagte vormde een moerasgebied met daarin een vlechtende beek. In de laagte heeft zich langzaam veen gevormd waarbij het veen op een gegeven moment hoger werd dan zijn directe omgeving. Hierdoor werd overtollig water afgevoerd naar de randen van het gebied en ontstonden een tweetal beeksystemen. De Glanerbeek aan de westzijde van het gebied en ten oosten van het hoogveen aan Duitse zijde de Florbach. Beide beken zijn dan ook van oorsprong als veenbeek te typeren. In de 19e eeuw is de Glanerbeek mogelijk verlegd in de richting van het Aamsveen (schrift. med. dhr. A.J.M. Jansen/ dhr. G.A. van Duinen). Op de Hottinger kaart 1773 – 1794 (uitgave door Versvelt, 2003, blz 64) ligt de beek in die periode echter op dezelfde plek als nu (med. T. de Meij, provincie Overijssel). Na het afgraven van het hoogveen verloor het hoogveengebied zijn sponswerking waardoor in de huidige situatie de beek voornamelijk gevoed wordt door water afkomstig vanaf de stuwwal van Enschede en kwelwater vanuit het Aamsveen. Slechts in natte perioden vindt ook voeding vanuit het hoogveen plaats. De ontstaansgeschiedenis van het gebied is schematisch weergegeven in Figuur 3.

De hydrologische basis in het gebied wordt gevormd door keileem (Formatie van Drenthe). Deze laag dagzoomt op de stuwwal ten westen van het gebied en helt af in oostelijke richting. Ter hoogte van de Glanerbeek duikt de keileem enkele meters diep in de ondergrond weg. Bovenop deze keileemlaag is een dun zandpakket aanwezig (Formatie van Twente) met een maximale dikte van 2 tot 3 meter. Bovenop deze zandlaag heeft zich in het oosten van het gebied een veenpakket (formatie van Griendsveen) gevormd met een maximale dikte van enkele meters ter hoogte van de grens met Duitsland. Een geohydrologische dwarsdoorsnede van het gebied is weergegeven in Figuur 4.

Figuur 3 Ontstaansgeschiedenis Aamsveen

¹¹ Teksten van deze en volgende paragrafen gebaseerd op Royal Haskoning, 2008 en informatie van het waterschap, tenzij anders aangegeven.

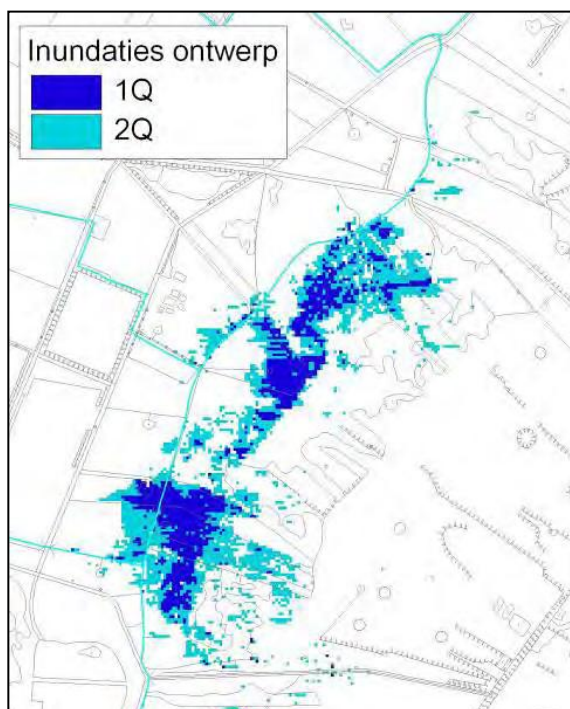

Figuur 4 Geohydrologische dwarsdoorsnede Aamsveen

Door de grote variatie in hoogte, moedermateriaal en hydrologie zijn in het gebied een veelheid aan bodemtypen aanwezig. Het hoogveengebied bestaat uit een dik veenpakket (vlierveengronden) dat in de richting van de Glanerbeek steeds dunner wordt. Ter hoogte van het middenpad gaat het hoogveen over in een zone met moerige podzolgronden. In de richting van de beek komen zones voor met in de laagste delen beekkeerdgronden en op de hogere gedeeltes veldpodzolgronden en zelfs haardpodzolgronden.

2.2.3 Overstromingen

Inundaties treden in de huidige situatie op in zeer extreme omstandigheden. In figuur 5 zijn de inundaties weergegeven in een tweetal situaties: een jaarlijks hoogwater situatie (Q) en een situatie die eens per 50 tot 100 jaar voorkomt (2Q). De peilen zijn in deze extreme situaties dusdanig dat water vanuit de beek in de aangrenzende laagtes in de beek kan stromen. Of dit daadwerkelijk gebeurt is ook afhankelijk van de grondwaterstand tijdens deze omstandigheden. De laagtes rond de beek zijn in natte periodes immers al geïnundeerd met grondwater en regenwater uit het natuurgebied zelf. Daarnaast zijn grote gedeeltes van de Glanerbeek voorzien van een wal die fungeert als kade. Deze wal is ontstaan tijdens het verdiepen van de beek waarbij vrijkomend materiaal naast de beek werd gedeponeerd. Inundaties die jaarlijks optreden blijven beperkt tot de zones met beekbegeleidende bossen. Deze kunnen in principe tegen inundatie.

Figuur 5 Mogelijke inundaties vanuit de Glanerbeek in extreme omstandigheden (Q is jaarlijks hoogwatersituatie, 2Q eens per 50 tot 100 jaar)

2.2.4 Waterkwaliteit

Binnen het Natura 2000 gebied is, voor zover bekend, nooit specifiek onderzoek gedaan naar de grondwaterkwaliteit. Vanuit de vegetatie die voorkomt, is wel af te leiden dat er een duidelijke zonering in grondwaterkwaliteit binnen het gebied aanwezig is. Het grond- en oppervlaktewater in het hoogveengebied heeft een uitgesproken atmoclien karakter. De waterkwaliteit wordt dus gedomineerd door regenwater. In de randzone van het veen vindt, in ieder geval periodiek, toestroming plaats van licht gebufferd grondwater. Dit uit zich in het voorkomen van zones met natte heide, die meer regenwater gedomineerd zijn, maar ook in zones waar Heischrale graslanden voorkomen. Deze zijn voor hun voorkomen afhankelijk van de toestroming van enigszins gebufferd grondwater. Nog lager op de gradiënt, langs de beek bevindt zich Elzenbroekbos. Dit type bos is eveneens gebonden aan basenrijke omstandigheden. Sinds de jaren negentig lijken de graslanden tussen de beek en het hoogveen zuurder te zijn geworden. Volgens Jansen & Loeb (2011) hangt dit samen met verdroging in het beekdal. Dit uit zich in een hogere dominantie van aan regenwater gebonden soorten zoals veenmos. De soorten afhankelijk van lichtgebufferde omstandigheden in de Heischrale graslanden hebben te leiden onder deze hoge invloed van zuur neerslagwater, omdat er verzuring optreedt. Gezien het belang van deze ontwikkeling voor de instandhoudingsdoelen is nadere informatie over de huidige invloed van kwelwater in de gradiënt vanaf het hoogveen naar de Glanerbeek en ontwikkelingen hierin als gevolg van reeds uitgevoerde en geplande maatregelen gewenst. Dit is dan ook opgenomen als kennislacune in paragraaf 3.3.5.

De oppervlaktewaterkwaliteit van de Glanerbeek is in het verleden wel meerdere malen bepaald. De kwaliteit van het oppervlaktewater voldoet momenteel niet aan de gestelde normen. Het oppervlaktewater bevat vrij hoge gehalten aan nutriënten (stikstof en fosfaat) als gevolg van landbouwkundig gebruik in de rest van het stroomgebied. Omdat inundaties slechts in extreem natte omstandigheden optreden, zal de kwaliteit van het beekwater echter nauwelijks invloed hebben op de instandhoudingsdoelen. De inundaties zijn laagfrequent en wanneer deze voorkomen, bevindt de grondwaterstand in de randzone langs de beek zich op, of aan, maaiveld, waardoor beekwater niet in de wortelzone in kan dringen. De drainerende werking van de Glanerbeek heeft echter wel invloed omdat de beek kwel aantrekt, waardoor deze minder lang of helemaal niet in de wortelzone direct langs de beek terecht kan komen. Deze drainerende werking is door de maatregelen, uitgevoerd in 2006, verminderd. Sinds de zomer van 2011 watert een groter gebied bovenstrooms (in Duitsland) weer af op de beek. Deze blijft daardoor langer watervoerend in de zomer. Om toename van inundaties door pieken in de winter te voorkomen is een retentievoorziening aangebracht bovenstrooms van het Aamsveen.

2.2.5 Ingrepen ten behoeve van herstel

In 1952 werd het Aamsveen aangekocht door de Dienst domeinen met als doel het gebied volledig te vervenen. Uiteindelijk bleef een deel van het hoogveengebied gespaard en werd het gebied in 1967 in erfpacht overgedragen naar de Stichting het Overijssels Landschap, thans Landschap Overijssel. Na de aankoop zijn sloten en greppels in het gebied afgedamd met ter plaatse aanwezig materiaal met als doel het tegengaan van de verdroging van het gebied. Het Duitse gedeelte van het stroomgebied (circa 300 ha) van de Glanerbeek is in het verleden afgekoppeld ten behoeve van de landbouwkundige ontwatering. Daarbij is een grenssloot gegraven, dwars door het hoogveengebied. Deze sloot is dwars door de aanwezige gliedelaag gegraven waardoor de sloot een sterk verdrogende werking had op het natuurgebied. In 1983 is de grenssloot verduikerd. De geul is dichtgemaakt met folie om hiermee de werking van de gliedelaag kunstmatig te herstellen. Door lekken in de inspectieputten die in de duiker aanwezig waren stroomde in het verleden in natte perioden ruim 3 keer zoveel water via de duiker het gebied uit als dat er bovenstrooms instroomde (Van Dongen, 2004). Ook in droge perioden trad er lekkage vanuit het hoogveengebied naar de duiker op. Deze lekkende verduikering is in 2011 verwijderd. Het weglekken van water vanuit het hoogveen naar de verduikerde waterloop had tot gevolg dat in de zone langs de grens de grondwaterstanden te laag waren voor hoogveenontwikkeling. Via monitoring moet worden onderzocht in welke mate verbetering van de waterhuishouding is opgetreden.

Tussen 1991 en 1995 is in een tweetal fases een vernattingsplan uitgevoerd in het hoogveengebied. Hier zijn loodrecht op de aanwezige veenruggen dammen aangelegd waardoor het veengebied in ruim 30 compartimenten is verdeeld. Vanuit het centrum van het gebied hebben de compartimenten steeds een wat lager peil zodat het regenwater zo goed mogelijk kan worden vastgehouden. Er is tijdens het vernattingsplan bewust gekozen om de dammen niet op de hoogte van de onvergraven veenruggen te leggen omdat de waterdiepte in de compartimenten dan dusdanig groot zou worden dat hoogveenvorming nauwelijks op gang zou kunnen komen. In de periode 2005/2006 zijn herstelmaatregelen uitgevoerd in de Glanerbeek in het kader van de landinrichting Enschede zuid. Door aankoop van landbouwpercelen werd het mogelijk om de drainagebasis van de Glanerbeek te verhogen. Dit is gedaan door de aanwezige duikers te vervangen door drempels. De trajecten tussen deze drempels zijn inmiddels verzand waardoor de beekbodem aanzienlijk is verhoogd. Hierdoor is de drainerende werking van de Glanerbeek verminderd en vangt de beek minder kwel af. Aan de noordzijde van het gebied is tevens een nieuw, ondiep beektracé gegraven waardoor de beek op zijn oorspronkelijke plek is teruggebracht. De oude loop is gedeeltelijk blijven liggen omdat deze nodig is voor de afwatering van een landbouwgebied ten westen van de beek. Naast deze maatregelen is een aantal zijwaterlopen aan de westzijde van de Glanerbeek verondiept tot aan maaiveld en natuurlijker ingericht, waardoor ook deze waterlopen hun verdrogende werking hebben verloren.

Als resultaat van overleg tussen het Waterschap Regge en Dinkel (nu Waterschap Vechtstromen), Landschap Overijssel, Kreis Borken en Biologisch Station Zwillbrock is in 2011 ongeveer 300 ha in Duitsland gelegen bovenstrooms voormalig landbouwgebied opnieuw aangesloten op de Glanerbeek. Hiervan is 9 ha (op de grens met Nederland) ingericht als retentiebekken. Het doel van deze maatregel is het langer watervoerend laten zijn van de Glanerbeek. Het retentiebekken met daarin een moeras moet piekafvoeren afvlakken en de waterkwaliteit verbeteren.

Door de aansluiting van het Duitse stroomgebied kon tevens de ontwaterende werking van de duiker teniet worden gedaan. De duiker is op een aantal plaatsen afgedicht. Daarnaast is de laagte waarin zich de (voormalige) grenssloot bevond, voorzien van een compartimentering zodat regenwater zo lang mogelijk wordt vastgehouden en ook hier uiteindelijk hoogveenontwikkeling tot stand kan komen.

Het is de verwachting dat deze herstelmaatregelen zullen leiden tot verbetering van de waterhuishouding van het Aamsveen. Vooral de habitattypen die langs de Glanerbeek liggen, worden geacht te profiteren van deze verbetering. Of en in welke mate de verwachte verbetering optreedt, dient in de 1^e beheerplanperiode gemonitord te worden. Afhankelijk van deze resultaten zal blijken of aanvullende maatregelen om de waterhuishouding te herstellen noodzakelijk zijn. In paragraaf 6.1 wordt hier verder op ingegaan.

2.2.6 Vegetatie en abiotische omstandigheden

De beschrijving van de vegetatie en abiotische omstandigheden is overgenomen uit het concept werkdocument (juni 2009). De combinatie van (lemig) zand en veenbodem maakt een grote variatie in vegetatie mogelijk. Het open veengebied bestaat door de vervening uit een grillige afwisseling van veenruggen en laagten. Deze afwisseling is nog versterkt door de aanleg van dammen loodrecht op de veenruggen in het kader van de vernatting. Hierdoor is een patroon van vierkante en rechthoekige laagten ontstaan met veel pijpenstrootje, dophei, eenarig wollegras en veenmossen (gewoon veenmos, waterveenmos, hoogveenveenmos en lokaal wrattig veenmos), te midden van hoge veenruggen met adelaarsvaren en berkenopslag. Naar het westen gaat het veen over in een zone waar plaatselijk ondiep grondwater aan het oppervlak komt. Hier wisselen broekbos, gagelstruweel en nat en vochtig schraalgrasland elkaar af. Bij de Glanerbeek bestaat de begroeiing vooral uit bos, vaak vrij voedselrijk, vochtig Eiken-beukenbos (met dalkruid, witte klaverzuring, klimop, hulst en bosviooltje) en armer, vochtig Berken-eikenbos. Op nattere plekken komt matig ontwikkeld Elzenbroekbos en Berkenbroekbos voor. De ondergroei van het Berkenbroekbos bestaat vaak uit vrij soortenarme pijpenstrootjesvegetatie, met lokaal veenmosbulten, dophei en eenarig wollegras. Ook is een type aanwezig met veel wilde gagel. Het Elzenbroekbos heeft in de ondergroei soorten als grauwe wilg, bitterzoet, melkeppe, wijfjesvaren en gele lis en is vrij droog. Het schraalland bestaat veelal uit vegetaties met schraalgraslandsoorten, waaronder gevlekte orchis, welriekende nachtorchis en soorten van zwak gebufferde standplaatsen en natte heiden: blauwe zegge, wateraardbei, zompzegge, veldrus, klokjesgentiaan, zonnedauw, witte en bruine snavelbies, dophei, trekrus, pijpenstrootje en tormentil. Klokjesgentiaan komt voornamelijk voor op plekken met ondiep keileem. De instandhoudingsdoelen en de benodigde vereisten zijn hierna nader uitgewerkt.

2.3 Ecologische vereisten en trends

In deze paragraaf worden de habitattypen, habitatrictlijnsoorten en vogelrichtlijnsoorten van het Natura 2000-gebied Aamsveen beschreven. Daarbij worden eerst de ecologische vereisten beschreven, dan het actuele areaal, de kwaliteit en de trends daarin.

2.3.1 Habitattypen

H3130 zwakgebufferde vennen

Actueel areaal en kwaliteit

Het habitatype komt op één locatie voor in het zuidwesten van het Aamsveen (habitattypenkaart, provincie Overijssel), met een oppervlak van 0,1 ha. De vegetatie in het ven wordt gerekend tot de Associatie van Vlottende Bies (*Scirpetum fluitantis*) en wordt gedomineerd door waterlepelkje (*Ludwigia palustris*). De kwaliteit is gezien de voorkomende Associatie goed (zie Profieldocument).

Trends in areaal en kwaliteit

De trend in oppervlakte en kwaliteit van dit habitatype is niet goed bekend, maar waarschijnlijk stabiel.

Systeemanalyse en ecologische vereisten

Zwakgebufferde vennen komen voor als (heide)vennen en onderlopende slenken in de hogere zandgronden en als min of meer geïsoleerde poelen aan de randen van rivier- en beekdalen. Daarnaast komen de kenmerkende vegetatietypen soms voor in leemputten. In vergelijking met die van de zeer zwak gebufferde vennen (H3110) zijn de kenmerkende plantensoorten van zwakgebufferde vennen minder goed aangepast aan het groeien in koolstofarm water. De concentratie koolzuur in het water is hoger (door kwel, organisch materiaal e.d.), waardoor een groter scala aan ondergedoken planten in staat is voldoende koolstof op te nemen.

Het zwakgebufferde ven in het Aamsveen is een in 1989 ten behoeve van de boomkikker gegraven poel. Op geringe diepte onder de waterbodem is keileem aanwezig. Het ven wordt niet of nauwelijks beïnvloed door regionaal grondwater en is grotendeels regenwater-gevoed. De buffering van het ven wordt waarschijnlijk gegeven door zeer lokale aanvoer van water afkomstig van het omliggende heide-hooilandcomplex, waarin naar verwachting in het verleden opgebrachte lichte bemesting een rol speelt.

De Associatie van Vlottende bies (*Scirpetum fluitantis*) gedijt (binnen het spectrum van de zwakgebufferde vennen) in beter gebufferde en daardoor iets voedselrijkere vennen die sterker onder invloed staan van lokaal, iets voedselrijker water.

H4010A vochtige heiden (hogere zandgronden)

Actuele areaal en kwaliteit

Het habitatype komt over een klein oppervlak in een matig tot goed ontwikkelde toestand voor. Daarnaast komt vochtige heide voor als onderdeel van herstellend hoogveen. Op de goede ontwikkelde locatie komt de Associatie van gewone dophei (*Ericetum tetralicis*, subassociaties *sphagnetosum* en *typicum*) voor, met typische soorten als: klokjesgentiaan, beenbreek en trekruis. Een deel is vergrast met pijpenstrootje en daardoor deels gedegradeerd. Bij dit type speelt verdroging en mogelijk ook verzuring een rol. Het huidige habitatype is van matige tot goede kwaliteit en beslaat een oppervlak van 0,26 ha.

Trends in areaal en kwaliteit

Delen van de Vochtige heiden zijn kleinschalig geplagd, en dit heeft tot verdere uitbreiding van diverse rode lijstsoorten en karakteristieke soorten als klokjesgentiaan geleid. Een verbindingzone tussen de natte heide gebieden is gerealiseerd, zodat uitwisseling tussen twee populaties van gentiaanblauwtje mogelijk is geworden. Daarnaast is bosopslag verwijderd en is af en toe gemaaid. Al deze maatregelen dragen bij aan het behoud van Vochtige heiden en hebben geleid tot een potentiële positieve trend in areaal en kwaliteit.

Systeemanalyse en ecologische vereisten

Dit type Vochtige heiden komt voor op voedselarme, zeer natte tot zeer vochtige, matig zure tot zure standplaatsen. De meest zure en natte heiden tenderen naar hoogveen. De vochtige heide kan alleen bestaan op plekken waar de grondwaterstand langdurig aan of net onder het maaiveld staat en hooguit kortstondig dieper wegzakt. Buffering van de grondwaterstand door lokale kwel, een geringe wegzijging naar de ondergrond en een geringe afvoer naar drainagemiddelen kunnen hieraan bijdragen.

Overige randvoorwaarden:

- nooit overstroming met water;
- lang inunderend (GVG -20 tot -5 cm -maaiveld) tot vochtig (GVG¹² > 40 cm -maaiveld);
- zeer voedselarm tot matig voedselarm;
- zeer zoet water;
- matig zuur pH 5,0 - 5,5 tot zuur pH < 4,5;
- dominantie van dwergstruiken (> 50%);
- bedekking struiken en bomen is beperkt < 10%;
- bedekking van grassen is beperkt < 25%;
- hoge bedekking van veenmossen (subtype b, en lokaal subtype a);
- hoge soortenrijkdom van mossen en korstmossen.

H4030 droge heiden

Actueel areaal en kwaliteit

In het profieldocument van Aamsveen (Ministerie LNV, 2006) is aangegeven dat het habitatype op de dekzandruggen voorkomt. In het noordelijk deel van het Aamsveen komt het habitatype echter niet op de dekzandrug voor. De huidige vegetatie bestaat hier grotendeels uit een pijpenstrootjesvegetatie en beemdgras-raaigrasweide. Dit wijst op vermesting van heidevegetaties, waardoor pijpenstrootje sterk is toegenomen. Op de kaden in het hoogveengebied waar het type eveneens (potentieel) aanwezig is, is adelaarsvaren te dominant aanwezig, waardoor slechts weinig typische heidesoorten voorkomen en de vegetatie niet kwalificeert als Droge heide. Op dit moment heeft de heide te weinig structuur en is vergrassing met bochtige smele en pijpenstrootje en verbossing opgetreden. Het huidige habitatype is van matige kwaliteit en beslaat een oppervlak van 0,25 ha.

Trends in areaal en kwaliteit

¹² GVG: gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand

In het verleden (jaren '60) waren er grote oppervlaktes droge heide in het Aamsveen. Dit had te maken met de verdroging van het hoogveen. Op dit moment is er slechts een zeer gering oppervlak aanwezig, wat wijst op een sterke achteruitgang van het habitatype sinds de jaren '60. Vergrassing en verbossing wijzen op een achteruitgang in kwaliteit. De kwaliteit en omvang van het areaal van het habitatype zijn de laatste jaren stabiel.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

Droge heiden komen in Nederland voor op matig droge tot droge, kalkarme zure bodems waarin zich meestal een podzolprofiel heeft gevormd. Het type komt hier voor op lemige zandgronden.

Overige randvoorwaarden:

- nooit overstroming met water;
- matig droog (GVG > 40 cm -maaiveld) tot droog (GVG > 40 cm -maaiveld);
- zeer voedselarm;
- zeer zoet water;
- matig zuur pH 5,0 - 5,5 tot zuur pH < 4,5;
- dominantie van dwergstruiken (> 25%);
- aanwezigheid van hoge, oude heidestruiken;
- gevarieerde vegetatiestructuur;
- lage bedekking van grassen (< 25%) en struweel (< 10%).

H6230 *heischrale graslanden

Actueel areaal en kwaliteit

Het gebied is belangrijk voor de plaatselijk fraai ontwikkelde vorm van dit type (*Gentiano pneumonanthes-Nardetum*) met soorten als gevlekte orchis, welriekende nachtorchis, klokjesgentiaan, heidekartelblad, vleugeltjesbloem en gewone dophei. Het schraalland vertoont overgangen naar zure vormen van Blauwgrasland (RG *Carex panicea Succisa pratensis*-[*Junco-Molinia*]). Het habitatype is overwegend van matige kwaliteit, maar komt lokaal voor met een goede kwaliteit. Het totale areaal is 0,21 ha.

Trends in areaal en kwaliteit

Basenminnende soorten zijn door bodemverzuuring uit de zwakgebufferde zone tussen de Glanerbeek en het hoogveen verdwenen (Jansen & Loeb, 2011). De trend in kwaliteit van dit habitatype is daarom negatief. Herstelmaatregelen als kleinschalig plaggen hebben ertoe geleid dat enkele schraallandsoorten zijn teruggekeerd.

Stikstofdepositie in relatie tot de kritische depositiewaarde (KDW)

Zowel in 2015 als in 2030 wordt de kritische depositiewaarde van Heischrale graslanden met meer dan 2x de KDW overschreden en is er sprake van sterke overbelasting. In zowel 2015 als 2030 geldt dit voor het gehele areaal van dit habitatype (Figuren 3.5 en 3.6 in de PAS-gebiedsanalyse). Actuele en toekomstige stikstofdepositie vormen hiermee een belangrijk knelpunt voor dit habitatype.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

Dit habitatype omvat in ons land min of meer gesloten, zogenoemde halfnatuurlijke graslanden op betrekkelijk zure zand- en grindbodems. Heischrale graslanden komen voor op licht gebufferde, zwak zure tot matig zure, meestal sterk humeuze bodems. Op vochtige tot natte standplaatsen wordt het vochtgehalte en de zuurgraad vooral gebufferd door de bodem zelf. De voor dit habitatype kenmerkende plantensoorten zijn enerzijds kalkmijdend, maar zijn anderzijds zeer gevoelig voor het aluminium dat op zure standplaatsen meestal in het bodemvocht aanwezig is. We vinden ze daarom op zwak gebufferde standplaatsen. Deze komen in Nederland en ook in het Aamsveen voor in overgangssituaties, in ruimte óf in tijd, tussen basenrijke en zure standplaatsen.

Overige randvoorwaarden:

- nooit overstroming met water;
- nat (GVG 10 tot 25 cm -maaiveld) tot droog (GVG > 40 cm -maaiveld);
- zeer voedselarm tot licht voedselrijk;
- zeer zoet water;
- basisch pH > 7,5 tot matig zuur pH 4,5 - 5,0;

- dominantie van grassen en kruiden;
- aanwezigheid van dwergstruiken met geringe bedekking (< 25%);
- hoge soortenrijkdom (> 20 plantensoorten/m²).

H6410 blauwgraslanden

Actueel areaal en kwaliteit

Het habitattype komt op één locatie voor in het Aamsveen (habitattypenkaart, provincie Overijssel), met een netto-oppervlak van 0,4 ha. Het blauwgrasland ligt in mozaïek met herstellend hoogveen, in het noordwesten van het gebied.

In de huidige situatie is de vegetatie een soortenarme Rompgemeenschap van Blauwe zegge en blauwe knoop. De aanwezige soorten wijzen veelal op zure omstandigheden. Wel zijn gevlekte orchis en welriekende nachtorchis aanwezig. De kwaliteit is overwegend matig.

Trends in areaal en kwaliteit

Er is een negatieve trend in oppervlakte en kwaliteit voor dit habitattype. De verzuring uit zich in een toename van veenmossen, veenpluis en pijpenstrootje; de laatste soort is ook een indicator van vermessing. De bovengenoemde orchideeënsoorten gaan in aantal achteruit.

Systeemanalyse en ecologische vereisten

Het habitattype komt optimaal voor op voedselarme, matig zure tot neutrale bodems. Het type heeft een voorkeur voor plekken die 's winters kortere of langere tijd onder water staan met mengsel van grondwater, regenwater en oppervlaktewater. Buffering vindt plaats door aanvoer van basen met grond- en/of oppervlaktewater. In de winter staat het grondwater aan of op maaiveld, in de zomer zakt de grondwaterstand enkele decimeters of meer weg. Hoe diep de grondwaterstand mag wegzakken is sterk afhankelijk van het bodemtype en de aard van het zuurbufferend proces. Op minerale bodems, zoals in het Aamsveen, is de variatie in laagste grondwaterstanden groter en afhankelijk van het type grondwatersysteem.

Overige randvoorwaarden:

- hooguit incidenteel overstroming met basenrijk water;
- zeer nat, GVG -5 tot 10 cm –maaiveld tot nat, GVG 10 tot 25 cm –maaiveld;
- matig voedselarm tot licht voedselrijk;
- zeer zoet;
- zwak zuur tot matig zuur: pH 5,0 - 6,5;
- hooibeheer (jaarlijks laat in het jaar maaien en materiaal afvoeren);
- toevoer van basenrijk water (door overstromingen met oppervlaktewater of door toestroom grondwater);
- opslag van struwelen en bomen < 5%;
- het zo nu en dan opbrengen van organisch materiaal kan noodzakelijk zijn om verzuring tegen te gaan.

H7110A actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)

Actueel areaal en kwaliteit

Het actieve hoogveen komt op één locatie in het centrale deel van het Aamsveen voor, als onderdeel van een groot oppervlak herstellend hoogveen. De netto oppervlakte is ongeveer 0,1 ha. Het voorkomende vegetatietype is de Associatie van Gewone dophei en veenmos (*Erico-Sphagnetum magellanicum*); het habitattype is van goede kwaliteit.

Trends in areaal en kwaliteit

De trend in oppervlakte en kwaliteit van dit habitattype is positief.

Systeemanalyse en ecologische vereisten

De belangrijkste instandhoudingsdoelstelling in dit Natura 2000-gebied is om op de lange termijn de ontwikkeling van hoogveen te bereiken op landschapsschaal. Hoogveenvorming is een heel langzaam proces en de abiotische omstandigheden zijn nog niet optimaal. Het habitattype Herstellend hoogveen (H7120) komt op grote schaal voor. Het bevat op veel plaatsen aanzetten voor de ontwikkeling van actief hoogveen. De verwachting is dat beginnende hoogveenvorming kan uitgroeien tot actief hoogveen. Voor hoogveenontwikkeling moeten de waterstanden voldoende hoog zijn, weinig fluctueren, en moet het water voedselarm zijn.

Voorwaarden voor behoud van actief hoogveen en de regeneratie van aangetast hoogveen zijn:

- juiste waterkwaliteit van zeer zoet water. Geen (interne) eutrofiëring;
- stabiel waterpeil (maximale wegzijging 40 mm/jaar). In de zomerperiode moet het water nog net aan maaiveld staan (plas-dras). In de winterperiode bedraagt de maximale waterdiepte gemiddeld maximaal 50 cm;
- afwezigheid van golfslag;
- voldoende ontwikkeling CO₂ ter bevordering van opdrijvend vermogen van drijftillen;
- maximale stikstofdepositie van ca 500 mol/ha/jaar (kan afwijken afhankelijk van overige condities);
- aanwezigheid van slenk-bult patronen en dominantie van veenmossen;
- aanwezigheid van dwergstruiken op bulten;
- aanwezigheid van een acrotelm (bovenste veenmoslaag die sterk bijdraagt aan de stabiliteit van de waterhuishouding);
- optimale functionele omvang voor levend hoogveen vanaf honderden hectares;
- maximale stikstofdepositie van ca 500 mol/ha/jaar.

Overige randvoorwaarden:

- nooit overstroming met water;
- nat (GVG 10 tot 25 cm -maaiveld);
- zeer voedselarm tot matig voedselarm;
- zuur tot matig zuur: pH < 5,5;
- dominantie door veenmossen;
- aanwezigheid van witveen (= weinig gehumificeerd veen)

H7120 herstellende hoogvenen

Actueel areaal en kwaliteit

Door interne vernatting zijn veenmosrijke vegetaties toegenomen. Momenteel lijkt op kleine schaal in de aangelegde compartimenten een aanzet tot acrotelm-vorming plaats te vinden (deskundigenoordeel Landschap Overijssel). Op basis van de uitgevoerde onderzoeken blijkt dat kritische hoogveensoorten ontbreken. Kanttekening hierbij is dat niet het gehele gebied is onderzocht op de aanwezigheid van deze soorten. Het habitatype H7120 Herstellende hoogvenen is verdroogd. Aan de noordzijde zijn de grondwaterstanden te laag voor hoogveen en zakken te diep weg in droge jaren. Wat het effect van de in 2011 genomen herstelmaatregelen op deze situatie is, is op dit moment nog onbekend en zal door monitoring moeten worden gevolgd. Op sommige plaatsen komt teveel opslag voor, wat tot verdroging leidt. Het habitatype is over een aanzienlijke oppervlakte aanwezig (44,45 ha) met een overwegend matige en plaatselijk goede kwaliteit.

Trends in areaal en kwaliteit

De trend in areaal is stabiel en de trend in kwaliteit is stabiel tot positief te noemen op basis van deskundigenoordeel Landschap Overijssel.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

Voor het gewenste herstel van het habitatype is het essentieel dat de acrotelm herstelt. De acrotelm is de bovenste 0,1 tot 0,5 m dikke laag levend en afgestorven veenmos, die door opname of afgifte van water kan zwellen of krimpen, waardoor het veenoppervlak meebeweegt met het waterniveau.

De fluctuatie van de veenwaterstand mag niet te groot zijn (< 30 cm). Zwelt het veen, dan neemt de horizontale doorlatendheid sterk toe, waardoor de zijdelingse afstroom van veenwater sterk toeneemt. Krimpt het veen, dan wordt de weerstand voor zijdelingse afstroom groter, waardoor het water beter wordt vastgehouden. Ook een geringe hellingshoek van het veenoppervlak draagt bij aan geringe zijdelingse afstroming. Randvoorwaarde voor het herstel van Herstellend hoogveen is dat de wegzijging naar de ondergrond zeer gering is (< 40 mm/jaar). Het grondwaterniveau in het veen dient zich boven dat in de omgeving te kunnen verheffen. Hiervoor is herstel van de weerstand van de compacte onderste veenlaag, de catotelm, noodzakelijk. Voorts dient het hoogveencomplex voldoende omvang te krijgen en daarmee voldoende water te bevatten om ook langdurig droge perioden te overbruggen.

Overige randvoorwaarden:

- nooit overstroming met water;
- diep water, GVG < -50 cm -maaiveld tot zeer nat, GVG -5 tot 10 cm -maaiveld;
- zeer voedselarm tot matig voedselarm;
- zeer zoet water;
- zwak zuur pH 5,5 - 6,0 tot zuur pH < 4,5;
- veenvorming door een door veenmossen gedomineerde vegetatie;
- plas-dras situatie;
- witveen is aanwezig;
- slenk-bult-patronen zijn aanwezig;
- verlanding met veenmosgroei treedt op in putjes.

H7150 pioniervegetaties met snavelbiezen

Actueel areaal en kwaliteit

Het habitatype komt over een klein oppervlak voor. In totaal gaat het om 0,33 ha, rond natte heide en vennen aan de westrand van het gebied. Op basis van de aangetroffen vegetatietypen is de kwaliteit goed. Over de overige kwaliteitsaspecten is niets bekend.

Trends in areaal en kwaliteit

Gegevens zijn niet voorhanden. Het is aannemelijk dat de trend stabiel tot positief is. In het definitieve aanwijzingsbesluit is de behoudsdoelstelling uit het ontwerp-besluit overgenomen, wat aangeeft dat er geen reden was dat het habitatype sinds het ontwerp-besluit achteruit is gegaan. In dat laatste geval zou het doel moeten zijn aangepast naar uitbreiding en/of verbetering van de kwaliteit.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

Pioniervegetaties met snavelbiezen zijn afhankelijk van natte, voedselarme en zure standplaatsen waar uit- en afspoeling door neerslagwater overheerst. Het habitatype is gevoelig voor stikstofdepositie en verdroging waardoor de successie naar natte heide en de rompgemeenschap van pijpenstrootje wordt versneld. Door plaggen wordt deze ontwikkeling teruggezet. Voor instandhouding op lange termijn is een hoge grondwaterstand en een lagere stikstofdepositie noodzakelijk.

Overige randvoorwaarden:

- nooit overstroming met oppervlaktewater;
- inunderend (GVG -20 tot -5 cm -maaiveld) tot nat (GVG 10-25 cm -maaiveld);
- zeer voedselarm;
- zeer zoet water;
- matig zuur (pH 5,0 - 4,5) tot zuur (pH < 4,5).

H9120 beuken-eikenbossen met hulst

Actueel areaal en kwaliteit

Beuken-eikenbossen met hulst komen op enkele plekken in het westelijke deel van het Aamsveen voor, in totaal met een oppervlakte van 1,2 ha. De huidige kwaliteit van de beuken-eikenbossen is niet bekend. Adelaarsvaren en hulst komen in ieder geval tamelijk veel voor. De enige voor oude beuken-eikenbos kenmerkende soorten waarvan bekend is dat ze in het Aamsveen voorkomen zijn witte klaverzuring en dalkruid. Het betreft in Aamsveen echter soortenarme bossen.

Trends in areaal en kwaliteit

De trend in oppervlakte en kwaliteit van de beuken-eikenbossen met hulst is niet bekend. Naar verwachting is de kwaliteitstrend echter stabiel.

Systeemanalyse en ecologische vereisten

Tabel 2 toont de ecologische vereisten (Runhaar et al., 2009). Beuken-eikenbossen met Hulst komen voor op droge tot vochtige zand- en leemgronden. In het Aamsveen zijn de bossen te vinden tegen de oostelijke hellingen langs de Glanerbeek. Deze standplaatsen worden enkel door regenwater gevoed en zijn voor buffering van de zuurgraad afhankelijk van de bodem.

Tabel 2. Overzicht van ecologische vereisten H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Aspect	Voorwaarde	kwantitatief
Zuurgraad	Matig zuur tot zuur	pH < 5.0
Vochttoestand	Vochtig tot droog	GVG: >40 cm – maaiveld
Voedselrijkdom	Zeer voedselarm tot licht voedselrijk	
Overstromingstolerantie	Niet	
Kritische depositiewaarde stikstof	Gevoelig	20 kg of 1429 mol N ha/jr
Kenmerken van een goede structuur en functie	• Op landschapsschaal: aanwezigheid van soortenrijke open plekken en bosranden met plantensoorten uit de klasse Melampyro-Holcetea mollis of bijzondere braamsoorten (Rubus); • Aanwezigheid van oude levende of dode dikke bomen en/of oude hakhoutstoven. • Optimale functionele omvang: vanaf tientallen hectares.	

H91E0C * vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)*Actueel areaal en kwaliteit*

Het areaal van de beekbegeleidende bossen (Carici elongatae-Alnetum) die kwalificeren als habitattypen H91E0C Beekbegeleidende bossen is beperkt tot 2,04 ha Conform het profielendocument van dit habitattypen komt het habitattypen niet voor op veldpodzolen. Over een zeer klein deel van het areaal lijkt op basis van de bodemkaart dat het habitattypen wel op veldpodzolen voorkomt. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de resolutie van de bodemkaart (1:50.000), vermoedelijk ligt de daadwerkelijke begrenzing van de veldpodzolen net iets verder naar het oosten dan de bodemkaart nu aangeeft. De aanwezige beekbegeleidende bossen zijn grotendeels matig tot goed ontwikkeld, op basis van de aangetroffen vegetatietypen. Over de overige kwaliteitsaspecten is geen informatie beschikbaar.

Trends in areaal en kwaliteit

Deze informatie is niet bekend en moet in de komende beheerplanperiode in beeld worden gebracht.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

De Vochtige alluviale bossen komen vooral voor in beekdalen op plekken, die onder invloed staan van overstromend beekwater en/of gevoed worden door grondwater, dat afkomstig is van aangrenzende hoger gelegen gebieden. Door voeding met oppervlaktewater en grondwater zijn de standplaatsen relatief rijk aan basen en nutriënten.

Op de natste, meestal venige (of kleiig-venige) standplaatsen komen elzenbroekbossen voor die behoren tot het Elzenzegge-Elzenbroek. De grondwaterstanden liggen hier in het voorjaar rond het maaiveld en zakken in de zomer hooguit ondiep weg. Op de laagste plekken kan het water een groot deel van het jaar boven het maaiveld staan. In goed ontwikkelde vormen van het elzenbroekbos zakt de grondwaterstand niet verder weg dan circa 60 (40?) centimeter. In licht verdroogde vormen van het elzenbroek kunnen de grondwaterstanden tot een meter wegzakken. Hoewel het type niet strikt gebonden is aan kwel komen goed ontwikkelde vormen van het Elzenzegge-Elzenbroek vooral voor op plekken die gevoed worden door grondwater. Het komt voor op relatief voedselrijke standplaatsen in de benedenlopen van beken, met name op de overgang naar de Hoogveenbossen. Op de wat minder natte standplaatsen die regelmatig tot incidenteel overstromen met beekwater kan het Vogelkers-Essenbos voorkomen. De bodem bestaat in dat geval meestal uit lemig zand. De standplaatsen zijn minder nat en de grondwaterstanden zakken in de zomer verder weg dan in het elzenbroekbos (tot anderhalve meter diep).

Overige randvoorwaarden:

- periodieke overstroming (regelmatig tot nooit) met rivier- of beekwater;
- lang inonderend (GVG -20 tot -5 cm -maaiveld) tot vochtig (GVG > 40 cm -maaiveld);
- licht tot matig voedselrijk;
- zeer zoet water;
- basisch pH > 7,5 tot zuur pH < 4,5;
- dominantie van wilgen, zwarte populier, gewone es, iep of zwarte els;
- bedekking van exoten < 5%;
- gevarieerde bosstructuur en gemengde soortensamenstelling;
- aanwezigheid van oude levende of dode dikke bomen en/of oude hakhoutstoven;

- bloemrijk voorjaarsaspect;
- aanwezigheid van kwel en/of bronnen;
- Dit type bos heeft geen regulier actief beheer nodig, eventueel sturen met kleine ingrepen voor verbetering van de structuur.

2.3.2 *Habitatrichtlijnsoorten*

H1166 kamsalamander

Actueel voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied habitatsoort

De populatie in Aamsveen is erg klein. De populatie bevindt zich voornamelijk in het zuidwestelijke deel van het gebied. De soort is niet aanwezig in het veengebied zelf (te zuur), maar wel in de aangrenzende weilanden en ruige graslanden. Hier zijn minimaal zes voortplantingswateren (poelen) gelegen. Recente waarnemingen zijn vooral buiten het gebied gelegen. De poelen worden over het algemeen goed onderhouden, zodat er voldoende open water beschikbaar is voor de kamsalamander. Voor deze soort geldt voor het behoud van de populatie dat de kwaliteit van het leefgebied moet worden behouden.

Trend in voorkomen en omvang en kwaliteit leefgebied habitatsoort

De kamsalamander heeft in Twente een disjunct verspreidingsareaal. Dit wil zeggen dat er sprake is van metapopulaties die niet volledig met elkaar verbonden zijn. Deze populatie maakt onderdeel uit van een grotere metapopulatie in Oost-Twente, die zich uitstrekt van Witte Veen via Zuid Eschmarke en Aamsveen naar het noorden richting Oldenzaal. Aanleg van basisbiotopen tussen de nu aanwezige populaties kan zorgen voor een meer stabiele populatie.

Systeemanalyse: Ecologische vereisten

In de voortplantingsperiode (april-juli) verblijven de volwassen kamsalamanders in het water. De voortplantingsbiotopen zijn vrij grote, geïsoleerde, stilstaande, onbeschaduwde of licht beschaduwde, min. 50 cm diep, voedselrijke wateren zoals poelen, vennen, sloten en overstromingsvlaktes langs oevers met een goed ontwikkelde water- en oevervegetatie. Het betreft doorgaans poelen met jonge verlandingsstadia. Belangrijk is dat de plassen en sloten niet te vroeg in het seizoen droogvallen omdat de larven dan niet de kans krijgen succesvol van gedaante te wisselen. Soms kan een zorgvuldig peilbeheer met een natuurlijk verloop dat verzekeren. De wateren moeten bovendien vrij zijn van vissen die de eieren en larven opeten. De biotopen moeten een groot deel van het jaar water bevatten, maar incidenteel droogvallen kan gunstig zijn voor de kamsalamander, omdat daarmee vissen uit het water verdwijnen. De soort overwintert op het land (in de periode november-maart). De landbiotopen zijn kleine landschapselementen zoals bosjes, hagen, struwelen, houtwallen en overhoekjes of bosranden. Een kleinschalige afwisseling van poelen, grasland en kleine landschapselementen of bossen vormt het ideale leefgebied voor de kamsalamander. De kamsalamander is zeer honkvast en heeft een maximaal dispersievermogen 1 kilometer.

3 *Instandhoudingsdoelstellingen*

In dit hoofdstuk worden de kernopgaven, instandhoudingsdoelstellingen en knelpunten van het Natura 2000-gebied Aamsveen beschreven.

3.1 *Kernopgaven*

Het Aamsveen heeft twee kernopgaven:

- 7.05: Verbetering kwaliteit herstellende hoogvenen H7120 met het oog op ontwikkeling van actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) *H7110_A.
- 7.07: Herstel overgangen naar beekdalen en hogere zandgronden. Aansluiting bij vochtige heiden H4010, heischrale graslanden *H6230, hoogveenbossen *H91D0.

In het Natura 2000-gebied Aamsveen is geen sprake van een 'sense of urgency'. Dit betekent dat voor de korte termijn geen onherstelbare situatie wordt verwacht waardoor de kernopgave en hierbij behorende instandhoudingsdoelstellingen niet meer realiseerbaar zijn. Naast een 'sense of urgency' kan sprake zijn van een wateropgave. Deze is toebedeeld wanneer de watercondities in meer of mindere mate niet op orde zijn. Aamsveen heeft een wateropgave. Ten behoeve van het behoud van oppervlakte en kwaliteit van een groot aantal habitattypen is een verbetering van de watercondities noodzakelijk.

In het Natura 2000-gebied Aamsveen liggen geen beschermde natuurmonumenten.

Bij het opstellen van dit Natura 2000-beheerplan zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- In het Natura 2000-beheerplan zijn de maatregelen opgenomen die nodig en technisch mogelijk zijn om de Natura 2000-doelen zeker te stellen en economische ontwikkelingen mogelijk te maken;
- Op korte termijn (1^e periode van zes jaar) zijn de herstelmaatregelen gericht op het voorkomen van verslechtering van de aangewezen instandhoudingsdoelstellingen. Op de lange termijn (2^e en 3^e periode, 12-18 jaar) worden oppervlakte-uitbreiding en kwaliteitsverbetering (indien tot doel gesteld voor de aangewezen habitattypen) gerealiseerd;
- Het Natura 2000-beheerplan is bijgewerkt op basis van de instandhoudingsdoelstellingen van het definitieve aanwijzingsbesluit, dat op 23 mei 2013 door het rijk is vastgesteld.

3.2 *Instandhoudingsdoelstellingen*

Tabel 3 bevat een overzicht van de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Aamsveen, de kwaliteit en het areaal van de habitattypen en de ontwikkeling daarvan in de afgelopen jaren (de beschrijving is te vinden in paragraaf 2.3).

Tabel 3 Overzicht van doelstellingen, huidig areaal, huidige kwaliteit en trends in areaal en kwaliteit voor habitattypen in het Aamsveen

		Doel		Huidig areaal (opp) in ha	Huidige kwaliteit	Trend in areaal (tot nu toe)	Trend in kwaliteit (tot nu toe)
		Oppervlakte	Kwaliteit				
H3130	Zwakgebufferde vennen	=	=	0,10	G	=	?
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	=	=	0,26	Mg	?	+
H4030	Droge heiden	=	=	0,25	M	= **	=
H6230	*Heischrale graslanden	=	=	0,21	Mg	=	-
H6410	Blauwgraslanden	=	=	0,40	M	-	-
H7110A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	>	>	0,10	G	+	+
H7120ah	Herstellende hoogvenen - actieve hoogvenen	= (<)	>	44,5	Mg	=	=/+
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	=	=	0,33	?	?	?
H9120	Beuken-eikenbossen met hulst	=	=	1,20	?	?	=
H91E0C	*Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	>	>	2,00	Mg	?	?

** In de jaren '60 was door verdroging het areaal Droge heide groter. Dat betrof een "onnatuurlijke" situatie en wordt hier niet als referentie gebruikt.

Legenda

Doelstelling en huidige kwaliteit:

=	Behoudsdoelstelling
>	Uitbreiding- of verbeterdoelstelling
G	Goede kwaliteit
M	Matige kwaliteit
Gm	Overwegend goede kwaliteit, lokaal matig ontwikkeld
Mg	Overwegend matige kwaliteit, lokaal goed ontwikkeld

? Informatie ontbreekt

Trend in oppervlakte of kwaliteit:

+	Positieve trend
-	Negatieve trend
=	Stabiele trend
?	Trend onbekend

3.3 Knelpunten

In deze paragraaf worden knelpunten voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen benoemd. Voor de stikstofgevoelige habitattypen en soorten komen deze uit de PAS-gebiedsanalyse, voor niet stikstofgevoelige habitattypen en soorten zijn de knelpunten overgenomen uit de werkdocumenten. Beide documenten zijn gebaseerd op de meest actuele kennis vanuit de literatuur en de bij het opstellen van de documenten en dit Natura 2000-beheerplan betrokken partijen.

3.3.1 Algemeen

Het primaire doel in het Aamsveen is de ontwikkeling van het habitatype Actieve hoogvenen (H7110A) door een kwaliteitsverbetering te bewerkstelligen van het aanwezige Herstellend hoogveen (H7120; kernopgave 7.05). Om die reden is er een zogenaamde 'ten gunste van' formulering opgenomen in het aanwijzingsbesluit. Verder is het streven naar herstel van de overgangen van het hoogveen naar zandgronden en de beek (kernopgave 7.07). Het oplossen van de verdroging is randvoorwaardelijk voor het realiseren van deze doelstellingen. Onderzocht moet

worden (middels monitoring) of deze maatregelen voldoende zijn om aan de ecologische vereisten van de hoogveenvegetaties te voldoen. De hoge stikstofdepositie is een aanvullende belangrijk knelpunt. In paragraaf 6.1 worden herstelmaatregelen behandeld die gericht zijn op het verlichten van de effecten van deze depositie.

3.3.2 Hydrologie

Verdroging is het belangrijkste knelpunt in Aamsveen. Vooral 's zomers, maar ook bij langdurige perioden van droogte in het voorjaar, zakt de grondwaterstand te snel en te diep weg (te lage GLG). Onder de huidige hydrologische omstandigheden fluctueert de grondwaterstand in grote delen van het Herstellende hoogveen (H7120). Door de lage grondwaterstand en het feit dat de Glanerbeek gedurende een groot deel van het jaar niet watervoerend is, komt er in de zone tussen beek en herstellend hoogveen waar nu Heischrale graslanden (H6230), Blauwgraslanden (H6410) en Vochtige heiden (H4010A) worden aangetroffen, minder zwakgebufferd grondwater tot aan maaiveld. Inmiddels zijn maatregelen uitgevoerd om de Glanerbeek langer watervoerend te laten zijn. De effectiviteit van deze maatregelen moet de komende jaren gaan blijken uit monitoring. Met uitzondering van Droge heiden (H4030), hebben alle aanwezige habitattypen te maken met enige vorm van verdroging.

In de Knelpunten- en kansenanalyse wordt een groot aantal oorzaken genoemd die tot verdroging van het Aamsveen kunnen leiden (Tabel 4). Omdat de werking van het hydrologisch systeem nog niet voldoende bekend is, de complexe bodemstructuur bemoeilijkt een analyse hiervan, is het op dit moment niet duidelijk wat de relatieve bijdragen van deze oorzaken aan de verdroging zijn. De ontwatering door (diepe) beken en waterlopen buiten het Aamsveen (knelpunt K1 in Tabel 4) en de verdiepte ligging van de Glanerbeek (K2) zijn vermoedelijk de belangrijkste oorzaken van het waterverlies. Recent bleek dat de verduikering die was aangebracht in de voorheen drainerende grenssloot aan de oostzijde van het Aamsveen, lek was. Hierdoor was er zowel tijdens droge als natte perioden waterverlies vanuit het hoogveen (Van Dongen, 2004). Dit knelpunt is inmiddels opgelost.

De afgelopen decennia zijn er verschillende hydrologische maatregelen uitgevoerd om de oorzaken van de verdroging te weg te nemen:

- de aanleg van compartimenten in het hoogveen (gebeurd tussen 1991 en 1995);
- de verondieping van delen van de Glanerbeek door de aanleg drempels (in 2005/2006). De trajecten tussen de drempels zijn inmiddels verzand.

Uit de GGOR analyse blijkt echter dat de actuele grondwaterstanden in delen van het Aamsveen nog niet voldoen. De genomen maatregelen hebben wel gezorgd voor een stabielere waterhuishouding in de hoogveenkern, maar de zomergrondwaterstanden zakken op sommige plekken nog te ver weg. Aanvullende hydrologisch herstel is dus nog nodig. De in het concept werkdocument en de GGOR analyse beschreven aanvullende maatregelen, te weten, het aankoppelen van 300 ha bovenstrooms gelegen Duits landbouwgebied en het dichten van de verduikerde grenssloot zijn in 2011 uitgevoerd. In welke mate deze maatregelen hebben geleid tot verbetering van de waterhuishouding dient via monitoring onderzocht te worden. In paragraaf 6.1 wordt in meer detail op deze maatregelen ingegaan.

Tabel 4 vat de knelpunten voor het herstel van een goede hydrologische kwaliteit van het Natura 2000-gebied Aamsveen samen.

Tabel 4 Overzichtstabel van knelpunten in hydrologie. Aangegeven wordt op welke habitattypen deze knelpunten effect hebben.

Knelpunt		Habitattypen										Opmerkingen
		H3130 Zwakgebufferde vennen	H4010A - Vochtige heiden - hogere zandgronden	H4030 - Droge heiden	H6230 - Heischrale graslanden	H6410 Blauwgraslanden	H7110A Actieve hoogvenen - hoogveenlandschap	H7120 - Herstellende hoogvenen - actief hoogveen	H7150 - Pioniervegetaties met snavelbiezen	H9120 Beuken-eikenbossen met hulst	H91E0C - Vochtige alluviale bossen - beekbegel. bossen	
K1	Ontwatering door diepe beken en waterlopen buiten het Natura 2000-gebied	nvt	O	nvt	O	O	O	O	O	nvt	O	Verlaging en toename fluctuatie grondwaterstand, verzuring als gevolg van verminderde toestroming basenhoudend grondwater
K2	Ontwatering door verdieping Glanerbeek binnen het Natura 2000-gebied	nvt	O	nvt	O	O	O	O	O	nvt	O	Zie 1). Knelpunt deels opgeheven door verondieping Glanerbeek, nader onderzoek zal moeten uitwijzen of hiermee knelpunt is verholpen.
K3	Ontwatering door (grond)wateronttrekkingen voor landbouw, industrie en drinkwater	nvt	O	nvt	O	O	O	O	O	nvt	O	Zie 1). Het cumulatieve effect van grondwateronttrekkingen door industrie en drinkwater is onduidelijk.
K4	Ontwatering door laterale wegzijging	nvt	O	nvt	O	O	O	O	O	nvt	O	Zie 1). Onduidelijk is of afgraving van het veen heeft geleid tot een toegenomen laterale wegzijging.
K5	Externe en interne eutrofiëring als gevolg van toestroming nutriënten- en sulfaatrijk grondwater door bemesting intrekgebied buiten Natura 2000-gebied	nvt	?	nvt	?	nvt	?	?	nvt	nvt	?	Onduidelijk of en in welke mate dit knelpunt optreedt.
K6	Interne eutrofiëring door verdroging	nvt	O	nvt	O	?	O	O	O	nvt	O	Onduidelijk in welke mate dit knelpunt optreedt.
K7	Verdamping door bosopslag (irrt sterke toename bos- en struweel)	nvt	O	O	nvt	nvt	nvt	O	nvt	nvt		Onduidelijk in welke mate dit knelpunt optreedt.
K8	Vermindering infiltratie stuwwal	nvt	O	nvt	O	?	?	?	?	nvt	?	Onduidelijk in welke mate dit knelpunt optreedt.

Legenda

- G Effect aangetoond of waarschijnlijk: groot knelpunt;
- O Effect aangetoond of waarschijnlijk: omvang onbekend;
- ? Effect mogelijk;

nvt Knelpunt niet van toepassing.

3.3.3 Beheer en inrichting

De opslag van struiken en bomen (K10) is vooral een probleem in Herstellend hoogveen (H7120). Het verwijderen van opslag is wellicht noodzakelijk, indien door vernattingsmaatregelen de opslag niet voldoende verdwijnt.

Als gevolg van de compartimentering van het Herstellend hoogveen (H7120) wordt er meer regenwater in dit deel van het Aamsveen vastgehouden. In eerste instantie werd vermoed dat hierdoor in de zwakgebufferde zone tussen het veen en de Glanerbeek de invloed van zuur regenwater toeneemt. De gradiënt van zwakgebufferd naar zuur ondiep grondwater verschuift dan langzaam in de richting van de beek. Dit zou dan ten koste kunnen gaan van de oppervlakte en kwaliteit van de habitattypen Heischraal grasland (H6230), Blauwgrasland (H6410) en Vochtige heiden (H4010A). Dit effect kan worden versterkt doordat beide habitattypen weinig ruimte hebben om met de gradiënt mee te schuiven vanwege de ligging van Vochtig alluviaal bos (H91E0C) langs de beek. Inmiddels is uit onderzoek gebleken dat de verzuring eerder het gevolg is van verlaging van grondwaterstanden (K11) (Jansen & Loeb, 2011). Op de lange termijn kan uitbreiding c.q. herstel van het hoogveen alsnog leiden tot een grotere regenwaterinvloed.

Onderstaande tabel (Tabel 5) vat de knelpunten samen die betrekking hebben op het beheer en de inrichting van het Natura 2000-gebied Aamsveen.

Tabel 5 Overzichtstabel van knelpunten in beheer en inrichting

Knelpunt		Habitattypen									
		H3130 Zwakgebufferde vennen	H4010A – Vochtige heiden – hogere zandgronden	H4030 – Droge heiden	H6230 – Heischrale graslanden	H6410 Blauwgraslanden	H7110A Actieve hoogvenen – hoogveenlandschap	H7120 – Herstellende hoogvenen – actief hoogveen	H7150 – Pioniervegetaties met snavelbiezen	H9120 Beuken-eikenbossen met hulst	H91E0C – Vochtige alluviale bossen – beekbegeleidende bossen
K10	Struweel- en bosvorming door verdroging en weinig beheer	nvt	?	?	nvt	nvt	K	K	nvt	nvt	nvt
K11	Toename invloed zuur regenwater door verlaging van de grondwaterstand	nvt	G	nvt	G	G	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt

Legenda

G Effect aangetoond of waarschijnlijk: groot knelpunt;
 K Effect aangetoond of waarschijnlijk: klein knelpunt;
 ? Effect mogelijk;
 nvt Knelpunt niet van toepassing.

3.3.4 Atmosferische stikstofdepositie

Naast knelpunten in de hydrologie en/of beheer, kan ook stikstofdepositie een belangrijk knelpunt zijn. Dit geldt vooral voor habitattypen met een (zeer) lage kritische depositiewaarde (KDW¹³) zoals Zwakgebufferde vennen (H3130), Actieve hoogvenen (H7110A), Herstellende hoogvenen (H7120),

¹³ Dit is de hoeveelheid stikstof dat een ecosysteem over langere tijd kan weerstaan zonder dat de structuur of het functioneren van het ecosysteem significant negatief beïnvloed worden (Bobbink et al., 2010). Hierbij wordt uitgegaan van goed functionerende ecosystemen, dus waar bijvoorbeeld de hydrologie op orde is, en met regulier beheer of gebruik.

maar ook voor Heischrale graslanden (H6230), Blauwgraslanden (H6410), Droge en Vochtige heiden (H4030 en H4010A) (zie

Tabel). De mate waarin de actuele (2014) en toekomstige stikstofdepositie in het Aamsveen een knelpunt vormt, wordt hieronder nader toegelicht (K12 en 13). In hoeverre stikstof zich als gevolg van de jarenlange hoge depositie in de bodem heeft opgehoopt (in organische lagen en/of gebonden aan bodemdeeltjes) is niet bekend (K14). Ook is niet bekend in welke mate depositie van stikstof en voorheen ook sulfaat hebben geleid tot verzuring door uitloging van de bodem.

In Tabel 6 is weergegeven in hoeverre er sprake is van een overschrijding van de KDW. Detailinformatie (hexagonen tot op hectareniveau) over de kwantitatieve gegevens is te vinden in de digitale omgeving van Aerius: <http://genesis.aerius.nl/monitor/>.

De actuele depositie in het Natura 2000-gebied bedraagt gemiddeld 1593 mol N/ha/jr. Tussen 2015 en 2030 wordt een depositiedaling verwacht van gemiddeld 213 mol/hectare/jaar¹⁴.

Tabel 6 Overzicht van kritische depositiewaarden van de habitattypen en knelpunten in de atmosferische depositie. Aangeven is of er sprake is van een knelpunt (X), geen knelpunt (-) is of onbekend is of er sprake is van een knelpunt (O) (KDW'en zijn afkomstig uit Van Dobben et al., 2012).

Knelpunt		Habitattypen									
		H3130 Zwakgebufferde vennen	H4010A - Vochtige heiden - hogere zandgronden	H4030 - Droge heiden	H6230 - Heischrale graslanden	H6410 Blauwgraslanden	H7110A Actieve hoogvenen - hoogveenlandschap	H7120 - Herstellende hoogvenen - actief hoogveen	H7150 - Pioniervegetaties met snavelbiezen	H9120 Beuken-eikenbossen met hult	H91E0C - Vochtige alluviale bossen - beekbegeleidende bossen
	Kritische depositiewaarde (mol N/ha/jr)	571	1214	1071	714	1071	500	500	1429	1429	1857
K12	Overschrijding KDW in 2014	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
K13	Overschrijding KDW in 2030	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
K14	Vroegere overschrijding KDW	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O

Ten opzichte van het verleden is de luchtkwaliteit al sterk verbeterd, waarbij vooral de depositie van zwavelverbindingen sterk is afgenomen. Een hoge zuurdepositie, vooral in het verleden toen de zwaveldepositie hoog was (K14), heeft geleid tot sterke uitloging van basen en verzuring van de bodem. De verzuring is nadelig voor diverse kenmerkende plantensoorten. Hoewel de stikstofdepositie de laatste decennia ook is gedaald, zijn de actuele depositiewaarden voor de meeste habitattypen nog altijd hoger dan de kritische depositiewaarden, die voor deze habitattypen gelden (K12) (Van Dobben et al 2012). De sterkste overschrijding (tot meer dan 2 x KDW) treedt op voor habitattypen H3130 Zwakgebufferde vennen, H4010A Vochtige heiden, H4030 Droge heiden, H6230 Heischrale graslanden, H6410 Blauwgraslanden, H7110A Actieve hoogvenen, H7120 Herstellende hoogvenen (actief hoogveen) en H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen. In hoeverre stikstof zich als gevolg van de jarenlange hoge depositie in de bodem heeft opgehoopt (in organische lagen en/of gebonden aan bodemdeeltjes) of de verzuring en uitloging van de bodem heeft versterkt, is niet bekend. Ook in 2030 is voor alle habitattypen sprake van een matige tot sterke overbelasting (K13) over ten minste een deel van het aanwezige oppervlak.

¹⁴ Let op: Mol/ha/jaar is de eenheid waarmee stikstofdepositie wordt uitgedrukt. Dit betekent dus niet dat per jaar de stikstofdepositie met 213 mol/ha/jaar daalt, maar dat over de hele periode tussen 2015 en 2030 de stikstofdepositie in totaal met 213 mol/ha/jaar daalt.

Zo staan er geen peilbuizen in de westelijke randzone, zowel in de graslanden als in de beekbegeleidende bossen (Jansen en Loeb, 2012). Hierdoor is onduidelijk:

- Hoe het verloop van grondwaterstanden is;
- Wat de belangrijkste drainerende factoren in het Aamsveen zijn;
- Wat het effect is van reeds uitgevoerde hydrologische herstelmaatregelen op het grondwaterstandverloop en wat het effect is van de hydrologische herstelmaatregelen op de Natura 2000-instandhoudingsdoelen.

Het is daarom belangrijk om de effecten van de recent uitgevoerde hydrologische herstelmaatregelen, die naar verwachting een belangrijke bijdrage zullen leveren aan het herstel, goed te monitoren. Ook dient er een hydro-ecologische systeemanalyse uitgevoerd te worden, waarbij nadrukkelijk de relatie met het Duitse, aangrenzende veengebied en het oorspronkelijk functioneren in beeld wordt gebracht. Het lijkt er namelijk sterk op dat Aamsveen oorspronkelijk de randzone vormde van het grotere, grensoverschrijdende veencomplex dat hier ooit aanwezig was. In aanvulling hierop is het van belang om in beeld te brengen hoe de lagg/overgangszone van het hoogveen naar de minerale gronden er heeft uitgezien of zou moeten uitzien. Jansen en Loeb (2012) hebben in hun vooronderzoek (zie ook punt 2 hieronder) een voorstel voor de uit te voeren hydro-ecologische systeemanalyse opgenomen. In paragraaf 6.1 wordt dit onderdeel verder uitgewerkt.

2) Het ontbreken van gegevens over de bodemchemie en grondwaterkwaliteit. Hierdoor is niet bekend:

- In welke mate de nutriëntenbeschikbaarheid en zuurgraad (ofwel de mate van vermisting en verzuring) van de bodem een beperkende factor zijn voor het realiseren van goed ontwikkelde habitattypen.
- In welke mate de bodem, met name in de randzone met Heischraal grasland (H6230), Blauwgrasland (H6410) en Vochtige heide (H4010A), nog voldoende gebufferd is. De weinige bodemgegevens die wel voorhanden zijn (drie meetpunten in heischraal grasland) lijken op bodemverzuring te wijzen (pH 4-4.5 in bovenste 20 cm; data Landschap Overijssel).

In 2011 is er in opdracht van Landschap Overijssel vooronderzoek uitgevoerd naar de zwakgebufferde zone tussen de Glanerbeek en het hoogveen. Uit dit onderzoek is gebleken dat de verzuring van deze zwakgebufferde zone wellicht ten onrechte geheel aan de toegenomen toestroom van zuur (regen)water als gevolg van de vernattingsmaatregelen wordt toegeschreven (Jansen en Loeb, 2012). Uit oude vegetatiebeschrijvingen is namelijk gebleken dat zeer basenminnende soorten al veel eerder uit de westelijke randzone van het Aamsveen zijn verdwenen. Toegenomen ontwatering in het Aamsveen, maar zeker ook in het gebied ten westen daarvan, dat als voedingsgebied van het grondwater in het zandpakket fungeert, heeft bijgedragen aan de verminderde invloed van uittredend grondwater in de westelijke randzone. Als gevolg hiervan is de invloed van regenwater groter geworden (Jansen en Loeb, 2012). Jansen en Loeb (2012) beschouwen het optreden van verzuring van de randzone als gevolg van de genomen vernattingsmaatregelen in het hoogveengebied als een hypothese die nadrukkelijk dient te worden getoetst. Zij stellen verder dat ook hun hypothese, dat de (zeer) basenminnende soorten al veel eerder zijn verdwenen vanwege de sterk toegenomen drainage in het intrekgebied van grondwater (de stuwwalflank) en langs de randen van het Aamsveen, moet worden getoetst.

Om te kunnen komen tot herstel van de zwakgebufferde zone met de habitattypen die daar voorkomen, is het zeer belangrijk om de omvang van de verzuring in beeld te brengen en de oorzaak daarvan te achterhalen (bovenstaande hypothesen te toetsen). In hoofdstuk 4 wordt ingegaan hoe dit onderzoek vorm gegeven dient te worden.

3) Het ontbreken van recente vegetatiegegevens. De beschrijvingen van de vegetatie, zoals die is vermeld in het concept-beheerplan, zijn gebaseerd op de vegetatiekartering uit 1998. Het concept-werkdocument meldt dat de kartering is aangevuld met recentere gegevens en dat ook veldbezoeken zijn gemaakt en deskundigen geraadpleegd. Het is echter niet duidelijk voor welke locaties of habitattypen dit is gedaan. Als gevolg hiervan is de actualiteit van de vegetatiebeschrijving onduidelijk. Gegevens over de trend in kwaliteit worden meestal niet

gegeven. Het is daardoor niet duidelijk of en in welke mate de kwaliteit de laatste decennia achteruit is gegaan vanwege te hoge stikstofdepositie.

- 4) Op 3 juni 2011 woedde er in het Aamsveen een grote brand, zowel op het veengedeelte (en heel klein stukje schraalland) in Nederland, als op een heel groot deel van het veen in Duitsland. Inmiddels is herstel opgetreden en lijkt er geen permanente schade te zijn opgetreden, doordat de brand snel over het veen is getrokken (med. T. de Meij, provincie Overijssel). De fauna heeft waarschijnlijk wel te lijden gehad van de brand, onder meer de adderpopulatie (med. L. van Tweel, Landschap Overijssel).
- 5) Ontbreken van een overzicht van watergangen in het Aamsveen. Jansen en Loeb (2012) geven aan dat zij tijdens een veldbezoek diverse watergangen gezien hebben, die weliswaar lang niet altijd afvoeren, maar wel grondwater kunnen draineren. Hierdoor ontstaat een kennisleemte met betrekking tot de mate van interne drainage. Dit moet in de eerste beheerplanperiode in beeld worden gebracht. Opheffen van interne drainage maakt deel uit van maatregel M5 (opheffen detailontwatering).

3.4 Knelpunten per instandhoudingsdoelstelling

In deze paragraaf wordt per instandhoudingsdoelstelling aangegeven welke knelpunten er zijn voor het behalen van het doel.

3.4.1 Habitattypen

H3130 Zwakgebufferde vennen

Knelpuntenanalyse

Voor het behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit van dit habitatype is vermessing door stikstofdepositie het belangrijkste knelpunt. Dit uit zich in plaatselijke verruiging op de oevers van het ven. Ook kan zich na verloop van jaren organisch materiaal ophopen op de bodem van het ven, waardoor vestiging van plantensoorten wordt tegengehouden. Tot op heden lijkt dit laatste echter nog niet aan de orde; omdat het een gegraven poel betreft, is het bovendien niet te verwachten dat de waterbodem een belangrijke zaadbank van (nog niet aanwezige) waterplantensoorten bevat.

Stikstofdepositie in relatie tot de kritische depositiewaarde (KDW)

Zowel in 2014 als in 2030 wordt de kritische depositiewaarde van Zwakgebufferde vennen met meer dan 2x de KDW overschreden. Dit geldt voor het gehele areaal van dit habitatype. Actuele en toekomstige stikstofdepositie vormen hiermee een belangrijk knelpunt voor dit habitatype.

Kennisleemten

In welke mate de effecten van vroegere stikstofdepositie een knelpunt is, door bijvoorbeeld accumulatie van stikstof in de bodem, is niet bekend. Verondersteld wordt dat dit knelpunt (grotendeels) wordt opgelost door maatregelen die de effecten van de huidige en toekomstige stikstofdepositie verlichten. Hier wordt geen nader onderzoek naar gedaan.

H4010A vochtige heiden (hogere zandgronden)

Knelpuntenanalyse

Voor het behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit van dit habitatype zijn verdroging en stikstofdepositie de belangrijkste knelpunten. Een ander knelpunt is de verminderde tegendruk door het beperkt watervoerend zijn van de Glanerbeek.

Daarnaast hoopt zich zonder beheer strooisel op en neemt de nutriëntenbeschikbaarheid geleidelijk toe. Dat leidt tot vergrassing van de vochtige heide door pijpenstrootje. Dit proces wordt versneld door atmosferische stikstofdepositie (de omvang van dit knelpunt wordt hierboven beschreven). Heidebeheer in de vorm van extensieve begrazing en kleinschalig plaggen is nodig om vergrassing en dichtgroeien met bomen en struiken tegen te gaan.

Stikstofdepositie in relatie tot de kritische depositiewaarde (KDW)

Zowel in 2015 als in 2030 wordt de kritische depositiewaarde van Vochtige heiden met meer dan 70 mol (tot maximaal 2x de KDW) overschreden. Dit geldt voor het gehele areaal van dit habitatype.

Actuele en toekomstige stikstofdepositie vormen hiermee een belangrijk knelpunt voor dit habitatype.

Kennisleemten

In welke mate de effecten van vroegere stikstofdepositie een knelpunt is, door bijvoorbeeld accumulatie van stikstof in de bodem, is niet bekend. Verondersteld wordt dat dit knelpunt (grotendeels) wordt opgelost door maatregelen die de effecten van de huidige en toekomstige stikstofdepositie verlichten. Hier wordt geen nader onderzoek naar gedaan.

Verder is niet helemaal duidelijk of verzuring een belangrijke rol speelt. Dit moet in de eerste beheerplanperiode (als onderdeel van monitoring) in beeld worden gebracht.

H4030 droge heiden

Knelpuntenanalyse

Dit habitatype is het enige grondwateronafhankelijke type in het Aamsveen. Verdroging is dan ook geen knelpunt voor de behoudsdoelstelling. Wel is hiervoor de actuele (en wellicht vroegere) stikstofdepositie een belangrijk knelpunt (de omvang van dit knelpunt wordt hierboven beschreven). Daarnaast kan het achterwege blijven van beheer leiden tot verbossing en, in combinatie met vermesting/verzuring, leiden tot vergrassing van de heide. Extensieve begrazing met schaapskudden in combinatie met kleinschalig plagbeheer is de meest adequate beheersvorm. Door het geringe oppervlak is het habitatype, inclusief de soorten die in het habitatype voorkomen, kwetsbaar voor externe invloeden, zoals extreem weer.

Stikstofdepositie in relatie tot de kritische depositiewaarde (KDW)

Zowel in 2015 als in 2030 wordt de kritische depositiewaarde van Droge heiden met meer dan 70 mol (tot maximaal 2x de KDW) overschreden. Dit geldt voor het gehele areaal van dit habitatype. Actuele en toekomstige stikstofdepositie vormen hiermee een belangrijk knelpunt voor dit habitatype.

Kennisleemten

In welke mate de effecten van vroegere stikstofdepositie een knelpunt is, door bijvoorbeeld accumulatie van stikstof in de bodem, is niet bekend. Verondersteld wordt dat dit knelpunt (grotendeels) wordt opgelost door maatregelen die de effecten van de huidige en toekomstige stikstofdepositie verlichten. Hier wordt geen nader onderzoek naar gedaan.

H6230 *heischrale graslanden

Knelpuntenanalyse

Verzuring lijkt op dit moment het grootste knelpunt door het habitatype. Dit hangt volgens Jansen en Loeb (2011) samen met daling van grondwaterstanden, hoewel een toename van toestroming van zuur water uit de hoogveenkern op grond van beschikbare gegevens zeker niet kan worden uitgesloten.

Stikstofdepositie in relatie tot de kritische depositiewaarde (KDW)

Zowel in 2015 als in 2030 wordt de kritische depositiewaarde van Heischrale graslanden met meer dan 2x de KDW overschreden en is er sprake van sterke overbelasting. In zowel 2015 als 2030 geldt dit voor het gehele areaal van dit habitatype. Actuele en toekomstige stikstofdepositie vormen hiermee een belangrijk knelpunt voor dit habitatype.

Kennisleemten

Aangezien dit habitatype vooral voorkomt in de zwakgebufferde zone tussen beek en hoogveen, zijn de kennisleemten die in paragraaf 3.3.5 op gebiedsniveau worden beschreven van belang (M21). In welke mate de effecten van vroegere stikstofdepositie een knelpunt is, door bijvoorbeeld accumulatie van stikstof in de bodem, is niet bekend. Verondersteld wordt dat dit knelpunt (grotendeels) wordt opgelost door maatregelen die de effecten van de huidige en toekomstige stikstofdepositie verlichten. Hier wordt geen nader onderzoek naar gedaan.

Het is verder niet goed bekend waar het inrijgsgebied van de Heischrale graslanden ligt. Met een vervolgonderzoek naar de situatie in de zwakgebufferde zone en het hydrologisch functioneren van het gebied moet dit op korte termijn in beeld worden gebracht (M21).

H6410 Blauwgraslanden

Knelpuntenanalyse

Voor het behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit van dit habitatype zijn verdroging en stikstofdepositie de belangrijkste knelpunten. Verdroging komt onder meer voort uit de verminderde tegendruk op het grondwater, door insnijding van de Glanerbeek (zie 3.3.2).

Door atmosferische stikstofdepositie neemt de nutriëntenbeschikbaarheid en de verzuring geleidelijk toe. Dat leidt tot vergrassing van het blauwgrasland door pijpenstrootje.

Stikstofdepositie in relatie tot de kritische depositiewaarde (KDW)

Zowel in 2014 als in 2030 wordt de kritische depositiewaarde van Blauwgraslanden met meer dan 70 mol, tot meer dan 2x de KDW, overschreden. Dit geldt voor het gehele areaal van dit habitatype. Actuele en toekomstige stikstofdepositie vormen hiermee een belangrijk knelpunt voor dit habitatype.

Kennisleemten

Aangezien dit habitatype vooral voorkomt in de zwakgebufferde zone tussen beek en hoogveen, zijn de kennisleemten die in paragraaf 3.3.5 op gebiedsniveau worden beschreven van belang (M21). In welke mate de effecten van vroegere stikstofdepositie een knelpunt is, door bijvoorbeeld accumulatie van stikstof in de bodem, is niet bekend. Verondersteld wordt dat dit knelpunt (grotendeels) wordt opgelost door maatregelen die de effecten van de huidige en toekomstige stikstofdepositie verlichten. Hier wordt geen nader onderzoek naar gedaan.

H7110A Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)

Knelpuntenanalyse

Voor het behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit van dit habitatype is stikstofdepositie het belangrijkste knelpunt. De momenteel optredende opslag van berk kan worden versneld door het vermestende effect van atmosferische stikstof.

Stikstofdepositie in relatie tot de kritische depositiewaarde (KDW)

Zowel in 2014 als in 2030 wordt de kritische depositiewaarde van Actieve hoogvenen met meer dan 2x de KDW overschreden. Dit geldt voor het gehele areaal van dit habitatype. Actuele en toekomstige stikstofdepositie vormen hiermee een belangrijk knelpunt voor dit habitatype.

Kennisleemten

In welke mate de effecten van vroegere stikstofdepositie een knelpunt is, door bijvoorbeeld accumulatie van stikstof in de bodem, is niet bekend. Verondersteld wordt dat dit knelpunt (grotendeels) wordt opgelost door maatregelen die de effecten van de huidige en toekomstige stikstofdepositie verlichten. Hier wordt geen nader onderzoek naar gedaan.

H7120 herstellende hoogvenen

Knelpuntenanalyse

Verdroging is het belangrijkste knelpunt voor dit habitatype. Ook voor het realiseren van behoud van oppervlak en kwaliteit is verder herstel van de hydrologie noodzakelijk.

Voor een goede veenmosgroei is het noodzakelijk dat de bedekking van kruiden, struiken en bomen, die van nature slechts zeer beperkt aanwezig zijn in Nederlandse hoogvenen, beperkt blijft. Bij een te grote kruidlaagbedekking (> 70 %) is in aangetast hoogveen aanvullend beheer noodzakelijk om overmatige beschaduwning van veenmossen tegen te gaan. Maaien en plaggen blijken beide effectief te zijn en de uitbreiding van veenmossen te bevorderen. Verder moet bosopslag in de vorm van berken en dennen worden verwijderd. Dit aanvullende beheer blijft nodig, zolang sprake is van verdroging en de stikstofdepositie zodanig hoog is dat vaatplanten kunnen domineren.

Stikstofdepositie in relatie tot de kritische depositiewaarde (KDW)

Zowel in 2015 als in 2030 wordt de kritische depositiewaarde van delen met actief hoogveen met meer dan 2x de KDW-waarde overschreden. Er is dus actueel en in de toekomst sprake van sterke overbelasting.

Kennisleemten

In welke mate de effecten van vroegere stikstofdepositie een knelpunt is, door bijvoorbeeld accumulatie van stikstof in de bodem, is niet bekend. Dit knelpunt wordt opgelost door maatregelen die de effecten van de huidige en toekomstige stikstofdepositie verlichten. Doordat onder andere

maaien als maatregel is opgenomen, wordt een deel van de stikstof afgevoerd. Naar deze kennisleemte wordt dan ook geen nader onderzoek gedaan.

H7150 pioniervegetaties met snavelbiezen

Knelpuntenanalyse

Verdroging is een belangrijk knelpunt. Ook de overschrijding van de KDW belemmert de kwaliteit van dit habitatype.

Stikstofdepositie in relatie tot de kritische depositiewaarde (KDW)

Zowel in 2015 als in 2030 wordt de kritische depositiewaarde van dit habitatype meer dan 70 mol (tot maximaal 2x de KDW) overschreden. Dit geldt voor het gehele areaal van dit habitatype in 2020 en voor 94 % van het oppervlak in 2030. In 2030 is op 6 % van het oppervlak geen stikstofprobleem. Actuele en toekomstige stikstofdepositie vormt hiermee een belangrijk knelpunt voor dit habitatype.

Kennisleemten

Gegevens over de trend in oppervlak en kwaliteit ontbreken. Het is echter niet aannemelijk dat de kwaliteit van dit habitatype sterk is afgenomen (aanwijzingsbesluit). Aangezien er een behoudsdoelstelling geldt voor dit habitatype, heeft het ontbreken van deze informatie verder geen consequenties voor de maatregelen die in het kader van het PAS nodig zijn. Voor de komende tijdsvakken wordt nader onderzoek gedaan naar de trend in oppervlak en kwaliteit (monitoring en onderzoeksopgave).

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Knelpuntenanalyse

Voor het behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit van dit habitatype is vermessing door stikstofdepositie het belangrijkste knelpunt. Dit leidt tot een versnelde vergrassing door bochtige smele (*Deschampsia flexuosa*) en pijpenstrootje (*Molinia caerulea*) en tot verbraming (hoewel de relatie tussen verrijking en bramenuitbreiding niet goed bekend is, zie Herstelstrategie H9120). Daarnaast is er mogelijk sprake van toename van exoten (Amerikaanse vogelkers); dit is echter niet goed bekend. Dit proces kan door stikstofdepositie worden versneld.

Stikstofdepositie in relatie tot de kritische depositiewaarde (KDW)

Zowel in 2014 als in 2030 wordt de kritische depositiewaarde van Beuken-eikenbossen met hulst met meer dan 70 mol, tot meer dan 2x de KDW, overschreden. Dit geldt voor het gehele areaal van dit habitatype. Actuele en toekomstige stikstofdepositie vormen hiermee een belangrijk knelpunt voor dit habitatype.

Kennisleemten

In welke mate de effecten van vroegere stikstofdepositie een knelpunt is, door bijvoorbeeld accumulatie van stikstof in de bodem, is niet bekend. Verondersteld wordt dat dit knelpunt (grotendeels) wordt opgelost door maatregelen die de effecten van de huidige en toekomstige stikstofdepositie verlichten. Hier wordt geen nader onderzoek naar gedaan. Er zijn verder geen gegevens bekend over de trends in oppervlakte en kwaliteit. Dit moet in de 1^e beheerplanperiode worden onderzocht (M22).

H91EOC *vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)

Knelpuntenanalyse

Net als de andere grondwaterafhankelijke habitattypen is verdroging voor de vochtige alluviale bossen het voornaamste knelpunt. Vanwege de ligging langs de Glanerbeek is dit habitatype extra gevoelig voor de lage grondwaterstanden als gevolg van het beperkt watervoerend zijn van de Glanerbeek. Door de in 2011 uitgevoerde maatregelen komt er meer water op de Glanerbeek.

Stikstofdepositie in relatie tot de kritische depositiewaarde (KDW)

De actuele stikstofdepositie is anno 2015 in >85% van het areaal minstens 70 mol (tot maximaal 2x de KDW) hoger dan de KDW. De voorspelling is dat deze situatie zich de komende jaren verbetert. In 2030 zal de KDW op 28 % van het oppervlak niet meer overschreden worden, op basis van de meest recente AERIUS-berekeningen.

Kennisleemten

In welke mate de effecten van vroegere stikstofdepositie een knelpunt is, door bijvoorbeeld accumulatie van stikstof in de bodem, is niet bekend. Verondersteld wordt dat dit knelpunt (grotendeels) wordt opgelost door maatregelen die de effecten van de huidige en toekomstige stikstofdepositie verlichten. Hier wordt geen nader onderzoek naar gedaan. Er zijn verder geen gegevens bekend over de trends in oppervlakte en kwaliteit, dit moet in de 1^e beheerplanperiode worden onderzocht (M22).

3.4.2 *Habitatrichtlijnsoorten*

Knelpuntenanalyse

Geen stikstofgerelateerde knelpunten vastgesteld.

Stikstofgevoeligheid van habitatsoort

De kamsalamander kan voorkomen in twee soorten stikstofgevoelig leefgebied (bijlage II van de herstelstrategieën¹⁵). Het betreft habitatype H3130 en leefgebied LG02 geïsoleerde meander en petgaten. Beide typen leefgebied zijn voor Aamsveen niet relevant. Verder komt de soort alleen voor in niet-stikstofgevoelig leefgebied, of leefgebieden waarvan de stikstofgevoeligheid niet relevant is voor de soort. Bovendien worden de poelen waar de soort nu voorkomt over het algemeen goed onderhouden, zodat er voldoende open water beschikbaar is voor de kamsalamander. Het is dan ook niet nodig om in het kader van het PAS maatregelen te nemen voor de kamsalamander.

Kennisleemten

Geen

¹⁵ http://pas.natura2000.nl/pages/herstelstrategieen-deel_ii.aspx

4 *Beleid, plannen en regelgeving*

In dit hoofdstuk worden beleid, plannen en regelgeving van belang voor het Natura 2000-gebied Aamsveen beschreven mede in relatie tot de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen van dit Natura 2000-gebied.

Van belang daarbij is de rangorde. Indien in een beschermd gebied meer wetten, richtlijnen, plannen of vormen van beleid van toepassing zijn, geldt in zijn algemeenheid de volgende rangorde: Europees niveau, landelijk niveau, provinciaal niveau en tenslotte gemeentelijk niveau. Wanneer meerdere wetten, richtlijnen, plannen of vormen van beleid van een gelijk niveau gelden (bijvoorbeeld Natura 2000 en Kaderrichtlijn Water) én er sprake is van conflicterende belangen, wordt door de bevoegde gezagen een passende belangenafweging gemaakt.

4.1 *Europees niveau*

4.1.1 *Vogel- en Habitatrichtlijn*

Het Natura 2000-netwerk van natuurgebieden in Europa wordt ontwikkeld op basis van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Het Natura 2000-gebied Aamsveen valt onder de Habitatrichtlijn. De Europese Habitatrichtlijn betreft de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (92/43/EEG, 21 mei 1992) en is in juni 1994 in werking getreden.

De richtlijnen verplichten Nederland de habitattypen en soorten waar Nederland mede verantwoordelijk voor is in een gunstige staat van instandhouding te brengen of in voorkomend geval te herstellen.

In het aanwijzingsbesluit staan de exacte begrenzingen van het betreffende Natura 2000-gebied en de instandhoudingsdoelstellingen voor de beschermde soorten en leefgebieden. De beleids- en beheersmaatregelen die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen van habitattypen en soorten te bereiken zijn opgenomen in het Natura 2000-beheerplan.

4.1.2 *Kaderrichtlijn Water*

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese richtlijn die in december 2000 van kracht is geworden en die een kader biedt voor de bescherming van oppervlaktewater en grondwater. Deze richtlijn moet ervoor zorgen dat de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater binnen de Europese Unie in 2015 op orde is. De basiseenheid waarmee de KRW werkt, zijn waterlichamen. Voor deze waterlichamen zijn doelen en maatregelen opgesteld. Alle maatregelen zijn opgenomen in de eerste Stroomgebiedsbeheerplannen (SGBP 2009-2015).

4.2 *Rijksniveau*

4.2.1 *Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte*

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) staan de plannen voor ruimte en mobiliteit. Binnen de door het rijk gestelde kaders begrenzen, beschermen en onderhouden de provincies een natuurnetwerk met de juiste ruimtelijke, water- en milieuovertuigende voor kenmerkende ecosystemen van (inter)nationaal belang. Dit provincie- en landsgrensoverschrijdende netwerk is de herijkte nationale Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In de EHS geldt het 'nee, tenzij'-regime. Nieuwe plannen, projecten of handelingen zijn niet toegestaan als zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied aantasten ('nee'). Hiervan kan alleen worden afgeweken als er geen reële alternatieven zijn én er sprake is van redenen van groot openbaar belang ('tenzij').

4.2.2 *Wet ruimtelijke ordening*

Op 1 juli 2008 is de Wet ruimtelijke ordening (Wro) ingevoerd. Deze wet biedt het kader voor de ruimtelijke plannen in Nederland. De Wro regelt hoe de ruimtelijke plannen van rijk, provincies en gemeenten tot stand komen. De structuurvisie van het rijk bevat de kaders voor de inrichting van Nederland. Provincie en gemeenten werken deze verder uit. De provincie doet dat in een omgevingsplan, de gemeente in bestemmingsplannen. In gevolge de ontwerp-Omgevingswet komen

de Wro en verschillende andere wetten te vervallen. De Omgevingswet treedt naar verwachting in 2018 in werking.

4.2.3 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

Op 1 oktober 2010 is de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in werking getreden. Doel van de Wabo is om met de zogenaamde omgevingsvergunning een eenvoudiger en snellere vergunningverlening en een betere dienstverlening door de overheid op het terrein van bouwen, ruimte en milieu te bereiken. Als een omgevingsvergunning wordt aangevraagd geldt een 'aanhaakplicht' op grond van artikel 47a van de Natuurbeschermingswet. Er is dan een verklaring van geen bedenkingen van Gedeputeerde Staten nodig (artikel 47b Natuurbeschermingswet).

4.2.4 Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet is op 1 april 2002 in werking getreden. De doelstelling is het behoud van de gunstige staat van instandhouding van de beschermde planten- en diersoorten in Nederland. In deze wet zijn EU-richtlijnen voor de bescherming van soorten opgenomen (Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn) en het internationale CITES-verdrag voor de handel in bedreigde diersoorten. De Flora- en faunawet biedt ook bescherming aan niet-Vogelrichtlijn en niet-Habitatrichtlijnsoorten. Het uitgangspunt van de wet is het 'nee, tenzij' principe. Dit houdt in dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn. Van het verbod op schadelijke handelingen kan onder voorwaarden worden afgeweken met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van het ministerie van Economische Zaken of, in geval van beheer en schadebestrijding, van Gedeputeerde Staten.

4.2.5 Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet is de wettelijke basis voor de aanwijzing van alle Natura 2000-gebieden en voor alle Natura 2000-beheerplannen. In deze wet wordt aangegeven, zij het in beperkte mate, aan welke regels een Natura 2000-beheerplan moet voldoen. In dit Natura 2000-beheerplan wordt daar waar nodig naar de Natuurbeschermingswet verwezen.

4.2.6 Wet Natuurbescherming

Het rijk werkt aan de Wet Natuurbescherming. In deze nieuwe 'natuurwet' worden de Boswet, de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet samengevoegd. Uitgangspunt daarbij is een goede bescherming van de biodiversiteit in Nederland zonder dat de lasten worden verhoogd. De gewijzigde Wet Natuurbescherming is op 18 juni 2014 naar de Tweede Kamer gestuurd. De verwachting is dat de wet januari 2017 in werking treedt.

4.2.7 Wet Ammoniak en Veehouderij

Met de Wet ammoniak en veehouderij (Wav) wordt ter bescherming van voor verzuring gevoelige natuur een aanvullend zoneringsbeleid gevoerd. Deze wet, van kracht vanaf 8 mei 2002 en aangepast per 1 mei 2007, schrijft voor dat binnen zeer kwetsbare gebieden en in een zone van 250 meter daaromheen aanvullende ammoniakregels gelden. Daar is vestiging van nieuwe veehouderijen niet meer mogelijk en hebben bestaande veehouderijen slechts beperkte uitbreidingsmogelijkheden tot een voor deze veehouderijen vastgelegd emissieplafond. Een uitzondering geldt voor melkveehouderijen (zij kunnen doorgroeien tot maximaal 200 melkkoeien en 140 stuks jongvee), voor uitbreiding met paarden en schapen, voor biologische bedrijven en bedrijven die hun dieren hoofdzakelijk houden voor natuurbeheer. Zeer kwetsbare gebieden op grond van de Wav worden aangewezen door Provinciale Staten. Bij dit besluit hoort een kaart waarop de begrenzing van de gebieden nauwkeurig wordt aangegeven. Alleen voor verzuring gevoelige gebieden die in de EHS liggen worden aangewezen. Het Natura 2000-gebied Aamsveen is aangewezen als zeer kwetsbaar gebied en geniet dus ook bescherming middels de beschreven zonering.

4.2.8 Waterwet

De Waterwet regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater en stelt integraal beheer op basis van de 'watersysteembenadering' centraal. Hierdoor verbetert de samenhang tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening. De Waterwet vervangt sinds haar in werking treding in 2009 de volgende 8 wetten:

- Wet op de waterhuishouding
- Wet op de waterkering

- Grondwaterwet
- Wet verontreiniging oppervlaktewateren
- Wet verontreiniging zeewater
- Wet droogmakerijen en indijkingen
- Wet beheer rijkswaterstaatswerken
- Waterstaatswet 1900
- Waterbodemparaaf uit de Wet bodemsanering

Totdat de Omgevingswet in werking treedt (voorzien voor 2018) blijft de Waterwet van kracht.

4.3 *Provinciaal niveau*

4.3.1 *Omgevingsvisie Overijssel*

De provincie Overijssel heeft het streekplan, verkeer- en vervoerplan, waterhuishoudingsplan en milieubeleidsplan samengevoegd tot één Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie is het provinciale beleidsplan voor de fysieke leefomgeving van Overijssel. Het heeft de status van:

- Structuurvisie onder de Wet ruimtelijke ordening (Wro);
- Regionaal Waterplan onder de Waterwet;
- Milieubeleidsplan onder de Wet milieubeheer;
- Provinciaal verkeer- en vervoersplan onder de Planwet Verkeer en Vervoer;
- Natuurvisie onder de Wet natuurbescherming

Op 3 juli 2013 hebben Provinciale Staten van Overijssel een actualisatie van de Omgevingsvisie vastgesteld. Deze actualisatie is uitgevoerd naar aanleiding van het hoofdlijnenakkoord 'Kracht van Overijssel'. Er zijn aanpassingen uitgevoerd voor diverse onderwerpen, waaronder de EHS. Op 8 oktober 2014 is de Omgevingsvisie nogmaals op onderdelen herzien en door Provinciale Staten vastgesteld. Momenteel wordt de Omgevingsvisie herzien. De omgevingsvisie wordt verankerd in de Omgevingswet (voorzien voor 2018).

4.3.2 *Omgevingsverordening*

Eén van de instrumenten voor de doorwerking van het beleid uit de Omgevingsvisie is de verordening. Uitgangspunt van de Omgevingsverordening is dat er niet meer geregeld wordt dan nodig is voor het belang zoals dat in de Omgevingsvisie is verwoord. De omgevingsverordening is opgesteld vanuit het uitgangspunt 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. Dat wat elders geregeld wordt (bijvoorbeeld door het rijk) wordt niet dubbel geregeld in deze verordening.

In de Omgevingsverordening wordt een relatie gelegd tussen Natura 2000 en de EHS. Het beschermingsregime van de EHS is een belangrijk uitvoeringsinstrument voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen.

De Omgevingsverordening geeft regels voor:

- De provinciale adviescommissie (regelt instelling, taken en werkwijze van de Provinciale Commissie voor de Fysieke Leefomgeving);
- Gemeentelijke ruimtelijke plannen (inhoud en toelichting bestemmingsplannen en beheersverordeningen);
- Grondwaterbescherming, bodemsanering en ontgrondingen;
- Kwantitatief en kwalitatief waterbeheer;
- Verkeer (provinciale wegen en scheepvaartwegen).

De Omgevingsverordening heeft de status van:

- Ruimtelijke verordening in de zin van artikel 4.1 Wro;
- Milieuverordening in de zin van artikel 1.2 Wet Milieubeheer en de Ontgrondingenwet;
- Waterverordening in de zin van de Waterwet;
- Verkeersverordening in de zin van artikel 57 van de Wegenwet en artikel 2A van de Wegenverkeerswet.

4.3.3 *Natuurbeheerplan Provincie Overijssel*

Het Natuurbeheerplan Overijssel vormt het belangrijkste uitvoeringsinstrument van het Subsidiestelsel voor Natuur- en Landschapsbeheer (SNL). Het SNL vervangt sinds januari 2010 het oude Programma Beheer en kent twee provinciale regelingen:

- De 'Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer' (SRNL);
- De 'Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap' (SKNL).

Het natuurbeheerplan geldt als toetsingskader voor subsidieaanvragen op basis van voornoemde regelingen.

In de SRNL zijn de mogelijkheden voor (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer vastgelegd. Er zijn vanuit SRNL subsidies mogelijk voor:

- Het beheer van nieuw ingerichte natuurterreinen en bestaande natuurgebieden;
- Agrarisch natuurbeheer op bestaande landbouwgronden;
- Het beheer van bestaande landschapselementen;
- Monitoring van natuurwaarden.

De SKNL biedt subsidiemogelijkheden om:

- Bestaande landbouwgronden om te vormen naar natuur en/of
- Bestaande natuur naar een hoger kwaliteitsniveau te tillen met behulp van een kwaliteitsimpuls.

4.3.4 *Waterbeheerplan*

Met de invoering van de KRW is Nederland verdeeld in zeven deelstroomgebieden (Maas, Schelde, Eems, Rijn-Noord, Rijn-Midden, Rijn-Oost, Rijn-West). De provincie Overijssel ligt geheel in het deelstroomgebied Rijn-Oost. Dit gebied wordt beheerd door de waterschappen Drents Overijsselse Delta, Rijn en IJssel en Vechtstromen. Voor de periode 2016-2021 is door deze waterschappen gezamenlijk een waterbeheerplan opgesteld. Een waterbeheerplan bevat de kaders en voornemens voor het beleid van de waterschappen voor de komende planperiode. Daarnaast vormt het de basis voor samenwerking met andere overheden én is het een basis voor verantwoording van de voortgang van de uitvoering. Ook geeft het waterbeheerplan inzicht aan burgers voor welke taken de waterschappen de komende jaren staan en op welke wijze deze taken worden uitgevoerd.

4.3.5 *Gewenst Grond en Oppervlaktewater Regime (GGOR)*

Het GGOR-besluit is een besluit van het waterschap over de inrichting van de waterhuishouding in een gebied. Het achtergronddocument bij het GGOR-besluit geeft inzicht in de effecten van inrichtingsmaatregelen op de verschillende gebruiksfuncties.

Waar het Natura 2000-beheerplan de maatregelen beschrijft die noodzakelijk zijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen geeft het GGOR-besluit concrete invulling aan de hydrologische maatregelen op inrichtingsniveau. Het GGOR-besluit geeft grondgebruikers duidelijkheid welk waterbeheer zij in normale omstandigheden kunnen verwachten. De bestaande afspraken die in het kader van Samen Werkt Beter zijn gemaakt over de GGOR-procedure staan niet ter discussie.

4.3.6 *Keur*

Om haar taken uit te kunnen voeren, hebben de waterschappen de Keur vastgesteld. Dit is een verordening met regels voor waterkeringen (dijken en kaden), watergangen (kanalen, rivieren, sloten en beken) en andere waterstaatswerken (duikers, muren, bruggen, stuwen, sluizen en gemalen).

Als er (bouw)werkzaamheden uitgevoerd worden in de nabijheid van een water of een dijk, heeft degene die dat wil doen een Keurvergunning of Keurontheffing van het waterschap nodig. Het waterschap onderzoekt hoe en wat de nadelige gevolgen zijn voor het water of voor de dijken. Zijn de gevolgen acceptabel, dan wordt onder strikte voorwaarden een vergunning of ontheffing afgegeven. Voor sommige werkzaamheden zijn algemene regels beschikbaar. Als aan deze regels wordt voldaan, is er geen vergunning of ontheffing nodig, waarbij de werkzaamheden wel bij het waterschap moeten worden gemeld.

4.3.7 *Reconstructieplan*

De Reconstructiewet concentratiegebieden onderscheidt, voor de goede ruimtelijke structuur van concentratiegebieden, drie soorten zones: landbouwontwikkelingsgebied, verwevingsgebied en extensiveringsgebied. Het daaruit voortkomende door de provincie Overijssel op 15 september 2004 vastgestelde Reconstructieplan Salland-Twente, is gericht op een geleidelijke verschuiving van de intensieve veehouderij van extensiverings- naar landbouwontwikkelingsgebied en aan te wijzen sterlocaties in het verwevingsgebied. Het Reconstructieplan is verwerkt in de Omgevingsvisie Overijssel en heeft een ruimtelijke doorwerking in bestemmingsplannen. Per 1 juli 2014 is de Reconstructiewet concentratiegebieden vervallen. Het Reconstructieplan blijft tot 12 jaar na vaststelling van het reconstructieplan van kracht, dus tot september 2016. Het Natura 2000-gebied Aamsveen valt geheel in extensiveringsgebied.

4.4 *Lokaal niveau*

4.4.1 *Bestemmingsplannen*

Hieronder worden de relevante (bestemmings-)plannen en structuurvisies binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Aamsveen kort toegelicht. Voor zover relevant zijn ook (bestemmings-)plannen en structuurvisies rondom het Natura 2000-gebied Aamsveen benoemd. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het in lijn brengen van hun (bestemmings-)plannen en structuurvisies met de Natuurbeschermingswet en de Natura 2000-beheerplannen.

Gemeente Enschede

Structuurvisie gemeente Enschede

De structuurvisie is op 7 november 2011 vastgesteld. Het Aamsveen valt binnen het door de structuurvisie gedefinieerde 'Ecologisch kerngebied'. Als beleid voor het ecologisch kerngebied stelt de gemeente 'dat behoud en ontwikkeling van ecologische waarden voorop staan'.

Bestemmingsplan gemeente Enschede

Het Bestemmingsplan Buitengebied Zuidoost is op 27 mei 2013 door de gemeenteraad vastgesteld. In de toelichting bij het bestemmingsplan worden de Natuurbeschermingswet als kader en het Natura 2000-gebied Aamsveen uitgebreid benoemd.

De gemeente geeft aan dat 'het bestemmingsplan "Buitengebied Zuidoost" hoofdzakelijk een conserverend bestemmingsplan is, maar dat het plan wel groeimogelijkheden bevat voor bestaande agrarische bedrijven.' In verband met de genoemde groeimogelijkheden is een planMER uitgevoerd. De gemeente concludeert uit de planMER: 'dat met aan voldoende zekerheid grenzende stelligheid kan worden geconcludeerd dat de beperkte ruimtelijke ontwikkelingen die in het bestemmingsplan "Buitengebied Zuidoost" mogelijk worden gemaakt geen significant negatieve effecten zullen hebben voor de in en in de nabijheid van het plangebied gelegen Natura 2000-gebieden'.

4.4.2 *Landinrichtingsplannen*

Landinrichtingsplan Enschede-Zuid

Het landinrichtingsplan is in oktober 2000 vastgesteld door Gedeputeerde Staten (Gedeputeerde Staten) van Overijssel. Het gebied van de herinrichting Enschede-Zuid ligt binnen de gemeenten Enschede, Hengelo en Haaksbergen. Het Aamsveen maakt onderdeel uit van het plangebied. In het plan wordt circa 490 hectare nieuwe natuur begrensd, waarvan een deel rondom het Aamsveen. De herinrichting is in dit deel van het plangebied grotendeels afgerond.

4.5 *Consequenties voor de instandhoudingdoelstellingen*

4.5.1 *Europees niveau*

Omdat het Natura 2000-gebied Aamsveen onder de Habitatrichtlijngebied valt, is het aangewezen als Natura 2000-gebied en is voorliggend Natura 2000-beheerplan opgesteld. Met de uitvoering van het definitieve Natura 2000-beheerplan wordt uitvoering gegeven aan de Habitatrichtlijn.

4.5.2 *Rijksniveau*

Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet vormt de basis voor de bescherming van de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied. De ruimtelijke, planologische component van de maatregelen, die nodig zijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen, wordt geregeld in de Wro (zie paragraaf 4.2 hierboven).

Flora- en Faunawet

De Flora- en faunawet zorgt op basis van haar soortenbeschermende karakter voor de bescherming van de instandhoudingsdoelstellingen van kamsalamander. Dat geldt indirect ook voor de betreffende habitattypen, omdat een habitatype meerdere soorten flora- en fauna vertegenwoordigt.

Waterwet

De Waterwet vormt de basis voor normen die aan watersystemen kunnen worden gesteld. Zo zijn waterbeheerders verplicht te voldoen aan een aantal belangrijke waterkwaliteitseisen. Voor grondwaterkwaliteit gelden chemische kwaliteitsnormen. Voor oppervlaktewaterkwaliteit gelden naast chemische kwaliteitsnormen ook ecologische kwaliteitsnormen. Door deze waterkwaliteitsnormen draagt de Waterwet bij aan het scheppen van de juiste condities voor het behoud van biodiversiteit.

4.5.3 *Provinciaal niveau*

Omgevingsvisie

De Omgevingsvisie is in 2013 en 2014 aangepast op de herijkte EHS en ondersteunt daarmee de uitvoering van Natura 2000.

De met het reconstructieplan beoogde verschuiving van de intensieve veehouderij ondersteunt de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen.

Beregeningsregeling waterschap Vechtstromen

De waterschappen in Overijssel hebben gezamenlijk één beregeningsregeling opgesteld. Uitgangspunt van deze regeling is '*Onttrekken waar het kan, beschermen waar het moet*'. In het kader van deze beregeningsregeling gelden regels voor het onttrekken van grondwater en oppervlaktewater ten behoeve van beregening.

Grondwater

In het kader van de beregeningsregeling hebben de waterschappen aangegeven waar waardevolle grondwaterafhankelijke natuur aanwezig is. Deze waardevolle grondwaterafhankelijke natuur ligt zowel binnen als buiten de Natura 2000-gebieden, maar hoeft niet altijd overeen te komen met de grondwaterafhankelijke habitattypen of leefgebieden van soorten. Binnen een straal van 200 meter rondom deze waardevolle grondwaterafhankelijke natuur staan de waterschappen geen nieuwe grondwateronttrekkingen ten behoeve van beregening toe.

Oppervlaktewater

Op grond van de beregeningsregeling geldt dat het verboden is water te onttrekken uit kwetsbare oppervlaktewateren. Het waterschap bepaalt wat de kwetsbare oppervlaktewateren zijn. Uit overige oppervlaktewaterlichamen mag water worden onttrokken ten behoeve van beregening zolang de afvoer over het eerstvolgend benedenstrooms gelegen peilregulerend kunstwerk (stuw, gemaal, vistrap, bodemval en dergelijke) niet stagneert.

Bodemconvenant

Ter uitvoering van het bodemconvenant, dat voortkomt uit de Wet Bodembescherming, stelt de provincie een lijst op van alle in de Kaderrichtlijn Water genoemde kwetsbare objecten in relatie tot bodemverontreiniging. Natura 2000-gebieden zijn dergelijke kwetsbare objecten. De komende jaren onderzoekt de provincie of er bodemverontreinigingen zijn die een knelpunt opleveren voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Indien nodig neemt de provincie maatregelen.

4.5.4 *Lokaal niveau*

De bestemmingsplannen moeten (voor zover dit nog niet is gerealiseerd) in lijn worden gebracht met de Omgevingsvisie, de Natuurbeschermingswet en de Natura 2000-beheerplannen. Dit valt onder de verantwoordelijkheid van de betreffende gemeenten.

5 Bestaande activiteiten

In dit hoofdstuk wordt het effect van bestaande activiteiten in en rondom dit Natura 2000-gebied op de instandhoudingsdoelstellingen van dit Natura 2000-gebied beschreven en beoordeeld. Na een algemene inleiding volgt een toelichting op de in de Natuurbeschermingswet gehanteerde definitie van 'bestaand gebruik' mede in relatie tot vergunningplicht. Achtereenvolgens beschrijven en beoordelen we de mogelijke effecten van bestaande activiteiten op de instandhoudingsdoelstellingen. Met deze informatie wordt duidelijk welke bestaande activiteiten onder welke voorwaarden kunnen doorgaan, welke activiteiten nader onderzoek vragen en voor welke activiteiten mogelijk een Natuurbeschermingswet-vergunning nodig is. In hoofdstuk 9 wordt het vergunningenkader nader uitgewerkt en is een schema opgenomen waaruit kan worden afgeleid wanneer een activiteit vergunningplichtig is.

5.1 Inleiding

Om te kunnen beoordelen wat nodig is voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen is naast kennis van het Natura 2000-gebied ook inzicht nodig in de effecten van bestaande activiteiten. Daarom moet het Natura 2000-beheerplan een beschrijving en beoordeling bevatten van bestaande activiteiten (landbouw, recreatie, drinkwatervoorzieningen, natuurbeheer etc.). Voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen kan het bevoegd gezag waar nodig voorwaarden stellen aan de voortzetting van deze activiteiten.

5.2 Bestaand gebruik, bestaande activiteiten en vergunningplicht

De Natuurbeschermingswet bepaalt dat activiteiten die een negatief effect kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen vergunningplichtig zijn. De Natuurbeschermingswet maakt één uitzondering op deze regel en dat betreft 'bestaand gebruik'. Bestaand gebruik is volgens de Natuurbeschermingswet *'gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag'*.¹⁶ Activiteiten die onder deze definitie vallen hebben geen vergunning nodig op grond van de Natuurbeschermingswet¹⁷. Uit deze definitie vloeit een aantal voorwaarden voort waaraan gebruik moet voldoen, wil het vergunningvrij bestaand gebruik in de zin van de Natuurbeschermingswet zijn. Het gaat om de volgende voorwaarden:

- Het bestaand gebruik moet 'redelijkerwijs bekend' zijn bij het bevoegd gezag. Een activiteit is bekend als er een nationaalrechtelijke toestemming voor is verleend (bijvoorbeeld een milieuvergunning c.q. omgevingsvergunning of een melding op grond van de Wet milieubeheer). Het is daarbij niet relevant of de activiteit wel of niet is opgenomen in het Natura 2000-beheerplan. Illegale activiteiten (activiteiten waarvoor een vergunning had moeten worden aangevraagd, maar waar dat niet is gebeurd) vallen daarmee niet onder de definitie van bestaand gebruik. Het bestaand gebruik moet ongewijzigd zijn sinds 31 maart 2010. Gewijzigde activiteiten zijn voor de Natuurbeschermingswet hetzelfde als nieuwe activiteiten. Tevens vallen activiteiten die niet continu worden uitgevoerd niet onder de wettelijke definitie van bestaand gebruik (bijvoorbeeld eens in de drie jaar een ander deel van het natuurgebied kleinschalig plaggen)¹⁸.

Bestaande, reguliere activiteiten die al sinds jaar en dag rondom een Natura 2000-gebied plaatsvinden, vallen dus niet altijd onder de wettelijke definitie van bestaand gebruik. Vaak is het vrijwel onmogelijk om te bepalen of een dergelijke reguliere activiteit wel of niet onder de wettelijke definitie van de Natuurbeschermingswet valt. Tevens leidt het strikt hanteren van de definitie van bestaand gebruik in het Natura 2000-beheerplan ertoe dat de gewenste duidelijkheid aan ondernemers rondom het Natura 2000-gebied niet wordt gegeven. Immers, welk deel van hun bedrijfsvoering nu wel en welk deel niet vergunningvrij is, blijft onduidelijk. Daarom heeft de provincie ervoor gekozen alle bestaande activiteiten zoals die plaatsvonden tot 2012 in en rondom

¹⁶ Artikel 1, aanhef en onder m Natuurbeschermingswet

¹⁷ Artikel 19d, lid 3, Natuurbeschermingswet

¹⁸ De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State oordeelde dat *'... iedere verandering na de peildatum van 31 maart 2010 van het gebruik, zoals dat op deze datum bestond, een beroep op de uitzondering op de vergunningplicht voor bestaand gebruik doet vervallen'*. ABRvS 3 juli 2013, 201113299/1/R2

het Natura 2000-gebied te beoordelen en te bepalen of deze activiteiten onder voorwaarden door kunnen gaan.

Op de algemene regel dat bestaand gebruik (datum 31 maart 2010) geen Natuurbeschermingswetvergunning nodig heeft, maar ander gebruik wel, maakt de Natuurbeschermingswet een aantal uitzonderingen, namelijk:

1. Projecten en de exploitatie van projecten met mogelijk significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen;
2. Vergunde rechten;
3. Activiteiten die worden uitgevoerd overeenkomstig het Natura 2000-beheerplan van het betreffende Natura 2000-gebied.

Ad. 1 Projecten en de exploitatie van projecten

De regel dat 'bestaand gebruik' vergunningvrij is, geldt niet voor projecten en de exploitatie van projecten die gestart zijn na de aanmelding van het Natura 2000-gebied onder de Vogel- en/of Habitatrichtlijn, de zogenaamde referentiedatum. Als de (exploitatie van) projecten significant negatieve effecten (kan) kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen zijn deze activiteiten vergunningplichtig. Ook wanneer de (exploitatie van) projecten onder de definitie van bestaand gebruik uit de Natuurbeschermingswet vallen. In onderstaande kaders worden de begrippen 'project' en 'referentiedatum' nader toegelicht.

Projecten en andere handelingen

Bij 'projecten' gaat het om fysieke ingrepen in het leefmilieu, overeenkomstig het projectbegrip van de MER-richtlijn: de uitvoering van bouwwerken of de totstandbrenging van andere installaties of (materiële) werken en andere (materiële) ingrepen in het natuurlijke milieu of landschap, inclusief de ingrepen voor de ontginning van bodemschatten¹⁹. Volgens het Europese Hof is een project in de zin van de MER-richtlijn een 'materieel' werk, een activiteit die ter plaatse – kennelijk onmiddellijk – 'reële fysieke veranderingen meebrengt', een werk of ingreep die de 'materiële toestand van de plaats verandert'²⁰. Te denken valt dus aan bouwen, graven, baggeren, storten, verharderen, delven, draineren en leegpompen e.d., maar ook aan het uitzaaien van mosselzaad met het oog op de vorming van mosselbanken. Niet relevant is waar die projecten plaatsvinden – binnen of buiten een Natura 2000-gebied – maar of zij schadelijke gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied.

Bij 'andere handelingen' gaat het om feitelijke handelingen die niet als 'project' zijn aan te merken. Te denken valt aan het houden van een wandeltocht, een rally, het weiden van vee of het bakken van stenen. Er is nog niet veel jurisprudentie over 'andere handelingen'. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft de volgende activiteiten aangemerkt als een andere handeling in de zin van de Natuurbeschermingswet: bestaand gebruik, inhoudende de exploitatie van een veehouderij²¹, een wijziging van het veebestand in bestaande stallen²², het uitvoeren van strandexcursies met een strandbus²³ en het tijdelijk wederom voor ontsluitingsverkeer openstellen van een bestaande, verharde weg, die zonder het treffen van maatregelen geschikt is om te dienen als ontsluitingsweg²⁴.

¹⁹ Het projectbegrip is breed. Het Europese Hof zoekt aansluiting bij het projectbegrip van de MER-richtlijn. Volgens het Hof gaat het daarbij om fysieke ingrepen en materiële werken. Zie HvJ 7 september 2004, zaak C-127/02 - (Kokkelvisserij), ro 24 e.v. en HvJ 17 maart 2011 (Brussels Hoofdstedelijk Gewest en anderen tegen Vlaamse Gewest), zaak C-275/09.

²⁰ HvJ 17 maart 2011 (Brussels Hoofdstedelijk Gewest en anderen tegen Vlaamse Gewest), zaak C-275/09.

²¹ ABRvS 1 december 2010 zaaknr. 200905342/1/R2, ABRvS 1 september 2010 zaaknr. 200905018/1/R2, ABRvS 31 maart 2010 zaaknr. 200903784/1/R2.

²² ABRvS 1 mei 2013, zaaknr. 201011080/1/A4.

²³ ABRvS 27 december 2012, zaaknr. 201111811/1/A4.

²⁴ ABRvS 6 maart 2013, zaaknr. 201113007/1/A4.

Referentiedatum

De referentiedatum is de datum waarop op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn een voor projecten een voorafgaande nationaalrechtelijke toestemming is vereist:

- voor Natura 2000-gebieden die als speciale beschermingszones op grond van de Habitatrichtlijn worden aangewezen (Habitatrichtlijngebieden) is de referentiedatum de datum van plaatsing van het Natura 2000-gebied door de Europese Commissie op de lijst gebieden van communautair belang. Voor de meeste gebieden is dat 7 december 2004.
- voor Natura 2000-gebieden die als speciale beschermingszones op grond van de Vogelrichtlijn worden aangewezen (Vogelrichtlijngebieden) is de referentiedatum de datum van de nationale aanwijzing van het desbetreffende Natura 2000-gebied, of, als de aanwijzing dateert van vóór 10 juni 1994, 10 juni 1994.

Ad 2. Vergunde rechten

Hierboven is onder 1 beschreven dat (de exploitatie van) projecten met mogelijk significant negatieve effecten op grond van de Natuurbeschermingswet vergunningplichtig is. Deze vergunningplicht vanuit de Natuurbeschermingswet vervalt wanneer er sprake is van 'vergunde rechten'. Dit volgt uit jurisprudentie van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State²⁵. Er is sprake van 'vergunde rechten' als voor de activiteiten vóór de referentiedatum (zie kader 'Referentiedatum') nationaalrechtelijke toestemming is verleend op grond van de Hinderwet of de Wet milieubeheer (bijvoorbeeld voor het bouwen van een veehouderij, restaurant of de ontgroning door een steenfabriek) en de situatie onveranderd is.

Ad 3. Opgenomen in het Natura 2000-beheerplan

De Natuurbeschermingswet bepaalt dat geen Natuurbeschermingswetvergunning nodig is voor activiteiten die worden uitgevoerd overeenkomstig het Natura 2000-beheerplan van het betreffende Natura 2000-gebied. Het Natura 2000-beheerplan kan nadere voorwaarden en beperkingen stellen aan activiteiten²⁶. De provincie Overijssel heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid om in het Natura 2000-beheerplan te regelen onder welke voorwaarden activiteiten vergunningvrij zijn. Dit is gedaan om te voorkomen dat onnodige regeldruk ontstaat als gevolg van uit de Natuurbeschermingswet voortvloeiende vergunningplicht voor terugkerende activiteiten en activiteiten die onderdeel uitmaken van de reguliere bedrijfsvoering van bestaande bedrijvigheid. Tevens kunnen in het Natura 2000-beheerplan wijzigingen van bestaande activiteiten worden opgenomen, waardoor ook de gewijzigde activiteit is vrijgesteld van de vergunningplicht uit de Natuurbeschermingswet. Omdat het moeilijk is op voorhand te bepalen of activiteiten gewijzigd worden en hoe een gewijzigde activiteit er uit komt te zien, is het effect van gewijzigde activiteiten moeilijk te bepalen. Daarom is terughoudend omgegaan met de mogelijkheid om wijzigingen van bestaande activiteiten op te nemen in het Natura 2000-beheerplan. Alleen daar waar op basis van bestaande informatie duidelijk is dat de gewijzigde activiteit geen negatief effect heeft op de instandhoudingsdoelstellingen is van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

Figuur 7 legt de relatie tussen de relevante data vanuit de Natuurbeschermingswet, de Habitatrichtlijn en de vergunningplicht vanuit de Natuurbeschermingswet. Voor dit Natura 2000-gebied is de Vogelrichtlijn niet van toepassing.

	<i>HR</i> <i>7/12/2004</i>	<i>bestaand gebruik</i> <i>31/3/2010</i>
<i>Vergunningvrij</i>	<i>Afhankelijk van wel/niet project</i> <i>wel/niet vergunningplicht</i>	<i>Vergunningplicht</i>

Figuur 7 bestaand gebruik in relatie tot vergunningplicht

²⁵ ABRvS 31 maart 2010, zaaknr. 200903784/1

²⁶ Artikel 19d, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998.

5.2.1 Voorwaarden en beperkingen

Zoals reeds vermeld kunnen bestaande activiteiten, al dan niet onder voorwaarden, vergunningvrij worden opgenomen in het Natura 2000-beheerplan. Uit de beoordeling van de bestaande activiteiten (zie paragraaf 5.4) blijkt dat in de meeste in dit Natura 2000-gebied spelende situaties bestaande activiteiten geen significant negatieve effecten hebben op de instandhoudingsdoelstellingen. In die situaties kunnen deze activiteiten zonder meer gecontinueerd worden.

Als de bestaande activiteiten wel significant negatieve effecten (kunnen) hebben op de instandhoudingsdoelstellingen worden mitigerende maatregelen in het Natura 2000-beheerplan opgenomen die de negatieve effecten verzachten of wegnemen, waardoor de natuurlijke kenmerken van het gebied niet (langer) worden aangetast. Voor het bepalen van de mitigerende maatregelen kan nader onderzoek nodig zijn.

Als de (mogelijk) significant negatieve effecten van bestaande activiteiten niet met mitigerende maatregelen kunnen worden weggenomen, dan is nader onderzoek nodig om te bepalen of en hoe de activiteiten kunnen worden voortgezet. Dit nader onderzoek wordt in de eerste beheerplanperiode uitgevoerd. Hetzelfde geldt voor de activiteiten waarvoor de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen onvoldoende bekend zijn (zie ook paragraaf 5.3.5).

5.3 Methodiek

5.3.1 Inleiding

De provincie en haar partners streven naar zoveel mogelijk duidelijkheid wat betreft de continuering van bestaande activiteiten met waar nodig aan deze continuering verbonden voorwaarden. In dit kader zijn diverse bestaande activiteiten expliciet vergunningvrij opgenomen in dit Natura 2000-beheerplan.

De gewenste duidelijkheid vraagt een goede beschrijving en beoordeling van bestaande activiteiten als geheel. De beschrijving en beoordeling van de bestaande activiteiten is gebaseerd op het werkdocument van Aamsveen, de Centrale Beoordeling en onderliggende onderzoeken van ARCADISⁱⁱ (hierna te noemen Centrale Beoordeling), de effectenindicator van het rijk²⁷ en aanvullende informatie van de partners.

Bij de beschrijving en beoordeling van de bestaande activiteiten is geen onderscheid gemaakt tussen bestaand gebruik, projecten en andere handelingen en overige bestaande activiteiten.

5.3.2 Effectenindicator

De effectenindicator 'Natura 2000 – ecologische randvoorwaarden en storende factoren' is een instrument van het rijk waarmee mogelijke schadelijke effecten ten gevolge van activiteiten en plannen kunnen worden verkend. De effectenindicator geeft generieke informatie over de gevoeligheid van soorten en habitattypen voor de meest voorkomende verstoringsfactoren. In de door de effectenindicator gegenereerde figuur (8) is voor Natura 2000-gebied Aamsveen per habitatype en -soort aangegeven welke verstoringsfactoren kunnen optreden. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen:

- Kwantitatieve effecten: oppervlakteverlies of -toename;
- Kwalitatieve effecten: chemische stoffen, fysieke effecten, verstorende effecten;
- Ruimtelijke samenhang: versnippering van leefgebied.

²⁷ zie <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000>

Figuur 8 Effectenindicator Natura 2000-gebied Aamsveen

5.3.3 Centrale Beoordeling

ARCADIS heeft in opdracht van de provincie Overijssel onderzoek gedaan naar de effecten van bestaande activiteiten in en rondom Natura 2000-gebieden in Overijssel. Daarbij zijn alle mogelijke verstoringsfactoren meegenomen met uitzondering van verzuring en vermessing door stikstofdepositie uit de lucht. Deze twee verstoringsfactoren zijn meegenomen in het PAS (paragraaf 3.4) en waar nodig vertaald in mitigerende PAS-maatregelen (zie paragraaf 6.1).

Het cumulatieve effect (de optelsom en/of versterking van effecten) van bestaande activiteiten is niet door ARCADIS in beeld gebracht. Dit is later op basis van de meest actuele kennis beschreven (paragraaf 5.5).

Het rapport is gebaseerd op de situatie 2011/2012. Voor zover niet anders is aangetoond, gaat dit Natura 2000-beheerplan er vanuit dat de door ARCADIS beoordeelde activiteiten plaatsvonden op de peildatum voor bestaand gebruik (31 maart 2010). De door ARCADIS beoordeelde bedrijven zijn opgenomen in bijlagen 6-8 bij dit Natura 2000-beheerplan.

In de Centrale Beoordeling is van grof naar fijn gewerkt. Eerst is bepaald op welke afstand(en) redelijkerwijs geen significant negatieve effecten meer te verwachten zijn van bestaande activiteiten. Aan de hand van deze afstanden is achtereenvolgens voor diverse, veel voorkomende,

activiteiten onderscheid gemaakt tussen activiteiten waarvoor kan worden uitgesloten dat zij leiden tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen en activiteiten waar dit niet voor geldt. De laatste categorie is nader beoordeeld.

5.3.4 Aanvullende informatie provincie en partners

De Centrale Beoordeling is omgezet in teksten voor de Natura 2000-beheerplannen²⁸. Op basis van de reacties van de partners (zie paragraaf 1.5) is besloten tot een kwaliteitsslag waarmee zoveel mogelijk duidelijkheid wordt gegeven over:

- of en zo ja onder welke voorwaarden bestaande activiteiten kunnen worden doorgezet en
- of en zo ja onder welke voorwaarden reguliere tot bestaande bedrijfsvoering behorende activiteiten vergunningvrij kunnen worden gemaakt.

Het onderhavige hoofdstuk is in een iteratief proces met de partners op basis van actuele, aanvullende informatie van de partners en de provincie tot stand gekomen.

In de in dit Natura 2000-beheerplan opgenomen beoordeling van de bestaande activiteiten wordt aangesloten bij de door ARCADIS gehanteerde kleurcodering:

Groen	Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn uitgesloten. De activiteit kan onveranderd worden gecontinueerd.
Geel	Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn met 'mitigerende maatregelen' uit te sluiten. De activiteit kan onder voorwaarden worden gecontinueerd.
Rood	Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn niet uit te sluiten, ook niet met 'mitigerende maatregelen'. Nader onderzoek (op het niveau van een passende beoordeling) is nodig om het effect definitief vast te stellen.
Oranje	Er is onvoldoende informatie om vast te stellen of er, en zo ja wat, het effect is van de activiteit op de instandhoudingsdoelstellingen. Er is nader onderzoek nodig.

5.3.5 Consequenties van de beoordelingen

Wanneer een bestaande activiteit als groen beoordeeld is, kan de activiteit zonder Natuurbeschermingswetvergunning worden gecontinueerd. Voor een geel beoordeelde activiteit geldt dat de activiteit geen Natuurbeschermingswetvergunning nodig heeft, *indien de activiteit wordt uitgevoerd onder de in dit Natura 2000-beheerplan opgenomen voorwaarden*.

Als een groen of geel beoordeelde activiteit in de praktijk toch tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen leidt, zal het bevoegd gezag opnieuw een habitatoets moeten (laten) verrichten en zo nodig nieuwe voorwaarden en beperkingen in het Natura 2000-beheerplan moeten opnemen. De kans daarop is klein omdat ARCADIS in haar beoordeling uitgaat van 'afstanden waarbij redelijkerwijs significante effecten kunnen worden uitgesloten'.

Daar waar nader onderzoek nodig is (categorieën oranje, rood en soms ook geel), de mitigerende maatregelen nog niet in dit Natura 2000-beheerplan zijn opgenomen en de activiteit onder de wettelijke en in de jurisprudentie ontwikkelde vereisten voor vergunningvrij bestaand gebruik valt (bestaand gebruik zie paragraaf 5.2), liggen het initiatief tot en de financiering van dit onderzoek bij het bevoegd gezag, de provincie Overijssel.

²⁸ Een eerste versie van de Natura 2000 ontwerp-beheerplannen is gebaseerd op het werkdocument, de PAS-gebiedsanalyse en Centrale Beoordeling. Dit 1^e concept is op 13 mei 2014 voorgelegd aan de partners.

5.4 Beschrijving en beoordeling van de bestaande activiteiten

In de volgende paragrafen worden activiteiten in en rondom het Natura 2000-gebied die van invloed kunnen zijn op de instandhoudingsdoelstellingen beschreven en beoordeeld. Deze beoordeling geeft inzicht in de mogelijke effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Uit deze beoordeling volgt of de activiteit, al dan niet onder voorwaarden, kan worden voortgezet. Het gaat hierbij om een beoordeling van het feitelijke gebruik en niet om het vergunde gebruik. In enkele voorkomende gevallen is ook het vergund gebruik beoordeeld op eventuele effecten. Wanneer dit het geval is, dan is dit expliciet vermeld.

5.4.1 Drinkwaterwinning

Beschrijving

Het grootste potentiële effect van drinkwaterwinning op de instandhoudingsdoelstellingen is verdroging. Dat uit zich in lagere grondwaterstanden en/of afnemende kwel. De actuele grondwaterstand is daardoor mogelijk lager dan de gewenste of benodigde grondwaterstand voor de aanwezige habitattypen en -soorten. Mogelijke neveneffecten van verdroging op de instandhoudingsdoelstellingen zijn vermisting en verzuring. Deze neveneffecten zijn niet meegenomen in deze beoordeling omdat zij onderdeel uitmaken van het PAS.

Daarnaast kan door de aanleg of uitbreiding van locaties voor drinkwaterwinning lokaal oppervlakteverlies of versnippering optreden van het leefgebied van soorten of van habitattypen. Deze zijn niet nader bepaald in dit onderzoek, aangezien dit reeds onderdeel uitmaakt van de m.e.r. en vergunningsaanvragen die bij zo'n ontwikkeling worden opgesteld.

De Centrale Beoordeling van de drinkwaterwinningen bestaat uit opeenvolgende stappen:

- Ligt er een Natura 2000-gebied binnen tien kilometer van de drinkwaterwinning?
- Zo ja, ligt de verlagingscontour van de drinkwaterwinning binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied?
- Zo ja, is de verlaging binnen het Natura 2000-gebied groter dan 5 cm?

Binnen een afstand van tien kilometer²⁹ van het natura 2000-gebied Aamsveen liggen twee drinkwaterwinningen. De relevante informatie over deze drinkwaterwinningen staat in onderstaande tabel (Tabel).

Tabel 7 Drinkwateronttrekkingslocaties nabij Aamsveen

Locatie	Afstand (kilometer)	werkelijke onttrekking 2011 (Mm ³ /jaar)	vergunde onttrekking 2011 (Mm ³ /jaar)
Weerseloseweg	7,4	0,34	1,5
Losser	7,7	1,5	2,4

Beoordeling

Een drinkwaterwinning kan leiden tot verdroging. Dat uit zich in lagere grondwaterstanden en/of afnemende kwel. De actuele grondwaterstand is daardoor mogelijk lager dan de gewenste of benodigde grondwaterstand van de aanwezige habitattypen en -habitatrichtlijnsoorten.

De beoordeling van de drinkwaterwinningen bestaat uit de volgende stappen:

- Ligt de verlagingscontour binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied?
- Zo ja, is de verlaging binnen het Natura 2000-gebied groter dan vijf centimeter³⁰?

Uit de Centrale Beoordeling blijkt dat de beïnvloedingscontouren van deze winningen buiten het Aamsveen liggen. De winningen leiden dus niet tot een verlaging van de grondwaterstand in het Natura 2000-gebied. Dit betekent dat significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn uitgesloten en de huidige drinkwaterwinningen onveranderd gecontinueerd kunnen worden.

²⁹ Voor de onderbouwing van de effectafstand zie de Centrale Beoordeling.

³⁰ Bij verlagingen kleiner dan vijf cm is causaal verband tussen grondwateronttrekking en schade niet aantoonbaar. Dit is gebaseerd op onder meer het protocol van de Commissie van Deskundigen Grondwaterwet (CDG).

Conclusie drinkwaterwinning

Groen	Drinkwaterwinning Weerseloseweg, Drinkwaterwinning Losser
-------	---

5.4.2 Industriële grondwateronttrekkingen

Toelichting

Deze paragraaf betreft alleen vergunde grondwateronttrekkingen met als hoofddoel industrie. De vergunde capaciteit van de betreffende winningen is in de meeste gevallen groter dan 150.000 m³ per jaar. Overige vergunningen die niet als hoofddoel industrie hebben en meldingsplichtige grondwateronttrekkingen worden behandeld in paragraaf 0.

Beschrijving

De uitgevoerde Centrale Beoordeling van de industriële grondwateronttrekkingen bestaat uit opeenvolgende stappen:

- Ligt er een Natura 2000-gebied binnen 10 kilometer³¹ van een industriële grondwateronttrekking?
- Ligt er een Natura 2000-gebied binnen de 5 cm-verlagingscontour van een industriële grondwateronttrekking?
- Zo ja, is de verlaging binnen het Natura 2000-gebied groter dan 5 centimeter?

Binnen een afstand van 10 km van het Aamsveen liggen twee industriële grondwateronttrekkingen³². De relevante informatie over deze drinkwaterwinningen staat in onderstaande tabel.

Tabel 8 Industriële grondwateronttrekkingen rondom Aamsveen

Locatie	Afstand (kilometer)	werkelijke onttrekking 2011 (Mm ³ /jaar)	vergunde onttrekking 2011 (Mm ³ /jaar)
Grolsche bierbrouwerij Nederland BV	8,6	0,4	1,39

Beoordeling

Uit de Centrale Beoordeling blijkt dat het beïnvloedingscontour van Grolsche bierbrouwerij Nederland BV zich buiten het Natura 2000-gebied Aamsveen bevindt. Er is dan ook geen sprake van een verlaging van de grondwaterstand in het Aamsveen als gevolg van de waterwinning. Dit betekent dat significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen worden uitgesloten en de huidige industriële grondwateronttrekkingen van Grolsche bierbrouwerij onveranderd gecontinueerd kunnen worden.

Conclusie industriële grondwateronttrekking

Groen	Grolsche bierbrouwerij Nederland BV
-------	-------------------------------------

5.4.3 Kleine (niet agrarische) grondwateronttrekkingen onder verantwoordelijkheid van het waterschap

Beschrijving

Deze paragraaf behandelt de grondwateronttrekkingen die op grond van de waterwet vergunningplichtig zijn bij het waterschap. Het gaat hier specifiek om winningen kleiner dan 150.000 m³ (art. 6.4 Waterwet jo art. 3.5 Keur Waterschap Vechtstromen). Deze grondwateronttrekkingen hebben diverse doeleinden waaronder: grondwatersanering, tijdelijke en permanente bronbemaling, proceswater, koude-warmte opslag, koelwater, kleine drinkwateronttrekkingen voor zowel dierlijke als menselijke consumptie en beregening met grondwater. In paragraaf 5.4.4 wordt specifiek ingegaan op onttrekkingen ten behoeve van agrarische activiteiten.

In onderstaande tabel staat het overzicht van de kleine onttrekkingen rondom het Aamsveen die in de Centrale Beoordeling zijn beoordeeld. Het betreft hier alleen vergunde onttrekkingen binnen een straal van 10 kilometer³³.

³¹ Voor de onderbouwing van de effectafstand zie de Centrale Beoordeling.

³² De onttrekking van Coöperatie Zuivelindustrie is inmiddels beëindigd, op het terrein van de voormalige zuivelfabriek staan woningen. Daarom wordt in dit Natura 2000-beheerplan niet op deze winning ingegaan.

Tabel 9 Kleine (niet agrarische) grondwateronttrekkingen rondom Aamsveen

Type winning	Aantal vergunningen
Bronbemaling	9
Sanering	2

Beoordeling

In de situatie per 2004, per 2005 en na 2005 bedroeg de totale onttrekking van de hierboven genoemde winningen respectievelijk 0,41 Mm³ per jaar; 0,51 Mm³ per jaar en 0,50 Mm³ per jaar. De totale vergunde capaciteit bedraagt 3,7 Mm³ per jaar. De dichtstbijzijnde winning ligt op 4,5 kilometer van Natura 2000-gebied Aamsveen. Uit de Centrale Beoordeling blijkt dat wanneer alle winningen tegelijkertijd de vergunde hoeveelheid onttrekken, er geen invloed is op de grondwaterstanden van het Aamsveen. De vergunde winningen hebben dus geen cumulatief effect op de grondwaterstand in dit Natura 2000-gebied. Significante negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen voor dit gebied zijn dan ook op voorhand uit te sluiten.

Conclusie kleine (niet agrarische) grondwateronttrekkingen onder verantwoordelijkheid van het waterschap

Groen	Bestaande grondwateronttrekkingen en nieuwe grondwateronttrekkingen buiten een straal van 10 kilometer van het Aamsveen.
-------	--

5.4.4 Onttrekkingen ten behoeve van agrarische activiteiten**Beschrijving**

Het doel van deze paragraaf is het treffen van een regeling voor beregeningsonttrekkingen en onttrekkingen ten behoeve van veedrenking. Waar mogelijk wordt aangesloten bij de beregeningsregeling van de waterschappen (zie paragraaf 4.5.3). Echter, voor het effect op de instandhoudingsdoelstellingen is het niet van belang waarvoor een onttrekking wordt gebruikt. Het onttrekkingsregime (pompcapaciteit, duur, periode, maximale hoeveelheid) is wel van belang. In aansluiting op het beleid van de waterschappen wordt in het Natura 2000-beheerplan onder onttrekkingen ten behoeve van agrarische activiteiten het volgende verstaan: *'Een onttrekking met een pompcapaciteit kleiner dan 60 m³ per uur, met een maximum van 25.000 m³ per jaar'*. Onder deze definitie vallen zowel de beregeningsonttrekkingen en de onttrekkingen ten behoeve van veedrenking die bij het waterschap meldingsplichtig zijn, als de zeer kleine onttrekkingen met een pompcapaciteit kleiner dan 10 m³ per uur die bij het waterschap noch meldingsplichtig, noch vergunningplichtig zijn.

Beoordeling*Bestaande onttrekkingen*

Uit de Centrale Beoordeling blijkt dat significante negatieve effecten van een dergelijke onttrekking ten behoeve van agrarische activiteiten buiten een straal van 300 meter uit te sluiten zijn³⁴. In bijlage 6 is een kaart opgenomen waarop deze zone is weergegeven. Ten tijde van het opstellen van de Centrale Beoordeling waren er geen onttrekkingen binnen een straal van 300 meter rond het Aamsveen bekend. Naar alle waarschijnlijkheid is het overzicht dat voor de Centrale Beoordeling is gebruikt echter incompleet. Mogelijk liggen binnen een straal van 300 meter rondom het Aamsveen nog onttrekkingen die niet bekend waren ten tijde van het opstellen van de Centrale Beoordeling. Door het uitvoeren van de hydrologische herstelmaatregelen (M4, M5 en M6) uit de PAS-gebiedsanalyse is echter voldoende gewaarborgd dat de habitattypen en het leefgebied van habitatsoorten worden behouden. Aan de hand van de monitoringsresultaten moet worden bepaald of het grondwaterregime een knelpunt vormt voor het behalen van de uitbreidings- en verbeterdoelstellingen. Hiervoor is een onderzoeksmaatregel opgenomen (zie paragraaf 6.2.1). Uit dit onderzoek moet blijken of aanvullende mitigerende maatregelen genomen moeten worden.

Nieuwe onttrekkingen

³³ Voor de onderbouwing van de effectafstand zie de Centrale Beoordeling.

³⁴ Voor de onderbouwing van de effectafstand zie de Centrale Beoordeling. De effectafstand wordt in nader onderzoek nader gespecificeerd, zie paragraaf 6.2.1.

Met het opnemen van effectafstanden voor kleine onttrekkingen ontstaat er voor meer dan 80% van het oppervlak in Overijssel (de gebieden buiten de grens van de effectafstanden) een vergunningsvrije zone van de Natuurbeschermingswet voor het realiseren van nieuwe onttrekkingen. Voor het overgrote deel van de agrarische ondernemers geeft dit duidelijkheid en gemak. Binnen de effectafstanden blijft de Natuurbeschermingswet van toepassing.

De effecten van het aanleggen van nieuwe grondwateronttrekkingen zijn niet in het PAS meegenomen. Indien nieuwe grondwateronttrekkingen binnen de effectafstand van 300 meter vanaf de grens van het Natura 2000-gebied Aamsveen worden aangelegd blijft de Natuurbeschermingswet van toepassing. In dat geval moet de initiatiefnemer onderzoeken of er negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen op kunnen treden. Indien dit niet uit te sluiten valt, dient de initiatiefnemer een Natuurbeschermingswet-vergunning aan te vragen. Zoals in paragraaf 4.5.3 al is beschreven staat het waterschap binnen een straal van 200 meter rondom kwetsbare natte natuur geen nieuwe beregeningsonttrekkingen toe.

Omdat een significante effect buiten de effectafstanden is uitgesloten is het aanleggen van nieuwe onttrekkingen buiten de effectafstand van 300 meter vanaf het Aamsveen is vergunningvrij in het kader van de Natuurbeschermingswet. In bijlage 6 is deze zone op kaart weergegeven.

Vervangen bestaande onttrekkingen

Indien een bestaande installatie op dezelfde locatie wordt vervangen door een installatie met dezelfde capaciteit en de maximale onttrekking van 25.000 m³ per jaar in acht wordt genomen, verandert het effect van de grondwateronttrekking niet. Een dergelijke wijziging is zowel binnen als buiten de effectafstand van 300 meter vanaf het Natura 2000-gebied Aamsveen vergunningvrij.

Voorwaarden

Bestaande onttrekkingen ten behoeve van agrarische activiteiten binnen een straal van 300 meter van het Aamsveen zijn beoordeeld met code geel: Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn met 'mitigerende maatregelen' uit te sluiten. De activiteit kan onder voorwaarden worden gecontinueerd. Het gaat om de volgende voorwaarde:

- Uitvoeren van de hydrologische herstelmaatregelen (M4, M5 en M6) uit de PAS-gebiedsanalyse.

Conclusie onttrekkingen ten behoeve van agrarische activiteiten

Groen	Nieuwe onttrekkingen ten behoeve van agrarische activiteiten buiten een straal van 300 meter van het Aamsveen. Op dezelfde locatie vervangen van de bestaande grondwateronttrekking met een onttrekking met dezelfde capaciteit, waarbij de maximale onttrekking van 25.000 m ³ per jaar in acht wordt genomen.
Geel	Bestaande onttrekkingen ten behoeve van agrarische activiteiten binnen een straal van 300 meter van het Aamsveen. Deze grondwateronttrekkingen kunnen worden gecontinueerd onder bovengenoemde voorwaarden.

5.4.5 Berekening met oppervlaktewater

Beschrijving

Binnen het Natura 2000-gebied wordt geen oppervlaktewater onttrokken. Rondom het Natura 2000-gebied wordt door agrariërs oppervlaktewater onttrokken ten behoeve van beregening en bevoeiing. Dit mag echter niet uit alle watergangen of oppervlaktewaterlichamen. Zo is onttrekking uit de Glanerbeek verboden op grond van de Keur van Waterschap Vechtstromen.

Beoordeling

Beregening met oppervlaktewater kan ervoor zorgen dat de drainerende werking van watergangen rondom een Natura 2000-gebied toeneemt. Dit kan effect hebben op de grondwaterstanden in het Natura 2000-gebied, waardoor grondwaterafhankelijke habitattypen en leefgebieden van habitatsoorten in het Natura 2000-gebied kunnen verdrogen.

In de praktijk vindt onttrekking van oppervlaktewater voor beregening plaats uit watergangen die voldoende water aanvoeren. Dit is geregeld in de beregeningsregeling van het Waterschap Vechtstromen (paragraaf 4.5.3). In deze regeling is vastgelegd dat beregening vanuit oppervlaktewater alleen is toegestaan zolang de eerstvolgend benedenstrooms gelegen stuw nog overstroomt. Zodra de afvoer stagneert, treedt automatisch en met onmiddellijke ingang een beregeningsverbod in werking in het desbetreffende peilgebied. Er mag dus alleen onttrokken

worden zonder dat een verlaging van het waterpeil plaatsvindt. Het oppervlaktewaterpeil in de watergangen waaruit wordt onttrokken is daarmee gegarandeerd.

Wanneer berekening uit oppervlaktewater onder de voorwaarden uit de beregeningsregeling plaatsvindt, leidt dit niet tot een daling van de waterpeilen in de watergangen. Een toename van de drainerende werking van watergangen door berekening met oppervlaktewater is dan ook niet aan de orde. Hierdoor zijn negatieve effecten op grondwaterafhankelijke habitattypen en leefgebieden van habitatsoorten op voorhand uitgesloten.

Voorwaarden

Berekening met oppervlaktewater is beoordeeld met code geel: Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn met 'mitigerende maatregelen' uit te sluiten. De activiteit kan onder voorwaarden worden gecontinueerd. Het gaat om de volgende voorwaarde: 'berekening vanuit oppervlaktewater is alleen toegestaan zolang de afvoer over de eerstvolgende benedenstrooms gelegen stuw niet stagneert'.

Conclusie berekening met oppervlaktewater

Geel	Berekening met oppervlaktewater kan worden gecontinueerd onder de voorwaarde dat de afvoer over de eerstvolgende benedenstrooms gelegen stuw niet stagneert.
------	--

5.4.6 Rioolwaterzuiveringsinstallaties

In de provincie Overijssel bevinden zich enkele tientallen rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's). Een RWZI kan vanuit twee invalshoeken invloed hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied:

- Directe effecten: sommige effecten zoals geluidhinder, lichthinder, transportbewegingen, aanwezigheid van mensen en opwerveling van slib hebben, onafhankelijk van de ligging in het stroomgebied, op korte afstand van de RWZI mogelijk invloed.
- Diffuse effecten: een RWZI ligt bovenstrooms ten opzichte van een Natura 2000-gebied: als een RWZI loost in een hoofdwaterloop/beek kan dat op grotere afstand invloed hebben. Dit kan leiden tot verontreiniging.

Significant negatieve effecten van geluid, licht en optische verschijnselen op instandhoudingsdoelstellingen boven een afstand van 2.000 meter zijn uitgeslotenⁱⁱ. Significant negatieve effecten van 'verontreiniging' en 'vermesting' kunnen worden uitgesloten als een RWZI benedenstrooms in het stroomgebied ligt.

Binnen 2 kilometer van Aamsveen en bovenstrooms in het stroomgebied liggen geen RWZI's.

5.4.7 Riooloverstorten

Mogelijke effecten van riooloverstorten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn vermist en verontreiniging.

Uitgangspunt voor de selectie van riooloverstorten met mogelijk significant negatieve effecten is geweest dat een riooloverstort mogelijk van invloed is op een Natura 2000-gebied als het object zich binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied bevindt of binnen een watersysteem stroomopwaarts ten opzichte van het Natura 2000-gebied is gelegen. Significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen van benedenstroomse overstorten worden uitgesloten.

Uit de Centrale Beoordeling en informatie van het Waterschap Vechtstromen blijkt dat binnen het Natura 2000-gebied Aamsveen geen riooloverstorten liggen. Ook liggen in de omgeving van het Natura 2000-gebied Aamsveen geen riooloverstorten die lozen op watergangen die in verbinding staan met dit Natura 2000-gebied.

5.4.8 Beheer en onderhoud waterinfrastructuur

Beschrijving

Onder beheer van het Waterschap Vechtstromen worden de Glanerbeek en haar zijbeken geregeld handmatig geschoond. Op plekken waar de Glanerbeek door weilanden loopt, wordt ook machinaal geschoond.

Beoordeling

De werkzaamheden kunnen leiden tot optische verstoring, verstoring door geluid en verstoring door mechanische effecten. De beken maken geen onderdeel uit van het leefgebied van kamsalamander. Ook zijn in de beken geen habitattypen aanwezig. Het schonen van de watergangen gebeurt slechts een paar keer per jaar en verspreid over het jaar. Binnen het Natura 2000-gebied wordt niet met machines gewerkt. Significante negatieve effecten zijn daarom bij voorbaat uit te sluiten; het beheer en onderhoud van de waterinfrastructuur staat het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen niet in de weg.

Conclusie

Significante negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn uitgesloten. De activiteit kan onveranderd worden gecontinueerd.

Conclusie Beheer en onderhoud waterinfrastructuur

Groen	Beschreven beheer en onderhoud waterinfrastructuur
-------	--

5.4.9 Peilbeheer

Beschrijving

Het waterpeil in en rondom het Aamsveen wordt ingesteld en gehandhaafd door het Waterschap Vechtstromen. In deze paragraaf wordt ingegaan op de effecten van dit waterpeil op de instandhoudingsdoelstellingen. De effecten van drainage van agrarische percelen en de voorwaarden voor het wijzigen of aanleggen van drainage worden behandeld in paragraaf 0.

Beoordeling

Uit de PAS-gebiedsanalyse komen met betrekking tot het peilbeheer in de percelen rondom het Natura 2000-gebied Aamsveen de volgende knelpunten naar voren:

- Ontwatering door diepe beken en waterlopen buiten het Natura 2000-gebied;
- Ontwatering door verdieping Glanerbeek binnen het Natura 2000-gebied.

In de PAS-gebiedsanalyse is een aantal maatregelen genoemd om het peilbeheer rondom het Natura 2000-gebied af te stemmen met de instandhoudingsdoelstellingen (M4 en M5). Het gaat om de volgende maatregelen:

- Inmeten Glanerbeek en drie zijsloten westzijde om mogelijkheden voor verondiepen (zij)waterlopen te onderzoeken;
- Detailmaatregelen hoogveen, zoals herstellen lekkende compartimenten, afronden compartimentering, peilfluctuaties verminderen, aanwezige detailontwatering dempen.

Door het uitvoeren van deze maatregelen in de eerste beheerplanperiode worden de negatieve effecten door peilbeheer rondom het Aamsveen zo ver verminderd dat de instandhoudingsdoelstellingen gerealiseerd kunnen worden.

Conclusie

Peilbeheer is beoordeeld met code geel: Significante negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn met 'mitigerende maatregelen' uit te sluiten. De activiteit kan onder voorwaarden worden gecontinueerd. Het gaat om de voorwaarde: 'uitvoeren van de maatregelen (M4 en M5) uit de PAS-gebiedsanalyse'.

Conclusie Peilbeheer

Geel	Het beschreven peilbeheer kan worden gecontinueerd onder de voorwaarde dat de hydrologische herstelmaatregelen uit het PAS worden uitgevoerd.
------	---

5.4.10 Rijks- en provinciale wegen

In de provincie Overijssel ligt circa 850 kilometer Provinciale weg en circa 500 kilometer rijksweg. Mogelijke effecten van wegen (door gebruik en regulier beheer en onderhoud zoals van wegdek, kabels en leidingen en berm- en verzorgingslocatiebeheer) op de instandhoudingsdoelstellingen zijn: versnippering, verzuring, vermesting, verontreiniging, geluidhinder, lichthinder en optische verstoring. Vermesting en verzuring als gevolg van stikstofemissie door wegverkeer zijn niet in deze beoordeling meegenomen omdat ze onderdeel zijn van het PAS.

Uit het rapport 'Onderbouwing effectafstanden' blijkt dat de maximale afstand waarop een weg versturende effecten op de instandhoudingsdoelstellingen kan hebben 3 kilometer is. De volgende wegen liggen binnen een afstand van drie kilometer van het Natura 2000-gebied Aamsveen (gegevens 1 oktober 2005):

Weg	Verkeersintensiteit (aantal voertuigen per dag)	Aandeel vrachtverkeer (%)	Verlichting	Kortste afstand tot Natura 2000- gebied	Lengte door of langs Natura 2000-gebied
N35			geen	0 meter	475 meter

Uit de Centrale Beoordeling blijkt dat de maximale afstand waarop een weg versturende effecten kan hebben circa één kilometer is. Het Aamsveen ligt dus binnen de invloedafstand van deze weg. Uit de Centrale Beoordeling blijkt echter dat de geluidhinder, lichthinder en optische verstoring van deze weg geen significant negatief effect heeft op de instandhoudingsdoelstellingen van het Aamsveen.

Conclusie rijks- en provinciale wegen

Groen	N35
-------	-----

5.4.11 Industriële en overige bedrijven met een SBI-code

In de Centrale Beoordeling wordt onderscheid gemaakt tussen gieterijen/smelterijen, melkveehouderijen en overige bedrijven met een SBI-code³⁵. Voor bedrijven in de sector recreatie en toerisme zie paragraaf 5.4.13.

Gieterijen/smelterijen

Binnen deze SBI-categorie vallen non-ferro-metaalgieterijen/-smelterijen en ijzer- en staalgieterijen/-smelterijen. Deze bedrijven kunnen verontreiniging tot gevolg hebben. Als bij deze bedrijven aluminium wordt gesmolten, kunnen effecten op grote afstand optreden. Er liggen geen bedrijven binnen 10 kilometer³⁶ van het Natura 2000-gebied.

Melkveehouderijen/veestallen

Een mogelijk effect van melkveehouderijen (open stallen) op de instandhoudingsdoelstellingen betreft lichthinder. De voor deze verstoringfactor geldende effectafstand is afhankelijk van de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000-gebied. Voor Aamsveen geldt een afstand van 300 meter³⁷. Vermesting en verzuring als gevolg van stikstofemissie maken onderdeel uit van het PAS en zijn in deze beoordeling niet meegenomen.

Er liggen volgens onze informatie (bijlage 7) geen melkveehouderijen binnen 300 meter van Aamsveen. Lichthinder door (open) stallen buiten Aamsveen is overigens uitgesloten omdat voldoende opgaande vegetaties (zoals bosschages) om het leefgebied van de kamsalamander aanwezig zijn.

Overige bedrijven

In de Centrale Beoordeling zijn bedrijven met een SBI-code beoordeeld volgens de in paragraaf 5.3.3 gehanteerde werkwijze van 'grof naar fijn'. Bij aanvang zijn ruim 80.000 bedrijven

³⁵ SBI: Standaard Bedrijfsindeling. Ieder bedrijf dat zich inschrijft in het Handelsregister krijgt een SBI-code. Deze code geeft aan wat de belangrijkste activiteit van een bedrijf is.

³⁶ Voor de onderbouwing van de effectafstanden zie de Centrale Beoordeling.

³⁷ Voor de onderbouwing van de effectafstanden zie de Centrale Beoordeling

geïnventariseerd. Op basis van de mogelijke verstoringsfactoren, de instandhoudingsdoelstellingen en de effectafstanden kon voor ruim 78.000 bedrijven worden uitgesloten dat zij leiden tot significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen. De resterende bedrijven zijn nader beoordeeld.

In 2014 is door ARCADIS een aanvullende beoordeling uitgevoerd van in de Centrale Beoordeling ontbrekende bedrijven³⁸. Op basis van aanvullende (gebiedspecifieke) informatie vanuit de provincie en haar partners zijn bedrijven waar mogelijk nader beoordeeld. De lijst van beoordeelde bedrijven incl. de door de provincie op basis van aanvullende informatie opgestelde eindbeoordeling is te vinden in bijlage 9.

Binnen een straal van 1,5 kilometer van Aamsveen liggen 3 overige bedrijven. Voor deze bedrijven kunnen mogelijk significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen als gevolg van verstoring door licht, geluid of optische verstoring, op voorhand worden uitgesloten.

Conclusie overige bedrijven

Groen	3 beoordeelde overige bedrijven (zie bijlage 9)
-------	---

5.4.12 Agrarische activiteiten

Beschrijving

Rondom het Natura 2000-gebied liggen diverse landbouwgronden. Deze gronden kennen overwegend een intensief gebruik. Daarnaast zijn diverse percelen in eigendom van een stichting voor agrarisch- en landschapsbeheer (Stalesch). Deze stichting beheert de gronden, waarbij het gebruik minder intensief is dan reguliere landbouw, maar wel gericht is op productie. Binnen het Natura 2000-gebied Aamsveen is het grootste deel van de landbouwgronden omgezet naar natuur of heeft een natuurbestemming. De effectbeoordeling betreft de gronden die in regulier agrarisch gebruik zijn, de percelen met een (agrarisch) natuurdoel vallen hier buiten en worden beoordeeld in de paragraaf Natuurbeheer (paragraaf 0). Dit betekent dat alleen de landbouwpercelen buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied beoordeeld worden. Grond- en oppervlaktewateronttrekkingen ten behoeve van agrarische activiteiten zijn opgenomen in paragraaf 5.4.4 en 5.4.5.

Activiteiten en handelingen van agrarische bedrijfsvoeringen zijn over het algemeen erg divers en bestaan uit een groot aantal verschillende, zeer uiteenlopende handelingen. Ten aanzien van de mogelijke effecten op het Natura 2000-gebied gaat het voornamelijk om fysieke handelingen die buiten "op het land" uitgevoerd worden of plaats vinden. Reguliere agrarische activiteiten rondom Aamsveen betreffen:

- Machinale bewerkingen op agrarische percelen:
 - Grondbewerking: bewerken van grasland³⁹ (bv scheuren);
 - Grondbewerking: ondiepe grondbewerkingen (tot 40 cm);
 - Grondbewerking: diepe grondbewerkingen (> 40 cm);
 - Bemesten (fysieke activiteit);
 - Maaien;
 - (door)Zaaien/poten;
 - Oogsten van akkerbouwgewassen;
- Bemesting (toepassen van meststoffen);
- Gewasbescherming (toepassen van bestrijdingsmiddelen);
- Drainage;
- Beweiding alle grazers;
- Teeltrotatie en vruchtwisseling;
- Opschonen poelen.

³⁸ De Centrale beoordeling is gebaseerd op geregistreerde bedrijven. Niet alle bedrijven waren echter geregistreerd omdat dit vanuit voormalige wetgeving niet verplicht was.

³⁹ 'Per 1 januari 2015 is de (nieuwe) "Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB" in werking getreden. In artikel 2.15 lid 1 (zie onder) is formeel vastgelegd dat al het blijvend grasland binnen N2000-gebied wordt aangemerkt als blijvend grasland dat ecologisch kwetsbaar is. In de Europese verordening met betrekking tot het gemeenschappelijk landbouwbeleid (nr. 1307/2013) is dit verbod als volgt vastgelegd: "Landbouwers mogen blijvend grasland dat zich in door de lidstaten uit hoofde van de eerste alinea en, in voorkomend geval, van de tweede alinea aangewezen gebieden bevindt niet omzetten of ploegen."

Beoordeling

Voor de beoordeling van de agrarische activiteiten wordt gebruik gemaakt van de effectenindicator van het rijk (paragraaf 5.3.2). Per gebied is een selectie gemaakt van de relevante verstoringsfactoren (de verstoringsfactoren die specifiek betrekking hebben op stikstofdepositie worden in deze analyse niet meegenomen, aangezien deze in het PAS verwerkt zijn). Aan de agrarische activiteiten zijn de volgende zeven mogelijke verstoringsfactoren gekoppeld:

- Verontreiniging;
- Verdroging;
- Verstoring door geluid;
- Verstoring door licht;
- Optische verstoring;
- Verstoring door mechanische effecten;
- Oppervlakteverlies.

Machinale bewerkingen op agrarische percelen

Machinale bewerkingen op agrarische percelen kunnen verstoring door geluid, optische verstoring en verstoring door mechanische effecten tot gevolg hebben.

Habitattypen:

- Mechanische verstoring van habitattypen is door de ligging buiten het Natura 2000-gebied niet aan de orde;
- Omdat machinale bewerkingen op omliggende percelen slechts een paar dagen per jaar en verspreid over het hele jaar plaatsvinden, is alleen sprake van tijdelijke verstoring en zijn significant negatieve effecten als gevolg van geluid en optische verstoring door machinale bewerkingen op voorhand uit te sluiten;

Kamsalamander:

- Binnen de Natura 2000-begrenzing:
 - Omdat (leefgebied van) kamsalamander niet op de agrarische percelen voorkomt en machinale bewerkingen op omliggende percelen slechts een paar dagen per jaar en verspreid over het hele jaar plaatsvinden is hooguit sprake van tijdelijke verstoring en zijn significant negatieve effecten als gevolg van geluid en optische verstoring door machinale bewerkingen op voorhand uit te sluiten;
 - Omdat (leefgebied van) kamsalamander niet op de agrarische percelen voorkomt zijn significant negatieve effecten van agrarische activiteiten als gevolg van mechanische effecten (betreding en machinale bewerkingen) niet aan de orde.
- Buiten de Natura 2000-begrenzing:
 - Het behoud van de kamsalamander in het Natura 2000-gebied Aamsveen is mede afhankelijk van leefgebied buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Omdat de activiteiten die tot verstoring door geluid, optische verstoring en verstoring door mechanische effecten leiden, slechts een paar dagen per jaar en verspreid over het hele jaar plaatsvinden is er alleen sprake van tijdelijke verstoring en zijn significant negatieve effecten als gevolg van verstoring door geluid, optische verstoring en verstoring door mechanische effecten uit te sluiten.

Bemesting (toepassen van meststoffen) en gewasbescherming (toepassen van bestrijdingsmiddelen)

Bemesting en gewasbescherming kunnen verstoring door verontreiniging tot gevolg hebben. Het bemesten en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen kan een negatief effect hebben op de kwaliteit van het grondwater. Het grondwater kan hierdoor geëutrofiëerd en vervuild raken. Ook kunnen meststoffen en bestrijdingsmiddelen oppervlakkig afspoelen in sloten en greppels en een negatief effect hebben op de habitattypen en habitatsoorten in het Natura 2000-gebied.

Wat betreft bemesting en de instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen: In de PAS-gebiedsanalyse is geconcludeerd dat met de hierin opgenomen maatregelen de habitattypen in de 1e beheerplanperiode niet achteruitgaan. Hiermee is met de huidige toepassing van bemesting geen significant effect op de doelstellingen voor de eerste beheerplanperiode (behoud kwaliteit en oppervlakte) te verwachten. Uit onderzoek in de 1e beheerplanperiode moet blijken of, en in welke mate eutrofiëring als gevolg van toestroming van nutriënten- en sulfaatrijk grondwater plaatsvindt. Mocht aanpassing van de bestaande toepassing van bemesting nodig zijn voor de kwaliteitsverbetering en/of uitbreiding van de habitattypen, dan worden voor de 2e beheerplanperiode extra maatregelen genomen.

Wat betreft bemesting en de instandhoudingsdoelstellingen voor kamsalamander: Binnen de Natura 2000-begrenzing liggen de poelen niet op of binnen een afstand van vijf meter van de agrarische percelen. Hierdoor kunnen significant negatieve effecten als gevolg van bemesting op de instandhoudingsdoelstellingen van kamsalamander op voorhand uitgesloten worden. Het behoud van de kamsalamander is mede afhankelijk van leefgebied buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Buiten de Natura 2000-begrenzing liggen de betreffende poelen niet op of binnen een afstand van vijf meter van de agrarische percelen. Hierdoor kunnen significant negatieve effecten als gevolg van bemesting op de instandhoudingsdoelstellingen van kamsalamander op voorhand uitgesloten worden.

Voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen gelden wettelijke kaders. Bij het opstellen van deze kaders is rekening gehouden met effecten van deze middelen op het milieu. Omdat de habitattypen niet op de agrarische percelen voorkomen, is geen sprake van rechtstreekse bespuiting. Wel kan door verwaaiing of door af- of uitspoeling sprake zijn van effecten. De geldende voorwaarden die de emissies van bestrijdingsmiddelen tijdens toediening beperken zijn onder meer: de (verlaagde) spuitboomhoogte, gebruik van driftarme spuitdoppen en kantdoppen, niet spuiten bij harde wind (allen ten behoeve van het beperken van verwaaiing) en de teeltvrije zone tussen landbouwgewassen en de sloot (beperken van af- en uitspoeling). Op basis van de actuele kennis of de mate van verwaaiing, af- en uitspoeling in combinatie met de geldende voorwaarden waaronder gewasbeschermingsmiddelen toegepast mogen worden, worden geen significante negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen verwacht. Wanneer uit nieuwe kennis en/of monitoring blijkt dat de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar komen als gevolg van het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen, is de provincie bevoegd om nadere voorwaarden te stellen.

Voor de kamsalamander is nog van belang dat poelen gelegen op agrarische percelen door directe bespuiting en inspoeling van gewasbeschermingsmiddelen verontreinigd kunnen worden en hierdoor ongeschikt worden als leefgebied voor de kamsalamander. Er liggen zowel binnen als buiten het Natura 2000-gebied poelen die van belang zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor de kamsalamander.

Zowel binnen als buiten de Natura 2000-begrenzing liggen de betreffende poelen niet op of binnen een afstand van vijf meter van de agrarische percelen. Hierdoor kunnen significant negatieve effecten als gevolg van gewasbeschermingsmiddelen op de instandhoudingsdoelstellingen van de kamsalamander op voorhand uitgesloten worden.

Drainage

Drainage kan verdroging tot gevolg hebben. In de PAS-gebiedsanalyse zijn de verdrogingseffecten van diverse bestaande activiteiten meegenomen en vertaald in hydrologische maatregelen.

De afstand waarbinnen het vervangen of nieuw aanleggen van drainage effect kan hebben op de instandhoudingsdoelstellingen is voor het Natura 2000-gebied Aamsveen 200 meter (zie bijlage 5).

De effecten van het aanleggen van nieuwe drainage en het vervangen van bestaande drainage zijn niet in het PAS meegenomen. Om de negatieve effecten van bestaande drainage op te heffen zijn PAS-maatregelen opgenomen in het Natura 2000-beheerplan. Deze PAS-maatregelen houden in dat op bepaalde percelen drainage wordt verwijderd of sloten worden verondiept. Door deze PAS-maatregelen is geborgd dat bestaande drainage buiten de aan te pakken percelen geen negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen heeft en dus vergunningvrij is. Drainage op de aan te pakken percelen is vergunningvrij totdat de PAS-maatregelen worden uitgevoerd.

De effecten van het aanleggen van nieuwe drainage en het vervangen van bestaande drainage zijn niet in het PAS meegenomen. Het aanleggen en vervangen van drainage kan negatieve effecten hebben op de instandhoudingsdoelstellingen. Daarom is het niet mogelijk deze activiteiten zonder meer vergunningvrij op te nemen in de Natura 2000-beheerplannen. De afstand waarbinnen het vervangen of nieuw aanleggen van drainage nog een negatief effect kan hebben op de instandhoudingsdoelstellingen is voor het Natura 2000-gebied Aamsveen 200 meter (bijlage 5). In deze bijlage is een kaart opgenomen met de zone waarbinnen het vervangen of nieuw aanleggen van drainage rond het Natura 2000-gebied mogelijk een negatief effect kan hebben.

Met het opnemen van effectafstanden voor drainage ontstaat er voor meer dan 80% van het oppervlak in Overijssel (de gebieden buiten de grens van de effectafstanden) een vergunningsvrije

zone van de Natuurbeschermingswet voor het realiseren van nieuwe drainage. Voor het overgrote deel van de agrarische ondernemers geeft dit duidelijkheid en gemak. Binnen de effectafstanden blijft de Natuurbeschermingswet van toepassing.

Dit betekent het volgende:

- Nieuwe drainage:
 - Buiten de effectafstand van 200 meter vanaf het Natura 2000-gebied Aamsveen is het aanleggen van nieuwe drainage vergunningvrij;
 - Binnen de effectafstand van 200 meter vanaf het Natura 2000-gebied Aamsveen is het aanleggen van nieuwe drainage niet op voorhand vergunningvrij (zie voor nadere procedure hoofdstuk 9).
- Wijzigingen in bestaande drainage:
 - Buiten de effectafstand van 200 meter vanaf het Natura 2000-gebied Aamsveen is het wijzigen van bestaande drainage vergunningvrij;
 - Het vervangen van bestaande drainage binnen de effectafstand (200 meter) is vergunning vrij wanneer de vervangende drainage niet meer draineert dan de oorspronkelijke aangelegde, mits aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:
 - Het ontwaterend vermogen niet toeneemt ten opzichte van de oorspronkelijke aangelegde drainage. Dat betekent vervanging van bestaande buisdrainage door drainage op dezelfde NAP-hoogte en met dezelfde dichtheid, of;
 - Het ontwaterend vermogen aantoonbaar gelijk blijft of zelfs afneemt ten opzichte van de oorspronkelijk aangelegde drainage, en;
 - De initiatiefnemer een aantal weken voordat de drainage wordt vervangen bij de provincie meldt dat de werkzaamheden worden uitgevoerd. Daarmee heeft de provincie de mogelijkheid om te toetsen of de vervangende drainage niet meer gaat draineren dan de oorspronkelijk aangelegde drainage. Op deze manier wordt geborgd dat de vervangende drainage geen verdrogend effect heeft en hoeft de initiatiefnemer geen vergunningprocedure te doorlopen.
 - Wanneer een initiatiefnemer drainage wil vervangen door drainage die meer draineert, is deze activiteit niet op voorhand vergunningvrij (zie voor nadere procedure hoofdstuk 9).

Beweiding alle grazers

Beweiding kan verstoring door mechanische effecten (betreding) tot gevolg hebben. Daarnaast kan door ontlasting verstoring door verontreiniging optreden.

Voor de habitattypen geldt het volgende:

- Omdat de habitattypen niet op de agrarische percelen (zowel binnen als buiten het Natura 2000-gebied) voorkomen zijn negatieve effecten als gevolg van betreding en ontlasting uitgesloten.

Voor de kamsalamander geldt:

- Omdat (leefgebied van) de kamsalamander niet op de agrarische percelen voorkomt zijn significant negatieve effecten van agrarische activiteiten als gevolg van mechanische effecten (betreding) niet aan de orde. Mogelijke migratie van de kamsalamander over de agrarische percelen vindt in de nacht plaats, wanneer de grazers binnen staan (of slapen/rusten op het weiland). Hierdoor is er geen kans op vertrapping.

Voor toekomstige nieuwe/gewijzigde vormen van beweiding geldt een vrijstelling van de vergunningplicht op grond van de op 27 april 2016 inwerking getreden wijziging van het Besluit vergunningen Natuurbeschermingswet 1998 (artikel 3a).

Teeltrotatie en vruchtwisseling

Het omvormen van gronden rondom poelen kan verstoring door oppervlakteverlies opleveren op het voortplantingshabitat van kamsalamander. Wanneer grasland wordt omgevormd naar boomteelt, waardoor de poelen meer beschaduwde raken, kan door beperking van de lichtinval de onderwatervegetatie verdwijnen en de temperatuur verlaagd worden. Hierdoor wordt de poel minder geschikt. Bij het omvormen van grasland naar bouwland, waardoor dekking verdwijnt, wordt de bereikbaarheid van de poel verminderd waardoor de poel ongeschikt kan raken voor deze soort. Er liggen zowel binnen als buiten het Natura 2000-gebied poelen die van belang zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor de kamsalamander. Zowel binnen als buiten de Natura 2000-begrenzing liggen de betreffende poelen niet op de agrarische percelen. Hiermee zijn significant negatieve effecten als gevolg van teeltrotatie en vruchtwisseling niet aan de orde.

Opschonen poelen

Voor het duurzaam in stand houden van poelen kan periodiek opschonen noodzakelijk zijn. Bij het opschonen van poelen - die leefgebied zijn van kamsalamander - kan deze soort of het leefgebied worden verstoord door mechanische effecten. Wanneer rigoureus wordt opgeschoond, kan dusdanig veel vegetatie worden verwijderd dat de poel tijdelijk ongeschikt is voor het afzetten van eieren en opgroeien van larven. Er liggen zowel binnen als buiten het Natura 2000-gebied poelen die van belang zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor de kamsalamander. Zowel binnen als buiten de Natura 2000-begrenzing liggen de betreffende poelen niet op de agrarische percelen. Hiermee zijn significant negatieve effecten als gevolg van het opschonen van poelen niet aan de orde.

Voorwaarden

Een aantal agrarische activiteiten is beoordeeld met code geel: Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn met 'mitigerende maatregelen' uit te sluiten. De activiteit kan onder voorwaarden worden gecontinueerd. Het gaat om de volgende activiteiten en daarbij behorende voorwaarden.

- Drainage:
 - Bestaande drainage, indien:
 - Uitvoeren van de hydrologische PAS-maatregelen. Deze PAS-maatregelen houden in dat op bepaalde percelen drainage wordt verwijderd of sloten worden verondiept. Ook tot het moment dat de PAS-maatregelen worden uitgevoerd is bestaande drainage vergunningvrij.
 - Vervanging van bestaande drainage binnen de effectafstand van 200 meter door drainage met eenzelfde of lagere drainerende werking dan de oorspronkelijk aangelegde drainage, indien:
 - Het ontwaterend vermogen niet toeneemt ten opzichte van de oorspronkelijk aangelegde drainage. Dat betekent vervanging van bestaande buisdrainage op dezelfde NAP-hoogte en met dezelfde dichtheid, of;
 - Het ontwaterend vermogen aantoonbaar gelijk blijft of zelfs afneemt ten opzichte van de oorspronkelijk aangelegde drainage, en;
 - De initiatiefnemer een aantal weken voordat de drainage wordt vervangen bij de provincie meldt dat de werkzaamheden worden uitgevoerd.

Conclusie agrarische activiteiten

Groen	Machinale bewerkingen op agrarische percelen (bewerken van grasland, grondbewerking, maaien, (door)zaaien/poten, oogsten van akkerbouwgewassen), vervangen van bestaande drainage buiten de effectafstand van 200 meter, aanleggen van nieuwe drainage buiten de effectafstand van 200 meter, gewasbescherming, beweiding alle grazers, teeltrotatie en vruchtwisseling, opschonen van poelen.
Geel	De volgende beschreven activiteiten kunnen onder bovenstaande voorwaarden worden gecontinueerd: - Bestaande drainage; - Vervanging van bestaande drainage binnen de effectafstand van 200 meter door drainage met eenzelfde of lagere drainerende werking.
Oranje	Bemesting. Aangezien verslechtering in de eerste beheerplanperiode is uitgesloten, kan de activiteit vooralsnog worden gecontinueerd.

De in dit Natura 2000-beheerplan gehanteerde werkwijze om tot een 'robuuste' afstandbepaling te komen waarbinnen negatieve effecten zijn uit te sluiten, is gebaseerd op een algemene theoretische benadering die is gebaseerd op de best beschikbare relevante kennisbronnen. Het is aannemelijk dat aanvullende kennis over het gebied kan leiden tot een nadere verfijning (verkorting) van deze afstanden. Wij zijn voornemens om in 2016-2017 in samenwerking met het verantwoordelijke waterschap en LTO voor alle gebieden tot een nadere verfijning te komen op grond van de specifieke kenmerken van het gebied. Het is op grond van de nadere verfijning in theorie voorstelbaar dat in specifieke situaties ook rekening moet worden gehouden met grotere afstanden.

Voor de hierna genoemde nieuwe activiteiten moet door de initiatiefnemer worden bepaald of de betreffende nieuwe activiteit mogelijk negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen heeft. Als deze effecten niet uit te sluiten zijn is een Natuurbeschermingswet-vergunning nodig. Het betreft:

- Aanleggen van nieuwe drainage binnen de effectafstand van 200 meter;
- Wijzigen van bestaande drainage binnen de effectafstand van 200 meter indien de gewijzigde drainage meer draineert.

Deze effectafstand wordt in nader onderzoek nader gespecificeerd, zie paragraaf 6.2.1.

5.4.13 Recreatie en toerisme

Toelichting

De Centrale Beoordeling bevat geen precieze beoordeling van recreatie en toerisme. Wel zijn een aantal algemene uitspraken gedaan wat betreft mogelijke verstoringsfactoren en de bijbehorende effectafstanden. Onderstaande beoordeling is gebaseerd op het oorspronkelijke werkdocument en aanvullende actuele informatie van de provincie en haar partners. **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** bevat de lijst van beoordeelde bedrijven met een aan recreatie en toerisme gerelateerde SBI-code⁴⁰.

Beschrijving

In het Aamsveen ligt een aantal wandel- fiets- en ruiterspaden. Deze paden worden gebruikt voor een diversiteit aan recreatievormen, waaronder de meest gebruikelijke als wandelen (al dan niet met honden), fietsen en paardrijden. Ook zijn diverse recreatieve voorzieningen aanwezig, namelijk een speelweide en een uitkijktoren. Binnen het Natura 2000-gebied zijn geen voorzieningen voor verblijfsrecreatie aanwezig, maar wel wordt op kleine schaal gepicknickt en zeer beperkt gebaarbecued.

Binnen de maximale effectsafstand van de verstoringsfactoren van recreatie, voor het Natura 2000-gebied Aamsveen is dit 300 meter (zie Centrale Beoordeling), ligt één recreatieve verblijfsaccommodatie. Dit betreft een camping direct ten zuiden van het Natura 2000-gebied. De camping grenst direct aan het Natura 2000-gebied, met tussen de camping en het Aamsveen een singel, schutting en doodlopende, verharde weg.

Beoordeling

Verstoringsfactoren

Recreatieve activiteiten kunnen leiden tot verstoring door geluid, licht, optische verstoring en verstoring door mechanische effecten. Hieronder wordt voor het Natura 2000-gebied Aamsveen aangegeven welke habitattypen en habitatrichtlijnsoorten gevoelig zijn voor de bovenbeschreven verstoringsfactoren:

- Habitattypen: gevoelig voor mechanische effecten;
- Kamsalamander: gevoelig voor mechanische effecten en mogelijk gevoelig voor geluid, licht en optische verstoring.

Op basis van het beschreven recreatieve gebruik, hebben mechanische effecten in het Natura 2000-gebied Aamsveen alleen betrekking op mogelijke verstoring door betreding. Andere vormen van mechanische effecten zijn in relatie tot recreatie niet aan de orde en worden in de beoordeling buiten beschouwing gelaten.

Dagrecreatie

In het Natura 2000-gebied gelden openstellingsregels (alleen wandelen op de paden, geen toegang na zonsondergang en honden aangelijnd). Betreding van het gebied buiten de paden en gedurende de donkerteperiode is niet toegestaan. Op basis hiervan worden betreding en van habitattypen en leefgebied van kamsalamander en effecten door licht op voorhand uitgesloten. Negatieve effecten door licht en mechanische verstoring in relatie tot recreatie zijn niet aan de orde.

De belangrijkste leefgebieden van de kamsalamander liggen nergens nabij (direct naast) de recreatieve infrastructuur. De mate van geluid die de toegestane dagrecreatie veroorzaakt is dusdanig laag⁴¹ en infrequent, dat dit maar over een korte afstand van enkele meters een effect kan hebbenⁱⁱⁱ. Op basis hiervan wordt geconcludeerd dat verstoring door geluid slechts incidenteel en lokaal op treedt en significant negatieve effecten uit te sluiten zijn. Voor optische verstoring geldt een vergelijkbare redenering. Vanuit het perspectief van kamsalamander (laag bij de grond, tussen vegetatie of onder water) is het zichtbeeld op de omgeving beperkt. Door de ruimtelijke spreiding van leefgebied en recreatieve infrastructuur zijn recreanten niet zichtbaar. Op basis hiervan wordt

⁴⁰ SBI: Standaard Bedrijfsindeling. Ieder bedrijf dat zich inschrijft in het Handelsregister krijgt een SBI-code. Deze code geeft aan wat de belangrijkste activiteit van een bedrijf.

⁴¹ Het geluidsniveau van conversaties, wat de belangrijkste geluidsproductie is van recreanten, ligt tussen de 60 dB(A) en 75 dB(A) (respectievelijk praten en roepen). Het geluidsniveau van 60dB(A) is op circa 8 meter al afgenomen tot onder de 42 d(BA) dat algemeen als minimale verstoringsgrens wordt gehanteerd voor diersoorten (Reijnen et al, 1997). Dit betreft tevens een piekmeting en niet het 24-uurs equivalent. Deze waarden zal aanzienlijk lager liggen.

Reijnen, R., Foppen, R. en G. Veenbaas. 1997. Disturbance by traffic of breeding birds: evaluation of the effect and considerations in planning and managing road corridors. Biodiversity and Conservation. 6:567-581.

geconcludeerd dat optische verstoring slechts incidenteel en lokaal optreedt en significant negatieve effecten uit te sluiten zijn.

Verblijfsrecreatie

Omdat de camping buiten het Natura 2000-gebied ligt, zijn directe effecten (mechanische effecten door betreding) op voorhand uit te sluiten en kan alleen sprake zijn van indirecte effecten van geluid, licht en optische verstoring op kamsalamander. Op basis van de aard van de voorziening, de omvang en de ligging van de camping en de inrichting van het Natura 2000-gebied tussen de camping en het leefgebied van kamsalamander, zijn significant negatieve effecten door licht, geluid en optische verstoring als gevolg van verblijfsrecreatie op de instandhoudingsdoelstellingen van kamsalamander uit te sluiten en staat het huidige recreatieve gebruik de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen niet in de weg.

Al met al wordt geconcludeerd dat met het huidige recreatieve gebruik op voorhand geen significant negatieve effecten zijn te verwachten op de instandhoudingsdoelstellingen. Tevens staat dit gebruik de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen niet in de weg. De bestaande recreatieve activiteiten kunnen onveranderd gecontinueerd worden.

Conclusie recreatie en toerisme

Groen	Beschreven recreatie en toerisme
-------	----------------------------------

5.4.14 Luchtvaart

Beschrijving

Door Lensink & Aarts is een effectbeoordeling uitgevoerd naar het bestaand gebruik van kleine luchthavens en beheerplannen Natura 2000^{iv}. Hierin is onderzocht of en welke negatieve effecten kunnen optreden van luchtvaart vanaf kleine luchthavens.

De verstoring heeft vooral betrekking op vogels, van de soorten van de Habitatrichtlijn worden alleen gewone en grijze zeehond als verstoringsgevoelig voor luchtvaart beschouwd. Habitattypen worden als niet verstoringsgevoelig beschouwd. In geen van de Natura 2000-gebieden in Overijssel zijn beide zeehonden aangewezen. Negatieve effecten op Habitatrichtlijngebieden in Overijssel, als gevolg van vliegbewegingen, zijn dan ook op voorhand uit te sluiten. Van de Vogelrichtlijn zijn een groot aantal van de aangewezen vogelsoorten wel op enigerlei wijze verstoringsgevoelig voor luchtvaart, vaak door een combinatie van geluid en optische verstoring (zicht). Bij het overschrijden van een drempelwaarde (hoge frequentie van verstoring) kan dit leiden tot een afname van het aantal exemplaren in een gebied. Verstoringen zonder auditieve component hebben, bij gelijke omgevingsfactoren (leefgebied en gedrag verstorende luchtvaartuigen)^{iv}, minder effecten dan bronnen met auditieve component. Op Natura 2000-gebieden die (ook) als Vogelrichtlijngebied zijn aangewezen, zijn negatieve effecten niet op voorhand uit te sluiten.

Naast vliegbewegingen van en naar de luchthavens, is het voor enkele soorten luchtvaartuigen mogelijk om buiten een luchthaven op te stijgen en te landen. Dit kan alleen met een door Gedeputeerde Staten verleende ontheffing vanuit Wet luchtvaart, een zogenaamde TUG-ontheffing (Tijdelijk en Uitzonderlijk Gebruik). Het gaat om de volgende luchtvaartuigen:

- helikopter;
- microlight airplane (MLA);
- gemotoriseerd schermvliegtuig (paramotor);
- heteluchtballon;
- onbemande luchtvaartuigen: RPAS (remotely piloted aircraft system), UAS (unmanned aircraft system) of drone.

In het provinciaal beleid is geregeld dat voor het landen en opstijgen in een Natura 2000-gebied (en de EHS) geen ontheffing wordt verleend. Negatieve effecten op zowel Vogel- als Habitatrichtlijndoelen door betreding of andere mechanische effecten als gevolg van landen of opstijgen, zijn hierdoor eveneens op voorhand uit te sluiten.

Beoordeling

Het Natura 2000-gebied Aamsveen is alleen aangewezen als Habitatrichtlijngebied. De soorten die aangewezen zijn, zijn niet gevoelig voor verstoringen afkomstig van luchtvaartuigen. Omdat landen en opstijgen niet toegestaan is in Natura 2000-gebieden, treden geen negatieve effecten door

mechanische effecten door landen of betreding op. Een nadere beoordeling is voor het Natura 2000-gebied Aamsveen niet aan de orde.

Conclusie recreatieve luchtvaart

Groen	Beschreven luchtvaart
-------	-----------------------

5.4.15 Motorcrossterreinen

De maximale afstand waarop motorcross kan leiden tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied is gelijk aan die van rijks- en provinciale wegen, namelijk 1 kilometer⁴². Binnen een afstand van 1 kilometer van de in de Centrale Beoordeling behandelde Natura 2000-gebieden liggen geen motorcrossterreinen.

5.4.16 Zandwinningen

Mogelijke effecten van zandwinningen op instandhoudingsdoelstellingen zijn verdroging en verstoring. Significant negatieve of verstorende effecten op instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden uitgesloten als de afstand van de zandwinning tot het betreffende Natura 2000-gebied groter is dan één kilometer⁴². Er liggen geen zandwinningen op een afstand van minder dan één kilometer van de in de Centrale Beoordeling behandelde Natura 2000-gebieden.

5.4.17 Energiecentrales

Mogelijke effecten van energiecentrales op instandhoudingsdoelstellingen zijn: verstoring door geluid, verstoring door licht, optische verstoring en uitstoot van stoffen (verontreiniging). Significant negatieve of verstorende effecten op instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden uitgesloten als de afstand van de energiecentrale tot het betreffende Natura 2000-gebied groter is dan tien kilometer⁴². Vermesting en verzuring als gevolg van stikstofemissie maken onderdeel uit van het PAS en zijn in deze beoordeling niet meegenomen. Binnen een afstand van tien kilometer van het Natura 2000-gebied Aamsveen komen geen energiecentrales voor.

5.4.18 Afvalverwerkende bedrijven, composteerinrichtingen, vergistingsinstallaties en vuilstorten

Afvalverwerkingsinstallaties

Onder afvalverwerkingsinstallaties worden diverse soorten bedrijven geschaard, zoals verbrandingsinstallaties, composteer- en vergistingsinstallaties en vuilstorten. Uit de Centrale Beoordeling blijkt dat afvalverwerkende bedrijven negatieve effecten kunnen veroorzaken door: verstoring door geluid, verstoring door licht, optische verstoring en verontreiniging door uitstoot van stoffen via lucht of water. Significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen worden uitgesloten wanneer de afstand tussen de grens van het Natura 2000-gebied en een afvalverwerkend bedrijf groter is dan tien kilometer. Dit betreft echter alleen effecten door vervuilingen via de lucht of grond- of oppervlaktewater. Mogelijke negatieve effecten door veresting en verzuring als gevolg van stikstofemissie maken onderdeel uit van het PAS en zijn in deze beoordeling niet meegenomen. Uit de Centrale Beoordeling blijkt dat binnen een straal van 10 km rondom het Aamsveen geen afvalverwerkende bedrijven liggen.

Voormalige vuilstorten

In Overijssel zijn ongeveer 250 voormalige vuilstorten aanwezig. Een vuilstort wordt als voormalig aangeduid wanneer deze is gesloten voor 1 september 1996. De risico's van voormalige vuilstorten ten opzichte van Natura 2000-gebieden is dat vervuilende stoffen die op deze plaatsen terecht gekomen zijn, in (de bodem van) de Natura 2000-gebieden komen. Het gaat hierbij dan vooral om stoffen als zware metalen of chemicaliën die in de bodem wegzijgen, in het grondwater terecht komen en vervolgens met dit grondwater getransporteerd worden. Omdat de vuilstorten aan de bovenzijde afgedekt zijn, is het versneld wegzijgen in de bodem of oppervlakkig afstromen met neerslagwater niet mogelijk.

⁴² Voor de onderbouwing van de effectafstanden zie de Centrale Beoordeling

In de nabijheid van het Natura 2000-gebied Aamsveen liggen geen voormalige vuilstorten. De meest nabij gelegen locatie ligt op ruim 2.200 meter^v. Het systeem van het Aamsveen ligt hoog ten opzichte van de omgeving in een gebied met vooral leem in de bodem. Door de hoge ligging is alleen sprake van stroming van het gebied af. De leemlaag zorgt tevens voor een grote buffering van de bodem waar grondwaterstromingen slechts beperkt mogelijk zijn. Significant negatieve of verlechterende effecten als gevolg van (voormalige) vuilstorten op het Natura 2000-gebied Aamsveen zijn daarom niet aan de orde.

Conclusie afvalverwerkende bedrijven

Groen	Beschreven voormalige vuilstorten
-------	-----------------------------------

5.4.19 Natuurbeheer

Beschrijving

Een groot deel van het Natura 2000-gebied is in beheer bij Landschap Overijssel. Het reguliere natuurbeheer in dit gebied bestaat uit:

- Maaien en afvoeren met eventuele nabeweiding. De nabeweiding vindt alleen plaats als de zode het toelaat. Heischrale graslanden (blauwgraslandjes in het veen) worden hierbij niet begraaasd. Deze worden jaarlijks na half augustus gemaaid;
- Kleinschalig plaggen van heide en schraalgrasland, met eventueel bekalken;
- Verwijderen houtige opslag in het hoogveen. De opslag wordt handmatig verwijderd of afgezaagd (motorzaag). Indien nodig worden de stobben van de afgezette opslag nabehandeld met wettelijk toegestane middelen;
- Verwijderen adelaarsvaren in het hoogveen;
- Beweiding. Het betreft hier de voormalige agrarische graslanden die in het gebied aanwezig zijn;
- Verwijderen bomen (voor beheer of veiligheid);
- Bestrijding invasieve uitheemse plantensoorten, op de heide, in het hakhout en in de houtwallen. Planten worden verwijderd door uitsteken of afzagen met stobbenbehandeling. Deze behandeling vindt plaats met middelen die wettelijk zijn toegestaan;
- Plaatsen van rasters;
- Onderhoud van bos t.b.v. de veiligheid;
- Monitoring flora en fauna;
- Onderhoud recreatievoorzieningen;
- Beheer poelen.

Naast natuurbeheer in het Natura 2000-gebied vindt er ook direct buiten dit Natura 2000-gebied beheer plaats dat relevant is voor de instandhoudingsdoelstellingen. Een aantal poelen nabij het Natura 2000-gebied zijn namelijk belangrijk leefgebied van de kamsalamander (zie **Fout! erwijzingsbron niet gevonden.**).

Beoordeling

Aan het natuurbeheer zijn de volgende mogelijke verstoringfactoren gekoppeld:

- Oppervlakteverlies
- Verstoring door geluid
- Optische verstoring
- Verstoring door mechanische effecten (betreding en machines)
- Verandering in populatiedynamiek.

Hieronder wordt per beheermaatregel besproken wat de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen kunnen zijn en wordt aangegeven of deze maatregelen (al dan niet onder voorwaarden) door kunnen gaan.

Maaien en afvoeren met eventuele nabeweiding

Door maaien worden open vegetaties in stand gehouden. Nabeweiding vindt plaats op de voormalige inliggende landbouwpercelen. Voor het maaien en afvoeren moet materieel het gebied in, wat zou kunnen leiden tot mechanische verstoring van habitattypen (bodemverdichting). Er dient daarom zodanig gewerkt te worden dat diepe insporing (meer dan 5 centimeter diep) in habitattypen niet optreedt. Intensief maaibeheer van habitattypen zou er toe kunnen leiden dat kenmerkende planten diersoorten van habitattypen verdwijnen. Overeenkomstig de aanwijzingen in de PAS-gebiedsanalyse en de herstelstrategieën dient het maaien van de habitattypen droge heiden, vochtige heiden en herstellende hoogvenen kleinschalig en gefaseerd te gebeuren. Hierbij dienen

stroken maximaal 10 meter breed te zijn. Het habitatype heischrale graslanden dient eenmaal per jaar te worden gemaaid, waarbij jaarlijks tenminste 10% wordt overgeslagen om fauna te behouden. Maaien vindt met een lage frequentie plaats, waarbij één of hooguit twee keer per jaar in het terrein wordt gemaaid, waarna het maaisel wordt afgevoerd. Een significant negatief effect van maaien met een dergelijke lage frequentie door optische verstoring is uitgesloten.

Kleinschalig plaggen van heide en schraalgrasland, met eventueel bekalken

Door middel van deze beheermaatregel wordt de successie teruggezet. Dit is nodig voor de instandhouding van open vegetaties. Te intensief plagbeheer kan er echter toe leiden dat de oppervlaktes van habitattypen verloren gaan; de vegetaties worden dan letterlijk verwijderd. Daarom dient, overeenkomstig de aanwijzingen in de PAS-gebiedsanalyse en de herstelstrategieën in de habitattypen vochtige heiden, droge heiden, pioniervegetaties met snavelbiezen en heischrale graslanden, over kleine oppervlaktes incidenteel te worden geplagd, waarbij restpopulaties van doelsoorten worden gespaard. Om kenmerkende fauna te sparen dienen plagbanen smaller te zijn dan 7 meter en dient geplagd te worden in de periode augustus tot en met oktober^{vi}. Bij het plaggen van vochtige heiden en pioniervegetaties met snavelbiezen dient parallel aan de hoogtegradiënt (loodrecht op de hoogtelijnen) te worden gewerkt. Doordat plagwerkzaamheden in het kader van natuurbeheer met een zeer lage frequentie worden uitgevoerd, waarbij in gebiedsdelen jarenlang niet wordt geplagd, is een significant negatief effect door optische verstoring uitgesloten.

Verwijderen houtige opslag in het hoogveen

Om het hoogveen in het gebied open te houden en te zorgen dat hoogveen niet door successie verloren gaat, worden periodiek handmatig jonge bomen verwijderd. De maatregel is positief voor de instandhouding van het habitatype herstellende hoogvenen. Bij de activiteit wordt het gebied betreden. Aangezien deze beheeringreep slechts een paar dagen per jaar plaatsvindt, leidt deze betreding niet tot significant negatieve effecten als gevolg van optische verstoring of verstoring door mechanische effecten. De activiteit staat het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen niet in de weg.

Verwijderen adelaarsvaren in het hoogveen

Om het hoogveen in het gebied open te houden en te herstellen wordt periodiek adelaarsvaren verwijderd. Hiervoor wordt het gebied betreden. De maatregel is positief voor de instandhouding van het habitatype herstellende hoogvenen. Aangezien deze beheeringreep slechts een paar dagen per jaar plaatsvindt, leidt dit niet tot significant negatieve effecten als gevolg van optische verstoring of verstoring door betreding.

Beweiding voormalige agrarische graslanden

Deze beweiding vindt plaats op de voormalige agrarische graslanden die in het gebied aanwezig zijn. Deze graslanden behoren niet tot habitattypen. Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van habitattypen zijn dan ook uitgesloten.

Verwijderen bomen (voor beheer of veiligheid)

Het verwijderen van bomen in het kader van beheer of veiligheid is een activiteit die slechts een paar dagen per jaar plaatsvindt op zeer kleine schaal. Hierdoor zijn significant negatieve effecten als gevolg van optische verstoring of verstoring door geluid uitgesloten. Bij het verwijderen van bomen in kwetsbare vegetaties zou de bodem kunnen worden verdicht. Er dient daarom zodanig gewerkt te worden dat insporing dieper dan 5 centimeter in habitattypen niet optreedt, bijvoorbeeld door het kiezen van alternatieve routes, te werken met aangepast materieel, of het gebruik van materiaal om de druk op de bodem te spreiden. De activiteit staat het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen niet in de weg.

Bestrijding invasieve uitheemse plantensoorten, op de heide, in het hakhout en in de houtwallen

Invasieve uitheemse plantensoorten kunnen een bedreiging vormen voor de instandhouding van vegetatietypen doordat ze inheemse soorten belemmeren en verdringen. Deze maatregel is erop gericht aanwezige natuurwaarden te behouden en te herstellen. Het gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen bij deze activiteit kan met name een bedreiging vormen voor amfibieën^{vii}. Chemische onkruidbestrijdingsmiddelen mogen daarom alleen worden toegepast op stobben voor de nabehandeling van Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers en robinia pseudoaccacia, en alleen op locaties die meer dan 2 meter van open water zijn verwijderd. Aangezien deze beheeringreep slechts een paar dagen per jaar plaatsvindt, leidt dit niet tot significant negatieve effecten als gevolg van optische verstoring of verstoring door betreding. De activiteit staat het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen niet in de weg.

Plaatsen van rasters

Om kwetsbare vegetaties te beschermen tegen een te hoge graasdruk worden rasters geplaatst in het gebied. Omdat niet in kwetsbare vegetaties wordt gewerkt, maar aan de randen, en omdat het een handeling betreft die in lage frequentie wordt uitgevoerd, waarbij voor de plaatsing van rasters minder dan eenmaal per jaar een vegetatie wordt betreden, zijn negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen uitgesloten. De activiteit staat het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen dan ook niet in de weg.

Onderhoud van bos ten behoeve van de veiligheid

Bij bomen die in het kader van veiligheid worden verwijderd, betreft het incidentele werkzaamheden die op kleine schaal langs paden worden uitgevoerd. De beheeringreep vindt hierbij slechts een paar dagen per jaar plaats, waardoor deze maatregel niet leidt tot significant negatieve effecten als gevolg van optische verstoring. Bij het verwijderen van bomen in kwetsbare vegetaties zou de bodem kunnen worden verdicht. Er dient daarom zodanig gewerkt te worden dat insporing dieper dan 5 centimeter in habitattypen niet optreedt, bijvoorbeeld door het kiezen van alternatieve routes, te werken met aangepast materieel, of het gebruik van materiaal om de druk op de bodem te spreiden. De activiteit staat het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen niet in de weg.

Monitoring flora en fauna

Ten behoeve van het natuurbeheer vindt monitoring plaats van flora en fauna. Hierbij vindt ook betreding van habitattypen plaats. Doordat ten behoeve van dit onderzoek gebiedsdelen slechts enkele dagen per jaar worden betreden leidt deze activiteit niet tot significant negatieve gevolgen en staat deze activiteit het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen niet in de weg.

Onderhoud recreatievoorzieningen

Het reguliere onderhoud van de recreatievoorzieningen betreft het in bruikbare conditie houden van bebording, routepaaltjes, recreatiepaden en andere voorzieningen als banken en kijkhutten. Dit onderhoud wordt uitgevoerd vanaf of op de bestaande wegen en paden, wordt slechts incidenteel uitgevoerd en betreft werkzaamheden die maar kort (enkele dagen) duren. Als gevolg zijn negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen op voorhand uitgesloten.

Beheer poelen

Binnen dit Natura 2000-gebied komt de kamsalamander voor. Ook direct buiten het Natura 2000-gebied ligt binnen één kilometer van de Natura 2000-begrenzing een aantal poelen die van belang zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Verkeerd beheer van deze poelen kan deze soort verstoren. Om te voorkomen dat de poelen in het Natura 2000-gebied en de poelen in de directe omgeving die van belang zijn voor deze soort (zie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**) ngeschikt worden als leefgebied dient het beheer van deze poelen op de volgende wijze te worden vormgegeven:

- Rondom de poelen dient een bufferzone aanwezig te zijn bestaande uit ruigte, struweel of extensief beheerd grasland van minimaal 5 meter breed.
- In de bufferzone van minimaal 5 meter breed vindt geen bemesting plaats en vindt geen bespuiting met chemische bestrijdingsmiddelen plaats.
- Het schonen en baggeren van de poelen dient, overeenkomstig de voorwaarden uit de Soortenstandaard kamsalamander^{viii}, plaats te vinden in de periode oktober tot en met januari en bij het schonen en baggeren dient op minimaal 25% van de oppervlakte water- en oevervegetatie achter te blijven.
- Bij poelen die als veedrinkpoel worden gebruikt dient minimaal 50% van de poel te worden uitgerasterd om vertrapping van de oevers van de poel tegen te gaan.

Voor deze activiteit moet het gebied betreden worden en moeten machines het gebied in. Dit kan leiden tot verstoring door geluid en optische verstoring. Omdat deze activiteit met een lage frequentie plaatsvindt, waarbij het gebied hooguit eenmaal per jaar gedurende enkele dagen wordt betreden, leidt dit niet tot significant negatieve effecten als gevolg van deze verstoringen.

Voorwaarden

Een aantal activiteiten is beoordeeld met code geel: Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen kunnen met 'mitigerende maatregelen' worden uitgesloten. De activiteit kan onder voorwaarden worden gecontinueerd. Het gaat om de volgende activiteiten en voorwaarden:

- Maaien en afvoeren met eventuele nabeweiding. Er dient zodanig gewerkt te worden dat diepe insporing (meer dan 5 centimeter diep) wordt voorkomen. Het maaien van de habitattypen

droge heiden, vochtige heiden en herstellende hoogvenen dient kleinschalig en gefaseerd te gebeuren. Hierbij dienen stroken maximaal 10 meter breed te zijn. Het habitatype heischrale graslanden dient eenmaal per jaar te worden gemaaid, waarbij jaarlijks tenminste 10% wordt overgeslagen om fauna te behouden.

- Verwijderen bomen. Er dient zodanig gewerkt te worden dat insporing dieper dan 5 centimeter in habitattypen niet optreedt, bijvoorbeeld door het kiezen van alternatieve routes, te werken met aangepast materieel, of het gebruik van materiaal om de druk op de bodem te spreiden.
- Onderhoud van bos tbv de veiligheid. Er dient zodanig gewerkt te worden dat insporing dieper dan 5 centimeter in habitattypen niet optreedt, bijvoorbeeld door het kiezen van alternatieve routes, te werken met aangepast materieel, of het gebruik van materiaal om de druk op de bodem te spreiden.
- Kleinschalig plaggen van heide en schraalgrasland, met eventueel bekalken. Er dient in de habitattypen vochtige heiden, droge heiden, pioniervegetaties met snavelbiezen en heischrale graslanden kleinschalig en gefaseerd te worden geplagd, waarbij restpopulaties van doelsoorten worden gespaard. Om kenmerkende fauna te sparen dienen plagbanen smaller te zijn dan 7 meter en dient gewerkt te worden in de periode augustus tot en met oktober. Bij het plaggen van vochtige heiden en pioniervegetaties met snavelbiezen dient parallel aan de hoogtegradiënt (loodrecht op de hoogtelijnen) te worden gewerkt.
- Beheer poelen. Poelen in het Natura 2000-gebied en poelen in de directe omgeving die van belang zijn voor de kamsalamander (zie **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**) dienen op de volgende wijze te worden beheerd:
 - Rondom de poelen dient een bufferzone aanwezig te zijn bestaande uit ruigte, struweel of extensief beheerd grasland van minimaal 5 meter breed;
 - In de bufferzone van minimaal 5 meter breed vindt geen bemesting plaats en vindt geen bespuiting met chemische bestrijdingsmiddelen plaats;
 - Het schonen en baggeren van de poelen dient plaats te vinden in de periode oktober tot en met januari en bij het schonen en baggeren dient op minimaal 25% van de oppervlakte water- en oevervegetatie achter te blijven;
 - Bij poelen die als veedrinkpoel worden gebruikt dient minimaal 50% van de poel te worden uitgerasterd om vertrapping van de oevers van de poel tegen te gaan.
- Bestrijding invasieve uitheemse plantensoorten. Chemische onkruidbestrijdingsmiddelen mogen alleen worden toegepast op stobben voor de nabehandeling van Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers en Robinia pseudoaccacia, en alleen op locaties die meer dan 2 meter van open water zijn verwijderd.

Conclusie natuurbeheer

Groen	Verwijderen houtige opslag in het hoogveen, verwijderen adelaarsvaren in het hoogveen, beweiding voormalige agrarische graslanden, plaatsen van rasters, monitoring flora en fauna, onderhoud recreatievoorzieningen.
Geel	De volgende beschreven activiteiten kunnen onder bovengenoemde voorwaarden gecontinueerd: - Maaien en afvoeren met eventuele nabeweiding; - Verwijderen bomen; - Kleinschalig plaggen van heide en schraalgrasland; - Onderhoud bos ten behoeve van veiligheid; - Beheer van poelen; - Bestrijding invasieve uitheemse plantensoorten.

5.4.20 Jacht, faunabeheer en schadebestrijding

Beschrijving

De Flora- en faunawet⁴³ stelt dat iedereen zorg in acht moet nemen voor in het wild levende planten en dieren. Beschermen van dieren staat in deze wet voorop en bepaalde handelingen, als verontrusten en doden van dieren zijn alleen onder strikte voorwaarden mogelijk.

Jacht

In Nederland mag op grond van de Flora- en faunawet op zes diersoorten worden gejaagd (zie tabel 10). Deze soorten zijn op een landelijke lijst aangewezen als bejaagbare wildsoorten. Jagen op andere soorten is verboden. De Flora- en faunawet verbiedt de jacht in Vogelrichtlijngebieden, Watergebieden van internationale betekenis (Wetlands), beschermde natuurmonumenten en beschermde natuurmonumenten die behoren tot een Habitatrichtlijngebied en waarvoor de status van beschermd natuurmonument is vervallen met de definitieve aanwijzing als Natura 2000-gebied.

Tabel 10 Bejaagbare wildsoorten en openstellingsperioden

Soort	Jagen toegestaan tussen
Wilde eend	15 augustus tot en met 31 januari
Haas	15 oktober tot met 31 januari
Fazant	Hen: 15 oktober tot en met 31 december Haan: 15 oktober tot en met 31 januari
Houtduif	15 oktober tot met 31 januari
Konijn	15 augustus tot en met 31 januari
Patrijs ⁴⁴	Jacht niet geopend

Faunabeheer en schadebestrijding

Naast jacht geldt er binnen de Flora- en faunawet ook in het kader van beheer en schadebestrijding een uitzondering op de algemene bescherming van dieren.

Enkele diersoorten zijn aangewezen als zogeheten landelijke schadesoorten, waarvoor een landelijke vrijstelling geldt om belangrijke schade te voorkomen of te beperken. Het gaat om de soorten van bijlage 1 van het 'Besluit beheer en schadebestrijding dieren': Canadese gans, houtduif, kauw, konijn, vos en zwarte kraai. De grondgebruiker is hierbij ondermeer bevoegd deze soorten te doden of te verontrusten (verjagen) en kan ook anderen schriftelijke toestemming verlenen om de handelingen uit te oefenen om de schade te voorkomen. Naast een landelijke vrijstelling zijn soorten aangewezen die in delen van het land veelvuldig belangrijke schade aanrichten, de zogeheten provinciale schadesoorten. Provincies kunnen in een verordening aan grondgebruikers bepaalde handelingen toestaan, zoals doden of verjagen van dieren, ter voorkoming van belangrijke schade door deze soorten. Het gaat om de volgende schadesoorten (bijlage 2 van het Besluit beheer en schadebestrijding dieren): brandgans, ekster, fazant, grauwe gans, haas, holenduif, huismus, kleine rietgans, knobbelzwaan, kolgans, meerkoet, rietgans, ringmus, roek, rotgans, smient, spreeuw, wilde eend en woelrat. Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel hebben alle soorten aangewezen om te mogen verontrusten en de roek is onder voorwaarden aangewezen als soort die zonder ontheffing kan worden gedood.

Het is verder mogelijk om Gedeputeerde Staten van de provincie om ontheffing te vragen van bepaalde verboden van de Flora- en faunawet, bijvoorbeeld een ontheffing om beschermde inheemse dieren in het kader van beheer en schadebestrijding te verontrusten en te doden. In beginsel wordt een dergelijke ontheffing slechts verleend aan erkende faunabeheereenheden, op basis van een goedgekeurd faunabeheerplan. Om de ontheffing te kunnen gebruiken dient de

⁴³ Naar alle waarschijnlijkheid treedt in januari 2017 de Wet natuurbescherming in werking. De Flora- en faunawet komt dan te vervallen. Omdat het merendeel van de toestemmingen voor jacht, faunabeheer en schadebestrijding onder het overgangsrecht vallen, verandert er in de praktijk in het veld weinig. Het is echter mogelijk dat jacht, faunabeheer en schadebestrijding, zoals beschreven in deze paragraaf, op onderdelen afwijkt van wat straks is toegestaan. Deze nieuwe situatie is niet getoetst in dit Natura 2000-beheerplan. Wanneer een nieuwe situatie afwijkt van wat in dit Natura 2000-beheerplan is beschreven, moeten de effecten van deze nieuwe situatie worden beoordeeld. Wanneer negatieve effecten niet zijn uit te sluiten, kan een vergunning nodig zijn.

⁴⁴ Naar alle waarschijnlijkheid is de patrijs onder de Wet natuurbescherming (die naar verwachting in januari 2017 in werking treedt) geen bejaagbare wildsoort meer. De overige soorten blijven waarschijnlijk wel bejaagbare wildsoorten.

grondgebruiker schriftelijk toestemming te verlenen voor betreding. In Overijssel is stichting Faunabeheereenheid Overijssel door Gedeputeerde Staten erkend als samenwerkingsverband van jachthouders voor het hele grondgebied van Overijssel. Door deze faunabeheereenheid is het door Gedeputeerde Staten goedgekeurde faunabeheerplan Overijssel 2014-2019 opgesteld.

Tot slot kunnen Gedeputeerde Staten personen aanwijzen om de stand van een bepaalde diersoort te beperken, eventueel ook zonder toestemming van de grondgebruiker. Het kan daarbij gaan om de diersoorten vermeld op bijlage 1 van de 'Regeling beheer en schadebestrijding dieren': brandgans, Canadese gans, damhert, edelhert, grauwe gans, knobbelswaan, konijn, kolkans, ree, vos, wild zwijn, wilde eend, beverrat, grijze eekhoorn, huiskraai, Indische gans, marterhond, moeflon, muntjak, muskusrat, Amerikaanse nerts, nijlgans, Pallas' eekhoorn, rosse stekelstaart, Siberische grondeekhoorn, wasbeer, zwarte swaan, verwilderde duif en verwilderde kat. In de provincie Overijssel zijn personen aangewezen die in dienst van het waterschap de stand van muskusrat en beverrat beperken (zie paragraaf 0) en zijn personen aangewezen die op last van politie de stand van de soorten ree, edelhert en wild zwijn kunnen beperken indien deze een gevaar vormen voor de verkeersveiligheid.

Situatie Aamsveen

In Aamsveen vindt jacht plaats conform de jachthuurovereenkomst. In Aamsveen vindt faunabeheer en schadebestrijding plaats in het hele gebied.

Beoordeling

Mogelijke negatieve effecten van jacht, faunabeheer en schadebestrijding op instandhoudingsdoelstellingen kunnen ontstaan door verandering in soortensamenstelling en populatiedynamiek, verstoring door geluid, optische verstoring, verstoring door licht en verstoring door mechanische effecten als gevolg van betreding^{ix}. In het verleden, toen nog met lood werd geschoten, was van jacht ook verstoring door verontreiniging te verwachten. Sinds het gebruik van loodhagel is verboden, is verstoring door verontreiniging uitgesloten^{ix}.

Verstoring door verandering in soortensamenstelling en populatiedynamiek

Wanneer bewust wordt ingegrepen in de soortensamenstelling kan dit enerzijds direct effect hebben op soorten. Daarnaast zijn indirecte effecten mogelijk wanneer soorten zeldzaam worden en er een verschuiving plaatsvindt in het evenwicht in een ecosysteem. Er vindt in dit Natura 2000-gebied geen jacht, beheer of schadebestrijding plaats van soorten waarvoor een instandhoudingsdoel geldt, zodat een directe verandering van de soortensamenstelling is uitgesloten. Bij het faunabeheer en schadebestrijding worden soorten bestreden op basis van een landelijke of provinciale vrijstelling, op basis van een ontheffing of op basis van aanwijzing. Uitgangspunt bij zowel vrijstelling, ontheffing en aanwijzing is de eis uit de Flora- en faunawet, die stelt dat de handelingen ten behoeve van beheer en schadebestrijding geen afbreuk mogen doen aan de gunstige staat van instandhouding van de soorten. Op deze wijze blijven populaties duurzaam behouden. Significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen door een verandering in populatiedynamiek zijn hierdoor uitgesloten.

Optische verstoring, verstoring door geluid

Optische verstoring en verstoring door geluid zijn belangrijke verstoringfactoren die op kunnen treden bij jacht, beheer en schadebestrijding. Door de aanwezigheid van mensen en jachthonden en het geluid van geweschoten kunnen diersoorten worden verstoord. Vooral vogels en middelgrote en grote zoogdiersoorten zijn gevoelig voor deze vorm van verstoring^{ix}. Voor dit Natura 2000-gebied zijn geen diersoorten aangewezen die gevoelig zijn voor deze vormen van verstoring.

Wanneer jagers het gebied betreden kan optische verstoring van habitattypen optreden. Echter, doordat jacht, faunabeheer en schadebestrijding plaatsvindt met een lage frequentie, waarbij gebiedsdelen slechts enkele dagen in het jaar worden bezocht, zijn significant negatieve effecten als gevolg van deze vorm van verstoring uitgesloten.

Verstoring door licht

Verstoring door licht kan optreden wanneer kunstlicht wordt gebruikt bij beheer en schadebestrijding. Voor dit Natura 2000-gebied gelden echter geen instandhoudingsdoelstellingen voor soorten die verstoord kunnen worden bij beheer en schadebestrijding met kunstlicht, zodat negatieve effecten als gevolg van verstoring door licht zijn uitgesloten.

Verstoring door mechanische effecten

Uit de effectenindicator blijkt dat alle habitattypen in het algemeen gevoelig zijn voor mechanische effecten. Onder mechanische effecten vallen betreding en mechanische effecten door het rijden met machines over de habitattypen. Uiteraard leidt betreding door één of enkele personen tot minder verstoring dan het rijden met machines. Betreding van habitattypen kan negatief zijn, doordat de bodem wordt verstoord en vegetatie wordt beschadigd. Bij jacht, faunabeheer en schadebestrijding vindt betreding plaats door één persoon of kleine groepjes van personen. Deze personen bezoeken het gebied met een lage frequentie waarbij ze gedurende enige dagen in het jaar in bepaalde gebiedsdelen aanwezig zijn. Op vegetatietypen die weinig gevoelig zijn voor betreding, zijn als gevolg hiervan significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen uitgesloten. Op vegetatietypen die gevoelig tot zeer gevoelig zijn voor betreding kan hierdoor wel verstoring plaatsvinden.

Gezien de intensiteit en frequentie waarmee betreding tijdens jacht, faunabeheer en schadebestrijding plaatsvindt, kan in het Aamsveen betreding tijdens deze activiteit alleen een knelpunt opleveren voor de habitattypen herstellende hoogvenen, blauwgraslanden en de randen van zwakgebufferde vennen. Om negatieve effecten op deze habitattypen te voorkomen dienen deze habitattypen niet te worden betreden.

Voorwaarden

Jacht, faunabeheer en schadebestrijding is beoordeeld met code geel: Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn met 'mitigerende maatregelen' uit te sluiten. De activiteit kan onder voorwaarden worden gecontinueerd. Het gaat om de volgende voorwaarde: 'betreding ten behoeve van jacht, beheer en schadebestrijding is mogelijk, mits de habitattypen actieve en herstellende hoogvenen, blauwgraslanden en de randen van het habitatype zwakgebufferde vennen niet worden betreden. Op de habitattypenkaart staat aangegeven waar deze habitattypen voorkomen.'

Conclusie jacht, faunabeheer en schadebestrijding

Geel	De volgende beschreven activiteiten kunnen onder bovengenoemde voorwaarden gecontinueerd: - Jacht; - Faunabeheer en schadebestrijding
------	---

5.4.21 Muskusrattenbestrijding

Beschrijving

In en rond het Aamsveen vindt bestrijding van muskus- en beverratten plaats. Hiervoor wordt het gebied betreden. Tijdens de trekperiodes van muskusratten (voorjaarstrek van februari tot en met april en najaarstrek van september tot en met november) wordt het gebied circa 1 keer in de week door 1 tot 2 personen bezocht om de vangmiddelen te plaatsen en te controleren. Dit gebeurt veelal lopend, maar soms ook per quad. Buiten de trekperiodes is de intensiteit van de bestrijding lager, de watergangen worden in de zomer en winter hooguit één keer geïnspecteerd.

Voor de bestrijding worden verschillende vangmiddelen gebruikt, namelijk:

- Loslaatkooien;
- Schijnduikers;
- Kooien voor duikers en afzettingen, en;
- Klemmen.

De eerste drie vangmiddelen worden gebruikt tijdens de trekperiodes. De rest van het jaar wordt gewerkt met klemmen die voor de hollen worden gezet.

Beoordeling

Mogelijke effecten van de muskus- en beverrattenbestrijding zijn: verstoring door geluid, optische verstoring, verstoring door betreding (in de effectenindicator wordt dit mechanische effecten genoemd) en verandering in populatiedynamiek (het daadwerkelijk veranderen van de omvang en opbouw van de populatie). Hieronder wordt voor het Aamsveen aangegeven welke habitattypen en -soorten gevoelig zijn voor deze verstoringfactoren:

- Habitattypen: Alle habitattypen zijn gevoelig voor optische verstoring en verstoring door mechanische effecten⁴⁵, verstoring door geluid is niet van toepassing;
- De kamsalamander is mogelijk gevoelig voor geluid en optische verstoring en gevoelig voor betreding en verandering in populatiedynamiek.

Muskus- en beverrattenbestrijding vindt in en rondom het Natura 2000-gebied met een zeer geringe intensiteit plaats (hooguit 1 keer per week door 1 tot 2 personen). Significant negatieve effecten als gevolg optische verstoring en verstoring door geluid zijn dan ook op voorhand uit te sluiten; de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen komt niet in gevaar als gevolg van verstoring door geluid en optische verstoring door de muskus- en beverrattenbestrijding. Betreding van habitattypen kan negatief zijn, doordat de bodem wordt verstoord en vegetatie wordt beschadigd. Bij muskus- en beverrattenbestrijding vindt betreding plaats door één persoon of kleine groepjes van personen. Deze personen bezoeken het gebied met een lage frequentie waarbij ze gedurende enige dagen in het jaar in bepaalde gebiedsdelen aanwezig zijn. Op vegetatietypen die weinig gevoelig zijn voor betreding, zijn als gevolg hiervan significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen uitgesloten. Op vegetatietypen die gevoelig tot zeer gevoelig zijn voor betreding kan hierdoor wel verstoring plaatsvinden. Gezien de intensiteit en frequentie waarmee betreding tijdens muskus- en beverrattenbestrijding plaatsvindt, kan in het Aamsveen betreding tijdens deze activiteit alleen een knelpunt opleveren voor de habitattypen actieve en herstellende hoogvenen, de randen van zwakgebufferde vennen, vochtige heiden, pioniervegetaties met snavelbiezen, vochtige alluviale bossen en blauwgraslanden. Om negatieve effecten op deze habitattypen te voorkomen dienen deze habitattypen niet te worden betreden.

Rijden met een quad of een soortgelijk voertuig kan een negatief effect hebben op de natte habitattypen (verstoring door mechanische effecten). De bodems van deze habitattypen zijn gevoelig voor een dergelijke verstoring van de bodemstructuur. Uiteraard is het effect van het rijden met een quad groter dan het effect van betreding door enkele personen, daardoor zijn meer habitattypen gevoelig voor deze vorm van verstoring dan voor verstoring door betreding. De volgende habitattypen zijn gevoelig voor verstoring door het rijden met een quad: actieve en herstellende hoogvenen, de randen van zwakgebufferde vennen, vochtige heiden, pioniervegetaties met snavelbiezen, blauwgraslanden en vochtige alluviale bossen. Op de habitatypekaart staat aangegeven waar deze habitattypen voorkomen. Zolang niet met een quad of een soortgelijk voertuig over deze habitattypen wordt gereden, zijn negatieve effecten door bodemverstoring (verstoring door mechanische effecten) op deze habitattypen uitgesloten.

Muskus- en beverrattenbestrijding kan ingrijpen in de populatiedynamiek van de kamsalamander. Wanneer schijnduikers en kooien voor duikers en afzettingen worden gebruikt, is het mogelijk dat deze soort als bijvangst wordt gevangen. Uit landelijk onderzoek^x blijkt dat in de periode 2007-2010 tussen de 234.000 en 120.000 muskusratten per jaar zijn gevangen. In dezelfde periode werden tussen de 10.000 en 20.000 bijvangsten per jaar gedaan. De grote massa aan bijvangsten, ongeveer 70%, betrof bruine ratten en woelratten. De kamsalamander is nooit gevangen. Ook uit de bijvangstgegevens die de muskus- en beverrattenbestrijders in Overijssel bijhouden blijkt dat de kamsalamander niet wordt bijgevangen. De muskus- en beverrattenbestrijding heeft dus geen negatief effect op de populatiedynamiek van de kamsalamander.

Conclusie

Muskus- en beverrattenbestrijding is beoordeeld met code geel: Significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn met 'mitigerende maatregelen' uit te sluiten. De activiteit kan onder voorwaarden worden gecontinueerd. Het gaat om de volgende voorwaarden

- De habitattypen actieve en herstellende hoogvenen, de randen van zwakgebufferde vennen en blauwgraslanden niet betreden. Op de habitattypenkaart staat aangegeven waar deze habitattypen voorkomen;
- Niet met een quad of een soortgelijk voertuig rijden over de habitattypen actieve en herstellende hoogvenen, de randen van zwakgebufferde vennen, vochtige heiden, pioniervegetaties met snavelbiezen, vochtige alluviale bossen en blauwgraslanden. Op de habitatypekaart staat aangegeven waar deze habitattypen voorkomen.

⁴⁵ Verandering van populatiedynamiek is bij de habitattypen niet aan de orde. De vegetaties (soortensamenstelling van planten) waaruit deze habitattypen bestaan worden niet aangetast door muskus- en beverrattenbestrijding. Ook worden de typische soorten van de habitattypen waarvoor dit Natura 2000-gebied is aangewezen niet bij de muskus- en beverrattenbestrijding gevangen.

Conclusie muskusrattenbestrijding

Geel

De beschreven muskus- en beverrattenbestrijding kan onder de bovenstaande voorwaarden worden gecontinueerd.

5.5 Cumulatietoets

Wat is cumulatie

In dit Natura 2000-beheerplan zijn in bovenstaande paragrafen het de bestaande activiteiten getoetst. Zowel de effecten van de afzonderlijke bestaande activiteiten als het eventuele cumulatieve effect moeten worden bepaald. Activiteiten die elk afzonderlijk kleine effecten hebben, kunnen gezamenlijk (in cumulatie) wel significante gevolgen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen. Deze zogenoemde cumulatietoets is een verplicht onderdeel van het Natura 2000-beheerplan.

Beoordeling cumulatie in het Natura 2000-beheerplan

In de cumulatietoets is eerst bekeken welke bestaande activiteiten vanuit welke verstoringsfactoren een negatief effect kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen. Vervolgens is gekeken of de verschillende bestaande activiteiten met dezelfde verstoringsfactoren, die individueel geen significant negatief effect hebben, samen wel significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen kunnen hebben. In dat geval is sprake van een cumulatief effect.

Bij de beoordeling van cumulatieve effecten is gekeken naar:

- effecten van bestaande activiteiten;
- effecten van voorgenomen maatregelen die in het Natura 2000-beheerplan zijn opgenomen.

Cumulatieve effecten

Uit de effectbeoordelingen van de bestaande activiteiten blijkt dat negatieve effecten als gevolg van mechanische effecten en verdroging niet zonder voorwaarden uit te sluiten zijn. Mechanische effecten betreft betreding van habitattypen of leefgebied voor beheermaatregelen, gedurende jacht, faunabeheer, schadebestrijding en muskus- en beverrattenbestrijding en het rijden met quads over habitattypen tijdens muskus- en beverrattenbestrijding. Doordat het natuurbeheer zorgvuldig uitgevoerd wordt ten gunste van de habitattypen wordt mechanische schade aan de habitattypen voorkomen. Betreding van (betredingsgevoelige) habitattypen en leefgebieden gedurende jacht, faunabeheer, schadebestrijding en muskus- en beverrattenbestrijding is zeer beperkt en is in principe niet toegestaan. Ook het rijden met quads over gevoelige habitattypen tijdens muskus- en beverrattenbestrijding is niet toegestaan. Met inachtneming van de te nemen maatregelen en voorwaarden zijn cumulatieve effecten door betreding en andere mechanische effecten uit te sluiten.

Verdroging kan optreden door drainage of grond- en oppervlaktewaterwinning. Om negatieve effecten van deze activiteiten te voorkomen, zijn voorwaarden opgenomen om een toename van verdroging te voorkomen. Ook worden in het kader van de PAS-maatregelen getroffen voor behoud en herstel van de habitattypen (onder andere hydrologische maatregelen). De voorwaarden betreffen onder andere geen toename van de drainerende werking van omliggende gronden en geen verlaging van het (grond)waterpeil. Onder deze voorwaarden worden significant negatieve effecten uitgesloten. Met inachtneming van de te nemen maatregelen of voorwaarden zijn cumulatieve effecten door verdroging eveneens uit te sluiten.

Geconcludeerd wordt dat cumulatieve effecten van bestaande activiteiten in combinatie met effecten van de voorgenomen maatregelen niet leiden tot een significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Enig voorbehoud hierbij zijn de resultaten van de in dit Natura 2000-beheerplan opgenomen onderzoeksopgaven (bijv. kleine grondwateronttrekkingen en drainage).

6 Instandhoudingsmaatregelen

In dit hoofdstuk worden de maatregelen besproken die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren. Op korte termijn (1^e beheerplanperiode van 6 jaar) zijn de herstelmaatregelen gericht op het voorkomen van verslechtering van de aangewezen instandhoudingsdoelstellingen. Op langere termijn (2^e en 3^e beheerplanperiode, jaar 6 tot 18) worden oppervlakte-uitbreiding en kwaliteitsverbetering (indien tot doel gesteld voor de aangewezen habitattypen) gerealiseerd (zie ook 3.1). In bijlage 10 is een overzicht opgenomen van zowel de PAS- als niet PAS-maatregelen.

6.1 PAS-maatregelen

6.1.1 Maatregelen op gebiedsniveau

Zoals in paragraaf 2.2 al is beschreven, zijn recent twee belangrijke maatregelen uitgevoerd die herstel van de waterhuishouding in het Aamsveen beogen. Dit betreft het opnieuw aantakken van 300 ha in de bovenloop van de Glanerbeek (Duits grondgebied), en het deels dichtschuiven van de verduikerde grenssloot met daarbij compartimentering van de laagte waarin de grenssloot ligt. De effecten van beide hydrologische herstelmaatregelen op de grondwaterstanden en aanwezige habitattypen zijn vanwege de complexe geohydrologische opbouw van het Aamsveen moeilijk exact te bepalen. Door deze complexe geohydrologische eigenschappen is het niet mogelijk om met het beschikbare model nauwkeurige freatische grondwaterstanden te berekenen. Het is daarom zeer belangrijk dat de effecten van deze maatregelen goed gemonitord worden.

In aanvulling daarop wordt het hydrologisch systeem nader in beeld gebracht om te bepalen hoe herstel van basenrijke omstandigheden in heischrale graslanden mogelijk is door maatregelen op landschapsschaal. Hiervoor zal een landschapsecologische systeemanalyse (LESA) worden uitgevoerd. Op dit moment zijn twee alternatieve hypothesen in beeld. De eerste hypothese is dat inrichtingsmaatregelen in de hoogveenkern hebben geleid tot verdringing van basenrijk grondwater door zuur grondwater vanuit de hoogveenkern. De alternatieve hypothese is dat het Aamsveen op landschapsschaal gezien moet worden als een randzone van een veel groter hoogveengebied. Afname van basenrijke omstandigheden zou het gevolg kunnen zijn van een verminderde toevoer van basen uit het achterliggende hoogveengebied. Om deze mogelijkheid te onderzoeken wordt ook de hydrologische relatie met het aangrenzende Amsveen-Hundsfelderemoor in beeld gebracht en de relatie met de Glanerbeek. Daarnaast wordt gekeken naar eventuele toestroming van grondwater uit de stuwwal van Enschede. Dit onderzoek (M21) leidt tot inzicht in het ecohydrologisch systeem op landschapsschaal, zodat vervolgens gerichte uitwerking van duurzame herstelmaatregelen mogelijk is.

Indien uit het onderzoek (M21) blijkt dat de effecten van de maatregelen minder positief blijken dan gehoopt, dienen aanvullende maatregelen getroffen te worden (op lange termijn, in afwachting van de resultaten van deze monitoring). Dit betreft het verwerven van gronden ten westen van het Aamsveen om zo de landbouwkundige ontwatering te verminderen en zodoende kwel in de zwakgebufferde zone tussen de Glanerbeek en het hoogveen te herstellen (M6). De maatregelenkaart is weergegeven in bijlage II. Daarnaast is verdere verondieping van de Glanerbeek en van drie waterlopen die vanuit het westen uitmonden op de Glanerbeek een optie. Bij eerdere herstelmaatregelen zijn namelijk niet alle zijwaterlopen aan de westzijde van de Glanerbeek verondiept. Hiervoor is het noodzakelijk dat op korte termijn al deze waterlopen nauwkeurig worden ingemeten (M4). Het is bekend dat in de jaren '70 in elk geval de benedenloop van de Glanerbeek is uitgediept (tussen de bebouwing van Glanerbrug en de uitstroom van de Florbach (WS Regge & Dinkel). Hoe vaak dit is gebeurd in het deel van de Glanerbeek dat in het Aamsveen ligt, is echter onbekend.

Om de waterhuishouding in het hoogveen verder te verbeteren, zijn op korte termijn nog aanvullende detailmaatregelen nodig (M5). In de jaren '90 is al een groot aantal vernattingsmaatregelen in het hoogveen uitgevoerd. Uitvoer van aanvullende herstelmaatregelen is volgens Landschap Overijssel mogelijk en betreft: herstellende lekkende compartimenten, afronden compartimentering, en dempen van de nog aanwezige detailontwatering. Het doel van deze maatregelen is om peilfluctuaties verder te verminderen.

Maatregel M6 is gepland voor de langere termijn (2^e en 3^e beheerplanperiode), omdat voor het effectief uitvoeren van deze maatregel eerst aanvullend onderzoek (zie toelichting M21 hieronder) moet worden uitgevoerd om het hydrologische systeem goed in beeld te brengen.

Voor het Aamsveen zijn in 2011 samen met Duitse partners maatregelen uitgevoerd om de hydrologie te verbeteren. Daarnaast zijn er inmiddels contacten tussen Landschap Overijssel en Duitse partners om op lange termijn te komen tot een integraal herstel van dit grensoverschrijdende natuurgebied. Hoewel een dergelijke aanpak zeer goede kansen biedt voor het realiseren van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen, wordt dit niet als PAS-maatregel uitgewerkt. In deze PAS-analyse zijn op gebiedsniveau daarom geen maatregelen opgenomen die afhankelijk zijn van medewerking van Duitse partners.

6.1.2 Aanvullend onderzoek korte termijn

Zoals eerder beschreven is er nog veel onduidelijkheid ten aanzien van de zwakgebufferde zone tussen de Glanerbeek en het hoogveen en het hydrologisch functioneren van het systeem in het algemeen. In deze zone komen de habitattypen Heischrale graslanden en Vochtige heiden voor. In het vooronderzoek van Jansen en Loeb (2012) wordt een aantal aanbevelingen gedaan om de kennisleemten wat betreft grondwaterkwaliteit en bodemchemie weg te nemen. Zo dienen peilbuizen te worden geplaatst (in 2 of 3 raaien die aansluiten op de bestaande peilbuizen) om grondwaterstandsmetingen te kunnen verrichten voor de bepaling van de grondwaterkwaliteit (aanwezigheid van kwel!) en verloop van grondwaterstanden. Ook moet bodembemonstering plaatsvinden om o.a. de zuurgraad, basenverzadiging en nutriëntenbeschikbaarheid te bepalen (Jansen en Loeb, 2012). Daarnaast is het belangrijk dat de ondergrond van het hoogveen in kaart wordt gebracht (mond. meded. Mw. Van Tweel-Groot). De uitvoering van dit vervolgonderzoek is ook als PAS-maatregel opgenomen (M21,

Tabel en Tabel).

Gedurende de 1e beheerplanperiode wordt onderzoek uitgevoerd naar de bodemchemie en kwaliteit van het grond- en beekwater. Effecten van de hydrologische herstelmaatregelen worden gemonitord. Indien hydrologisch herstel niet voldoende optreedt en grondwaterstanden te laag blijven en de peilfluctuaties te groot om ontwikkeling van levend hoogveen mogelijk te maken, moeten aanvullende maatregelen genomen worden. Een grensoverschrijdende aanpak met Duitsland gericht op het tegengaan van de ontwatering van het Aamsveen door diepe beken en waterlopen buiten het Natura 2000-gebied is hiervoor essentieel. Voor integraal hydrologisch herstel van het oorspronkelijke grensoverschrijdende hoogveensysteem is het noodzakelijk gezamenlijk maatregelen uit te voeren en onderling af te stemmen. Er is reeds contact tussen de beheerders van het Duitse Amtsvenn & Hündfelder Moor en de beheerders van Aamsveen en er zijn al gezamenlijk hydrologische maatregelen uitgevoerd. In de eerste beheerplanperiode wordt het hydrologisch systeem beter in beeld gebracht en de uitgevoerde maatregelen gemonitord, zodat zo nodig aanvullende maatregelen kunnen worden opgesteld.

Tabel 11 vat de herstelmaatregelen op gebiedsniveau samen en geeft weer op welke knelpunten deze maatregelen betrekking hebben. In Tabel 13 zijn de maatregelen op gebiedsniveau en habitattypeniveau samengevat waarbij per maatregel wordt aangegeven:

- op welke habitattypen deze effect heeft;
- wat de effectiviteit is;
- wat de responstijd is;
- wat de frequentie van de uitvoering is en
- in welk tijdvak de maatregel wordt uitgevoerd.

Het gaat primair om hydrologische maatregelen, omdat herstel van de hydrologie bijdraagt aan verminderde gevoeligheid van het gebied voor verzuring en vermesting door stikstof, om zo de achteruitgang te stoppen.

Tabel 11 Herstelmaatregelen op gebiedsniveau. Aangegeven wordt op welke knelpunten deze maatregelen betrekking hebben

Maatregel			Knelpunt
M4	herstel hydrologie	Inmeten Glanerbeek en drie zijsloten westzijde om mogelijkheden voor verondiepen (zij)waterlopen te onderzoeken	K1, K2, K8
M5	herstel hydrologie	Detailmaatregelen hoogveen: o.a. lekkende compartimenten herstellen, afronden compartimentering, peilfluctuaties verminderen, aanwezige detailontwatering dempen	K4
M6	herstel hydrologie	Verwerven en vernatten percelen westzijde	K4
M21	onderzoek	Vervolgonderzoek naar situatie zwakgebufferde zone en in beeld brengen hydrologisch functioneren gebied d.m.v. een Landschapsecologische systeemanalyse.	

6.1.3 Maatregelen op habitattypenniveau

Onderstaande beschrijvingen van herstelmaatregelen op habitattypenniveau zijn gebaseerd op PAS-herstelstrategieën die voor alle stikstofgevoelige habitattypen landelijk zijn opgesteld (Ministerie van EZ, 2012). In de tekst is zoveel mogelijk aangegeven waar de maatregelen plaatsvinden. Over het algemeen is dit echter ter plaatse van (matig ontwikkeld) habitatype en overlapt de locatie van de maatregel met de verspreiding van het habitatype. De exacte locatie wordt vaak ter plaatse bepaald door de beheerder, zodat kan worden ingesprongen op lokale ontwikkelingen. De exacte omvang en locatie van maatregelen wordt bovendien mede bepaald door de resultaten van het onderzoek dat in de eerste beheerplanperiode wordt uitgevoerd.

H3130 Zwakgebufferde vennen

Dit habitatype heeft in beperkte mate te lijden van vermessing en verzuring. De hoge stikstofdepositie is een bedreiging van de kwaliteit van dit habitatype.

Voorkomen verslechtering korte termijn

Op de korte termijn zijn effectgerichte maatregelen noodzakelijk. De volgende maatregelen worden genomen:

- De verruiging van de oevers van het ven wordt tegengegaan door pleksgewijs de venoevers te maaien (M13) en het maaisel af te voeren (waarbij rekening wordt gehouden met leefgebied van de boomkikker). De verwachte effectiviteit is groot⁴⁶.
- Het verwijderen van de organische bovenlaag (schonen) wordt ongeveer eens in de 20 jaar uitgevoerd, waarbij ruimtelijk gefaseerd wordt (M17). Er moet rekening gehouden worden met fauna, bodemreliëf en bodemopbouw. Voor de fauna is het van belang dat deze maatregel gefaseerd in tijd en ruimte wordt uitgevoerd (Arts et al., 2012).

Andere maatregelen zijn op dit moment niet nodig. Hydrologisch herstel is niet nuttig voor het ven in het Aamsveen, aangezien de regionale hydrologie (door de ondiep aanwezige keileem) nauwelijks van invloed is op het ven.

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Zie maatregelen voor korte termijn.

H4010A vochtige heiden (hogere zandgronden)

Dit habitatype heeft te lijden van verdroging, vermessing en verzuring. Het is de verwachting dat de Vochtige heiden zullen profiteren van de recent uitgevoerde vernattingmaatregelen. De hoge stikstofdepositie is een verdere bedreiging van de kwaliteit van dit habitatype.

Voorkomen verslechtering korte termijn

Aangezien de trend in kwaliteit van de Vochtige heiden positief is, is voortzetting van het reguliere beheer van kleinschalig plaggen (M11), maaien (M13) en opslag verwijderen (M14) voldoende om achteruitgang van de kwaliteit te voorkomen. Zie toelichting maatregelen hieronder.

⁴⁶ Herstelstrategie H3130, november 2012

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Voor dit habitattypen is het doel behoud van oppervlak en kwaliteit. Hiervoor is het nodig dat de verdroging wordt verminderd (zie maatregelen op gebiedsniveau). Bovendien moeten verzuring en vermisting worden tegengegaan. In welke mate deze processen zijn opgetreden, is op dit moment nog niet duidelijk. In de zwakgebufferde zone tussen Glanerbeek en hoogveen, waar de Vochtige heiden grotendeels gelegen zijn, dient op korte termijn bodemchemisch onderzoek te worden uitgevoerd (M21). Indien de bodem onvoldoende gebufferd blijkt, is het nodig om licht te bekalken (M12a, zie toelichting hieronder). Overmatig stikstof kan door kleinschalig plaggen (M11) en voortzetting van het maaibeheer (M13) worden afgevoerd. Wanneer aan voorgaande wordt voldaan, kan, ondanks dat ook in 2030 de overschrijding van de KDW nog steeds hoog zal zijn, de huidige kwaliteit en oppervlakte worden behouden.

Toelichting maatregelen

- Plaggen (M11): Kleinschalig plaggen wordt momenteel als beheermaatregel uitgevoerd voor vochtige heide langs de Kersdijk, net buiten het Natura 2000-gebied. De vegetatie reageert hier in het algemeen positief op. Om negatieve effecten op de aanwezige fauna te voorkomen dient te worden voldaan aan de randvoorwaarden voor plaggen zoals vermeld in de Herstelstrategie (Beije et al., 2012a). Zo moet o.a. gefaseerd worden geplagd, om restpopulaties van doelsoorten te sparen. Ook is het belangrijk om bij het plaggen de gradiënt te volgen en niet loodrecht op de gradiënt te plaggen. Op deze wijze wordt voorkomen dat zich in de zomer regenwater verzamelt en stagneert op de geplagde terreindelen en voor pendelende dieren een barrière vormt (Smits et al., 2012). Verhogen van de plagfrequentie wordt vanwege de negatieve effecten van het plaggen niet aangeraden. Kortdurende drukbegrazing is een mogelijk alternatief voor plaggen in Vochtige heide, evenals chopperen. Dit wordt momenteel nog onderzocht in het kader van OBN (Zie Beije et al., 2012a). Indien de uitkomsten van dit onderzoek positief zijn, dient te worden onderzocht of deze maatregelen ook voor het Aamsveen een geschikt alternatief voor plaggen kunnen zijn. Plaggen moet in ieder geval terughoudend worden toegepast.

- Bekalken (M12a): Wanneer uit de analyse van de bodemchemie blijkt dat er verzuring is opgetreden, verdient het aanbeveling om in combinatie met het kleinschalig plaggen ook een lichte bekalking uit te voeren (1 ton kalk/ha). Dit moet wel eerst op een klein vlak worden getest.

Bekalken heeft als doel de buffering in de bodem te herstellen. Bekalken heeft twee belangrijke voordelen: het voorkomt ammoniumvergiftiging van gevoelige planten zoals klokjesgentiaan doordat de combinatie van lage pH en hoge ammoniumconcentraties niet meer voorkomt, en het bevordert de omzetting van ammonium naar nitraat dat vervolgens uit het systeem wordt afgevoerd (Beije et al., 2012a). Bij bekalken moeten locaties met veenmossen en locaties waar deze zich zouden kunnen vestigen (slenksituaties waar in een deel van het jaar enig koolzuurrijk grondwater uittreedt) worden gespaard.

- Maaien (M13): Hoewel door maaien maar een beperkte hoeveelheid nutriënten kan worden afgevoerd, kan het een bijdrage leveren aan een betere structuurvariatie van de heide die in het bijzonder voor de fauna gunstig is. De kwaliteit van de heide kan op deze manier worden verhoogd. De Herstelstrategie (Beije et al., 2012a) adviseert om maaien alleen kleinschalig, gefaseerd (niet hele areaal tegelijk, maar telkens klein deel van het areaal) en in combinatie met begrazing toe te passen. Begrazen is in het Aamsveen echter in ieder geval voor de korte termijn een geschikte maatregel, zie hieronder.

- Begrazen: Optimaal beheer van vochtige heide bestaat uit kleinschalig plaggen in combinatie met (kortdurende druk-)begrazing. Begrazing is in het Aamsveen alleen mogelijk als het te begrazen areaal kan worden vergroot. Dit kan door een flink deel van het bos en struweel te verwijderen. Op dit moment komen de te begrazen vegetaties (waaronder vochtige en droge heide) te verspreid over het hele gebied voor en zijn gering van omvang. Het risico van ongewenste neveneffecten is hierdoor nu te groot, zoals bijvoorbeeld vertrapping van

veenmosvegetaties. Begrazing wordt mogelijk wel een optie in de tweede of derde beheerplanperiode, als maatregel M16 is uitgevoerd, waardoor een groter te begrazen areaal ontstaat. In de eerste beheerplanperiode zal worden geëvalueerd of (kortdurende druk-)begrazing in Aamsveen mogelijk is zonder negatieve effecten op het herstellende hoogveen. Bij deze evaluatie kunnen de resultaten van het OBN-onderzoek worden betrokken. Uit de herstelstrategie voor Herstellend hoogveen (Jansen et al., 2012) blijkt dat begrazing zelfs een positief effect kan hebben op dit habitatype. In de eerste beheerplanperiode moet worden onderzocht of in het Aamsveen een positief effect van begrazing kan worden verwacht (M23). De frequentie van maatregelen M13 en M14 kan bij begrazing verminderen, of mogelijk komen deze helemaal te vervallen als begrazing voldoende effectief blijkt.

De overige maatregelen die in de Herstelstrategie voor dit habitatype worden genoemd, worden niet geschikt geacht vanwege de beperkte omvang van het gebied en ongewenste neveneffecten van de maatregelen.

H4030 droge heiden

Droge heiden komen in het Aamsveen slechts op kleine schaal, gefragmenteerd en met matige kwaliteit voor. Verdroging is geen knelpunt voor dit grondwateronafhankelijke habitatype. Droge heiden zullen dan ook niet profiteren van de hydrologische herstelmaatregelen. De hoge stikstofdepositie is het belangrijkste knelpunt.

Voorkomen verslechtering korte termijn

Aangezien de trend in kwaliteit van Droge heiden stabiel is, is voortzetting van het reguliere beheer van kleinschalig plaggen (M11), maaien (M13) en verwijderen opslag (M14) voldoende om achteruitgang van de kwaliteit te voorkomen.

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Voor dit habitatype is het doel behoud van oppervlakte en kwaliteit. Vermesting en verzuring door hoge stikstofdepositie zijn hiervoor een bedreiging. Voortzetting regulier beheer is noodzakelijk. Wanneer de bodem te zuur wordt, stelt het Herstelstrategiedocument (Beije et al., 2012b) voor om plaggen te combineren met eenmalige bekalking (M12a). Dit kan op langere termijn een noodzakelijke maatregel worden. Voor er wordt bekalkt, moet dus eerst (in de eerste beheerplanperiode) worden vastgesteld dat er sprake is van verzuring.

Toelichting maatregelen

Vanwege de kleine en gefragmenteerde oppervlakten met Droge heiden (ook binnen het Herstellend hoogveen (H7120)) zijn alleen kleinschalig plaggen (M11) met eventueel bekalken (M12a), verwijderen van opslag (M14) en maaien (M13) geschikte maatregelen. Bij de maatregelen voor Vochtige heiden wordt verder ingegaan op (de randvoorwaarden voor) plaggen en maaien. Bij maaien van Droge heide dient de oude heide te worden gespaard (Beije et al., 2012b). Op langere termijn is begrazing mogelijk ook een optie (zie toelichting bij Vochtige heide). Dit zal in de eerste beheerplanperiode worden onderzocht.

De overige maatregelen die in de Herstelstrategie voor dit habitatype worden genoemd, wordt niet geschikt geacht vanwege de beperkte omvang van het gebied en ongewenste neveneffecten van de maatregelen.

H6230 * heischrale graslanden

Net als Vochtige heiden (H4010A) heeft dit habitatype te lijden van verdroging, veresting en verzuring. Thans lijkt verzuring het grootste knelpunt voor het habitatype. Het is zodoende noodzakelijk om zo snel mogelijk maatregelen te nemen, om de invloed van (relatief) basenrijk water in de wortelzone te laten toenemen. Het is de verwachting dat door het langer watervoerend laten zijn van de Glanerbeek en door het aantakken van 300 ha bovenstrooms gelegen Duits grondgebied, de verdroging zal verminderen en meer kwel tot aan maaiveld zal komen in de zwakgebufferde zone. Deze maatregelen zijn recent uitgevoerd. De hoge stikstofdepositie is een verdere bedreiging van de kwaliteit van dit habitatype.

Voorkomen verslechtering korte termijn

De actuele kwaliteit van de heischrale graslanden is matig tot goed. Landschap Overijssel heeft aangegeven dat de trend in kwaliteit van dit habitatype negatief is (mond. mededeling Mw. van Tweel-Groot). Dit betekent dat op korte termijn maatregelen moeten worden genomen om deze

achteruitgang te stoppen. Bodemverzuring wordt als belangrijkste oorzaak van deze achteruitgang in standplaatscondities gezien. Door welke factoren deze verzuring wordt veroorzaakt, is nog niet geheel duidelijk. Hiervoor zijn door Jansen en Loeb (2012) verschillende hypothesen geformuleerd. Om de bodemverzuring effectief aan te kunnen pakken, dient de oorzaak op korte termijn duidelijk te worden. Daarom dient het aanvullend onderzoek, zoals door Jansen en Loeb (2012) is beschreven, reeds in de eerste beheerplanperiode worden uitgevoerd (M21). Tegelijkertijd dienen de effecten van de recent uitgevoerde hydrologische herstelmaatregelen gemonitord te worden. De hydrologische maatregelen die recent zijn uitgevoerd (aantakken bovenstrooms gebied op Glanerbeek) zullen naar verwachting leiden tot meer (basenrijke) kwel in het maaiveld. De effecten van deze maatregel moeten zo snel mogelijk in beeld worden gebracht, zodat kan worden bepaald of aanvullende maatregel tegen verzuring van Heischraal grasland nodig zijn.

De trend van het habitatype Heischrale graslanden is negatief. Om toch de behoudsdoelstelling (behoud oppervlakte en kwaliteit) te realiseren voor dit habitatype, wordt in het deel van de gradiënt met potenties voor de ontwikkeling van heischraal grasland, bosopslag/struweel verwijderd en daar waar nodig geplagd. Er moet worden voorkomen dat er na het plagen 'putjes' ontstaan waar regenwater blijft staan, omdat dit kan leiden tot verzuring. Om vestiging van typische heischrale soorten te bevorderen, kan in het najaar maaisel worden opgebracht van nabij gelegen heischraal grasland. Op deze manier kan de mogelijke afname van het huidige areaal heischraal grasland worden opgevangen. Aan het begin van de eerste beheerplanperiode wordt onderzocht welke locaties in de gradiënt de meeste kans op succes bieden voor herstel van Heischraal grasland, welke omvang nodig is om het behoud te kunnen garanderen en op welke wijze de inrichting en beheer moet plaatsvinden (onderdeel van M21). Dit onderzoek wordt uitgevoerd in overleg met de beheerder.

Zodra de oorzaak en omvang van de bodemverzuring en de effectiviteit van reeds genomen maatregelen duidelijk zijn, zijn er verschillende maatregelen mogelijk:

- Bekalking van het inziggebied (M12b). Hierbij is het belangrijk het inziggebied goed te kiezen om toestroom van ammonium door versnelde mineralisatie van organische bodem(lagen) te voorkomen (Dorland et al., 2005). Aanvullend onderzoek (M21) moet ervoor zorgen dat het inziggebied en de karakteristieken daarvan goed in beeld zijn. Hieruit kan blijken dat bekalken van het inziggebied niet mogelijk is (kennislacune). Wanneer blijkt dat het inziggebied in het hoogveen ligt (risico op versnelde mineralisatie door bekalking), of in omringende (reeds bekalkte) landbouwgebieden, dan is deze maatregel niet zinvol.
- Verminderen van ontwatering ten westen van het Aamsveen (M6) door verwerven en inrichting van deze percelen. Mogelijk kan deze maatregel op basis van het aanvullend onderzoek (M21) verfijnd worden.
- Creëren van nieuwe geschikte locaties voor de ontwikkeling van Heischrale graslanden (M16), door het verwijderen van bosopslag en het kappen van bos. De grootste kansen hiervoor liggen in hoog-laaggradiënten rond de grotere dekzandkoppen (Jansen en Loeb, 2012). Hierbij dient uiteraard rekening te worden gehouden met de eventuele aanwezigheid van andere habitattypen. Ook aan de westzijde van de Glanerbeek zijn mogelijkheden. Heischrale graslanden waren daar tot in de jaren 1960 nog aanwezig (Jansen en Loeb, 2012). De ontwikkeling van Heischrale graslanden kan dan gecombineerd worden met M6. De hydro-ecologische systeemanalyse draagt bij aan een betere integratie van maatregelen op landschapsschaal en op standplaatsschaal (voor alle habitattypen), zowel in ruimte als tijd.

In de herstelstrategie (Beije et al., 2012) wordt ook begrazing genoemd als mogelijke maatregel om stikstof af te voeren. Gezien echter de urgentie van maatregelen, het relatief geringe effect op het afvoeren van stikstof en de lange duur voor dit effect optreedt (Beije et al., 2012), is deze maatregel voor Heischraal grasland in Aamsveen in ieder geval op korte termijn niet relevant.

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Voor dit habitatype is het doel behoud van oppervlak en kwaliteit. Hiervoor moeten al op korte termijn herstelmaatregelen worden genomen om de huidige negatieve trend in kwaliteit te stoppen. Deze maatregelen zullen bijdragen aan behoud op lange termijn.

Toelichting maatregelen

Verzuring lijkt het belangrijkste knelpunt voor Heischrale graslanden. Dit hangt deels samen met zure depositie (ammoniak) en met verzuring als gevolg van daling van de grondwaterstand. Herstel van basenaanvoer in de wortelzone is dan ook de belangrijkste maatregel. Dit kan door hydrologisch herstel. Voor een deel is dit al uitgevoerd. Of de genomen maatregelen effectief genoeg zijn geweest, moet in de eerste beheerplanperiode worden gemonitord. Volgens de Herstelstrategie zijn alleen maaien en begrazen als maatregel vaak niet effectief genoeg om de negatieve effecten van hoge stikstofdepositie te verlichten. Ook intensivering van deze maatregelen heeft waarschijnlijk onvoldoende effect. In het Aamsveen heeft kleinschalig plaggen (M11) geleid tot de terugkeer van enkele schraallandsoorten en lijkt dit een succesvolle maatregel. Ook uit de herstelstrategie (Smits et al., 2012) komt plaggen naar voren als een effectieve maatregel voor herstel of uitbreiding, waarbij biotisch herstel afhankelijk is van bronpopulaties. Dit laatste lijkt op basis van eerdere maatregelen zeer waarschijnlijk. Vanwege de aanwezigheid van goed ontwikkelde heischrale vegetaties op enkele locaties en dus de lokale aanwezigheid van doelsoorten, lijkt het toedienen van diasporen op dit moment nog geen noodzakelijke maatregel.

Er is nog enige onzekerheid over het bekalken van het inrijgebied. Deze maatregel is bewezen effectief (Smits et al., 2012), maar er is onduidelijkheid over hoe het hydrologische systeem in het Aamsveen precies functioneert. Dit moet zo snel mogelijk goed in beeld worden gebracht (M21). Herstel van basenaanvoer door hydrologisch herstel is uiteraard een duurzamere maatregel, maar gezien de huidige negatieve trend is het wellicht niet mogelijk hydrologisch herstel af te wachten. Bekalken van het inrijgebied moet daarom wel worden onderzocht en achter de hand worden gehouden als blijkt dat de reeds genomen hydrologische maatregelen onvoldoende effectief zijn.

H6410 Blauwgraslanden

Dit habitatype heeft te lijden van verzuring en verdroging, en in mindere mate van vermessing. Het is de verwachting dat de Blauwgraslanden zullen profiteren van de recent uitgevoerde vernattingsmaatregelen. De hoge stikstofdepositie is een verdere bedreiging van de kwaliteit van dit habitatype.

Voorkomen verslechtering korte termijn

Maatregelen in de waterhuishouding dragen bij aan behoud, vooral door toename van kwel van basenrijk grondwater. Het is nog niet geheel duidelijk hoe het watersysteem in het Aamsveen precies werkt. Op korte termijn moet hier onderzoek naar gedaan worden (M21). Voor het behoud van oppervlakte en kwaliteit van dit habitatype is het belangrijk om op de korte termijn de waterhuishouding te herstellen en de voedselbeschikbaarheid te verlagen. Dit habitatype zal daarnaast baat hebben van de herstelmaatregelen m.b.t. de Glanerbeek en de andere vernattingsmaatregelen (M4 en M6).

Voortzetting van maaien en afvoeren blijft nodig (M13). Gezien de kwetsbaarheid van de bodem is hier inzet van licht maaimaterieel vereist. Aanvullende maatregelen zijn op dit moment niet nodig.

De actuele kwaliteit van de Blauwgraslanden is matig en de trend in kwaliteit en oppervlakte van dit habitatype is negatief. Dit betekent dat op korte termijn maatregelen moeten worden genomen om deze achteruitgang te stoppen. Bodemverzuring wordt als belangrijkste oorzaak van deze achteruitgang in standplaatscondities gezien. De situatie is vergelijkbaar met die van de heischrale graslanden. Ook voor Blauwgraslanden is niet geheel duidelijk door welke factoren deze verzuring wordt veroorzaakt (zie paragraaf 3.3.5 en 3.4). Om de bodemverzuring effectief aan te kunnen pakken, dient de oorzaak op korte termijn duidelijk te worden. Daarom dient het aanvullend onderzoek, zoals door Jansen en Loeb (2012) is beschreven (zie de toelichting in paragraaf 3.3.5), reeds in de eerste beheerplanperiode worden uitgevoerd (M21). Tegelijkertijd dienen de effecten van de recent uitgevoerde hydrologische herstelmaatregelen gemonitord te worden (zie paragraaf 8.3.5). De hydrologische maatregelen die recent zijn uitgevoerd (aantakken bovenstrooms gebied op Glanerbeek) zullen naar verwachting leiden tot meer (basenrijke) kwel in het maaiveld. De effecten van deze maatregel moeten zo snel mogelijk in beeld worden gebracht, zodat kan worden bepaald of aanvullende maatregelen tegen verzuring van Blauwgrasland nodig zijn.

Om ondanks de negatieve trend toch de behoudsdoelstelling (van oppervlakte en kwaliteit) te behalen voor dit habitatype, wordt in het deel van de gradiënt met potenties voor de ontwikkeling van blauwgrasland, bosopslag/struweel verwijderd en daar waar nodig geplagd. Er moet worden voorkomen dat er na het plaggen 'putjes' ontstaan waar regenwater blijft staan, omdat dit kan leiden tot verzuring. Om vestiging van typische blauwgraslandsoorten te bevorderen, kan in het

najaar maaisel worden opgebracht van nabij gelegen blauwgrasland. Op deze manier kan de mogelijke afname van het huidige areaal blauwgrasland worden opgevangen. Aan het begin van de eerste beheerplanperiode wordt onderzocht welke locaties in de gradiënt de meeste kans op succes bieden voor herstel van blauwgrasland, welke omvang nodig is om het behoud te kunnen garanderen en op welke wijze de inrichting en beheer moet plaatsvinden (onderdeel van M21). Dit onderzoek wordt uitgevoerd in overleg met de beheerder.

Zodra de oorzaak en omvang van de bodemverzuring en de effectiviteit van reeds genomen maatregelen duidelijk zijn, zijn er verschillende maatregelen mogelijk:

- Bekalking van het inziggebied (M12b). Hierbij is het belangrijk het inziggebied goed te kiezen om toestroom van ammonium door versnelde mineralisatie van organische bodem(lagen) te voorkomen (Dorland et al., 2005). Aanvullend onderzoek (M21) moet ervoor zorgen dat het inziggebied en de karakteristieken daarvan goed in beeld zijn. Hieruit kan blijken dat bekalken van het inziggebied niet mogelijk is (kennislacune). Wanneer blijkt dat het inziggebied in het hoogveen ligt (risico op versnelde mineralisatie door bekalking), of in omringende (reeds bekalkte) landbouwgebieden, dan is deze maatregel niet zinvol.
- Verminderen van ontwatering ten westen van het Aamsveen (M6) door verwerven en inrichting van deze percelen. Mogelijk kan deze maatregel op basis van het aanvullend onderzoek (M21) verfijnd worden.
- Creëren van nieuwe geschikte locaties voor de ontwikkeling van Blauwgraslanden (M16), door het verwijderen van bosopslag en het kappen van bos. De grootste kansen hiervoor liggen in hoog-laaggradiënten rond de grotere dekzandkoppen (Jansen en Loeb, 2012). Hierbij dient uiteraard rekening te worden gehouden met de eventuele aanwezigheid van andere habitattypen. Ook aan de westzijde van de Glanerbeek zijn mogelijkheden. De ontwikkeling van Blauwgraslanden kan dan gecombineerd worden met M6. De hydro-ecologische systeemanalyse draagt bij aan een betere integratie van maatregelen op landschapsschaal en op standplaatsschaal (voor alle habitattypen), zowel in ruimte als tijd.

In de herstelstrategie (Beije et al., 2012) worden ook de volgende maatregelen genoemd als mogelijkheid om stikstof af te voeren:

- extra maaien; dit is echter niet wenselijk in het Aamsveen omdat de productie van het blauwgrasland al zeer laag is; er zou een te sterke vershraling kunnen optreden. Bovendien kunnen plantenpopulaties schade oplopen als in het bloei- en zaadzettingsseizoen wordt gemaaid. Ook de levenscyclus van het - van de vegetatie afhankelijke - heidegentiaan-blauwtje kan verstoord worden.
- plaggen; dit is echter geen geschikte maatregel in het Aamsveen omdat de situatie niet heel zwaar vermest is. Plaggen levert hier meer schade dan herstel op.
- opslag verwijderen; dit is niet aan de orde, opslag speelt geen rol en wordt door het reguliere maaibeheer ondervangen/voorkomen.

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Voor dit habitatype is het doel behoud van oppervlak en kwaliteit. Hiervoor moeten al op korte termijn herstelmaatregelen worden genomen om de huidige negatieve trend in kwaliteit te stoppen. Deze maatregelen zullen bijdragen aan behoud op lange termijn.

H7110A Actieve hoogvenen

Dit habitatype heeft te lijden van vermesting. De hoge stikstofdepositie is een bedreiging van de kwaliteit van dit habitatype. Het is de verwachting dat de Actieve hoogvenen kunnen uitbreiden door de recent uitgevoerde vernattingsmaatregelen.

Voorkomen verslechtering korte termijn

Voortzetting van opslagverwijdering blijft nodig (M14). Andere maatregelen zijn op dit moment niet nodig.

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Dit habitattype heeft in het Aamsveen als doelstelling verbetering van kwaliteit en uitbreiding van oppervlakte. Op termijn zullen de vernattingsmaatregelen die in het kader van H7120 Herstellend hoogveen (zie hieronder) worden genomen leiden tot uitbreiding en kwaliteitsverbetering van de actieve hoogvenen.

H7120 herstellende hoogvenen

Het gaat hier om diverse subtypen, namelijk om H7120 met actief hoogveen, hoogveenbos en vochtige heiden.

Voorkomen verslechtering korte termijn

Het is nog niet geheel duidelijk hoe het watersysteem in het Aamsveen precies werkt. Op korte termijn moet hier onderzoek naar gedaan worden (M21). Voor het behoud van oppervlakte en kwaliteit van dit habitattype is het belangrijk om op de korte termijn de waterhuishouding te herstellen en de voedselbeschikbaarheid te verlagen. Dit habitattype zal daarnaast enigszins profiteren van de herstelmaatregelen m.b.t. de Glanerbeek en de andere vernattingsmaatregelen. Voortzetting van maaien en opslagverwijdering blijft nodig (M13 & M14). Aanvullende maatregelen zijn op dit moment niet nodig, al moet onderzocht worden of begrazing bij kan dragen aan duurzaam behoud en herstel van dit habitattype (M23).

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Zie maatregelen voor korte termijn.

H7150 pioniervegetaties met snavelbiezen

Voorkomen verslechtering korte termijn

Het is niet duidelijk wat de actuele kwaliteit en trend in kwaliteit van dit habitattype zijn. Het is daarom niet uit te sluiten dat deze trends negatief zijn. Op korte termijn moet hier onderzoek naar gedaan worden (M22). Voor het behoud van oppervlakte en kwaliteit van dit habitattype is het belangrijk om op de korte termijn de waterhuishouding te herstellen en de voedselbeschikbaarheid te verlagen. Dit habitattype zal enigszins profiteren van de herstelmaatregelen m.b.t. de Glanerbeek en de andere vernattingsmaatregelen. Voortzetting van kleinschalig plaggen (M11), eventueel in combinatie met lichte bekalking (afhankelijk van bodemchemisch onderzoek), is nodig. Aanvullende maatregelen zijn op dit moment niet nodig.

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Zie maatregelen voor korte termijn.

H9120 Beuken-eikenbossen met hulst

Dit habitattype heeft te lijden van vermessing. De hoge stikstofdepositie is een verdere bedreiging van de kwaliteit van dit habitattype.

Voorkomen verslechtering korte termijn

Er zal exotenverwijdering plaatsvinden (M18), voor zover dat nodig is. Het invoeren van hakhoutbeheer wordt niet wenselijk geacht vanwege de kans op verruiging.

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Zie maatregelen voor korte termijn.

H91E0C * vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)

Voorkomen verslechtering korte termijn

Er is onduidelijkheid over de trend in oppervlakte en kwaliteit. Deze onduidelijkheid moet op korte termijn worden weggenomen door aanvullende vegetatiekarteringen en onderzoek (M22). Met deze informatie wordt het duidelijk wat de omvang is van de behoudsdoelstelling en waar kansen liggen voor oppervlakte-uitbreiding op de lange termijn.

Het is de verwachting dat behoud van de huidige oppervlakte en kwaliteit van dit habitattype op korte termijn voor een belangrijk deel gerealiseerd wordt door het in 2011 aangekoppelde bovenstrooms gelegen Duits grondgebied aan de Glanerbeek. Het aangelegde retentiebekken met daarin moerasvegetatie moet de nutriëntenlast van de Glanerbeek verminderen, zodat overstromingen niet of minder leiden tot het afzetten van nutriëntrijk slib in deze bossen. Het effect van deze maatregelen moet de komende jaren duidelijk worden door monitoring.

Realiseren instandhoudingsdoelstellingen lange termijn

Uitbreiding van oppervlakte en verbetering van de kwaliteit zijn de instandhoudingsdoelen voor dit habitatype. Op langere termijn (2030 en verder) is er vrijwel geen sprake meer van problemen die gerelateerd zijn aan atmosferische stikstofdepositie. Korte termijnmaatregelen, gecombineerd met maatregel M6, zullen voldoende bijdragen aan het behalen van instandhoudingsdoelen op lange termijn.

Samenvatting

Tabel 12 vat de herstelmaatregelen op habitattypeniveau samen en geeft weer op welke knelpunten deze maatregelen betrekking hebben. In tabel 13 zijn de maatregelen op gebiedsniveau en habitattypeniveau samengevat waarbij per maatregel wordt aangegeven:

- op welke habitattypen deze effect heeft;
- wat de effectiviteit is;
- wat de responstijd is;
- wat de frequentie van de uitvoering is en
- in welk tijdvak de maatregel wordt uitgevoerd.

Vanwege de samenhang in het ecologisch systeem hebben maatregelen vaak effect op meerdere habitattypen. De begrenzing van de maatregelen wordt vaak bepaald door de ligging van het habitatype waarvoor de maatregelen bedoeld zijn.

De maatregelen die in deze gebiedsanalyse voor de habitats zijn opgenomen, hebben ook betrekking op locaties waar het habitat zou kunnen voorkomen, maar waar de aanwezigheid niet met zekerheid is vastgesteld op de habitatkaart. Dit betreft locaties met een zoekgebied voor dat habitat en/of locaties waar meerdere habitats niet kunnen worden uitgesloten (code H9999 op de habitatkaart). Of in dit gebied zoekgebieden en/of H9999 voorkomen, blijkt uit de habitattypenkaart. In de praktijk zullen maatregelen alleen worden uitgevoerd waar uit nader onderzoek blijkt dat het betreffende habitat daadwerkelijk voorkomt.

Tabel 12 Herstelmaatregelen op habitattypeniveau. Aangegeven wordt op welke knelpunten deze maatregelen betrekking hebben

Maatregel			Knelpunt
M11	beheer en inrichting	Kleinschalig plaggen	K12, K13
M12a	beheer en inrichting	Bekalken	K1, K2, K3, K4, K9
M12b	beheer en inrichting	Bekalken in zijgebied	K1, K2, K3, K4, K9
M13	beheer en inrichting	Maaien	K12, K13
M14	beheer en inrichting	Verwijderen opslag (ingrijpen in successie naar bos)	K7, K10, K12, K13
M16	beheer en inrichting	Creëren nieuwe standplaatsen door kappen bos ⁴⁷ (verwijderen opslag om successie terug te zetten)	K2, K11, K13
M17	beheer en inrichting	Baggeren venbodem	K12, K13
M18	beheer en inrichting	Verwijderen houtige exoten	K12, K13
M21	onderzoek	Vervolgonderzoek naar situatie zwakgebufferde zone en in beeld brengen hydrologisch functioneren gebied d.m.v. landschaps-ecologische systeemanalyse	K11, K12, K13, K14
M22	onderzoek	Onderzoek naar trend in oppervlak en kwaliteit	
M23	onderzoek	Onderzoek naar mogelijkheden begrazing	K12, K13

⁴⁷ Voor Heischrale graslanden wordt deze maatregel uitgevoerd bij hoog-laag gradiënten rondom dekzandkoppen, voor Vochtige heide en Pioniervegetaties met snavelbiezen wordt deze maatregel aansluitend op bestaande vegetaties uitgevoerd.

Tabel 13 Samenvattende tabel herstelmaatregelen op gebieds- en habitattypeniveau

Maatregel	Ten behoeve van		Potentiële effectiviteit *	Respons- tijd (jaar) **	Opp./lengte maatregel	Frequentie uitvoering per (1e, 2e of 3e) tijdvak ***
Mo4 Inmeten Glanerbeek en drie zijsloten westzijde om mogelijkheden voor verondiepen (zij) waterlopen te onderzoeken	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	-	2 km	Eenmalig (1)
	H6230	Heischrale graslanden	-	-		
	H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	-	-		
	H91EoC	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	-	-		
Mo4 Inmeten Glanerbeek en drie zijsloten westzijde om mogelijkheden voor verondiepen (zij) waterlopen te onderzoeken	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	-	2 km	Eenmalig (1)
	H6230	Heischrale graslanden	-	-		
	H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	-	-		
	H91EoC	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	-	-		
Mo5 Detailmaatregelen hoogveen: o.a. lekkende compartimenten herstellen, afronden compartimentering, peilfluctuaties verminderen, aanwezige detailontwatering dempen	H7120	Herstellende hoogvenen	● ● ●	1 - 5	50 ha	Eenmalig (1)
Mo6 Verwerven en vernatten percelen westzijde	H7120	Herstellende hoogvenen	● ● ●	1 - 5	4 ha	Eenmalig (3)
Mo6 Verwerven en vernatten percelen westzijde	H7120	Herstellende hoogvenen	● ● ●	1 - 5	5 ha	Eenmalig (2)
M11 kleinschalig plaggen	H4030	Droge heiden	● ● ●	1 - 5	0,04 ha	Cyclisch (1)
M11 kleinschalig plaggen	H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	● ● ●	1 - 5	0,56 ha	Cyclisch (1)
M11 kleinschalig plaggen	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	● ● ●	1 - 5	0,33 ha	Cyclisch (1)

Maatregel	Ten behoeve van		Potentiële effectiviteit *	Respons- tijd (jaar) **	Opp./lengte maatregel	Frequentie uitvoering per (1e, 2e of 3e) tijdvak ***
M12a Bekalken (indien nodig) <i>noodzaak hangt af van onderzoek</i>	H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	● ● ●	1 - 5	0,56 ha	Cyclisch (1)
M12a Bekalken (indien nodig) <i>noodzaak hangt af van bodemchemisch onderzoek</i>	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	● ● ○	1 - 5	0,33 ha	Cyclisch (1)
M12a Bekalken (indien nodig) <i>noodzaak hangt af van bodemchemisch onderzoek</i>	H4030	Droge heiden	● ● ●	1 - 5	0,04 ha	Cyclisch (1)
M12b bekalken in zijgebied <i>nader te bepalen afhankelijk van onderzoek M21</i>	H4030	Droge heiden	● ● ●	1 - 5	nog niet bekend	Eenmalig (2,3)
M12b bekalken in zijgebied <i>nader te bepalen afhankelijk van M21</i>	H6230	Heischrale graslanden	● ● ●	1 - 5	nog niet bekend	Eenmalig (2,3)
M13 maaïen	H4030	Droge heiden	● ● ○	1 - 5	0,04 ha	Cyclisch (1)
M13 maaïen	H6230	Heischrale graslanden	● ● ○	5 - 10	0,21	Cyclisch (1)
M13 maaïen	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	● ● ○	1 - 5	0,33 ha	Cyclisch (1)
M13 maaïen	H7120	Herstellende hoogvenen	● ● ●	1 - 5	43,3 ha	Cyclisch (1)
M13 maaïen	H3130	Zwakgebufferde vennen	● ● ○	1 - 5	< 1 ha	Cyclisch (1)
M14 verwijderen opslag	H7120	Herstellende hoogvenen	● ● ○	1 - 5	43,3 ha	Cyclisch (1)
M14 verwijderen opslag	H7110A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	● ● ○	1 - 5	0,1 ha	Cyclisch (1)
M14 verwijderen opslag (ingrijpen in successie naar bos)	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	● ● ○	1 - 5	0,33 ha	Cyclisch (1)
M14 verwijderen opslag (ingrijpen in successie naar bos)	H6230	Heischrale graslanden	● ● ○	1 - 5	3 ha	Cyclisch (1)
M14 verwijderen opslag (ingrijpen in successie naar bos)	H4030	Droge heiden	● ● ○	1 - 5	0,04 ha	Cyclisch (1)

Maatregel	Ten behoeve van		Potentiële effectiviteit *	Respons- tijd (jaar) **	Opp./lengte maatregel	Frequentie uitvoering per (1e, 2e of 3e) tijdvak ***
M16 Creeren nieuwe standplaatsen door kappen bos 1-2 are: nader te bepalen op basis mogelijkheden en M21	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	● ● ●	5 - 10	nog niet bekend	Eenmalig (1)
M16 Creeren nieuwe standplaatsen door kappen bos 1-2 are: nader te bepalen op basis van mogelijkheden en M21	H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	● ● ●	1 - 5	nog niet bekend	Eenmalig (1)
M16 Creeren nieuwe standplaatsen door kappen bos (verwijderen opslag om successie terug te zetten) 1-2 are: nader te bepalen op basis mogelijkheden en M21	H6230	Heischrale graslanden	● ● ●	5 - 10	nog niet bekend	Eenmalig (1)
M17 Baggeren venbodem	H3130	Zwakgebufferde vennen	● ● ●	< 1	0,1 ha	Cyclisch (1)
M21 vervolgonderzoek naar situatie zwakgebufferde zone en in beeld brengen hydrologisch functioneren gebied d.m.v. landschapsecologische systeemanalyse	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	-	± niet van toepassing	Eenmalig (1)
	H7120	Herstellende hoogvenen	-	-		
	H6230	Heischrale graslanden	-	-		
	H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	-	-		
	H4030	Droge heiden	-	-		
	H91EoC	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	-	-		
M22 onderzoek naar trend in oppervlakte en kwaliteit	H91EoC	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	-	-	44,04 ha	Eenmalig (1)
M22 onderzoek naar trend in oppervlakte en kwaliteit	H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen	-	-	0,56 ha	Eenmalig (1)
M23 onderzoek naar mogelijkheden begrazing	H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	-	0,33 ha	Eenmalig (1)
M23 onderzoek naar mogelijkheden begrazing	H7120	Herstellende hoogvenen	-	-	43,3 ha	Eenmalig (1)
M23 onderzoek naar mogelijkheden begrazing	H4030	Droge heiden	-	-	0,04 ha	Eenmalig (1)

Legenda:

*

- ○ ○ klein
- ● ○ matig
- ● ● groot

**

De responstijd is de tijd waarvan verwacht wordt dat de maatregel effect zal hebben:
< 1 jr; 1 tot 5 jr; 5 tot 10 jr; 10 jr of langer

De frequentie, per tijdvak van zes jaar, is eenmalig of cyclisch

Onderstaande gegevens voor H9120 Beuken-eikenbossen met hulst en H6410 Blauwgraslanden zijn aanvullend op tabel 13:

Maatregel	Ten behoeve van		Potentiële effectiviteit *	Responstijd (jaar) **	Opp./ lengte maatregel	Frequentie uitvoering per tijdvak ***
M18 Verwijderen houtige exoten	H9120	Beuken- eikenbossen met hulst	●●●	> 10	1,2 ha	Cyclisch (1)
M04 Inmeten Glanerbeek en drie zijsloten westzijde om mogelijkheden voor verondiepen (zij) waterlopen te onderzoeken	H6410	Blauwgraslanden	-	-	2 km	Eenmalig (1)
M06 Verwerven en vernatten percelen westzijde	H6410	Blauwgraslanden	●●●	1-5	4 ha 5 ha	Eenmalig (3) Eenmalig (2)
M12b bekalken inzijgebied	H6410	Blauwgraslanden	●●●	1-5	Nog niet bekend	Eenmalig (2,3)
M13 maaien	H6410	Blauwgraslanden	●●	1-5	0,4 ha	Cyclisch (1)
M16 Creëren nieuwe standplaatsen door kappen bos (verwijderen opslag om successie terug te zetten) 1-2 are: <i>nader te bepalen op basis van mogelijkheden en M21</i>	H6410	Blauwgraslanden	●●●	5-10	Nog niet bekend	Eenmalig (1)
M21 vervolgonderzoek naar situatie zwakgebufferde zone en in beeld brengen hydrologisch functioneren gebied d.m.v. landschapsecologische systeemanalyse	H6410	Blauwgraslanden	-	-	Niet van toepassing	Eenmalig (1)

6.1.4 Maatregelen voor habitatsoorten

Habitatsoort H1166 kamsalamander

Het voorkomen van de kamsalamander is in het Aamsveen niet afhankelijk van één van de aangewezen habitattypen, noch van een stikstofgevoelig leefgebied. De populatie bevindt zich voornamelijk in het zuidwestelijke deel van het gebied. De soort is niet aanwezig in het veengebied zelf (te zuur), maar wel in de aangrenzende weilanden en ruige graslanden. Hier zijn minimaal zes voortplantingswateren (poelen) gelegen. De poelen worden over het algemeen goed onderhouden, zodat er voldoende open water beschikbaar is voor de kamsalamander.

Conclusie: Aanvullende PAS-maatregelen zijn niet nodig, gezien de stabiele trend en passend beheer.

6.1.5 *Interactie PAS- maatregelen met andere habitattypen en -soorten*

De maatregelen ter behoud en verbetering van de habitattypen hebben in principe geen negatieve gevolgen voor andere habitattypen, omdat het (water-)systeem hersteld wordt, en elk habitatype zijn eigen plaats binnen dit systeem heeft.

Herstelmaatregelen ten behoeve van Herstellend en Actief hoogveen kunnen de instandhouding van Heischrale graslanden op de lange termijn in de weg staan, omdat herstel (en uitbreiding) van de hoogveenkern kan leiden tot verzuring in de directe omgeving. Een en ander is afhankelijk van de hydrologische relaties binnen het gebied (en met Duitsland), de ligging van het inziggebied van Heischraal grasland en de mogelijkheden om het oorspronkelijke systeem te herstellen. Dit zal in de eerste beheerplanperiode in beeld worden gebracht. Inmiddels zijn reeds maatregelen uitgevoerd om de hydrologie van de zwakgebufferde zone te verbeteren. De verwachting is dat deze maatregelen een positief effect zullen hebben op de abiotische omstandigheden in deze zone. Om de huidige negatieve trend te stoppen, worden daarnaast in de eerste beheerplanperiode maatregelen voorgesteld om verdere verzuring te stoppen (licht bekalken) in combinatie met kleinschalig plaggen.

Uitbreiding van Vochtig alluviaal bos (lange termijn) kan conflicteren met de uitbreidingsdoelstellingen van Herstellend hoogveen. Beide habitattypen kennen verschillende abiotische standplaatsen en herstel van geschikte condities voor het ene habitatype kan leiden tot ongeschiktheid voor het andere. Daarnaast kan er sprake zijn van een verschuiving van de gradiënt, bijvoorbeeld in het geval van droge en vochtige heiden. Uit de habitattypenkaart uit AERIUS Monitor 15 blijkt dat slechts een beperkt deel van de in het veld aanwezige vegetaties van beekbegeleidende bossen en heischrale graslanden kwalificeert als habitatype. Uitbreiding van habitattypen is wellicht mogelijk door kwaliteitsverbetering van aanwezige vegetaties naar kwalificerende habitattypen, maar om dit te onderbouwen zijn meer gegevens nodig omtrent de standplaats. Hierover komt meer duidelijkheid als het ecohydrologische systeem in de eerste beheerplanperiode beter in beeld komt (M21). Behoud in de eerste beheerplanperiode is wel geborgd met het voorgestelde maatregelenpakket. Daarnaast liggen er mogelijkheden voor uitbreiding in combinatie met maatregel M6.

Bij plaggen ten behoeve van H4010A en H7150 bestaat het risico dat door te diep te plaggen het lokale hydrologische systeem verstoord raakt. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer door het plaggen op ongewenste plekken regenwater stagneert, waardoor verzuring wordt versterkt. Dit wordt mede voorkomen door afplaggen te combineren met bekalken. Ook wordt het plaggen kleinschalig en ondiep uitgevoerd. In Vochtige heide volgen plagstroken de gradiënt (zie toelichting bij Vochtige heide) om negatieve effecten van stagnerend regenwater te voorkomen. Hierdoor is het risico op negatieve effecten op lokale hydrologische systemen minimaal en worden redelijkerwijs geen negatieve effecten verwacht. Uiteraard is het wel van belang de effecten van de maatregelen nauwkeurig te monitoren.

Ten aanzien van de kamsalamander worden geen negatieve effecten verwacht. De invloedssfeer van de maatregelen ligt primair in het veengebied en de directe omgeving. Herstel van de hydrologie zorgt mogelijk voor een betere buffering van het agrarische cultuurlandschap waar de kamsalamander voorkomt. Verder wordt er geen afbreuk gedaan aan het landhabitat van de soort, dat deels overlapt met H91E0C Vochtige alluviale bossen.

6.2 Niet-PAS maatregelen

In Aamsveen is een algemene onderzoeksopgave opgenomen. Tevens is voor de kamsalamander een maatregel opgenomen om het leefgebied uit te breiden.

6.2.1 Maatregelen op gebiedsniveau

Onderzoek drainage en kleine grondwateronttrekkingen ten behoeve van agrarische activiteiten

In samenwerking met waterschappen en belanghebbende partners wordt een onderzoek gedaan naar gebiedsspecifieke effectafstanden van drainage en agrarische onttrekkingen rondom N2000-gebieden met als doel:

- Bescherming van natuur binnen bestaande juridische kaders met minimale beperking van activiteiten en een zo klein mogelijke onderzoeksplicht.
- Eenduidige uitwerking van het beleid op basis Natuurbeschermingswet en Waterwet.
- Zoveel mogelijk eenduidigheid voor ondernemers voor onttrekkingen en drainage rondom Natura 2000-gebieden.

Het onderzoek bestaat uit een ontwerpfase waarin de onderzoeksvraag wordt geformuleerd en een uitvoeringsfase waarin het onderzoek wordt uitgevoerd.

6.2.2 Maatregelen voor habitatsoorten

H1166 kamsalamander

In de eerste beheerplanperiode moeten enkele poelen worden aangelegd om de uitwisseling binnen en buiten het gebied te bevorderen. Het oppervlakte van de aan te leggen poelen is beperkt en bedraagt hoogstwaarschijnlijk minder dan 1 hectare. Het is mogelijk dat deze maatregel uit kan worden gevoerd zonder gronden te verwerven, bijvoorbeeld door particulier of agrarisch natuurbeheer van poelen.

6.3 Effectbeoordeling instandhoudingsmaatregelen

Het totale maatregelenpakket dient het behalen van de behoud-, verbeter- en uitbreidingsdoelen voor het Natura 2000-gebied. Toch zijn negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen mogelijk, namelijk wanneer een maatregel die wordt genomen voor een specifiek habitatype of voor een specifieke habitatrichtlijnsoort nadelig is voor een ander habitatype of voor een andere habitatrichtlijnsoort. Bijvoorbeeld wanneer de uitbreiding van het habitatype droge heiden ten koste zou kunnen gaan van het habitatype beuken-eikenbossen, doordat bos wordt omgevormd naar heide.

In deze paragraaf worden de mogelijke negatieve effecten van het maatregelenpakket op de instandhoudingsdoelstellingen beoordeeld. Daarmee wordt ook duidelijk of en zo ja welke maatregelen vergunningvrij in dit Natura 2000-beheerplan kunnen worden opgenomen. Bij de beoordeling wordt onderscheid gemaakt tussen maatregelen uit het PAS-maatregelenpakket en maatregelen die niet in het kader van het PAS worden genomen. Daarnaast wordt onderscheid gemaakt tussen de effecten die op kunnen treden wanneer een maatregel is uitgevoerd en de mogelijke effecten tijdens de uitvoeringsfase van een maatregel. Met uitvoeringsfase wordt de fase bedoeld wanneer fysiek in het gebied wordt ingegrepen om de maatregel tot stand te brengen.

Maatregelenpakket PAS

Effecten na inwerking treding

De effecten van het PAS-maatregelen zijn beoordeeld (zie paragraaf 6.1.5). De conclusie van deze beoordeling is dat negatieve effecten als gevolg van de PAS-maatregelen uitgesloten zijn.

Effecten tijdens de uitvoeringsfase

Van een aantal maatregelen (M11, M12, M13 en M14) kon de uitvoeringsfase worden beoordeeld. Het betreft hier de maatregelen die een aanpassing inhouden van het bestaande, cyclische (steeds

terugkerende) reguliere natuurbeheer. In paragraaf 0 zijn deze maatregelen beoordeeld. Waar nodig worden in deze paragraaf aanvullende voorwaarden gesteld aan de uitvoering van deze maatregelen. Op basis van die beoordeling, en de gestelde voorwaarden, zijn negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen als gevolg van deze maatregelen uitgesloten.

Voor de overige PAS-maatregelen kunnen de effecten van de uitvoeringsfase nog niet worden beoordeeld. Hiervoor mist specifieke informatie over de wijze van uitvoering. Voor deze maatregelen geldt dat de uitvoerder voorafgaand aan de uitvoering bepaalt of tijdens de uitvoeringsfase negatieve effecten kunnen optreden op soorten en habitattypen waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden. Mocht dat zo zijn, dan bepaalt de uitvoerder op welke wijze deze negatieve effecten zijn te voorkomen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het werken met aangepast materieel, het werken op een aangepast tijdstip of het ontzien van habitattypen bij de keuze van aan- en afvoerroutes. Het is aan te bevelen de werkwijze vooraf te bespreken met de provincie Overijssel (bevoegd gezag). Wanneer negatieve effecten als gevolg van de uitvoering kunnen worden uitgesloten, is geen Natuurbeschermingswet-vergunning nodig voor de uitvoering van de maatregel (zie hoofdstuk 9).

Overige, niet PAS-gerelateerde maatregelen

Binnen dit Natura 2000-beheerplan is de aanleg van poelen ten behoeve van de kamsalamander voorzien, om uitwisseling binnen en buiten het Natura 2000-gebied te bevorderen. Tevens is een onderzoeksmaatregel opgenomen.

Effecten na inwerking treding

Wat betreft de aanleg van poelen is van belang dat het om een klein oppervlakte aan poelen gaat. Om te voorkomen dat oppervlakte van een habitatype verloren gaat door de aanleg dient aan de volgende voorwaarde te worden voldaan: 'poelen dienen niet binnen bestaande habitattypen te worden aangelegd'.

Negatieve effecten als gevolg van de onderzoeksmaatregelen, nadat het onderzoek is uitgevoerd, zijn uitgesloten.

Effecten tijdens de uitvoeringsfase

Op dit moment is nog niet te zeggen op welke wijze de poelen aangelegd gaan worden. Daarom dient de uitvoerder voorafgaand aan de uitvoering te bepalen of tijdens de uitvoeringsfase negatieve effecten kunnen optreden op soorten en habitattypen waarvoor instandhoudingsdoelstellingen gelden. Mocht dat zo zijn, dan bepaalt de uitvoerder op welke wijze deze negatieve effecten zijn te voorkomen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het werken met aangepast materieel, het werken op een aangepast tijdstip of het ontzien van habitattypen bij de keuze van aan- en afvoerroutes. Het is aan te bevelen de werkwijze vooraf te bespreken met de provincie Overijssel (bevoegd gezag). Wanneer negatieve effecten als gevolg van de uitvoering kunnen worden uitgesloten, is geen Natuurbeschermingswet-vergunning nodig voor de uitvoering van de maatregel (zie hoofdstuk 9).

Het in beeld brengen van de effecten van kleine grondwateronttrekkingen (ten behoeve van agrarische activiteiten) en drainage gebeurt aan de hand van gegevens van het waterschap Vechtstromen en (veld) inventarisaties rondom het Natura 2000-gebied. Het Natura 2000-gebied hoeft hiervoor niet te worden betreden. De invloed van de onttrekkingen/drainage wordt met modellen berekend. Tijdens de uitvoeringsfase heeft deze onderzoeksmaatregel dus geen effect op de instandhoudingsdoelstellingen.

7 *Sociaal-economisch perspectief*

Bij het opstellen van dit Natura 2000-beheerplan en het bepalen van de daarin opgenomen maatregelen is het uitgangspunt dat negatieve sociaal-economische effecten zo veel mogelijk worden voorkomen. In dit hoofdstuk gaan we in op de sociaal-economische gevolgen van de in het Natura 2000-beheerplan opgenomen maatregelen en de sociaal-economische gevolgen in relatie tot vergunningverlening. Tenslotte wordt kort ingegaan op de waarde van het Natura 2000-gebied voor andere functies dan natuur.

7.1 *Sociaal-economische gevolgen van de maatregelen*

7.1.1 *Sociaal-economische effecten PAS-Maatregelen*

Het belangrijkste deel van de maatregelen in dit Natura 2000-beheerplan komt voort uit het PAS. In 2013 heeft het Landbouw Economisch Instituut (LEI) de sociaaleconomische effecten van het PAS onderzocht voor de periode tot 2030. Daarbij is gekeken naar effecten op werkgelegenheid en leefbaarheid en de verdeling van de lusten en de lasten. Deze zijn in het rapport in beeld gebracht voor heel Nederland⁴⁸. Voor een goede beoordeling en weging van de regionale en plaatselijke effecten is ook specifiek op Overijssel⁴⁹ gericht onderzoek uitgevoerd.

Het rapport van het LEI dat gaat over de provinciale, regionale en plaatselijke effecten voor Overijssel laat zien dat de sociaaleconomische effecten van het PAS op regionaal en provinciaal niveau positief zijn. Het PAS heeft een positief effect op de werkgelegenheid en biedt duidelijkheid over ontwikkelingsmogelijkheden. Dat laat onverlet dat de werkgelegenheid in de landbouw in Overijssel waarschijnlijk van jaar tot jaar blijft dalen. Het PAS zal die autonome trend niet ombuigen, maar zorgt naar verwachting wel voor een minder sterke afname van de werkgelegenheid.

De effecten op leefbaarheid zijn neutraal tot positief: andere ontwikkelingen zoals de toegenomen mobiliteit van bewoners en schaalvergroting van voorzieningen hebben een grotere invloed dan het PAS. Het positieve effect op de werkgelegenheid werkt wel door en heeft een licht positief effect op het in stand houden van voorzieningen.

Het rapport laat tevens zien dat plaatselijke effecten van het PAS negatief kunnen uitpakken voor individuele bedrijven. Dit heeft vooral te maken met het aanleggen van hydrologische bufferzones rond de Natura 2000-gebieden. Het positieve effect op provinciale en regionale schaal is groter dan de negatieve effecten die plaatselijk optreden.

Het LEI geeft in haar aanbevelingen aan dat deze negatieve sociaal-economische effecten kunnen worden voorkomen of verzacht door een zorgvuldige uitvoering en door sociaal flankerend beleid. Bij de nadere uitwerking en uitvoering van de maatregelen in gebiedsprocessen is er ruimte om met de SWB-partners invulling te geven aan deze aanbeveling.

Ook de verdeling van de lusten en de lasten is onderzocht. Op hoofdlijnen zal het PAS vooral positief zijn voor de landbouwsector. Er moeten weliswaar kosten worden gemaakt voor emissiearme technieken, maar deze kosten wegen niet op tegen de ontwikkelingsruimte die het PAS de landbouwsector kan bieden. Het PAS brengt ook financiële lasten mee voor de overheid. Zo worden er kosten gemaakt voor de uitvoering van het systeem en voor extra herstelmaatregelen voor stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten.

7.1.2 *Sociaal-economische effecten van niet-PAS-maatregelen*

In de Natura 2000-beheerplannen zijn in aanvulling op het PAS-maatregelen ook niet-stikstof gerelateerde maatregelen opgenomen. Deze zijn veelal gericht op het voorkomen van verstoring van soorten. Voorbeelden daarvan zijn verduistering en afspraken over de zonering van recreatie. Bij de invulling van deze maatregelen en het maken van de benodigde afspraken streeft

⁴⁸ Sociaaleconomisch perspectief van het PAS; Sociaaleconomische effecten van de Programmatische Aanpak Stikstof, LEI, juni 2013

⁴⁹ Sociaaleconomisch perspectief van het PAS; Provinciale, regionale en plaatselijke effecten voor Overijssel, LEI, juni 2013

Gedeputeerde Staten naar het hand in hand gaan van natuur en economie, ter voorkoming van negatieve effecten op de werkgelegenheid en/of de leefbaarheid. Mocht onverhoopt schade bij belanghebbenden ontstaan dan kan een beroep worden gedaan op schadeloosstelling (zie hiervoor paragraaf 8.4.2).

7.2 *Sociaal-economische gevolgen in relatie tot vergunningverlening*

Hoofdstuk 5 beschrijft en beoordeelt de bestaande activiteiten. Uit dat hoofdstuk blijkt of en zo ja onder welke voorwaarden bestaande activiteiten kunnen worden gecontinueerd.

7.2.1 *Nieuwe activiteiten*

Voor toekomstige activiteiten geldt het vergunningstelsel op grond van de Natuurbeschermingswet (zie ook hoofdstukken 5 en 9). Als een activiteit mogelijk negatieve effecten heeft voor de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied, is een Natuurbeschermingswet-vergunning nodig. Deze vergunningplicht geldt niet alleen binnen het Natura 2000-gebied maar ook daarbuiten.

Het PAS bevat generieke rijksmaatregelen die leiden tot een afname van stikstofdepositie en maatregelen die leiden tot een versterking van de natuurwaarden in de Natura 2000-gebieden (zie de PAS-maatregelen die in dit Natura 2000-beheerplan zijn opgenomen). Het doel is het beschermen en ontwikkelen van kwetsbare, voor stikstof gevoelige natuur, terwijl tegelijkertijd economische ontwikkelingen mogelijk blijven. Vanaf het moment dat het PAS in werking treedt kan daarom bij de verlening van toestemming aan activiteiten, die stikstofdepositie veroorzaken met mogelijke schadelijke gevolgen voor een Natura 2000-gebied, voor het aspect stikstof gebruik gemaakt worden van het PAS. Voor de verlening van toestemming is depositie- en ontwikkelingsruimte beschikbaar. Voor de uitgifte van de ruimte worden regels vastgesteld. Deze regels zijn vastgelegd in het PAS en in landelijke en provinciale regelgeving.

Voor zover nieuwe activiteiten negatieve niet stikstof gerelateerde effecten kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen (zie hoofdstuk 9). Een vergunningprocedure kan vaak sneller worden doorlopen als in een vroeg (plan)stadium van een project of een activiteit rekening wordt gehouden met mogelijke effecten op Natura 2000-gebieden. Door 'natuurinclusief' denken kan een project vaak zo vorm worden gegeven dat negatieve effecten op de natuurwaarden kunnen worden voorkomen. Met deze werkwijze worden negatieve sociaal-economische effecten, tengevolge van een beperkende werking van de Natuurbeschermingswet voor de ontplooiing van nieuwe activiteiten, voorkomen.

7.3 *De waarde van het gebied voor andere functies dan natuur*

Dit Natura 2000-beheerplan beschrijft welke maatregelen nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen en wat het beschermingsregime betekent voor bestaande activiteiten in en rond het Natura 2000-gebied. Daarbij is in eerste instantie met een ecologische bril naar het gebied gekeken; wat is nodig om de internationaal karakteristieke biodiversiteit te behouden, te herstellen en te ontwikkelen. Het Natura 2000-gebied levert echter ook andere diensten aan de maatschappij: schoon water, rust, een plek om te ontspannen en te recreëren, landschappelijke waarde, identiteit, een mooie woonomgeving etc. Met (de uitvoering van) dit Natura 2000-beheerplan zijn de instandhouding en versterking van de unieke kwaliteiten van dit Natura 2000-gebied, ook voor volgende generaties, verzekerd.

8 *Uitvoeringsprogramma*

8.1 *Ter inzage legging PAS en Natura 2000 ontwerp-beheerplannen*

Zoals al is aangegeven in paragraaf 1.6 wordt in de Natura 2000 beheerplannen onderscheid gemaakt tussen onderdelen die wel en die niet gerelateerd zijn aan het PAS. Dit onderscheid was belangrijk bij de ter inzage legging van de Natura 2000 ontwerp-beheerplannen.

Zienswijzen op het PAS-deel zijn ingebracht bij de door het rijk georganiseerde ter inzage legging van het PAS. Zienswijzen op het niet-PAS deel zijn ingebracht in de door het bevoegd gezag (voor dit Natura 2000 ontwerp-beheerplan is dat de Provincie Overijssel) georganiseerde ter inzage legging van het Natura 2000 ontwerp-beheerplan.

De zienswijzen op het niet-PAS deel zijn betrokken bij het opstellen van het definitieve Natura 2000-beheerplan. Nadat het Natura 2000-beheerplan is vastgesteld door Gedeputeerde Staten bestaat voor belanghebbenden de mogelijkheid tegen het plan in beroep te gaan bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. In de Natuurbeschermingswet is geregeld dat het beroep tegen de vaststelling van een Natura 2000-beheerplan alleen gericht kan zijn op de onderdelen die betrekking hebben op de beschrijving van handelingen die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar brengen, en de daarbij in voorkomend geval aangegeven voorwaarden en beperkingen.⁵⁰ Voor die handelingen fungeert het Natura 2000-beheerplan immers als een besluit, omdat die handelingen door opname in het Natura 2000-beheerplan niet (meer) vergunningplichtig zijn.⁵¹ Onderdelen van het Natura 2000-beheerplan die de beschrijving bevatten van het (op uitvoering gerichte) beleid, waaronder bijvoorbeeld de beschrijving van de instandhoudingsmaatregelen, zijn niet aan te merken als een besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Tegen dergelijke onderdelen van het Natura 2000-beheerplan kan geen beroep worden ingesteld.

De ter inzage legging van het PAS (10 januari tot en met 20 februari 2015), maakte het mogelijk dat de ter inzage legging van de Natura 2000 ontwerp-beheerplannen en het PAS deels parallel in de tijd liepen. Dit conform de op 18 december 2013 door het bestuurlijk overleg SWB geuite wens. Deze samenloop vereiste dat het merendeel van de ontwerp-beheerplannen Natura 2000 begin 2015 was afgerond. Dit is ook gelukt. In 2015 bleek dat er al snel een herziening van het PAS zou worden doorgevoerd (inclusief wijzigingen van de PAS-gebiedsanalyses). Omdat de PAS-gebiedsanalyses en de Natura 2000-beheerplannen inhoudelijk zijn gekoppeld, werken de gewijzigde PAS-gebiedsanalyses door in de Natura 2000-beheerplannen. Door het proces van vaststelling van de Natura 2000-beheerplannen hier op af te stemmen zijn die wijzigingen meegenomen in dit beheerplan. Zoals in paragraaf 1.6 is aangegeven zullen de PAS-gebiedsanalyses tijdens de eerste beheerplanperiode nog diverse keren worden aangepast (veelal als gevolg van technische wijzigingen in het reken-instrument van het PAS (AERIUS) of ontwikkelingen vanuit het gebiedsproces). Deze wijzigingen worden niet doorgevoerd in dit Natura 2000-beheerplan. Voor zover nodig zal dit beheerplan dan ook in combinatie met de meest recent door Gedeputeerde Staten vastgestelde gebiedsanalyse moeten worden gelezen.

8.2 *Uitvoering*

In het op 29 mei 2013 ondertekende akkoord 'Samen werkt beter' hebben 15 organisaties⁵² afspraken gemaakt over uitvoering van de Overijsselse opgaven voor natuur, water en landelijk gebied. Diverse ontwikkelingen (waaronder de decentralisatie van het natuurbeleid) vragen een andere manier van denken en handelen van de betrokken partijen. Zij hebben daarom gekozen voor een nieuwe samenhangende aanpak van de opgaven voor ecologie en economie. Daarvoor is een

⁵⁰ Artikel 39, lid 2, Natuurbeschermingswet

⁵¹ Artikel 19d, lid 2, Natuurbeschermingswet

⁵² Landschap Overijssel, LTO Noord, Natuurmonumenten, Natuur en Milieu Overijssel, Natuurlijk Platteland Oost, Overijssels Particulier Grondbezit, Provincie Overijssel, RECRON, Staatsbosbeheer, Vereniging Nederlandse Gemeenten Overijssel, VNO-NCW Midden, Waterschap Groot Salland, Waterschap Reest en Wieden, Waterschap Regge en Dinkel, Waterschap Rijn en IJssel, Waterschap Velt en Vecht

concrete uitvoeringsagenda⁵³ opgesteld. Belangrijk element in deze uitvoeringsagenda is de realisatie van de ontwikkelopgave EHS/Natura 2000/PAS.

In de vanuit SWB in gang gezette gezamenlijke verkenningen en de daaruit volgende gebiedsprocessen draagt elke partner vanuit de eigen rol verantwoordelijkheden en mogelijkheden bij aan het realiseren van de opgaven.

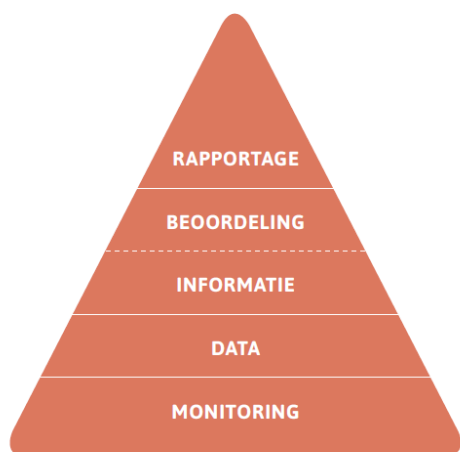
8.3 Monitoring

In deze paragraaf wordt toegelicht wat er in het kader van het Natura 2000-beheerplan wordt gemonitord, door wie en waarom.

Met monitoring wordt gevolgd of de instandhoudingsmaatregelen het gewenste resultaat opleveren en of veranderingen in het gebied of het gebruik in en om het gebied effect hebben op het realiseren van de doelen.

Er zijn verschillende meetnetten die de benodigde informatie leveren. Voor de KRW en (beleids)doelen van de Waterschappen worden de waterkwaliteit en kwantiteit gemonitord. De grondwaterkwaliteit en kwantiteit worden gemonitord onder regie van de provincie (het Meetnet Verdroging). Daarnaast zijn nog twee voor Natura 2000 belangrijke meetnetten over natuurkwaliteit: het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) en de monitoring in het kader van Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL)⁵⁴.

De meetnetten zijn zo vormgegeven dat deze informatie opleveren die gebruikt kan worden voor het beantwoorden van verschillende vragen. De rapportages van de verschillende overheden kunnen wat betreft het detailniveau verschillen. Zo is voor zowel de Natura 2000-rapportage voor de Europese Commissie als de PAS-rapportage voor het rijk informatie nodig over de omvang en de kwaliteit van habitattypen. Voor de rapportage aan de Europese Commissie volstaat een abstracter niveau dan voor het PAS. Figuur 9 laat de verschillende fasen van de monitoringscyclus zien. In de volgende paragraaf worden deze fasen verder toegelicht.

Figuur 7 MDIAR-keten (Bron: Europees Milieuagentschap)

8.3.1 Rapportage en beoordeling

De uit de monitoring volgende informatie wordt gebruikt bij het opstellen van het Natura 2000-beheerplan voor de daaropvolgende beheerplanperiode en voor de door het rijk aan de Europese Commissie te leveren natuurrapportage. De

⁵³ Uitvoeringsagenda Samen Werkt Beter, november 2013

⁵⁴ Op <http://www.portaalnatuurenlanschap.nl/themas/monitoring-en-natuurkwaliteit/monitoring-en-natuurkwaliteit-downloads/> is de werkwijze natuurmonitoring beschreven.

informatie is ook van belang voor vergunningverlening, handhaving en beheer van het Natura 2000-gebied en voor het PAS.

Voor het Natura 2000-beheerplan moeten de volgende vragen worden beantwoord:

- Hoe verhouden de oppervlakte en kwaliteit van de instandhoudingsdoelstellingen zich ten opzichte van de uitgangssituatie?
- Wat is de voortgang van de uitvoering van de herstelmaatregelen van het Natura 2000-beheerplan ten opzichte van de uitgangssituatie?

Ten behoeve van het PAS wordt per gebied jaarlijks een gebiedsrapportage opgesteld met als doel de ontwikkeling van de stikstof gevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten en de voortgang van de uitvoering van de herstelmaatregelen in beeld te brengen (zie voor volledige tekst paragraaf 8.3.5).

Naast de hierboven beschreven informatiebehoefte is er voor het Natura 2000-gebied Aamsveen nog de specifieke informatiebehoefte, zie hiervoor paragraaf 3.3 en 3.4.

Beoordeling vindt op specifieke momenten plaats. De voortgang van de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen wordt na 6 jaar beoordeeld ten behoeve van het Natura 2000-beheerplan voor de volgende beheerplanperiode. Het rijk levert op basis van deze informatie elke zes jaar een rapportage aan de Europese Commissie over de ontwikkeling van de stand van soorten en de kwaliteit van habitattypen in Nederland.

Voor de beoordeling is een vergelijking nodig tussen twee (of meer) situaties. De datum van deze situaties verschilt voor de diverse rapportages. Voor de Vogel- en Habitatrichtlijnen geldt de datum van aanmelding als datum voor de uitgangssituatie. Voor het Natura 2000-beheerplan en het PAS geldt de inwerkingtredingsdatum als datum voor de uitgangssituatie.

8.3.2 Informatie

INFORMATIE

De natuurkwaliteit van een Natura 2000-gebied wordt afgemeten aan de flora en fauna en aan de omstandigheden die het mogelijk maken dat plant- en diersoorten ergens kunnen gedijen. Die omgevingsfactoren kunnen door beheerders en overheden worden beïnvloed.

De monitoring van habitattypen richt zich op oppervlakte en kwaliteit en wordt gevolgd aan de hand van (zie voor uitleg Natura 2000 Profielendocument⁵⁵):

- vegetatietype;
- abiotische randvoorwaarden;
- typische soorten;
- overige kenmerken van een goede structuur en functie

De in het aanwijzingsbesluit genoemde soorten worden gevolgd aan de hand van:

- omvang populatie;
- omvang, kwaliteit en draagkracht leefgebied.

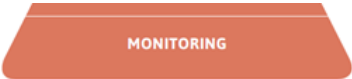
8.3.3 Data

DATA

De basisgegevens uit het veld worden na validatie centraal opgeslagen en toegankelijk gemaakt. Zo zijn ze door verschillende partijen en voor verschillende doeleinden te gebruiken. De Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) wordt gebruikt voor de opslag van biotische gegevens. De uitkomsten van de kwaliteitsbeoordeling voor het Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS zullen op termijn worden opgeslagen in het InformatieModel Natuur (IMNa). Daarnaast wordt er ook gewerkt aan een landelijke database voor kaarten van de vegetatie- en habitattypen.

8.3.4 Natuurmonitoring

MONITORING

Uitvoering en verantwoordelijkheid

De provincie is verantwoordelijk voor de in dit Natura 2000-beheerplan beschreven natuurmonitoring van haar Natura 2000-gebieden. De provincie maakt met betrokken partijen afspraken over de uitvoering van de monitoring. De uitvoering van de aspecten vegetatie, typische

⁵⁵(<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/documenten/profielen/habitattypen/Leeswijzer%20N2000%20profielendoc%202014.pdf>)

soorten en structuur zal veelal uitgevoerd worden door de terreinbeheerders. Waterschappen voeren veelal de monitoring van de waterkwaliteit en -kwantiteit uit. De provincie bewaakt de uitvoering van de afspraken.

Aanpak

Over de manier waarop de monitoring wordt uitgevoerd zijn landelijke afspraken gemaakt. De belangrijkste is dat de Natura 2000-monitoring integraal is opgenomen in de 'Werkwijze Natuurmonitoring en -beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS'⁵⁶ (hierna: werkwijze SNL-monitoring). In deze werkwijze wordt gedetailleerd beschreven hoe de kwaliteit van natuur moet worden gemonitord. De beschreven monitoringsmethodiek is onafhankelijk van het Natura 2000-gebied: eenzelfde habitattypen wordt overal op dezelfde manier gemonitord. Deze werkwijze is te vinden op het portaal Natuur en Landschap⁵⁷. Aanvullend op deze werkwijze dienen nog enkele zaken te worden meegenomen:

- Natuurmonitoring specifiek ten behoeve van het PAS:
 - Jaarlijks veldbezoek
 - Gebruik en keuze procesindicatoren
- Gebiedsspecifieke natuurmonitoring:
 - Kamsalamander
 - keuze te monitoren typische soorten. De typische soorten van de habitattypen zijn te opgenomen in het profielendocument⁴⁹. Deze typische soorten zijn één van de parameters aan de hand waarvan de kwaliteit van de habitattypen wordt bepaald. Een groot aantal typische soorten betreft vaatplanten. Deze worden reeds in het kader van de SNL gemonitord. Voor een aantal habitattypen zijn echter ook typische soorten opgenomen uit soortgroepen die niet in het kader van de SNL worden gemonitord. Omdat het voor een onderbouwde uitspraak over de kwaliteit van een habitattypen niet nodig is alle typische soorten in beeld te hebben, moet nader bekeken worden voor welke typische soorten extra monitoringsinzet nodig is
 - Monitoren effecten reeds genomen hydrologische maatregelen (aantakken van 300 hectare Duits grondgebied op Glanerbeek en het aanleggen van drempels) op de aanvoer van kwel in de zwakgebufferde zone (heischraal grasland en alluviale bossen).
 - Onderzoeksmaatregel M21 zal hierover duidelijkheid verschaffen, zodat monitoring hierop geoptimaliseerd kan worden
 - Monitoren effect kleinschalig plaggen op lokale hydrologische systemen, in het bijzonder of er geen regenwater stagneert op ongewenste plekken, mede aan de hand van resultaten M21;
 - In beeld brengen recente trends kwaliteit H7150, H91E0C (kwaliteitsaspecten uit profieldocumenten), monitoren van trends vanaf eerste beheerplanperiode is onderdeel van PAS-monitoring en onderzoeksmaatregel M22
 - In beeld brengen in hoeverre verzuring een knelpunt is voor vochtige heide. Dit wordt middels het ecohydrologisch onderzoek (M21) in beeld gebracht.

Planning natuurmonitoring

De provincie heeft een 'provinciebreed' monitoringsprogramma opgesteld. De natuurmonitoringsactiviteiten kennen een cyclus van 3, 6 of 12 jaar. De planning van de SNL-monitoring is afgestemd met de terreinbeherende organisaties. In onderstaande tabel staat aangegeven in welk jaar welke soortgroepen in het Natura 2000-gebied Aamsveen zijn/worden gemonitord.

Tabel 14 Planning natuurmonitoring

Aamsveen	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Vegetatie		S						X				
Flora		X						X				
Broedvogels		X						X				
Dagvlinders/ sprinkhanen		X						X				
Libellen		X						X				
Structuur		S						X				

X: standaard-monitoring SNI/Natura 2000/PAS conform werkwijze SNL-monitoring

S: stikstofgevoelige habitattypen en stikstofgevoelige leefgebieden van soorten

⁵⁶ Werkwijze Monitoring en Beoordeling Natuurnetwerk en Natura 2000/PAS, IPO, 5 maart 2014

⁵⁷ <http://www.portaalnatuurenlanschap.nl/themas/monitoring-en-natuurkwaliteit/monitoring-natuurkwaliteit/>

8.3.5 Monitoring voor de Programmatische Aanpak Stikstof

De totale PAS-monitoring is beschreven in hoofdstuk 6 van het PAS programma. Verder is er een PAS-Monitoringsplan dat beschrijft welke informatie nodig is en wat daarvoor gemonitord wordt en zijn er standaarden voor de werkwijze van monitoring en beoordeling PAS waarin de procedures beschreven zijn voor de verzameling en interpretatie van data.

Ten behoeve van de PAS-monitoring wordt per Natura-2000 gebied jaarlijks een gebiedsrapportage opgesteld met als doel de ontwikkeling van de stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten en de voortgang van de uitvoering van de herstelmaatregelen in beeld te brengen.

De gebiedsrapportage bevat:

- Presentatie van stand van zaken natuurontwikkeling en uitvoering herstelmaatregelen op gebiedsniveau:
 - o Geactualiseerde informatie over omvang en kwaliteit van de stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten (eenmalig per tijdvak, zodra beschikbaar)
 - o De procesindicatoren zodra relevant) en de informatie op basis van de indicatoren
 - o Verslag van jaarlijks veldbezoek (ontwikkelen de stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden van soorten zich volgens verwachting)
 - o Verslag van voortgangsoverleg over de ontwikkeling van natuurkwaliteit en uitvoering en effecten van herstelmaatregelen tussen voortouwnemers/ bevoegd gezag en uitvoerende organisaties/terreinbeheerders.
 - o Inzicht in de voortgang van de voorbereiding en uitvoering van (gewijzigde) herstelmaatregelen
 - o Aanvullende monitoring en onderzoek zoals beschreven in de gebiedsanalyses (inhoudelijke resultaten uit aanvullende monitoring en onderzoek, wanneer relevant)
- Evaluatie monitoringssystematiek, ten behoeve van eventuele verbeteringen van de monitoring.
- Samenvatting van relevante signalen over bovenstaande onderdelen.

Procesindicatoren worden gebruikt om de voortgang van het herstelproces als gevolg van het uitvoeren van een bepaalde herstelmaatregel te volgen. De procesindicatoren worden ingezet bij het uitvoeren van die herstelmaatregelen, waarbij de planning van de uitvoering van de 'meting' zodanig wordt gekozen dat zij logisch is ten opzichte van de responstijd van de herstelmaatregel. Informatie op basis van procesindicatoren wordt opgenomen in de gebiedsrapportages. Vijf jaar na inwerkingtreding van dit programma wordt de informatie op basis van de procesindicatoren benut voor de evaluatie en actualisatie van de gebiedsanalyses ten behoeve van het volgende tijdvak van dit programma. Ook wordt informatie op basis van procesindicatoren betrokken bij doorontwikkeling van de herstelstrategieën en voor onderzoek in het kader van geconstateerde kennisleemtes.

Gebiedsspecifieke monitoring voor het Natura 2000-beheerplan

Naast de landelijk vastgestelde monitoring, zijn er ook een aantal specifieke punten die gemonitord moeten worden, die vaak al zijn opgenomen in de landelijke monitoring, maar wel extra aandacht verdienen. Deze worden hieronder kort genoemd:

- Monitoren effecten reeds genomen hydrologische maatregelen (aantakken van 300 ha Duits grondgebied op Glanerbeek en het aanleggen van drempels) op de aanvoer van kwel in de zwakgebufferde zone (Heischraal grasland en Alluviale bossen).
 - o Onderzoeksmaatregel M21 zal hierover duidelijkheid verschaffen, zodat monitoring hierop geoptimaliseerd kan worden.
- Monitoren effect kleinschalig plaggen op lokale hydrologische systemen, in het bijzonder of er geen regenwater stagneert op ongewenste plekken, mede aan de hand van resultaten M21;
- In beeld brengen recente trends kwaliteit H7150, H91E0C (kwaliteitsaspecten uit profieldocumenten), monitoren van trends vanaf eerste beheerplanperiode is onderdeel van PAS-monitoring en onderzoeksmaatregel M22;
- In beeld brengen in hoeverre verzuring een knelpunt is voor Vochtige heide. Dit wordt middels het ecohydrologisch onderzoek (M21) in beeld gebracht.

8.4 Financiering

In deze paragraaf wordt aangegeven hoe de financiering van de uitvoering van het Natura 2000-beheerplan wordt geregeld. Uitgangspunt hierbij is dat monitoring en maatregelen 'haalbaar en betaalbaar' zijn en gefinancierd worden uit bestaande budgetten.

8.4.1 Dekking

Provinciale staten hebben op 23 april 2014 de realisering van de ontwikkelopgave EHS/Natura 2000/PAS en het (agrarisch) natuurbeheer gewaarborgd (Statenbesluit 'Uitvoeringsreserve EHS' d.d. 23 april 2014, kenmerk PS/2014/62). Dit besluit volgt op het besluit van Provinciale Staten van 3 juli 2013 ('Samen verder aan de slag met de EHS', d.d. 3 juli 2013, kenmerk PS/2013/412) waarin uitvoeringskaders zijn vastgesteld en de 'uitvoeringsreserve EHS' is ingesteld en met provinciale middelen gevuld.

De 'uitvoeringsreserve EHS' bevat voldoende middelen voor de uitvoering van de ontwikkelopgave en het beheer. De vanaf 2022 structureel beschikbare middelen voor natuurbeheer en uitvoeringskosten zijn bovendien voldoende om de dan te verwachten kosten te kunnen dekken. In totaal is er tot en met 2021 € 785 miljoen beschikbaar. Daarmee wordt voldaan aan de belangrijke in SWB geformuleerde voorwaarde: 'opgaven en middelen in balans'.

Voor de uitvoering van de ontwikkelopgaven gelden ondermeer de volgende principes:

- de middelen van de uitvoeringsreserve EHS zijn bestemd voor het realiseren van de EHS inclusief de ontwikkelopgave Natura 2000/PAS en het (agrarisch) natuurbeheer;
- deze door Provinciale Staten in de Omgevingsvisie gedefinieerde opgaven worden samen met de SWB-partners binnen de gestelde termijnen gerealiseerd;
- gebiedsgewijze realisering van de EHS waar mogelijk met synergie door ontwikkelopgaven te combineren met versterking van de landbouw, de regionale economie en de wateropgave, met ruimte voor maatwerk.

De kosten van de uitvoering van dit Natura 2000-beheerplan⁵⁸ maken onderdeel uit van de onder de uitvoeringsreserve EHS liggende kostenramingen. Bij deze kostenramingen is uitgegaan van de geactualiseerde Omgevingsvisie, de onderliggende PAS-gebiedsanalyses en de afspraken over middelen en grond zoals vastgelegd in het Bestuursakkoord Natuur⁵⁹ en het Natuurpact⁶⁰, alsmede de afspraken in de daarop gebaseerde Bestuurovereenkomst grond⁶¹. Met het vaststellen van het Statenvoorstel is er dekking voor de kosten. Met de partners van SWB zijn procesafspraken gemaakt om tot voorbereiding en realisatie van de opgave te komen. Op 8 december 2014 hebben de SWB-partners specifieke borgingsafspraken over de programmering en uitvoering van de PAS-maatregelen gemaakt. Deze zijn in een overeenkomst vastgelegd.

8.4.2 Schadevergoeding

De Natuurbeschermingswet biedt iedere belanghebbende de mogelijkheid een verzoek tot schadevergoeding bij het bevoegd gezag in te dienen in het geval een aanwijzingsbesluit en/of Natura 2000-beheerplan schade veroorzaakt (art. 31 e.v. Natuurbeschermingswet). Alleen voor schade die redelijkerwijs niet ten laste van de belanghebbende hoort te komen, kan een vergoeding worden toegekend. Daarbij moet onder andere rekening worden gehouden met overige, al verleende, vergoedingen. In het algemeen gesproken komt alle schade die tot de risicosfeer van de betrokkene behoort, niet voor vergoeding in aanmerking.

⁵⁸ PAS-maatregelen, niet-PAS maatregelen en onderzoeksmaatregelen (conform 'Maatregelen voor Natura 2000 soorten in Overijssel en in De Wieden en Weerribben in het bijzonder', augustus 2012)

⁵⁹ Bestuursakkoord Natuur: het geheel aan afspraken tussen Rijk en provincies over de decentralisatie van het natuurbeleid, te weten het onderhandelingsakkoord decentralisatie natuur d.d. 20 september 2011, aanvullende afspraken d.d. 7 december 2011 en de uitvoeringsafspraken d.d. 8 februari 2012

⁶⁰ Natuurpact: overeenkomst tussen rijk en provincie in nauw overleg met maatschappelijke organisaties over de ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland voor de periode tot en met 2027

⁶¹ Bestuurovereenkomst grond: overeenkomst tussen het ministerie van Economische Zaken en de Provincies d.d. 26 september 2013

9 *Vergunningverlening en handhaving*

Dit hoofdstuk gaat in op de vergunningplicht en –procedure vanuit de Natuurbeschermingswet. Bij de beschrijving en beoordeling van bestaande activiteiten (hoofdstuk 5) en de instandhoudingsmaatregelen (zie hoofdstuk 6) wordt voor wat betreft een eventuele vergunningplicht verwezen naar dit hoofdstuk. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk is beschreven hoe nu en in de toekomst invulling wordt gegeven aan de handhaving van de Natuurbeschermingswet.

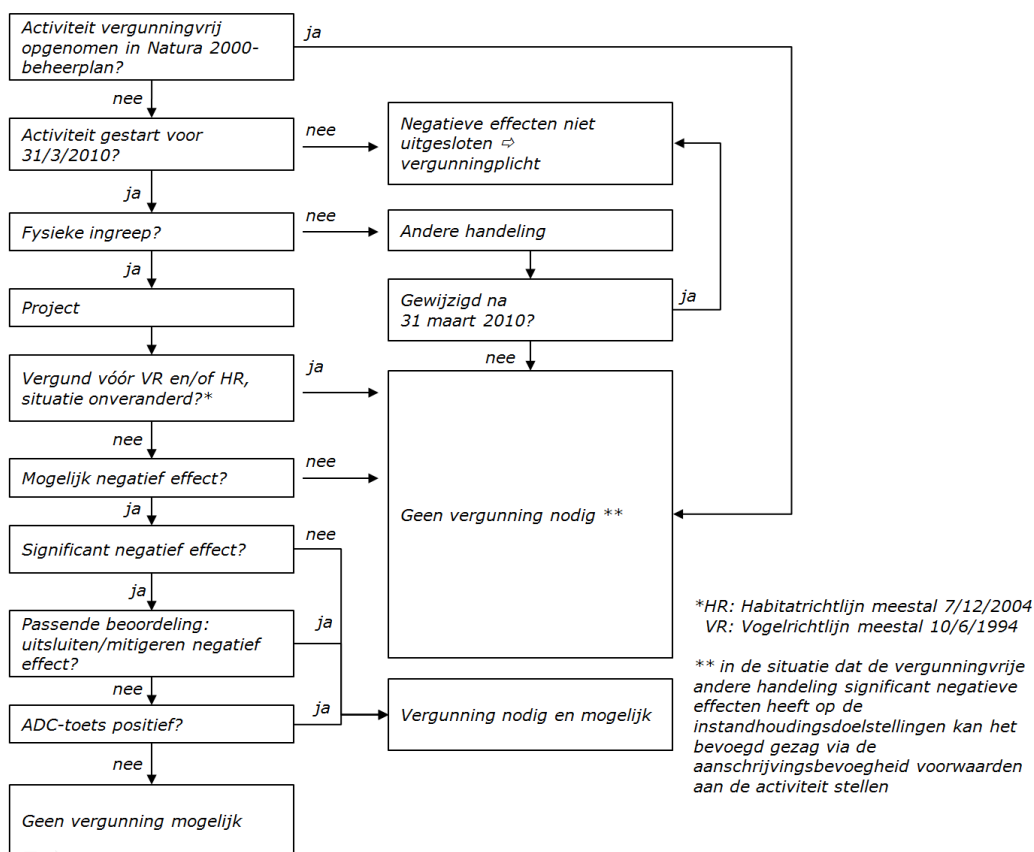
9.1 Vergunningverlening

9.1.1 Vergunningplicht

De Natuurbeschermingswet bevat regels die moeten voorkomen dat activiteiten in of buiten een Natura 2000-gebied effect hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied. De Natuurbeschermingswet en de Natura 2000-beheerplannen vormen samen het juridisch kader voor het stellen van voorwaarden aan bestaande activiteiten en het verlenen van een Natuurbeschermingswet-vergunning.

Natura 2000-beheerplannen bevatten een beschrijving en beoordeling van de bestaande activiteiten in en/of nabij het betreffende Natura 2000-gebied. Waar nodig zijn in het Natura 2000-beheerplan voorwaarden opgenomen voor de continuering van deze bestaande activiteiten (zie hoofdstuk 5).

Of een activiteit mag plaatsvinden, of daar voorwaarden aan verbonden zijn en of een Natuurbeschermingswet-vergunning nodig is, is afhankelijk van een aantal factoren. Uit figuur 10 is af te leiden wanneer een activiteit vergunningplichtig is. Deze figuur is bepalend voor niet-stikstof gerelateerde effecten van activiteiten. Voor stikstof gerelateerde effecten van activiteiten wordt verwezen naar de website 'PAS in uitvoering' (<http://pas.bij12.nl/>).

Figuur 10 Activiteiten en vergunningplicht

Voor afwijkingen van bestaande of nieuwe, niet in het Natura 2000-beheerplan beschreven activiteiten in en rondom een Natura 2000-gebied, moet het effect op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied worden bepaald. De initiatiefnemer van de activiteit is verantwoordelijk voor een gemotiveerde beoordeling van de activiteit, rekening houdend met mogelijke cumulatieve effecten. De effectenindicator van het rijk⁶² (zie ook paragraaf 5.3.2) kan daarbij helpen voor niet-stikstof gerelateerde effecten van activiteiten. De effectenindicator geeft aan welke verstoringsfactoren in het betreffende Natura 2000-gebied tot negatieve effecten kunnen leiden. Via het rekeninstrument van het PAS (AERIUS) kunnen de stikstof gerelateerde effecten van activiteiten bepaald worden.

Bij de beoordeling van het niet-stikstof gerelateerde deel kan ook gebruik worden gemaakt van de in hoofdstuk 5 gehanteerde methodiek voor het beoordelen van bestaande activiteiten en de daarbij gehanteerde effectafstanden. Deze methodiek is gebaseerd op de meest actuele kennis van mogelijke verstoringsfactoren voor habitattypen en -soorten en de bijbehorende effectafstanden⁶³. Deze werkt als volgt:

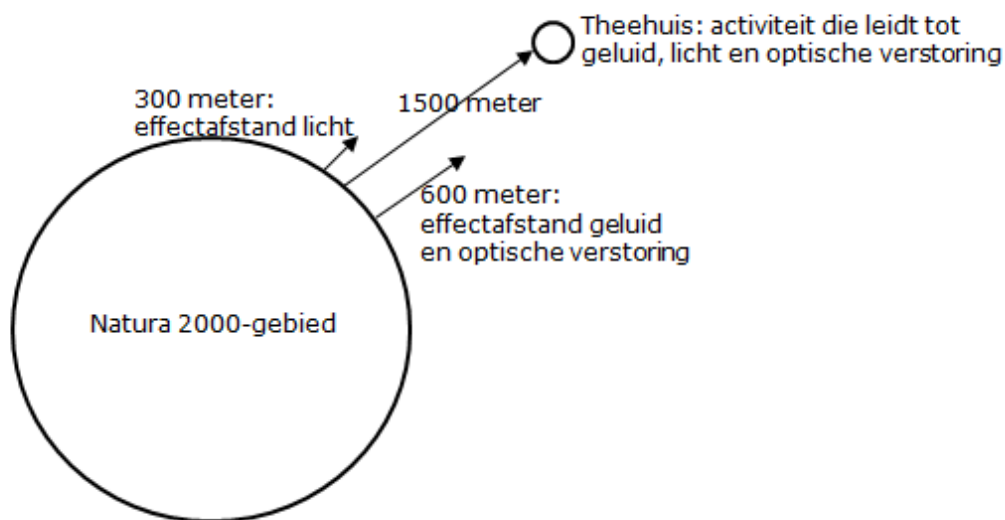
- Stap 1 Beschrijving van de activiteit
Beschrijf de activiteit en benoem de daaruit voortkomende mogelijke verstoringsfactoren.
- Stap 2 Beoordeling van de activiteit
Bepaal of de benoemde mogelijke verstoringsfactoren effect kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen (via de effectenindicator voor dit Natura 2000-gebied, paragraaf 5.3.2). Bepaal de afstand van de activiteit tot het Natura 2000-gebied. Bepaal per verstoringsfactor of de bijbehorende effectafstand groter of kleiner is dan de afstand van de activiteit tot het Natura 2000-gebied.

Als alle effectafstanden van de bij de activiteit behorende mogelijke verstoringsfactoren kleiner zijn dan de afstand van de activiteit tot het Natura 2000-gebied kunnen significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen naar alle waarschijnlijkheid worden uitgesloten (zie voor een

⁶² De effectenindicator is een instrument van het rijk waarmee mogelijke schadelijke effecten ten gevolge van de activiteit en plannen kunnen worden verkend (zie <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000>)

⁶³ Voor een nadere toelichting zie de Centrale beoordeling

voorbeeld figuur 11). Voor meer duidelijkheid is aan te bevelen dat de initiatiefnemer met het bevoegd gezag in overleg treedt.

Figuur 11 Voorbeeld activiteit en effectafstanden

Wanneer uit de beoordeling volgt dat de activiteit mogelijk negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen heeft (de activiteit bevindt zich binnen de voor de activiteit geldende relevante effectafstanden) moet de initiatiefnemer een habitattoets opstellen. Wanneer uit de habitattoets blijkt dat negatieve effecten kunnen worden uitgesloten is het niet nodig de vergunningprocedure te doorlopen. Het is aan te bevelen deze bevindingen in een overleg tussen initiatiefnemer en het bevoegd gezag door het bevoegd gezag te laten bevestigen.

Indien negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen niet kunnen worden uitgesloten is de activiteit vergunningplichtig. Als sprake is van significant negatieve effecten, dan is een passende beoordeling nodig. In de passende beoordeling worden de effecten van de activiteit op de instandhoudingsdoelstellingen bepaald. Daarbij worden alle aspecten van de activiteit, ook in combinatie met andere activiteiten of plannen, geïnventariseerd en getoetst en worden waar nodig en mogelijk mitigerende maatregelen benoemd. Het bevoegd gezag bepaalt op basis van de resultaten van de passende beoordeling of de betreffende activiteit kan plaatsvinden en onder welke voorwaarden en legt dit vast in een Natuurbeschermingswet-vergunning.

Een Natuurbeschermingswet-vergunning kan worden verleend als één van onderstaande situaties van toepassing is:

1. er zijn wel effecten, maar deze staan het behoud en de ontwikkeling van de instandhoudingsdoelstellingen niet in de weg. In deze situatie hoeft geen volledige passende beoordeling te worden opgesteld maar kan worden volstaan met een toets waarin de effecten worden beschreven en maatregelen worden meegewogen die de effecten verminderen of teniet doen.
2. de effecten kunnen de instandhoudingsdoelstellingen significant negatief beïnvloeden:
 - a. in de passende beoordeling zijn verzachtende maatregelen beschreven, die de effecten verminderen of voorkomen, of
 - b. uit de passende beoordeling blijkt dat er andere alternatieven zijn om het project te realiseren met geen of minder ernstige effecten, de passende beoordeling bevat een uitgewerkt en passend beoordeeld alternatief (n.b. de vergunning wordt in deze situatie verleend voor het alternatief), of
 - c. uit de passende beoordeling blijkt dat er geen andere alternatieven zijn en dat er dwingende redenen van groot openbaar belang met de activiteit gemoeid zijn. Dit laatste geldt niet voor prioritaire habitatsoorten of prioritaire habitattypen. Daarvoor kan in deze situatie alleen een Natuurbeschermingswet-vergunning worden verleend als de activiteit noodzakelijk is in

verband met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of om wezenlijk gunstige effecten voor het milieu te bereiken.

Als er sprake is van een situatie onder 2c. kan de Natuurbeschermingswet-vergunning alleen worden verleend als er tevens compenserende maatregelen zijn uitgewerkt om de instandhoudingsdoelstellingen elders⁶⁴, in of grenzend aan het Natura 2000-gebied te herstellen

9.1.2 Vergunningprocedure

Activiteiten (zie ook hoofdstuk 5) die negatieve effecten kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied zijn vergunningplichtig. Deze vergunning wordt op basis van de Natuurbeschermingswet verleend. Daarnaast kan een omgevingsvergunning op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht worden verleend met een verklaring van geen bedenkingen voor het onderdeel Natuurbeschermingswet.

De initiatiefnemer vraagt de vergunning aan bij het bevoegd gezag en levert de daarvoor benodigde informatie aan inclusief (en voor zover nodig) een passende beoordeling waaruit de mogelijke effecten van de voorgenomen activiteit op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied blijken.

Het bevoegd gezag toetst of de activiteit het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen en de instandhoudingsmaatregelen (zie hoofdstuk 6) niet belemmert.

Als de bij de vergunningaanvraag aangeleverde informatie niet volledig is, vraagt het bevoegd gezag de initiatiefnemer de vergunningaanvraag voor een bepaalde datum aan te vullen. De vergunningprocedure stopt tot het moment dat de gevraagde aanvullende informatie binnen is of tot de datum die in het verzoek is aangegeven. Als de aanvullende informatie niet of niet volledig wordt geleverd stopt het bevoegd gezag de behandeling van de vergunningaanvraag. De initiatiefnemer kan desgewenst een nieuwe vergunningaanvraag indienen.

Voor de behandeling van de vergunningaanvraag geldt een wettelijke termijn van dertien weken exclusief de weken die nodig zijn voor de aanvulling van de vergunningaanvraag. Het bevoegd gezag kan de behandeltermijn eenmalig met dertien weken verlengen.

Op 8 december 2015 hebben gedeputeerde staten beslist dat vergunningaanvragen worden behandeld volgens de Uniforme Openbare Voorbereidingsprocedure (verder UOV). Om aanvragen correct volgens deze procedure af te handelen is dertien weken te kort. Daarom wordt standaard de behandeltermijn verlengd met de termijn die in de geldende wet is opgenomen. De Natuurbeschermingswet 1998 kent een extra termijn van dertien weken. De Wet natuurbescherming kent waarschijnlijk een extra termijn van zeven weken.

De UOV betekent dat er eerst een ontwerp-besluit op de aanvraag wordt opgesteld en ter inzage wordt gelegd. Belanghebbenden kunnen op dit ontwerpbesluit gedurende zes weken zienswijzen indienen. Na de zienswijzentermijn wordt een definitief besluit op de aanvraag genomen. Hierbij wordt ook ingegaan op de eventueel ingediende zienswijzen. Het definitieve besluit ligt eveneens zes weken ter inzage. Binnen deze tijd kan tegen het definitief besluit beroep worden ingediend bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Beroep is alleen mogelijk voor belanghebbenden die zienswijzen hebben ingediend. In uitzonderingsgevallen is voor belanghebbenden beroep toch mogelijk als hen redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijzen te hebben ingediend. Op de website van de provincie Overijssel is meer informatie te vinden over de procedures.

⁶⁴ Guideline Europese Commissie mbt artikel 6 van de Habitatrichtlijn: compenserende maatregelen mogen ook in andere Natura 2000-gebieden plaatsvinden; mits het gebied waar de compensatie plaatsvindt de vereiste functies kan vervullen en voldoet aan de voor het oorspronkelijke gebied gehanteerde selectiecriteria.

9.2 *Toezicht en handhaving*

De Natuurbeschermingswet biedt het kader voor toezicht en handhaving in relatie tot de Natura 2000-beheerplannen (gebiedscontrole, naleving vergunningen etc.). Adequaat toezicht en handhaving zijn nodig voor een goede naleving en dus voor een goede uitvoering van de Natuurbeschermingswet. Toezicht en handhaving zien toe op de controle op de naleving van vergunningen en op het opsporen van en optreden (in het veld) tegen overtredingen van een aantal artikelen van de Natuurbeschermingswet.

De Natuurbeschermingswet biedt het bevoegd gezag ook de mogelijkheid maatregelen te nemen ter voorkoming van schade aan natuurwaarden in een Natura 2000-gebied. Zo kan het bevoegd gezag verleende vergunningen intrekken of wijzigen als de situatie daartoe noopt. Het bevoegd gezag kan als dat nodig is ook besluiten de toegang tot een beschermd gebied te beperken.

Op basis van de landelijk ontwikkelde en vastgestelde 'Handreiking handhavingsplan Natura 2000' (IPO, 2013) worden toezicht en handhaving nader uitgewerkt in toezichts- en handhavingsplannen voor de Natura 2000-beheerplannen en handhavingsuitvoeringsprogramma's. Bij het opstellen van het handhavingsplan wordt samengewerkt met de partijen die een taak hebben op dit gebied (zoals de terreinbeherende organisaties).

10 Referenties

Referenties algemeen

- ⁱ Provincie Overijssel (2009) Werkdocument Natura 2000 Aamsveen en Lonnekermeer – concept, ARCADIS, 29 mei 2009
- ⁱⁱ Centrale beoordeling van bestaande handelingen in en rond Natura 2000-gebieden in Overijssel, ARCADIS, 1 juni 2012, Onderbouwing effectafstanden bestaande handelingen Natura 2000-gebieden in Overijssel, ARCADIS, 21 september 2011 en daarin opgenomen referenties
- ⁱⁱⁱ Reijnen, R., Foppen, R. en G. Veenbaas. 1997. Disturbance by traffic of breeding birds: evaluation of the effect and considerations in planning and managing road corridors. Biodiversity and Conservation. 6:567-581.
- ^{iv} Lensink, R. Aarts, B.G.W. Anema, L.S. 2011. Bestaand gebruik kleine luchtvaart en beheerplannen Natura 2000. Rapport bureau Waardenburg.
- ^v Provincie Overijssel (2011) Werklijst Evaluatieverslag Beoordeling van voormalige stortplaatsen in de provincie Overijssel.
- ^{vi} Smits, J. Noordijk, J. 2013. Heidebeheer. Moderne methoden in een eeuwenoud landschap. KNNV-uitgeverij. 163pp.
- ^{vii} Vijver, M.G. Tamis, W.L.M. 2013. Bestrijden van de Trosbosbes in de Peel. Overzicht van de mogelijkheden voor het inzetten van het chemische bestrijdingsmiddel glyfosfaat en biologische bestrijding. Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden. Notitienummer 187. 20pp.
- ^{viii} RVO. 2014. Soortenstandaard Kamsalamander *Tritus cristatus*. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Versie 1.1. 58pp.
- ^{ix} Brenninkmeijer, A. van der Heide, Y. Oord, J.G. 2008. Effectenstudie jacht, beheer en schadebestrijding in Natura 2000-gebieden. Altenburg en Wymenga ecologisch onderzoek. Rapport 1036. In opdracht van Provincie Gelderland. 89pp.
- ^x Royal Haskoning, 2011. *Bijvangsten muskusrattenbestrijding, trends oorzaken en maatregelen*.

Referenties PAS-gebiedsanalyse Aamsveen

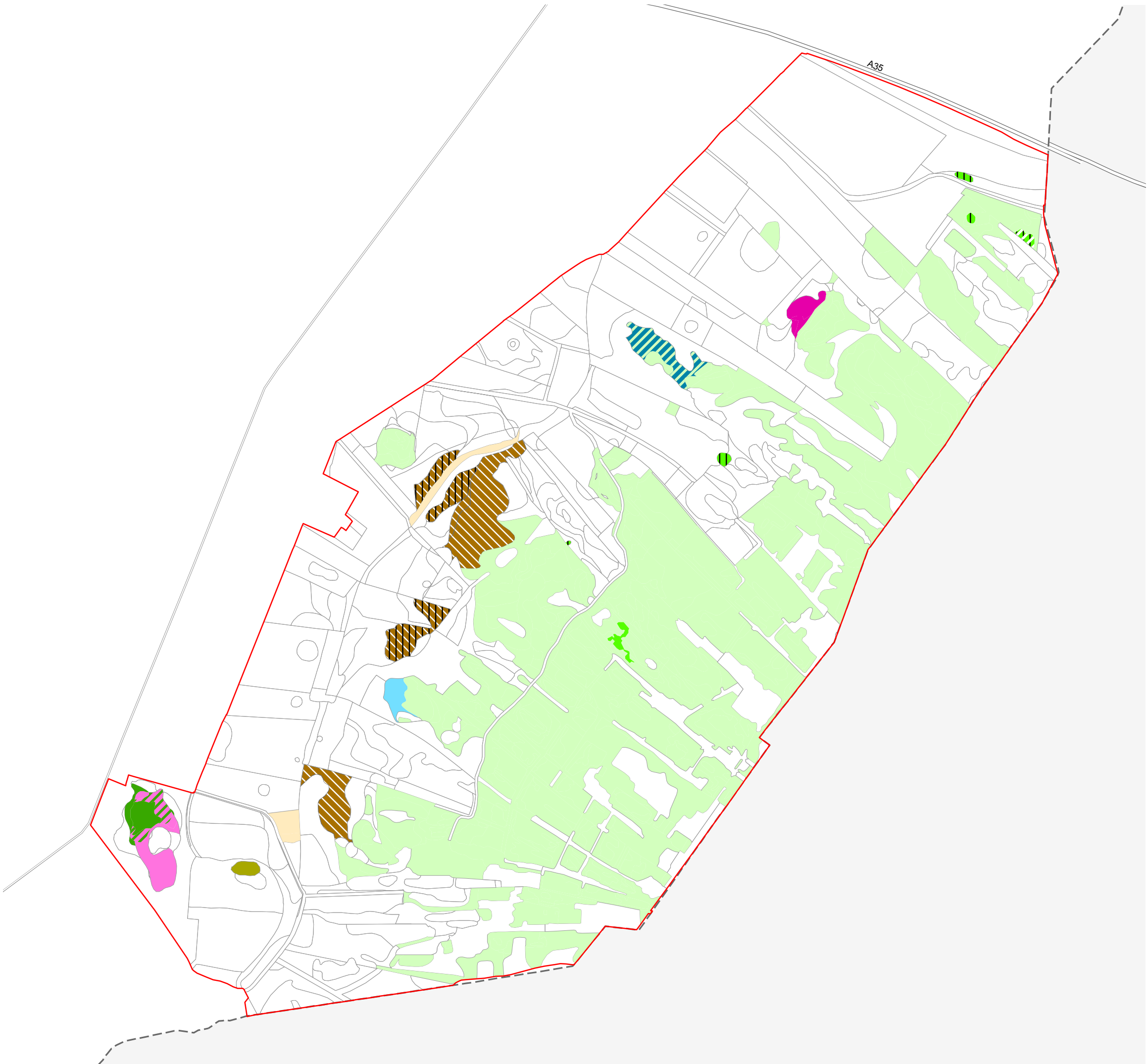
- ARCADIS, 2009. Werkdocument NATURA 2000-beheerplan Aamsveen en Lonnekermeer.
- Atlas van Overijssel. November 2011. Provincie Overijssel.
<http://gisopenbaar.overijssel.nl/website/atlasoverijssel/atlasoverijssel.html>
- Bal, D. & J. Jansen, 2013. Bevindingen Habitatkaart Aamsveen (55), versie 4 – Overijssel. Versie 5 september 2013.
- Beije, H.M., A.J.M. Jansen, L. van Tweel-Groot, J. Smits & N.A.C. Smits, 2012a. Herstelstrategie H4010A: Vochtige heiden (hogere zandgronden). Versie november 2012.
- Beije, H.M., R.W. de Waal & N.A.C. Smits, 2012b. Herstelstrategie H4030: Droge heiden. Versie november 2012.
- Beije, H.M., P.W.F.M. Hommel, R.W. de Waal & N.A.C. Smits, 2012c. Herstelstrategie H91E0C: Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen). Versie november 2012.
- Beije, H.M., A.J.M. Jansen, L. van Tweel-Groot, M.A.P. Horsthuis & N.A.C. Smits, 2012d. Herstelstrategie H7150: Pioniervegetaties met snavelbiezen. Versie november 2012.
- Beije, H.M. & N.A.C. Smits, 2012. Herstelstrategie H91D0: Hoogveenbossen. Versie november 2012.
- Dongen, R. van, 2004. Hydrologisch onderzoek Glanerbeek – Aamsveen, Metingen en eerste gedachtenvorming over potentiële herstel mogelijkheden oorspronkelijk stroomgebied Glanerbeek, Waterschap Regge en Dinkel.
- Everts, F.H., E. Brouwer, A.T.W. Eysink, R. van der Burg & H. van Kleef, 2012. Nat zandlandschap. Herstelstrategie op landschapsschaal, versie november 2012.
- Jansen, A.J.M. & Loeb, R, 2012. Ontwikkeling van Heischrale graslanden in het Natura 2000 gebied Aamsveen (Twente): onderzoeksopzet. Unie van Bosgroepen/ Onderzoekcentrum B-WARE. I.o.v. Landschap Overijssel.
- Jansen, A.J.M., G.A. van Duinen, H.B.M. Tomassen & N.A.C. Smits, 2012. Herstelstrategie H7120: Herstellende hoogvenen. Versie november 2012.
- Ministerie van EZ, 2013. Definitief aanwijzingsbesluit, Programmadirectie Natura 2000.
- Ministerie van EL&I, 2011. Juridisch houdbare ecologische toets van het maatregelenpakket per Natura2000-gebied. Programmadirectie Natura 2000, versie 29 april 2011.
- Ministerie van EZ, 2012. Herstelstrategieën voor de habitattypen (versies per maart 2012).
- Ministerie van LNV, 2007: Ontwerp aanwijzingsbesluit Natura 2000 gebied Aamsveen.

-
- Ministerie van LNV, 2008: Profielendocument habitattypen.
- Programmadirectie Natura 2000, 2012. BIJLAGEN Deel II Habitat- en vogelrichtlijnsoorten en de gevoeligheid voor stikstof van het leefgebied, versie november 2012.
- Royal Haskoning, 2008. Meetnet verdroging Noord - Oost Nederland, Meetnet Aamsveen, Royal Haskoning, Groningen.
- Runhaar, J., Jalink, M.H., Hunneman, H., Witte, J.P.M. & Hennekens, S.M., 2009. Ecologische vereisten habitattypen. KWR en Alterra, i.o.v. Ministerie van LNV, directie Kennis. Rapportnummer KWR 09.018.
- Smits, N.A.C., R. Bobbink, A.J.M. Jansen & H.F. van Dobben, 2012. Herstelstrategie H6230: Heischrale graslanden. Versie november 2012.
- Tomassen, H.B.M., A.J.P. Smolders, J. Limpens, G.J. van Duinen, S. van der Schaaf, J.G.M. Roelofs, F. Berendse, H. Esselink & G. van Wirdum, 2003. Onderzoek ten behoeve van herstel en beheer van Nederlandse hoogvenen. Eindrapportage 1998-2001. (Rapport EC-LNV nr. 2003/139). Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Ede/Wageningen, 186 pp.
- Van Dobben, H., Bobbink, R., Bal, D. en Van Hinsberg, A., 2012. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Alterra rapport 2397, Alterra, Wageningen UR.
- Waterschap Regge en Dinkel, 2010. GGOR – Aamsveen, Achtergronddocument behorende bij het Gewenste Grond en OppervlaktewaterRegime- Besluit voor het Natura 2000-gebied Aamsveen en directe omgeving. Versie mei 2010.

Bijlage 1 Habitattypenkaart

Bijlage 2 PAS beheermaatregelen kaart

Bijlage 3 PAS inrichtingsmaatregelenkaart

Natura2000 Habitatkarteringen

Aamsveen

aanduidingen

 Natura-2000 begrenzing

Habitattypen

- H0000, geen habitatype
- H3130, Zwakgebufferde vennen
- H4010A, Vochtige heiden (hogere zandgronden)
- H4030, Droge heiden
- H6230, Heischrale graslanden
- H7110A, Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)
- H7120, Herstellende hoogvenen
- H7150, Pioniervegetaties met snavelbiezen
- H9120, Beuken-eikenbossen met hulst
- H91E0C, Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)

Zoekgebieden

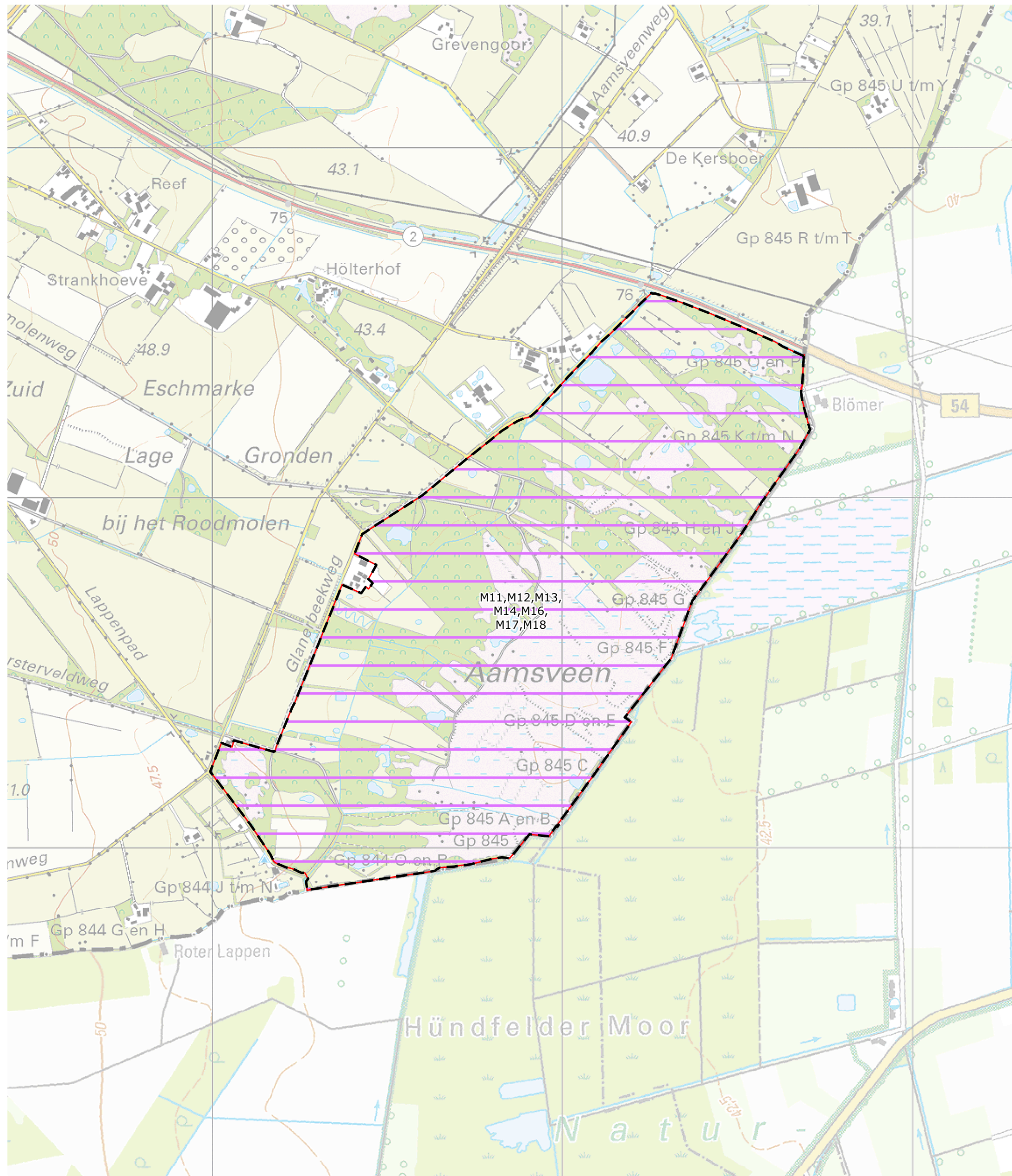
- ZGH7120, Zoekgebied herstellende hoogvenen
- ZGH91E0C, Zoekgebied vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)

Combinaties

- Combinatie H4010A, H7150, (met dominantie van H4010A)
- Combinatie H6410, H7120, (met dominantie van H6410)
- Combinatie H7120, ZGH7120, (met dominantie van H7120)

Beleidsinformatie, juli 2015 nr. 150215-55

0 75 150 225 300 Meters

Beheermaatregelenkaart PAS Overijssel

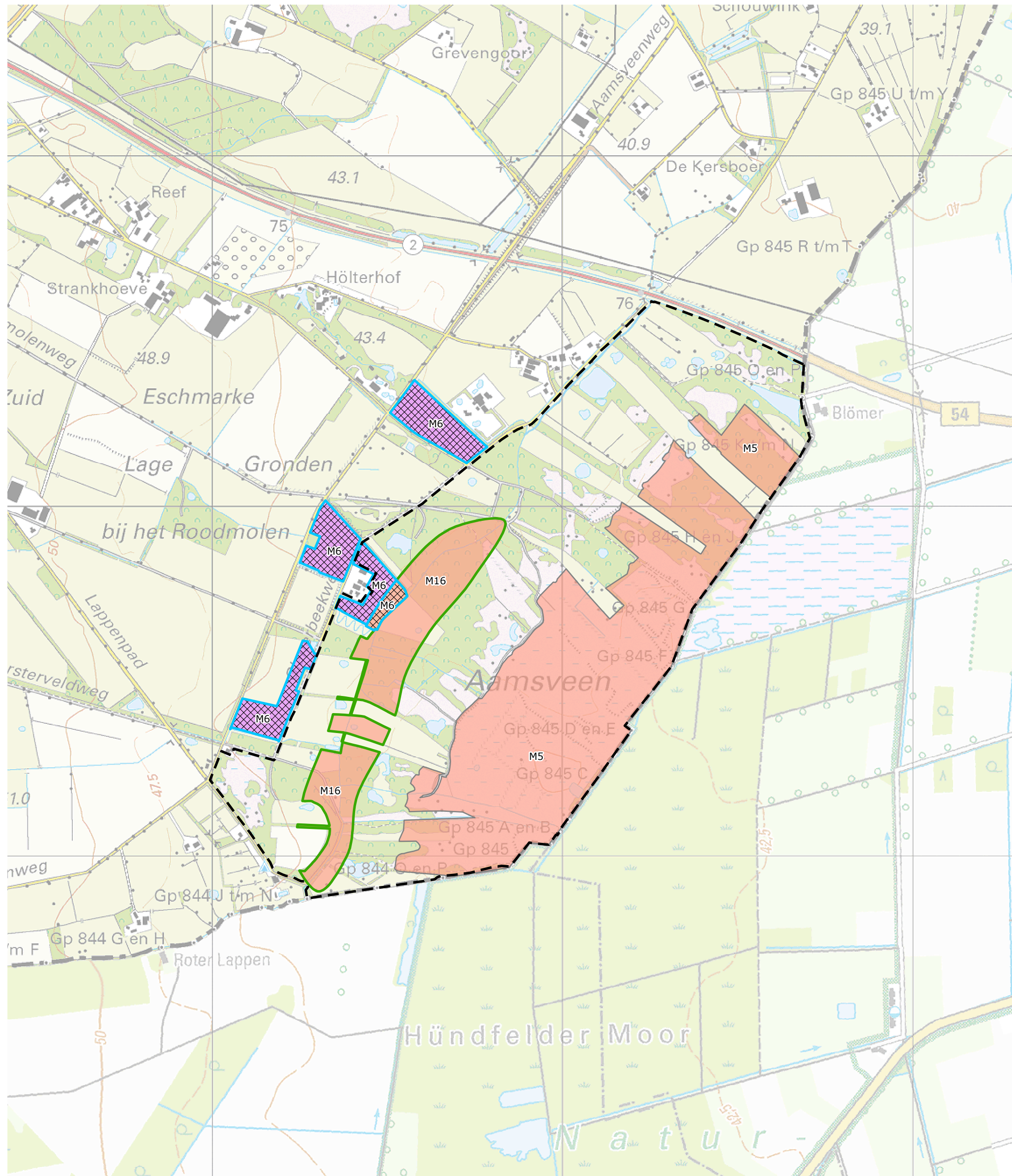
Aamsveen

Deze kaart hoort bij de Gebiedsanalyse PAS, zie tabellen h4. Inrichtingsmaatregelen zijn in een aparte kaart opgenomen. Maatregelen die een onderzoeksopgave betreffen zijn niet op kaart weergegeven.

 Natura2000 begrenzing
 beheermaatregel (zie maatregelnummers op kaart)

Beleidsinformatie juni 2015 tek.nr 150187-Aamsveen

0 400Meters

Inrichtingsmaatregelenkaart PAS Overijssel

Aamsveen

Deze kaart hoort bij de Gebiedsanalyse PAS, zie tabellen h4. Beheermaatregelen zijn in een aparte kaart opgenomen. Maatregelen die een onderzoeksopgave betreffen zijn niet op kaart weergegeven.

Vererving van gronden gebeurt op basis van een door Gedeputeerde Staten vastgesteld verwervingsplan voor dit Natura 2000 gebied.

Natura2000 begrenzing
Maatregel
 vererven/inrichten
 inrichten

Termijn
 Lange termijn
 Korte termijn

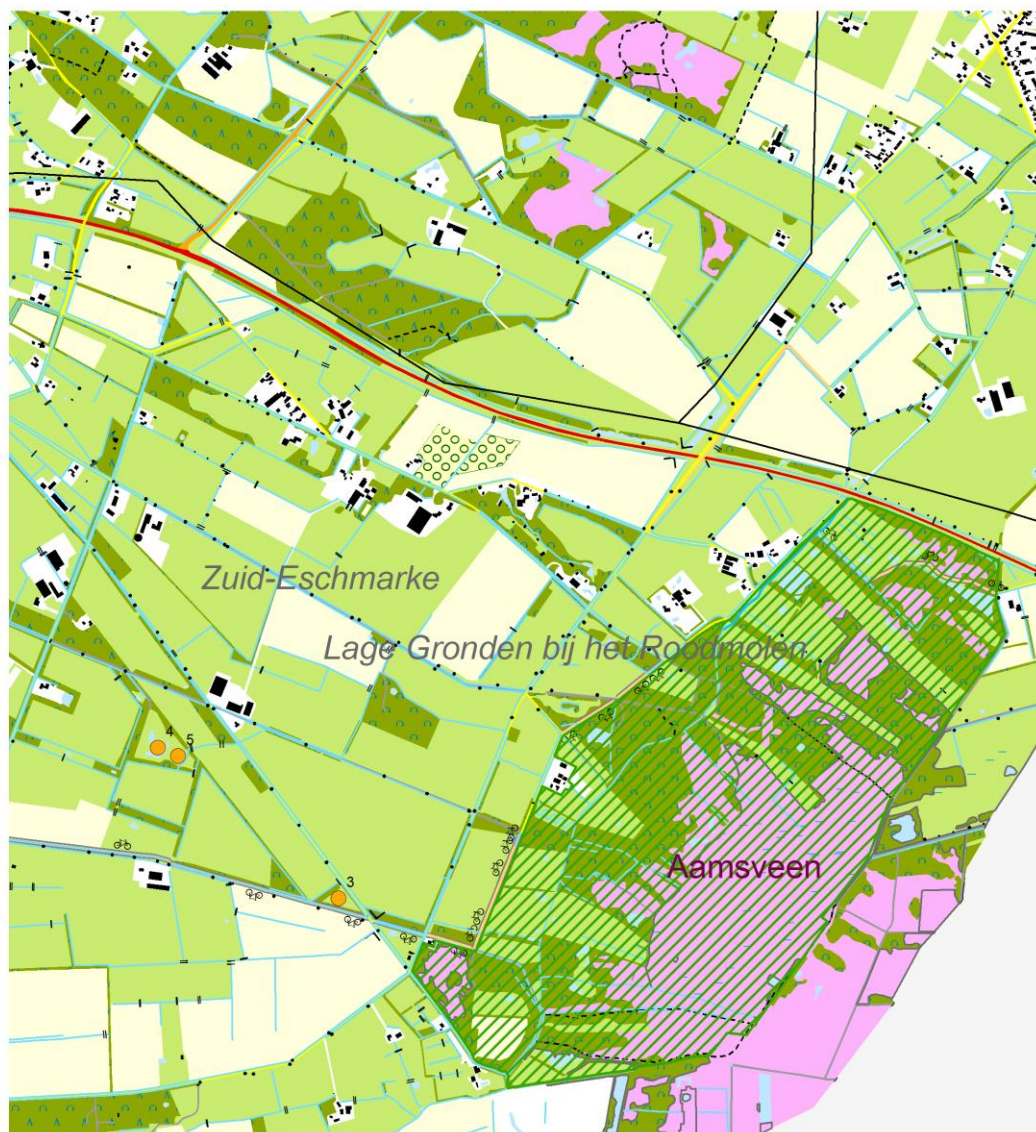
Begrenzing en noodzaak
 begrenzing onzeker, noodzaak onzeker
 begrenzing onzeker, noodzaak zeker

Beleidsinformatie mei 2015 tek.nr 150117-Aamsveen

0 400Meters

Bijlage 4 Essentieel leefgebied kamsalamander buiten het Natura 2000-gebied

Op onderstaande afbeelding zijn poelen gelegen buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied Aamsveen ingetekend die van belang zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van kamsalamander. Deze poelen liggen binnen één kilometer van de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Een poel "binnen natuur" is een poel op een perceel binnen de EHS.

Poelen van belang voor instandhoudingsdoelstellingen kamsalamander

Aamsveen

aanduidingen

- Poel buiten natuur (agrarisch)
- Poel binnen natuur
- Natura 2000 gebied

Beleidsinformatie december 2014 tek.nr.140322_1

0 500Meters

Bijlage 5 Invloedsafstand perceelontwatering

Provincie Overijssel, december 2014

1. Beheerplannen Natura2000

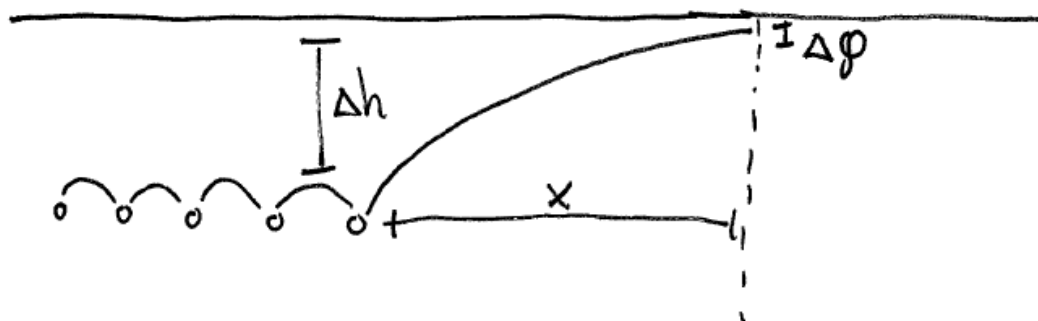
Het aanleggen van perceelontwatering (buisdrainage of greppels) kan leiden tot daling van de grondwaterstand in een nabijgelegen Natura 2000-gebied en daarmee tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen. Aanleg van perceelontwatering wordt daarom beoordeeld als activiteit in de Natura 2000-beheerplannen.

In deze notitie wordt onderbouwd vanaf welke afstand een significante verlaging van de grondwaterstand door perceelontwatering kan worden uitgesloten. Aanleg van perceelontwatering buiten deze afstand kan op basis daarvan worden vrijgesteld van vergunningplicht in het kader van de Natuurbeschermingswet.

2. Conceptueel model

De invloedsafstand van een gedraineerd gebied kan analytisch worden berekend (Schunselaar et al. 2013). De berekening gaat uit van een gedraineerd gebied dat zich op een afstand x van een nat natuurgebied bevindt. Op de grens met het natuurgebied is de verlaging van de grondwaterstand ($\Delta\phi$) als gevolg van drainage maximaal 5 cm (figuur 5.1). Dit is een algemeen geaccepteerde grenswaarde voor het beoordelen van effecten van een verandering van de grondwaterstand (ACSG, 2014).

Figuur 5.1. Schematische voorstelling van het effect van perceelontwatering in een conceptueel model

In het gedraineerde gebied is voor aanleg van nieuwe perceelontwatering al reguliere landbouwkundige ontwatering aanwezig, maar door bijvoorbeeld een lage maaiveldhoogte ligt de grondwaterstand in de winter en het voorjaar te dicht onder maaiveld voor een optimale draagkracht.

Aanleg van perceel drainage heeft twee gevolgen: de drainageweerstand in het gedraineerde gebied wordt verlaagd van enkele honderden dagen naar enkele tientallen dagen en de grondwaterstand in het perceel wordt verlaagd tot een niveau dat in de winter en het voorjaar iets boven het niveau van de drains ligt. Dit leidt tot een verandering Δh van de grondwaterstand in het gedraineerde gebied als gevolg van de aanleg van perceelontwatering.

3. Berekening

De afstand x waar een maximaal toelaatbare verlaging van de grondwaterstand $\Delta\phi$ optreedt is analoog aan de werkwijze van Van der Gaast & Massop (2003) te berekenen met de volgende formule¹ (Wesseling, 1973):

$$x = -\lambda \ln\left(\frac{\Delta\phi}{\Delta h}\right)$$

Hierin is x de afstand tot het gedraineerde gebied, $\Delta\phi$ de verlaging van de grondwaterstand op de grens van het natuurgebied en Δh de verlaging van de grondwaterstand in het gedraineerde gebied. De parameter λ is de spreidingslengte van het freatisch grondwater in het tussenliggende landbouwgebied met reguliere ontwatering.

Op basis van de gekozen technische uitgangspunten (zie tekstkader) geldt $\Delta\phi=5$ cm en $\Delta h=50$ cm. De formule is daarmee te vereenvoudigen tot:

¹ Deze formule staat bekend als de formule van Mazure en geeft de verlaging van de grondwaterstand in een gebied met watervoerende sloten vanaf een gebied met een gegeven grondwaterstand. De formule is hier zo geschreven dat de invloedsafstand x direct is te berekenen.

$$x = -2,3 \lambda$$

Technische uitgangspunten

Voor de berekening gelden de volgende technische uitgangspunten:

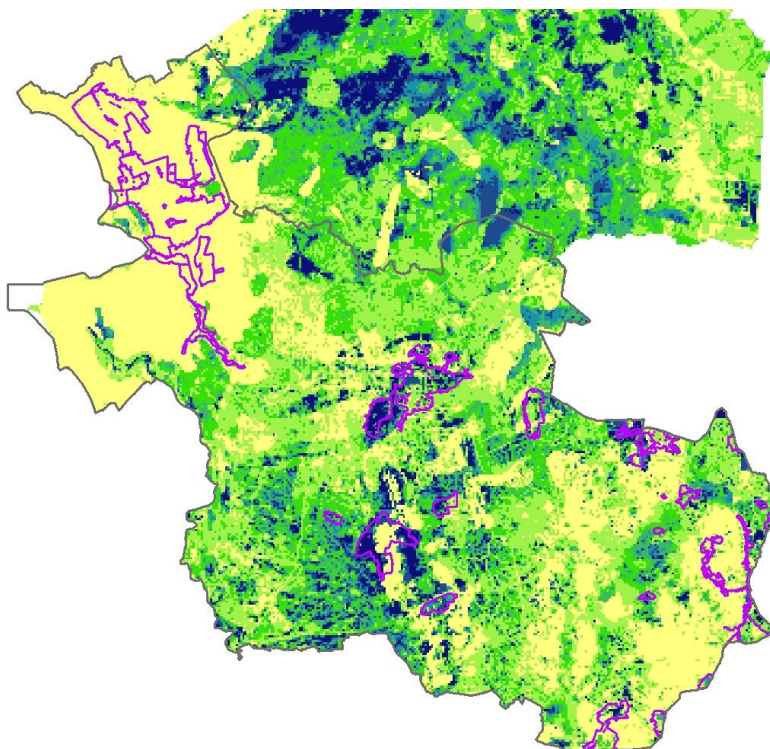
1. Het effect van perceelsdrainage werkt over een langere periode en mag daarom stationair worden berekend (Schunselaar et al. 2013)
2. Perceelsdrainage voert alleen water af in de winter en het voorjaar, in de zomer is de grondwaterstand weggezakt en voert de perceelsdrainage geen water af (Schunselaar et al. 2013).
3. Aangenomen wordt dat de verlaging Δh van de grondwaterstand in gedraineerde percelen in de winter en het voorjaar maximaal 50 cm bedraagt. Deze veronderstelling wordt nader onderbouwd in bijlage 4.1.
4. Een verlaging $\Delta \phi$ van de freatische grondwaterstand van 5 cm of meer wordt beoordeeld als een verlaging waarbij significant negatieve effecten op natte natuur niet meer zijn uit te sluiten. De grondwaterverlaging op de grens met het Natura2000 gebied mag daarom niet meer zijn dan $\Delta \phi = 5$ cm. Dit is het gebruikelijke criterium voor het beoordelen van effecten van grondwaterstandsverandering (ACSG, 2014).

Freatische spreidingslengte

Voor de berekening is spreidingslengte λ bepaald uit de kaart van de freatische spreidingslengte van Alterra (Massop et al. 2012). Per Natura2000-gebied is de mediaan bepaald van alle voorkomende freatische spreidingslengtes per gridcel van 250 bij 250 meter in het landbouwgebied in een kilometer rondom het Natura2000-gebied².

Figuur 5.2. Kaart van freatische spreidingslengte (Massop et al. 2012))

4. Te hanteren invloedsafstanden

² De mediaan geldt als een schatter die weinig gevoelig is voor uitschieters (extreem hoge of extreem lage waarden, in dit geval van de spreidingslengte). In dit geval blijkt de mediaan van de spreidingslengte lager te zijn dan het gemiddelde. Dat is te verklaren door het veelvuldig voorkomen van hoger gelegen gronden met een hoge spreidingslengte. Omdat deze gronden veelal niet drainagebehoefstig zijn is het onwenselijk als deze zwaar meetellen in het bepalen van de spreidingslengte rondom een Natura2000-gebied.

Op basis van de beschreven werkwijze worden invloedsafstanden berekend zoals weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 5.1. Spreidingslengte, berekende invloedsafstand en relatieve kwelflux vanuit het gebied buiten de te hanteren invloedsafstand voor Natura2000 gebieden in Overijssel

Gebied	Lambda	Berekende afstand	Te hanteren afstand
Aamsveen	59	136	200
Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	318	731	700
Bergvennen & Brecklenkampse veld	347	798	800
Boetelerveld	688	1582	1500
De Borkeld	322	741	700
Buurserzand & Haaksbergerveen	149	343	350
De Wieden	20	46	
Dinkelland	217	499	500
Engbertsdijksvenen	442	1017	1000
Landgoederen Oldenzaal	55	127	200
Lemselermaten	468	1076	1000
Lonnekermeer	386	888	900
Oldematen en Veerslootlanden	17	39	
Sallandse heuvelrug ³	535	1231	1200
Springendal & Dal van de Mosbeek	416	957	900
Uiterwaarden Zwarte Water & Vecht	33	76	
Vecht & Beneden-Regge	301	692	700
Weerribben	21	48	
Wierdense veld	505	1162	1100
Witte veen	146	336	350

Afronding van invloedsafstanden

Gezien de onzekerheidsmarge in uitgangsmateriaal en berekeningsmethode zijn de berekende invloedsafstanden afgerond naar een te hanteren invloedsafstand voor het beoordelen van vergunningplicht. De afronding is gebaseerd op een deskundigenoordeel waarbij grote afstanden waar mogelijk naar beneden zijn afgerond en kleine afstanden naar boven.

In de gekozen werkwijze wordt aangenomen dat de eigenschappen van het ontwateringstelsel constant zijn over een groter gebied. Bij een relatief kleine invloedsafstand zal deze aanname minder goed opgaan, zodat het voor de hand ligt naar boven af te ronden. Daarentegen is bij een grote invloedsafstand de kans groter dat het effect van perceelsdrainage extra wordt gedempt door aanwezigheid van grote drainerende watergangen. Daarom ligt bij een grote invloedsafstand afronding naar beneden voor de hand.

Door afronding van de berekende invloedsafstanden wordt voorkomen dat ten onrechte een te kleine afstand wordt gehanteerd, zonder dat onnodige vergunningplicht ontstaat.

Invloedsafstand in veengebieden

Voor Natura2000-gebieden in het laagveengebied worden zeer geringe invloedsafstanden berekend. Dit geldt voor Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht, Oldematen en Veerslootlanden, Wieden en Weerribben.

Uit navraag bij Alterra blijkt dat wordt verondersteld dat effecten van een ingreep beperkt blijven tot het freatisch grondwater in de veenlaag. Veen heeft een geringe horizontale doorlatendheid en een hoge verticale weerstand, wat leidt tot een geringe spreidingslengte van maximaal 20 – 40 meter. Deze veronderstelling sluit

³ De spreidingslengte voor het Natura2000-gebied Sallandse heuvelrug is gebaseerd op de mediaan van gridcellen in een kilometer rondom de stuwwal. Hiermee wordt voorkomen dat de spreidingslengte deels wordt gebaseerd op de spreidingslengte van het bosgebied op de stuwwal dat niet binnen de Natura2000-begrenzing ligt.

aan bij de praktijk: Oppervlaktewaterpeilen in laagveengebieden liggen dicht onder maaiveld en het effect van perceelontwatering zal daarom in de praktijk beperkt blijven tot de veenlaag. Voor de Natura2000-gebieden in laagveen kan daarom in het Natura 2000-beheerplan een geringe invloedsafstand voor perceelsdrainage gehanteerd worden, met de aanvullende voorwaarde dat perceelsdrainage in de veenlaag wordt aangelegd.

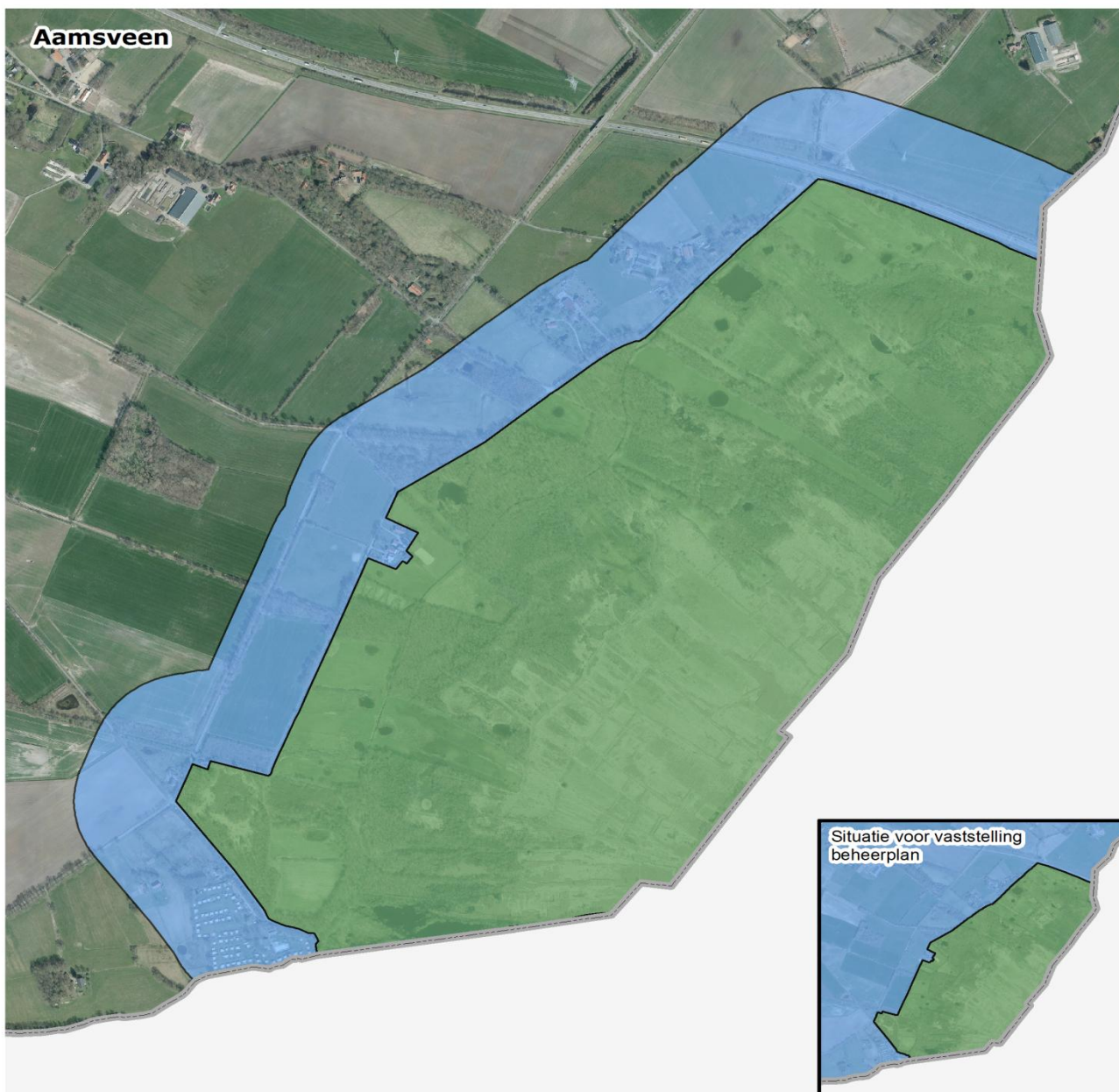
Ingrepen die effect hebben op de zandondergrond onder het veenpakket zullen juist een zeer grote invloedsafstand hebben. Dat komt doordat het zandpakket onder de veenlaag een zeer grote spreidingslengte heeft. Peilveranderingen in waterschapsleidingen waarvan de bodem onder de veenlaag ligt kunnen daardoor tot op zeer grote afstand effect hebben. Hetzelfde geldt voor perceelsdrainage die in de zandondergrond wordt aangelegd. Het effect van een ingreep in de zandondergrond dient per situatie te worden beoordeeld.

Beoordeling van effecten binnen de invloedsafstand

Binnen de berekende invloedsafstanden kan een significant negatief effect van aanleg van perceelontwatering niet op voorhand worden uitgesloten. Voor aanleg van nieuwe perceelontwatering binnen deze afstand dient de initiatiefnemer dan ook zelf aan te tonen dat significant negatief effect is uit te sluiten. Dat vraagt een onderbouwing die per situatie kan verschillen. De initiatiefnemer is daarbij niet gebonden aan de algemene uitgangspunten in deze notitie aangezien bij het optreden van effecten op korte afstand de lokale omstandigheden een relatief grote invloed zullen hebben. Een benadering zoals in deze notitie, waarbij effecten van ontwatering gemiddeld worden over grotere afstanden, is dan minder goed toepasbaar.

Referenties

- ACSG (2014). **Protocol. Beschrijving behandeling verzoeken om onderzoek naar schade.** AdviesCommissie Schade Grondwater, Utrecht
- Massop, H.Th.L, C. Kwakernaak & P.J.T. van Bakel (2012). **Fysieke onderlegger voor het Deltaprogramma. Kansen voor waterconservering in regionale stroomgebieden** Alterra-rapport 2287. Alterra, Wageningen.
- Naudin-Ten Cate, R., T. Tjooitink & M. Wentink (2000) **Cultuurtechnisch Vademecum. Handboek voor inrichting en beheer van land, water en milieu** Doetinchem, Elsevier bedrijfsinformatie.
- Schunselaar, S.S., P.E. Dik & S. Rijpkema (2013). **Uitwerking beïnvloedingszones N2000. Externe werking drainage en beregening.** Grontmij, Assen
- Sluijter, R. (2011). **De Bosatlas van het klimaat.** Noordhoff Uitgevers Groningen/KNMI De Bilt
- Van Bakel, P.J.T., E.M.P.M. van Boekel & I.G.A.M. Noij (2008). **Modelonderzoek naar effecten van conventionele en samengestelde, peilgestuurde drainage op de hydrologie en nutriëntenbelasting.** Alterra-rapport 1647. Alterra, Wageningen
- Van der Gaast, J.W.J. & H. Th. L. Massop (2003). **Spreidingslengte voor het beheergebied van Waterschap Veluwe.** Alterra-rapport 653. Alterra, Wageningen
- Wesseling, J. (1973). **Theories of Field Drainage and Watershed Runoff. 13 Seepage.** ILRI, Wageningen

bijlage/kaart

Zone mogelijk effect agrarische activiteit drainage op Natura 2000 gebied

Effect-afstand drainage Aamsveen: 200 m

aanduidingen

- Natura 2000 gebied
- Zone mogelijke vergunningplicht Nb-wet agrarische activiteit drainage
- Geen vergunningplicht Nb-wet voor agrarische activiteit drainage*

* N.B. Nabij een provinciegrens kan vergunningplicht gelden i.v.m. Natura 2000 gebied in naastgelegen provincie(s)

Beleidsinformatie, januari 2016, nr. 160015-1 Aamsveen

0 100 200 300Meter

Bijlage 5.1 Onderbouwing verlaging grondwaterstand in een gedraineerd perceel

Voor de berekening in deze notitie dient de verlaging van de grondwaterstand in een gebied met nieuwe perceelontwatering te worden opgegeven. De gebruikte schatting $\Delta h=50$ cm wordt in deze bijlage nader onderbouwd.

Schatting op basis van vuistregels

Uitgangspunt is dat drainage wordt aangelegd in een landbouwgebied, dus in een situatie waarin al ontwatering aanwezig is. Bij een drainageweerstand van 300 tot 400 dagen en een neerslagoverschot in het winterhalfjaar van 200 mm (Sluijter, 2011) is de opbolling $300 \cdot (200/180/1000) = 34$ cm.

Bij aanleg van buisdrainage neemt de drainageweerstand af tot ongeveer 70 dagen en wordt de opbolling 8 cm. Aangenomen dat buisdrainage 5 tot 10 cm boven het slootpeil ligt is de verlaging van het grondwater op perceelsniveau als gevolg van aanleg van perceelontwatering in de winter ongeveer 30 – 40 cm.

Onderbouwing op basis van modelberekeningen

Onderstaande tabel met getallen uit Van Bakel et al. (2008, p58) geeft een onderbouwing op basis van modelberekeningen. In deze studie zijn berekeningen uitgevoerd met een landelijk grondwatermodel, gekoppeld aan een model van de onverzadigde zone. Onderstaande getallen geven effecten van aanleg van perceelsdrainage in voorheen ongedraineerd landbouwgebied (voor enkele zandgebieden in Brabant).

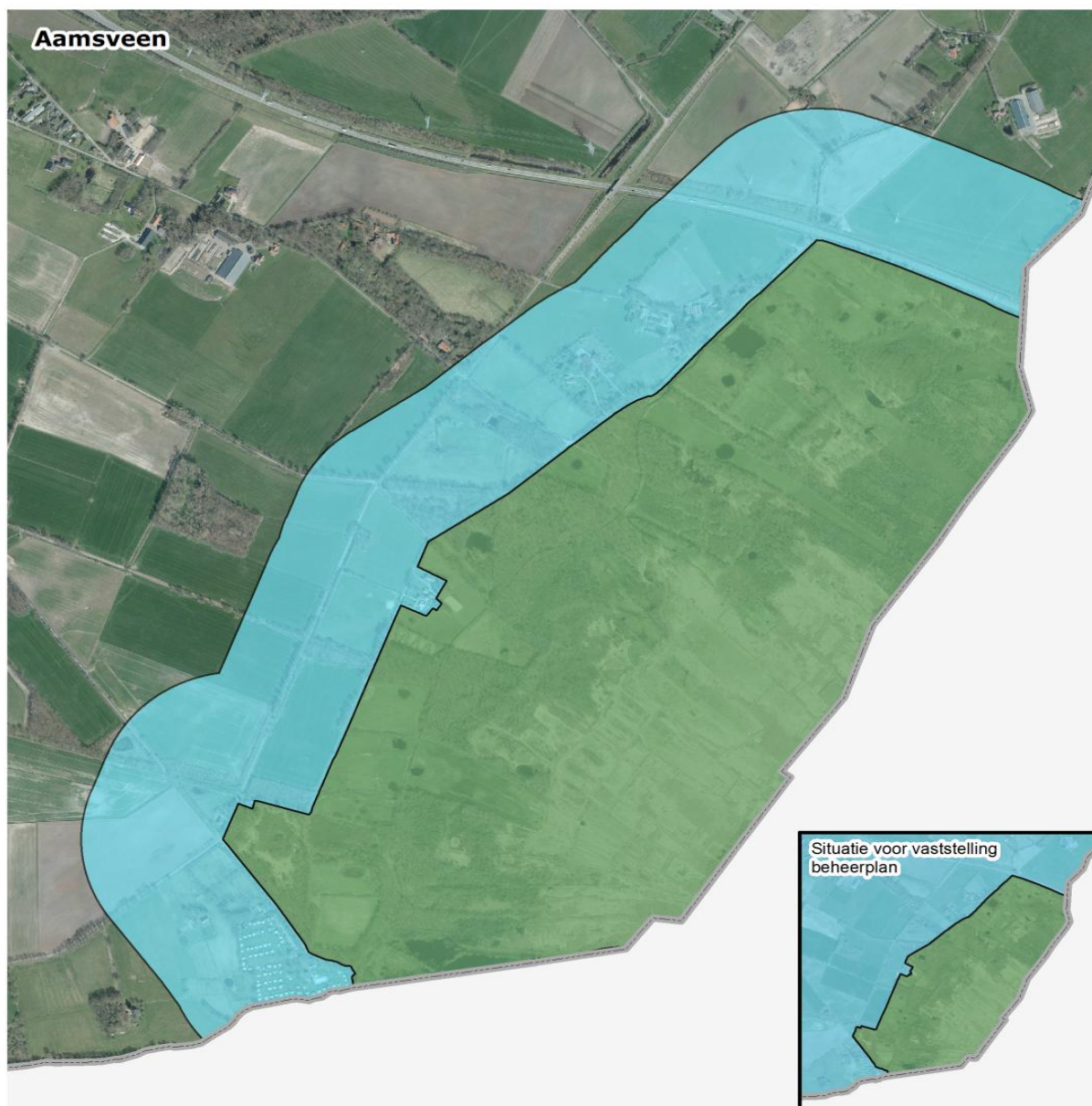
Tabel 5.2. Effect van perceelsdrainage op de GHG, GLG en GVG in zandgebieden (de flux betreft de toestroming door de onderrand, een positief getal is kwel naar het perceel).

Plot	3059	4603	4974	5055	5325	5496	5622	5654	5724
GHG	18	23	46	52	28	42	34	26	47
GLG	137	139	142	147	123	153	123	79	148
GVG	68	47	65	76	46	54	51	45	71
flux mm/d	0,11	0,36	-0,01	-0,26	0,28	0,02	0,4	2,35	-0,24
GHG	70	71	78	82	77	80	77	71	85
GLG	143	146	144	151	127	158	126	104	153
GVG	96	85	90	96	87	88	87	81	97
flux mm/d	0,48	0,58	0,2	0,06	0,63	0,3	0,69	2,52	0,04
dGHG	-52	-48	-32	-30	-49	-38	-43	-45	-38
dGLG	-6	-7	-2	-4	-4	-5	-3	-25	-5
dGVG	-28	-38	-25	-20	-41	-34	-36	-36	-26
dFlux	0,37	0,22	0,21	0,32	0,35	0,28	0,29	0,17	0,28

Uit bovenstaande blijkt dat de verlaging van de wintergrondwaterstand (GHG) weliswaar in de orde grootte van 40 cm ligt, maar dat een verlaging tot 50 cm niet is uit te sluiten. Omdat voor het vergunning vrij stellen ieder significant negatief effect op voorhand moet kunnen worden uitgesloten wordt in deze notitie gerekend met 50 cm, wat als een maximaal te verwachten verlaging wordt beschouwd.

De tabel laat ook zien dat buisdrainage ertoe leidt dat aanzienlijke toename van de kwel naar gedraineerde percelen wordt berekend. Dat is in lijn met de verwachting, dat gedraineerde percelen grondwater uit de omgeving zullen aantrekken.

Bijlage 6 Invloedsafstand kleine grondwateronttrekkingen

bijlage/kaart

Zone mogelijk effect kleine grondwateronttrekkingen op Natura 2000 gebied

Effect-afstand: 300 m

aanduidingen

- Natura 2000 gebied
- Zone mogelijke vergunningplicht Nb-wet kleine grondwateronttrekkingen
- Geen vergunningplicht Nb-wet voor kleine grondwateronttrekkingen*

* N.B. Nabij een provinciegrens kan vergunningplicht gelden i.v.m. Natura 2000 gebied in naastgelegen provincie(s)

Beleidsinformatie, januari 2016, nr. 160015-2 Aamsveen

0 100 200 300Meter

Bijlage 7 Beoordeelde melkveehouderijen op het aspect lichthinder

Bestaande melkveehouderijen binnen 300 meter van Aamsveen. In hoofdstuk 5 zijn alle agrarische activiteiten beoordeeld. Deze bijlage gaat specifiek in op lichthinder op lichtgevoelige habitatsoorten

Voor bestaande melkveehouderijen geldt:

- Als in de huidige situatie geen lichtverstoring optreedt is de beoordeling van de (open) stallen⁴ groen.
- Indien sprake is van een open stal kunnen significant negatieve effecten door lichtverstoring op instandhoudingsdoelstellingen niet worden uitgesloten. Met mitigerende maatregelen zijn deze effecten waarschijnlijk te voorkomen of te verzachten (beoordeling geel).
- Als het niet bekend is of sprake is van een open stal is meer informatie nodig (beoordeling oranje).

Er liggen volgens onze informatie geen melkveehouderijen binnen 300 meter van Aamsveen. Lichthinder door (open) stallen buiten Aamsveen is overigens uitgesloten omdat voldoende opgaande vegetaties (zoals bosschages) om het leefgebied van de kamsalamander aanwezig zijn.

⁴ Met stal wordt bedoeld de fysieke aanwezigheid van het gebouw

Bijlage 8 Beoordeelde recreatiebedrijven

Voor bestaande recreatiebedrijven geldt:

- Als in de huidige situatie geen significant negatieve effecten optreden op de instandhoudingsdoelstellingen is de beoordeling van de bestaande activiteiten van het betreffende bedrijf groen;
- Indien significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen niet kunnen worden uitgesloten maar met mitigerende maatregelen waarschijnlijk te voorkomen of te verzachten zijn is de beoordeling geel;
- Als niet bekend is of er mogelijk significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn is meer informatie nodig (beoordeling oranje).

Zie voor een nadere toelichting op de beoordeling paragraaf 5.4.13.

Beoordeling	Bedrijfsnaam	Adres	Plaats	Afstand tot Natura 2000-gebied
Groen	Bed & Breakfast De Potse	Broekheenseweg 240	Enschede	765 meter

Bijlage 9 Overige bedrijven met een SBI-code

Voor bestaande overige bedrijven met een SBI-code geldt:

- Als in de huidige situatie geen significant negatieve effecten optreden op de instandhoudingsdoelstellingen is de beoordeling van de bestaande activiteiten van het betreffende bedrijf groen;
- Indien significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen niet kunnen worden uitgesloten maar met mitigerende maatregelen waarschijnlijk te voorkomen of te verzachten zijn is de beoordeling geel;
- Als niet bekend is of er mogelijk significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen zijn is meer informatie nodig (beoordeling oranje).

Beoordeling	Bedrijfsnaam	Categorie	Afstand tot Natura 2000- gebied	Mogelijke verstoringsfactor	Onderbouwing beoordeling
Groen	Agi van de steeg BV	Golfkartonfabrieken	3.165 meter	Verdroging	Het bedrijf onttrekt geen grondwater.
Groen	De Brink Co Packing BV	Golfkartonfabrieken	3.119 meter	Verdroging	Het bedrijf onttrekt geen grondwater.
Groen	Koninklijke Grolsch NV	Vervaardiging van bier	8.478 meter	Verdroging	Zie paragraaf 5.4.2

Bijlage 10 Overzicht PAS- en niet-PAS maatregelen

Maatregel		
PAS		
M4	beheer en inrichting	Inmeten Glanerbeek en drie zijsloten westzijde om mogelijkheden voor verondiepen (zij) waterlopen te onderzoeken
M5	beheer en inrichting	Detailmaatregelen hoogveen: o.a. lekkende compartimenten herstellen, afronden compartimentering, peilfluctuaties verminderen, aanwezige detailontwatering dempen
M6	beheer en inrichting	Verwerven en vernatten percelen westzijde
M11	beheer en inrichting	Kleinschalig plaggen
M12a	beheer en inrichting	Bekalken (indien nodig) noodzaak hangt af van bodemchemisch onderzoek
M12b	beheer en inrichting	Bekalken in zijgebied (nader te bepalen afhankelijk van onderzoek M21)
M13	beheer en inrichting	Maaien
M14	beheer en inrichting	Verwijderen opslag (ingrijpen in successie naar bos)
M16	beheer en inrichting	Creëren nieuwe standplaatsen door kappen bos ⁵ 1-2 are: nader te bepalen op basis mogelijkheden en M21
M17	beheer en inrichting	Baggeren venbodem
M18	beheer en inrichting	Verwijderen houtige exoten
M21	onderzoek	Vervolgonderzoek naar situatie zwakgebufferde zone en in beeld brengen hydrologisch functioneren gebied d.m.v. landschaps-ecologische systeemanalyse
M22	onderzoek	Onderzoek naar trend in oppervlak en kwaliteit
M23	onderzoek	Onderzoek naar mogelijkheden begrazing
Niet-PAS		
	onderzoek	Onderzoek drainage en kleine grondwateronttrekkingen ten behoeve van agrarische activiteiten
	beheer en inrichting	Aanleg van enkele poelen om uitwisseling binnen en buiten het gebied te bevorderen (tbv Kamsalamander)

⁵ Voor heischrale graslanden wordt deze maatregel uitgevoerd bij hoog-laag gradiënten rondom dekzandkoppen, voor vochtige heide en pioniervegetaties met snavelbiezen wordt deze maatregel aansluitend op bestaande vegetaties uitgevoerd.

Bijlage 11 Begrippen- en afkortingenlijst

Begrippen

Onderstaande lijst bevat de in dit Natura 2000-beheerplan gehanteerde begrippen. Nadere uitleg over Natura 2000 en daar mee samenhangende begrippen is ook te vinden op website: <http://www.natura2000.nl>

- *Aanwijzingsbesluit*: Besluit waarmee een Natura 2000-gebied wordt aangewezen en begrensd en waarin de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied worden aangegeven.
- *ABRVs*: Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State
- *Andere handeling*: Bestaand gebruik niet zijnde een project. Uit jurisprudentie blijkt dat ook het uitvoeren van strandexcursies met een strandbus op Terschelling, het opnieuw open stellen van een bestaande verharde weg voor ontsluitingsverkeer en het wijzigen van het veebestand onder een andere handeling vallen.
- *Beheerplan*: Een door het bevoegd gezag vastgesteld plan waarin is vastgelegd wat er wordt gedaan om de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied te realiseren.
- *Belanghebbende*: (Rechts)personen zoals bestuursorganen, bewoners, bedrijven, recreanten die een direct belang kunnen aantonen tav het betreffende Natura 2000-gebied.
- *Bestaand gebruik*: gebruik dat op 31 maart 2010 bekend was, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag (artikel 1 lid m, Natuurbeschermingswet 1998).
- *Beschermde Natuurmonumenten* wettelijk beschermde gebieden die vanaf de jaren 70 van de vorige eeuw zijn aangewezen. Een deel van de beschermde Natuurmonumenten ligt binnen Natura 2000-gebieden.
- *Bestuursakkoord Natuur*: overeenkomst tussen rijk en provincie in nauw overleg met maatschappelijke organisaties over de ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland voor de periode tot en met 2027
- *Bevoegd gezag*: Overheidsinstelling die is belast met een bepaalde taak, bijvoorbeeld vergunningverlening of vaststellen van beheerplannen.
- *Biodiversiteit*: soortenrijkdom.
- *Ecologische Hoofdstructuur (EHS)*: een samenhangend netwerk van in (inter)nationaal opzicht belangrijke duurzaam te behouden ecosystemen. De EHS is opgebouwd uit natuurkerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingzones.
- *Fauna*: De totaliteit van de diersoorten van een bepaald gebied.
- *Foerageergebied*: Bepaald gebied waarin dieren regelmatig gebruik maken voor het zoeken van voedsel.
- *Gedeputeerde Staten (GS)*: Dagelijks bestuur van een provincie.
- *Gunstige staat van instandhouding*: Van een gunstige staat van instandhouding van een soort of habitatype is sprake als de biotische en abiotische omstandigheden waarin de soort of het habitatype voorkomt perspectief bieden op een duurzaam voortbestaan van die soort of dat habitatype.
- *Habitat*: Kenmerkend leefgebied van een soort.
- *Habitatrichtlijn*: EU-richtlijn (EU-Richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992) die als doel heeft het in stand houden van de biodiversiteit in de Europese Unie door het beschermen van natuurlijke en halfnatuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.
- *Habitatype*: Land- of waterzone met bijzondere geografische, abiotische en biotische kenmerken die zowel geheel natuurlijk als halfnatuurlijk kunnen zijn (= letterlijke definitie die in de Richtlijn staat) of beschrijving van tot een bepaald habitatype behorende vegetatietypen, waarbij ook minder goed ontwikkelde vormen zijn aangegeven.
- *Herstelstrategieën*: De herstelstrategie betreft de maatregelen die nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen.
- *HvJ*: Hof van Justitie van de Europese Unie, voorheen Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen.
- *Kritische depositiewaarde*: de hoeveelheid stikstof die een ecosysteem over langere tijd kan weerstaan zonder dat de structuur of het functioneren van het ecosysteem significant negatief beïnvloed worden.
- *Instandhouding*: Geheel aan maatregelen die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten.
- *Instandhoudingsdoelstelling*: de habitattypen en soorten waarvoor een gunstige staat van instandhouding moet worden behouden of gerealiseerd.
- *Landschapsecologische systeemanalyse*: Een beschrijving van het ontstaan van een gebied, het functioneren van dit gebied en van de processen die bepalend zijn voor het voorkomen van planten en dieren in dit gebied. Dit inzicht vormt de basis voor de aanduiding van duurzame beheer- en/of inrichtingsmaatregelen.
- *Monitoring*: Het door de tijd blijven volgen van het verloop van de waarde van een of meer grootheden volgens een vastgestelde werkwijze.
- *Natura 2000*: Een samenhangend netwerk van leefgebieden en soorten die van belang zijn vanuit het perspectief van de Europese Unie als geheel, ingesteld door de Europese Unie. Op de gebieden is de Vogel- en/of Habitatrichtlijn van toepassing.

- *Natura 2000 doelendocument*: Beleidsdocument van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (december 2006), het document biedt het kader voor de aanwijzingsbesluiten en geeft sturing aan de beheerplannen.
- *Natura 2000-gebied*: Gebied behorende tot het Natura 2000 netwerk; in Nederland een gebied beschermd volgens de Natuurbeschermingswet 1998, tevens aangewezen en/of aangemeld als Vogel- en/of Habitatrichtlijn-gebied (art 10a Natuurbeschermingswet).
- *Natuurbeschermingswet 1998*: Wet die natuurgebieden beschermt (gebiedsbescherming). Bescherming vindt plaats door ingrepen met mogelijke verslechterende of significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het beschermde gebied niet toe te staan, tenzij een vergunning kan worden verkregen.
- *Natuurpact*: overeenkomst tussen het ministerie van Economische Zaken en de Provincies d.d. 26 september 2013
- *Negatieve effecten*: Gevolgen voor soorten en voor de kwaliteit van habitattypen en de leefgebieden van soorten in een Natura 2000-gebied zonder dat deze gevolgen de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar brengen.
- *Ontwerp-beheerplan*: Beheerplan dat helemaal gereed is om de inspraak in te gaan, inclusief de formele instemming van de betrokken bevoegde gezagen.
- *Open stal*: Stal met (gedeeltelijk) open gevel
- *PAS (Programmatiese Aanpak Stikstof)*: een projectplan met als doel het omlaag brengen van de stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden, om zo de vergunningverlening in het kader van Natuurbeschermingswet 1998 vlot te trekken. Aangezien deze depositie het probleem is van meerdere overheidslagen en meerdere sectoren, wordt dit in gezamenlijkheid opgepakt. De essentie van het PAS is daarom verkennen en afspreken hoe op verschillende niveaus (generiek, provinciaal en gebiedsgericht) en vanuit verschillende sectoren (landbouw, industrie, verkeer en vervoer) wordt bijgedragen aan het aanpakken van het probleem. Uitgebreide informatie over PAS is te vinden op het PAS-website: <http://pas.natura2000.nl>.
- *Procesindicator*: Procesindicatoren zijn plantensoorten die kunnen helpen bij het tijdig signaleren van (dreigende) verslechtering, en ook optredende verbetering van de kwaliteit van Habitattypen. Procesindicatoren geven inzicht in veranderingen van de standplaatscondities als gevolg van verdroging, verzuring, vermeting.
- *Profielendocument*: In het profielendocument zijn voor alle aangewezen habitattypen, habitatsoorten en vogels beschrijvingen opgenomen. Aan de hand van deze beschrijvingen en de staat van instandhouding in een Natura 2000-gebied worden de instandhoudingsdoelstellingen (behoud, verbetering, uitbreiding, etc.) voor dat Natura 2000-gebied vastgesteld.
- *Project*: Een activiteit is 'een project' in de zin van de Nbwet als er sprake is van 'de uitvoering van bouwwerken of de totstandbrenging van andere installaties of (materiële) werken en andere (materiële) ingrepen in het natuurlijke milieu of landschap, inclusief de ingrepen voor de ontginning van bodemschatten'.
- *SBI*: Standaard Bedrijfsindeling. Ieder bedrijf dat zich inschrijft in het Handelsregister krijgt een SBI-code. Deze code geeft aan wat de belangrijkste activiteit van een bedrijf is.
- *Sense of urgency*: Een sense of urgency is toebedeeld als binnen enkele jaren mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat waardoor de kernopgave en de daarbij behorende instandhoudingsdoelstellingen niet meer realiseerbaar zijn.
- *Significant negatieve effecten*: Gevolgen voor soorten en voor de kwaliteit van habitattypen en de leefgebieden van soorten in een Natura 2000-gebied waardoor de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar worden gebracht. Bijvoorbeeld wanneer ten opzichte van de instandhoudingsdoelstellingen de toekomstige oppervlakte van een habitatype of het leefgebied van een soort vermindert, het aantal van een soort vermindert of de kwaliteit van een habitatype of het leefgebied van een soort achteruitgaat.
- *Staat van instandhouding*: Het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het grondgebied van de Europese Unie.
- *Vastgesteld beheerplan*: Het beheerplan zoals dat (na de inspraakprocedure) is vastgesteld door het bevoegde gezag. Een eventueel daarna ingesteld beroep bij de Raad van State valt hier dus buiten.
- *Vegetatie*: Het ruimtelijk voorkomen van planten in samenhang met de plaats waar zij groeien en in de rangschikking die zij spontaan hebben aangenomen.
- *Versnippering*: Schade aan faunapopulaties als gevolg van doorsnijding van het leefgebied door infrastructuur en/of door andere vormen van habitatdoorsnijding.
- *Verstoring*: Storen van dieren door lawaai, betreding, licht en dergelijke.
- *Vogelrichtlijn*: De Vogelrichtlijn is een EU-richtlijn (EU-Richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979) die tot doel heeft om alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Europese Unie te beschermen, inclusief en in het bijzonder de leefgebieden van kwetsbare en bedreigde soorten.
- *Voortouwnemer*: De voortouwnemer is hét aanspreekpunt voor het beheerplan voor de buitenwereld. Vanuit haar positie als 'frontoffice' is de voortouwnemer verantwoordelijk voor het totale externe proces.

Afkortingen

- ABRvS Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State
- ADC Alternatieven, dwingende redenen van groot openbaar belang, compenserende maatregelen
- Awb Algemene Wet Bestuursrecht
- BN Beschermde Natuurmonument
- CDG Commissie van Deskundigen en Grondwaterwet
- EHS Ecologische Hoofdstructuur
- GGOR Gewenst Grond en Oppervlaktewaterregime
- GLB Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
- GS Gedeputeerde Staten
- ILG Investeringsbudget Landelijk Gebied
- KDW Kritische Depositiewaarde
- KRW Kaderrichtlijn Water
- LEI Landbouw Economisch Instituut
- MLA Microlight airplane
- NAP Normaal Amsterdams Peil
- Nbwet Natuurbeschermingswet 1998
- NEM Netwerk Economische Monitoring
- PAS Programmatische Aanpak Stikstof
- RPAS Remotely piloted aircraft system
- RWZI Rioolwaterzuiveringsinstallatie
- SBB Staatsbosbeheer
- SBI Standaard Bedrijfsindeling
- SGBP Stroomgebiedsbeheerplan
- SKNL Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap
- SNL Subsidiestelsel voor Natuur- en Landschapsbeheer
- SRNL Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer
- SVIR Structuurvisie Infrastructuur en ruimte
- SWB Samen Werkt Beter
- TBO Terreinbeherende organisatie
- TUG Tijdelijk en uitzonderlijk gebruik
- UAS Unmanned aircraft system
- Wabo Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
- Wav Wet ammoniak en veehouderij
- Wro Wet ruimtelijke ordening